

46/9

Jesus não deixar vuestros
divina graça para quem os
ofenda padre mio misericordie
con ope de misericordia pa
Soi la Chataluxa que formate
de la madea en el Campo d'ama
Zeno y soi fa esposa por q'aver

~~24-3-10~~

35-7-13

Niqueros no barro

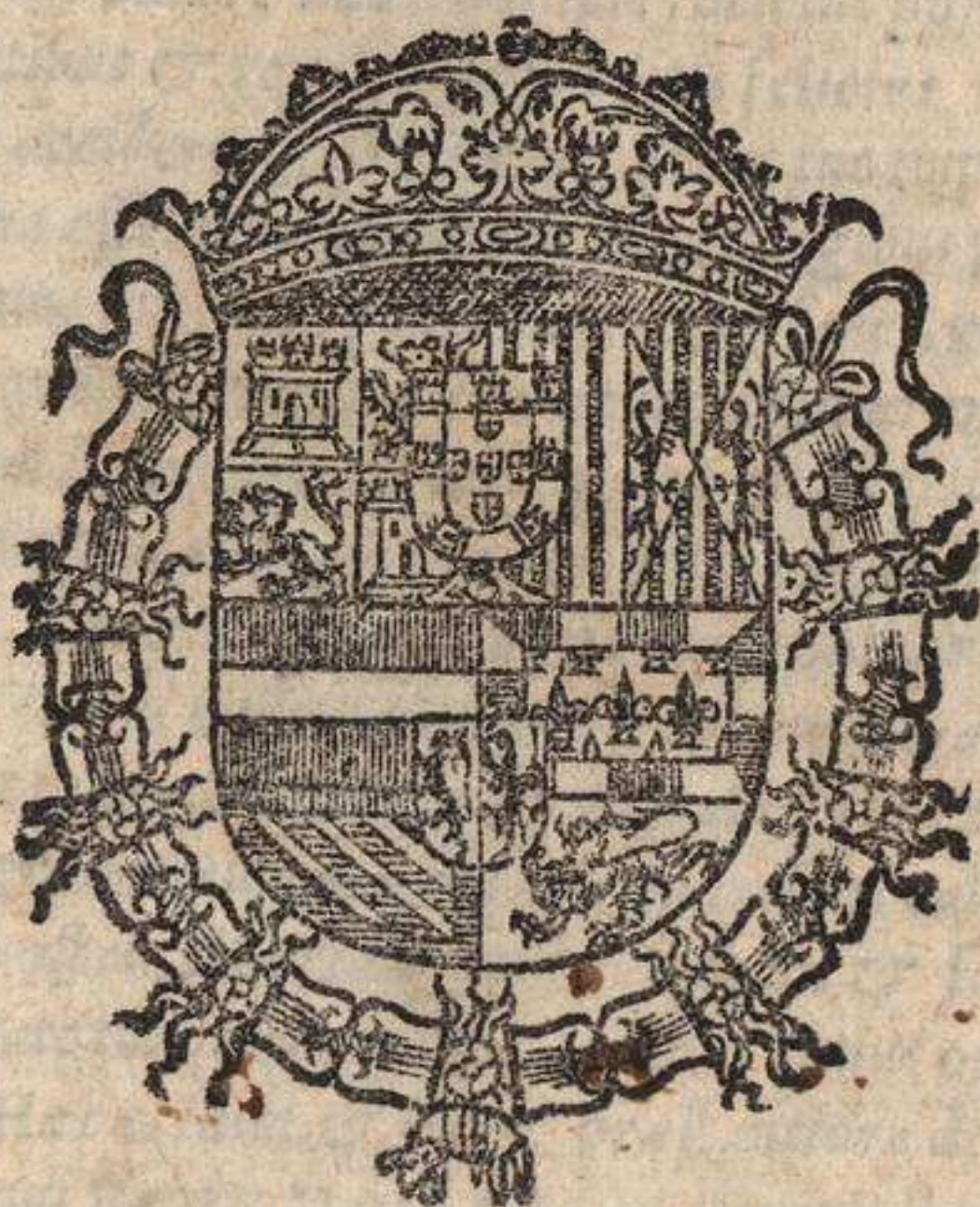
~~Set. 3. Feb 8. a Hum.~~

1000 1003 de mayo 1636

Traslado

Cap. 4. T. 3. P. 6.
INSTITVTIONES
CHIRVRGICAE IVSSV
REGIO FACTAE PRO CHIRVRGIS
in praxi examinādis: authore Ludouico Mercato, Phi-
lippi. II. Hispaniarum, Indiarumq; Regis potentissi-
mi Medico à cubiculo, ac Protomedico, & in
Vallesoletana Academia primariae cathe-
drae professore emerito.

IN DVOS LIBROS DISSECTAE,
& à ceteris Protomedicis approbatæ.

CVM PRIVILEGIO.
Excudebat Madriti Ludovicus Sanchez.

Anno. 1594.

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

1377.3.1.1

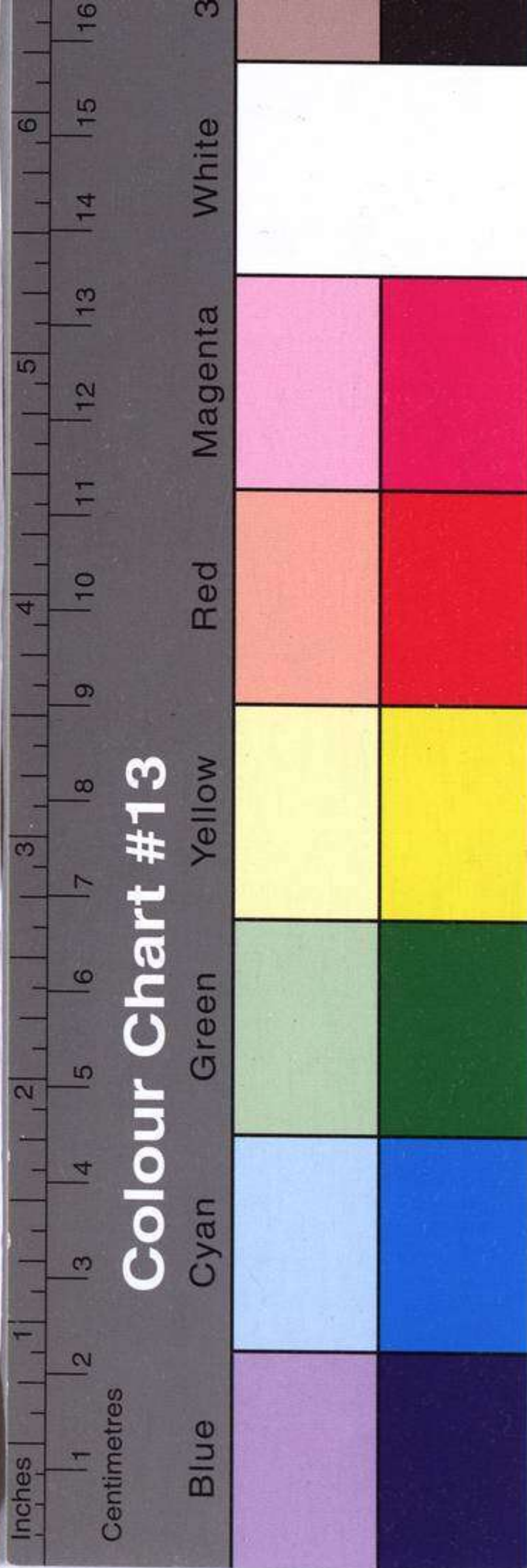
1377.3.1.1

PHILIPPO II. HISPANIA-
narum, Indiarumq; Regi potētissimo,
Ludouicus Mercatus Medicus à
cubiculo felicitatem.

SI eam Rempublicam beatam fore di-
uinus Plato refert, Rex potentissime,
que principes, rectores & consilia-
rios scientiarum ac virtutum amato-
res nanciscitur (quod nihil aut præstabilius aut ex-
cellentius habere vlla hominum societas possit) quid
potētatibus & regnīs tibi subditis felicius vel glo-
riosius accidere vsquā potuit, quam tuo imperio po-
tētissimo esse, & armis decorata, & legibus præcla-
ris summa diligētia gubernata? Que sanē, gravita-
te, integritate, consilio ac virtute cōsiliariorum &
iudicum ita moderaris ac regis, vt nil ad felicitatem
illius Platonice Reipublice in nostra desiderari vi-
deatur. Quorum profectō felicitatū author & exē-
plar tu es, qui nullis vnquam fortune temerarie in-
sultibus infirmari potes, neq; distrahi à tuorum com-
modis & bonorum ornamentis, quantūuis calamito-
sis his nostris tēporibus veluti titubans & fortune
temeritate turbata appareat vndiq; totius orbis ma-
china. Hæc etenim, & longē præstantiora de te con-
cipiet, qui Regiæ Maiestatis tuæ nouerit spectatissi-
mam excellentiā, egregiam quandā & planē inuictā
animi celsitudinem & Christianā pietatem. Scimus
enim te Rege onni artes, præsertim quarū fructus

* 2 im=

immortalitas est, coli coeptas esse, suam religioni &
verae pietati dignitatem restitui, virtutibus vitia
cedere, vim aequitati, rationi amentiam, & libidi-
nem pudori, quibus humani generi salutaris doctri-
na comparatur. Quippe tibi quies labor est pro vir-
tutum ac literarum propagatione, & vita vitam
conterere pro iustitiae custodia, quae regia clementia
adiuncta tibi prima & antiquissima virtus est. Et-
enim sereno vultu & animi integritate in tantarum
rerum turbatione interna pace & incredibili provi-
dentia omnia sic moderaris ac regis, ut solum uni-
tantum rei dicatus videaris. Imperasti, Rex poten-
tissime, misertus Reipublicae periclitantis in tanta
Chirurgorum penuria, & Medicinam studentium
negligentia, Institutiones utriusque partis Medicinae
construere ac perficere, quibus quantum possibile
fuerit huic malo praeveniatur, ut his memoriter per-
ceptis in examen conscendant Medicinae studiosi.
Qua potui diligentia tuo iussui obtemperans pro vi-
ribus utrumque opus perfeci & spero in Medicae fa-
cultatis commodum ac Reipublicae utilitatem abi-
turum: exiguum sane opus, ac tanta Maiestate in-
dignum, sed pro summo tuo erga studiosos amore
accipe ac fove, ut Regio patrocinio securius
incedat, & utilius cuique
efficiatur.

EL REY.

Oñtor Luis de Mercado Medico de nuestra Camara, y vno de nuestros Protomedicos, por la necesidad precisa que se entiēde ay en estos mis Reynos, de que los Medicos despues de graduados de bachilleres, y auer praticado dos años, sean examinados de aqui adelante por instituciones particulares, en cosas concernientes a la pratica y buen vso de los remedios de la facultad de la Medicina; y así mismo los Cirujanos de mas de auer oydo Medicina: se acordò que las dichas instituciones se hiziesen por los nuestros Protomedicos. Y porque ellos no pueden juntarse agora, ni còuiene diferirlo mas, confiando yo de vuestras letras, prudēcia, y esperiēcia, q̃ las sabreys hazer y disponer como es menester, os las he querido cometer y encargar, como por la presente lo hago, para q̃ vos ordeneys, y reco-

y recopileys dichas instituciones: por las quales de aqui adelante han de ser examinados los dichos Medicos, y Cirujanos. Y para que las puedan tener todos se imprimiran, y distribuyan por estos mis Reynos; aduirtiendo, que si conforme a ellas no fueren hallados con la suficiencia necessaria, no han de ser admitidos al vso y exercicio de sus officios. Fecha en san Lorenzo a veynte de Setiembre, de mil y quinientos y noueta y tres años.

Y O E L R E Y.

Por mandado del Rey nuestro señor,

Gerónimo Gassol.

ATS.

Yo Alonso de Vallejo escriuano de Camara del Rey nuestro señor de los que reside en su Consejo, doy fee, que auiendo se presentado ante los señores del Consejo por parte del doctor Mercado Medico de Camara de su Magestad, y su Protomedico, vn libro que compuso intitulado Instituciones, por donde se ha de examinar los Medicos Cirujanos, que con su licencia fue impresso, le tassaron a cinco maravedis el pliego, en papel, y mandaron, q̄ esta tassa se ponga al principio de cada volumẽ del dicho libro, y no se pueda v̄der de otra manera. Y para que dello conste de mandamiẽto de los dichos señores del Consejo, y pedimiẽto del dicho Doctor Mercado di esta fee, q̄ es fecha en la villa de Madrid a cinco dias del mes de Abril de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

Alonso de Vallejo.

S V M A D E L

pruilegio.

PO R vn pruilegio del Rey nuestro señor, se da licencia al Doctor Luys de Mercado Medico de Camara, y Protomedico, para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, pueda imprimir, y vender vn libro que ha compuesto intitulado Institutiones Chirurgicae, q̄ va rubricado y firmado al fin del de Alōso de Vallejo, escriuano de Camara de su Magestad, so pena que el q̄ lo imprimiere sin licencia del dicho Doctor Luys de Mercado, cayga e incurra en las penas contenidas en las leyes y pre-maticas destos Reynos, que sobre ello hablā, y de mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, por cada vez que lo contrario hiziere, repartidos en tercias partes, para la Camara, luez, y denunciador, su fecha en Madrid a treynia dias del mes de Deziembre de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

P R A E F A T I O.

CHIRURGICA Me-
dicinae pars (quae maxime
inter omnes venit laudan-
da, ut quae & vetusta-
tis & originis splendo-
re, & operum inter cete-
ra memorabilium alias om-
nes antecellit) nulla alia via comodiùs & clariùs

innotescere potest, quam auspiciato principio ab
eius diffinitione, quae in hunc modũ se habet. Chi-
rurgia est vetustior ac certior pars totius thera-
peutices, & habitus intellectus practici, ex multis
theorematis ac experimētis acquisitus, ut oppor-
tunis instrumentis, nec non artificiosa validarum
manuum actione, uniendo, diuidendo ac demendo
morbũ in unitate aut cõpositione, humano corpo-
ri occurrente citò, tutò, iocundè & quàm minimo
dolore sanare valeat. Opus nimirũ artificiosum
ipsarum manuũ, est ab operationibus intellectus
admodum diuersum (ut ex Arist. constat, nec non
& ex Gal.) quae sanè fiunt diuidendo, componen-
do, diffiniendo, demonstrando, siue quouis alio mo-
do operando Est tamẽ opus, quod methodo, idest
ordine, arte & prudentia perficitur, & ab ana-
tome & longa praxi, quae in his consistit, quae re-
cta ratione excogitata sunt & frequenti usu
confirmata, dirigitur. Et quoniam ars curatiua

Lib. 2. de
anim.

Lib. 1. de
offic. me.
cõm. 2.

A pro-

P R A E F A T I O

proprias indicationes à morbi essentia, quæ rationibus declaratur, perpetuò assumit, & eius prima intentio, quam ultimò cōsequitur, est alicuius singularis membri morbum in unitate diuisa expellere præcipuè, & unionē deperditam reficere: ob id in hoc Chirurgicarum institutionū opere, solū tria ministeria quæ præstat, recensere studui. Quippe hæc tumores præter naturā aut præcauet, aut curat, vulnera uniendo sanat, & ultimò ulceratas partes in pristinam sanitatem restituit. Reliqua verò quæ mirum in modum exequitur, alterius sunt considerationis, & ad secundum librum maximè videntur pertinere. Initium tamen sumam à tumoribus præter naturam.

DE

LIBER PRIMVS.

DE TVMORIBVS PRÆ- *ter naturam in genere*

INSTITVTIO I.

T Chirurgus rectè, & vt
par est, ediscere possit tu-
morum præter naturã, tum
essentiam, tum differentias,
causas, generationis modũ,
& curandi rationẽ, cũ alijs
quę necessaria sunt, primò
sciat, statum naturalem in
nostris corporibus consta-
re, ex optima temperie, decenti figura, & ex partiũ
vnitate: ob idquę fieri præter naturã & morbosum
vno ex his tribus (aut duobus aut omnibus) euer-
so, aut à debito mutato. Et licet ex cuiusvis præ-
dictorum mutatione, variæ & multiplices sub-
oriantur morborum species, tamen cũ omnes
simul à debito & natiuo statu euariant, duo potissi-
mũ morborum genera suboriuntur: alterũ qui-
dem est vlcus: quippe ob id censendum est Hip-
pocrat. dixisse omnem morbum esse vlcus, hoc
est, vlcus complecti omnia morborum genera: re-
liquum verò tumor præter naturã: in quo euiden-
tissimum est, euersam esse temperiem partis, vbi
præest, mutatam quoque figuram, & vnitatem dis-
sociatam. Cum hoc tamen statuendum est, ex
his tribus morborum sortibus, vnum tantũ
morborum genus suboriri, appellatum tumo-
rem præter naturam, seu apostema, aut inflam-
mationem. Verũ si quis rem hanc diligen-
tiũs pensitet, reperiet hæc nomina, vt inter se

Institutionum Chirurgicarum

differūt, ita tumores per ea significatos lōgissimis interuallis dissidere. Nā tumor pręter naturā omnē complectitur excrecentiam supra naturalem figuram acquisitam: at apostema, vt nonnulli interpretantur, solūm abscessum, seu tumorem suppuratū: inflammatio verò solummodo calidum tumorem: quo fit, vt nulla ratione tumor pręter naturā possit definiri per aliquod ex prędictis. Non quidem per inflammationem, quia potiūs diffiniretur per speciem, quā per genus: neq; per abscessum, eādem ratione, neque per tumorem pręter naturam in genere: nam cū teneatur actiones lædere vt morbi rationem subeat, & non omnes tumores id possint efficere, quatenus excrecentię sunt nō naturales, quia parui & qui pustulosi tantū sunt, actiones non vitiant, sed quatenus pars intemperata est, aut discontinuata. Qua ratione generalior & prior videtur diffinitio, quę fit per hoc verbū, apostema, quatenus non contrahitur ad abscessum, sed quemuis designat tumorem pręter naturam ex triplici genere morborum constantē, in quo actiones vitiantur, iuxta dominium morbi in complexu omnium prędominantis: quippe necessum nō est omnes morbi rationem pręstare, sed sufficit vnicam morbi rationem, ex omnibus ad vnicam formam redactis proficisci. Nam aliquando solūm elucet vitium temperiei, vt in pustulis, quorū paruitas actionibus non officit: nonnunquam soluta vnitas, vt in paruis & dolorosissimis pustulis: aliquando ex omnibus simul, vt in grandioribus tumoribus, quorum magnitudo actiones etiam vitiat forsan animales: & intemperies quoque vegetabilium munera: ac soluta vnitas vtramq;.

Quo fit, vt Auic. definitio commodior videatur,

tur, quā inquit: Apoſtema eſt, ægritudo compoſita ex triplici genere morborum in vnam magnitudinem aggregatorum. Quibus verbis cōſtat, de apoſtemate generaliter, pro omni tumore præter naturam ſumpto loquutū, & complexum fuiſſe omnes tumores, quorum nullus caret his tribus morborū fortibus. Quòd verò diffiniatur à Galen. aliquando pro magnitudine aucta actiones vitiantē, mirū non eſt, quia diffinit per notius & euidentius: & licet hoc non ſit inconueniens, eſt tamen à ratione alienum aliquid diffiniri per id quod nequeat diffiniti naturam integrare, quantumuis notum ſit: & cū apoſtematis ſubſtantia conſtet ex tribus, diffiniri per vnum, eſt non leue erratum, quantumuis intelligatur de incremento præter naturam, quod excludit tumores naturales & naturalem obefitatem. His ſuppoſitis, ſtatuendum eſt, tumorem præter naturam eſſe morbum ad organicas partes attinentē, tum per ſe, tum vitio ſimplicium, vt intemperies probat. Quippe tumor omnis præter naturam intemperies eſt cū affluxu materiæ, cuius praua qualitate pars quæ recipit, intemperatur (quāuis non deſint, qui credant intemperiem in partibus præeſſe ante humoris aduentum, ſed id ad imbecillitatē receptioni humoris aptam referendum eſt) cuius etiā copia in tumore & magnitudinē, ex lōgitudine, altitudine & profunditate cōſtātē pars creſcit & attollitur, ac figurā naturalem mutat: cuius item ſubſtantia & motu, quia ſe ſe inſinuat in ſpatia nō naturalia, partes diſiungūtur, extenduntur, ac dila- cerantur, & ſoluta ſuccreſcit vnitas, quibus tumorum omnium præter naturam integratur ſubſtātia & vera ratio.

Vltimò conijcere oportet, variè authores vſur-

Institutionum Chirurgicarum

parte tumorum nomenclaturas: nam maior eorum pars, apostemata appellat omnem tumorem maioris quantitatis: pustulas tumores omnes exiguos: quos botores etiam multi nuncuparunt, in quibus humor qualitate magis, quam copia peccat: exitu-
ras verò eos tumores quos abscessus Græci nominarunt, aut qui suppurationem iam incipiunt: nam cum verè est abscessus, à Barbaris dubelet nuncupatur. Sed nominibus liceat cuiq; vti vt libuerit, dum res ipsa non ignoretur.

DE TUMORVM PRÆ- ter naturam differentijs

INSTITVTIO II.

Re termisissis differentijs accidentalibus, quæ vel sumuntur ab affectis partibus, aut à symptomatis, vel à causis efficientibus, & ijs etiã quæ à magnitudine & paruitate (quas essentielles vocant) eas tantum in re medica arbitror essentielles, quæ è directo, primo & per se & in vniuersum curationis methodum ac rationem circumscribunt, licet ceteræ omnes non nihil iuuēt. Huius autē naturæ sunt, quæ à materia ex qua tumor præter naturam succrescit, desumuntur, vt Gal. varijs in locis asseuerat. Quã sanè diuisionē vt quis exactè cōplectatur, sciat tumores omnes in genere esse in triplici differentia, à materia quæ influit sumpta ratione. Quippe quidam sunt
sim.

Li. de tu-
mo. præ.
& lib. 13.
meth.

simplices, alij compositi, & plures reducibiles, vel extrauagantes. Sic vniuersam hanc institutionem in tres partes diffecare studebo, agēs primò de simplicissimis tumorum differentijs: secundò de compositis, & vltimò de reductiuis seu extrauagantibus.

Simplices igitur tumorum præter naturam differentias in septem species dissectas reperio, iuxta diuersitatē materiæ, quæ eodem etiã numero comprehenditur. Quippe ex his, quidã tumores fiunt ex sanguine, nonnulli ex pituita, plures ex bile, & ex melancholia alij: item ex extranea & diuersa materia aliqui: ex flatu plures, ac vltimò ex cãrnosa substantia non pauci.

Sic profectò tumores qui ex sanguine fiunt, aliqui prodeunt à sanguine laudabili: plures à sanguine vitioso: & alij à mortificato & extincto sanguine. Qui verò à laudabili fiunt, vel prodeunt à crasso, & tunc solùm producitur phlegmon benignus: vel ab eodem sanguine tenui & subtili atque benigno, & tunc oritur phlegmon acutus: qui aut succrescit in partibus extremis, vt paronychium, aut in alijs partibus, vt do-
tienes Græcorum: aldemenu ab Arabibus, & à Latinis furunculus dictus: qui sanè in inguinibus dicitur bubo, & in alijs partibus etiã phyma: quibus accedit aneurisma, & ecchymosis. Quòd si sanguis sit mortificatus extincto eius calore, vel vtcūq; dissipato, p̃dit sphacelus seu esthiomenò. Verũ si ex prauo & vitioso sãguine tumor aliquis suboriatur, cõsiderare tũc oportet, an crassus, adustus & veluti venenosus sit: nã eo tẽpore prodeunt

Tũmo-
res ex
sãguine.

Institutionum Chirurgicarum

malignę exiturę, antraces & carbunculi: at ex subtili & tenui atque vitioso sanguine fiunt profundi phlegmones & cum accidentibus, præsertim si sanguis fuerit adustus & feruidus.

Tumores ex pituita.

Tumores verò qui ex pituita fiunt, vel prodeunt à tenui, aut à crassa, vel ab aquosa. Ex tenui quidē oedema prodit, ex crassa autē struma, ateroma, steatoma & mellicerides suboriuntur. At ex aquosa hydrocelli in testiculis, hydrocephali in capite, vel in alijs partibus, quos idatidas vocant, item & hydropes.

Tumores ex bile.

Pari ratione ex bile mitiori fiunt erysipelas sine ulcere, ex acriori verò, si crassa fuerit, prodit erysipelas cum ulcere, aut herpes exedens. Si autem serosa sit, fit herpes miliaris ambustius: si verò adusta efficit formicam ambulatiam, ethiomenosam, aut ignem persicum, vel sancti Antonij.

Tumores ex melancholia.

Sic ex melancholia pura efficitur scirrhus tumor exquisitus, ex non pura autem fit cancer: qui aut est ulceratus & occultus, & appellatur à nonnullis carcinoma: aut ulceratus & manifestus, qui propriè dicitur noli me tãgere, maximè si in facie fuerit.

Tumores ex materia extranea.

Ex materia autem extranea, & quę iam degeneravit à natura humorum, tumores etiam non pauci fiunt, in quibus reperiuntur veluti capilli, carbonēs, ossa, testę, lapilli, & huius naturę alia, quę his & alijs rebus extraneis simillima sunt.

Tumores ex materia flatuosa.

Sic pari ratione ex materia flatuosa fit tumor emphysema, seu inflatio appellatus, qui aut succrescit in cavitatibus magnis, ut in ventriculo, intestinis & scroto, aut sub cute vel periostijs, aut cuiusvis membri parvissimis poris.

Tumores

Præterea fiunt tumores ex substantia carnosa, ad

ad quorum genus pertinere videntur proprię par-
tium & totius corporis excrescentiæ & præter na-
turales tumores, siue ex pinguedine, siue ex carne
fiant. Item cum in membro aliqua pars supercres-
cit, aut caro adnascitur, vt polipus, fungus & huius
naturæ alij tumores, quorum extuberantia carnea
est. Atque hi sunt omnes simplices tumores: & li-
cèt alij plures reperiantur, vel ad hos erunt redu-
cibiles, vel inter extrauagantes annumerandi,
eo quòd à diuersa materiæ dispositione subo-
riantur.

res ex
substan-
tia car-
nosa.

Compositi verò tumores varijs modis compli-
cati reperiantur: vtcunque tamen sit, vel super-
sunt calidi, vel frigidi. Si calidi sint, prodeunt a san-
guine & bile: qui sanè humores si equaliter mis-
ceantur, medius quidā affectus prodit inter phleg-
monem & erysipelas: si verò inequaliter, inspicien-
dum est an superet sanguis, quo tempore efficitur
phlegmon erysipelatodes: vel si bilis sanguinem
superet, fit erysipelas phlegmonodes. Quòd si fri-
gidi humores in vnum coeant, necessariò fiet ex-
pituita & atra bile: qui si æqualiter confluant, me-
dius producit affectus inter œdema & scirrhum:
si verò inequaliter, & vincit pituita, œdema scir-
rhodes efficitur: verum si melancholia superet, scir-
rhus œdematodes. Quòd si sanguis & pituita ad-
misceantur æqualiter, tunc quidem medium pro-
creant affectum inter phlegmonem & œdema: si
verò inæqualiter, & pituita prædominetur, fit
œdema phlegmonodes: sicut sanguine superabun-
dante phlegmon œdematodes. Pari ratione, cum
sanguis & melancholia æquis portionibus adiun-
gantur, medius quidam comproducit affectus
inter scirrhum & phlegmonē: verū si sanguis præ-

Tumo-
res com-
positi.

A 5 domi-

Institutionum Chirurgicarum

dominetur, phlegmon scirrholes progignitur: sicut prævalente melancholia, scirrhus phlegmonodes. Eodem prorsus modo bile & pituita æquis paribus concurrentibus medius fit affectus inter oedema & erysipelas: verum dominante pituita, fit oedema erysipelatodes, sicut exuperante bile, erysipelas oedematodes. Sic profectò coeuntibus pari mensura bile & melancholia, medius pullulat affectus inter scirrhum & erysipelas: cæterum prævalente bile, erysipelas scirrholes, & exuperante melancholia, scirrhus erysipelatodes. Atque hæc sunt posibles tumorum complicationes, licet ex alijs etiam simplicibus complicari varias tumorum species comperiamus: quas consuetò prætermittimus, quia certo numero aut lege nulla ratione comprehendi possunt:

Tumores extrava-
gantes.

Extrava-gantes, seu reducibiles tumores varij reperiuntur, ex varijs humoribus orti, & in varijs partibus adnascetes, quos vel ad melancholiam, vel falsam aut nimis crassam pituitam reducere oportet. Cuius naturæ sunt varices, verrucæ, seu porra, myrmecia, acrochordones, clauus, tymo, cornua, calli, dracunculi, pustulæ, quæ licet ex alijs quoque succis mille modis vitiatis prodire possint, semper aliquid melancholicum secum afferunt. Huius etiam naturæ sunt lepra, seu psora, lichen, seu impetigo, scabies, albarras, alphi, vitiligo, iothi, epynictides, sudamina seu psyraces, morbilli, variolæ, exanthemata, seu ecchymata, papulæ, terminthi, dartra & mentagra. Item sunt aliæ cutis tumorosæ defecationes ex morbo Gallico prodeutes, quæ non sunt huius considerationis.

DE

DE TVMORVM PRÆ-
ter naturam causis & modo generationis

INSTITVTIO III.

VIDENTISSIMUM
quidem est, & omnium Me-
dicorum consensu confir-
matum, tumores præter na-
turam varijs modis, & à
varijs causis originem du-
cere. Sic profectò scien-
dum est, duobus modis pos-
se tumores in nostris cor-

poribus succrescere: vno quidem paulatim &
sensim, congesta in aliqua particula materia,
quæ sensim quoque augescens, eleuari in tu-
morem comperimus: quem fieri per paulati-
nam congestionem scribunt Medici. Cuius tu-
moris causas & generationem duplices cogno-
scimus: alteram cum pars nequit genitum ex-
crementum præ impotentia expellere, vt ex
Galeno euidenter constat, & addit viarum an-
gustiam & excrementorum crassitiem, tanquam
concausas prædicti mali: reliquam verò cum
ex alimento familiari prauam generat substantiam
& excrementitiã. Vtroque enim modo paulatim &
sensim patienter natura ferẽte aggregationẽ excre-
mentitię substantiæ, cõgeritur & cõcrescit tumor,
donec ad magnitudinẽ morbosã sine dolore & cū
intem.

Libr. 2. de
differ. fe.
c. 11.
Li. 3. sym-
pto. c. 2.

Institutionum Chirurgicarum

Li. 2. præ
di. prope
finem.

Li de fra.
co. 25.

Libr. de
inæquali.
inte. c. 3.
Li. de tu-
mo. præ.
c. 8.

intemperie peruenit. In quo tumoris genere constat, partem longè magis esse morbosam & imbecillam, quàm in eo quod sit per decubitus, vt etiã docuisse constat Hippocrat. At secundo modo tumores fiunt per defluxum seu decubitus aut transformationem materiæ vnius partis ad aliã, modò confertim & subito, modò lētē & sensim fiat. Quã sanè transmissionē fieri tribus omnino causis omnibus est compertum: nimirum humoris fluētis copia aut vitio, quibus excitatur secunda causa, videlicet membri in quo viget humor, efficacia, robur & potentia, qua expellit sibi molestum humorem, quocunque potest modo, & in quamcunq; partē, sed præsertim ad imbecillam, quæ tertia tumoris, aut receptionis prauorum humorum causa est. Itaque tres necessario causæ conscendunt simul ad tumoris generationem, humoris vitium aut copia, quæ laceffat naturam ad pulsus, fortitudo membri ad transmissionem illam, item impotentia membri recipientis, aut maxima cum eo communio. Fit autem recipiens membrum imbecille aut aptū receptioni ex natua impotentia, vt cutis vniuersa, vel ex morbo contracta, vel ex innata raritate, vt adenosæ partes, aut vt Galen. scribit, ex situ decliui, ex amplitudine vasorum ad partem recipientem attinentium, aut ex strictura vasorum membri transmittentis: item ex recipientis calore, aut dolore, vel vacuo, vt secunda harum Institutionū parte latiùs sum probaturus. His tantū modis fieri tumores præter naturam omnibus est compertum. Verū qui ex defluxu fiunt, vt Galen. aduertit, mutato humore ab vna in aliam partem, hac lege fiunt. Priùs etenim implentur humore fluente maiores venæ, postmodum minores, tandem minux,

ma, donec per earum oscula & poros aliquid ex-
currit & instillat in spatia & poros carnis, nervi, li-
gamenti, & reliquarum substantiarum, quousque
prae copia tendantur, dilacerentur, & pars in absces-
sum commigret, cum dolore & calore atque com-
pressione, & membrum in insignem tumorem at-
tollatur.

Secunda huius capitis pars continet in genere
causas & occasiones tumorum omnium praeter na-
turam, nullo habito respectu ad praedictos genera-
tionis modos. Quas sane Medici omnes trimem-
bri diuisione complectuntur: nam quaedam sunt pro-
catalacticae & externae, euidentes seu praecipientes:
quippe sic eas diffinierat Galen. dicens: Causa pri-
mitiua est illa, quae extrinsecus corpori aduenit, ip-
sumque vehementer alterat atque immutat, & post
modum separatur. Huius generis sunt animalium
morsus, & reliqua quae contundendo aut extenden-
do partes, vel facta punctione aut doloroso affectu,
damnum inferunt, ut ictus, casus, percussio, ossis
fractio, aut luxatio: & insuper res omnes non natu-
rales, cum naturae sint humores agitare & mouere, quo
facile concitantur fluxiones. Rursus secunda &
praecipua causa est, vocata antecedens, quae nulla
alia est, quam plenitudo aut vitiū quatuor humorū
naturalium (quales sunt, qui extra corpus concre-
scunt) aut excrementorum quae ex ipsis, vel quouis
alio modo fiant (quae nullo modo extra corpus co-
crescunt) ut ex Galen. mille in locis constat. Itaque
ex sanguine, quem Galen. intelligit omnem humo-
rem, & ex quouis aliorum humorū, facile fieri pos-
sunt: sic enim ex his sunt quatuor illi tumores pri-
mi, phlegmon ex sanguine, erysipelas ex bile, scir-
rhus ex melancholia, & ex pituita oedema, quia hi
sunt

Li. intro.
cap. 8.
Li. de cau.
mor. c. 2.

Libr. in-
tro.
Li. ar. me.
c. 8.
Li. de cau.
mor. c. 2.
Li. 11. me
th. c. 9.
Libr. de
nat. hom.

sunt humores naturales . Pari ratione ex flatu & ex spiritu arteriarum , & ex omni extranea substantia , vt dictum est : quæ quidem omnia causæ antecedentis rationem complent. Coniuncta autem causa nulla alia censi debet, præter materiam contentam intra tumorosam partem, qua præest in actu tumor: siquidem protinus subsidet tumor & omne eius aggregatum, ipsa materia educta, aut omnia simul adsunt ipsa præsentem. Dimitto hac in parte diuisionem in causas efficientes, formales, materiales, & finales, quia arbitror præhabitam diuisionem vsui medico commodiorem esse. Denique eam licet externam causam extimare, quæ facto malo protinus abit, & nullam ad curationem præscribit indicationem, licet ad cognitionem affectus maximè conducat. Ea verò censenda est antecedens, cui reuulsionis omne genus debetur, ac si quæta permanferit, euacuatio, sicut dum in partibus affectæ venis iam est, propriè deriuatio aut repulsio. Ceterum ea dicenda est causa coniuncta, cui vel euacuatio à parte nuncupata debetur, vel propriè induratio: euacuabitur quippe à parte, repulsu, resolutione, aut post suppurationem aperto tumore.

His suppositis, superest nunc differere, qualiter finire terminarique possit quiuis prædictorum tumorum . In qua re statuendum est, tumores omnes posse vna trium terminationum finire, præter corruptionem, quæ potius mutatio mali in aliud grauius ac diuersum est, quàm mali terminus . Cui accedit altera ex toto huic contraria, quæ est, repulsio humoris ante alterationem yllam quæ fit medicamentis quæ vim habent

bent repellendi quod influit & in fluxū est ac in parte receptum: denique corruptio est alteratio ex toto corruptiua, repulsio mali euanescentia citra alterationem: at resolutio, suppuratio, & mutatio tumoris in duritiem, alterationes sunt partis in materiam, corruptio verò alteratio à materia corrupta: vtrumque docuit Galen. his verbis: Itaque duorum alterum sequi est necessum, vel superante fluxione corporum quæ succubere, sequi corruptionem, vel ea deuicta, musculum ad naturalem habitum reuerti. Et vt doceat, qualis terminationum optabilior tutiorque sit, inquit. Subijciamus ipsam primū fluxionem superare, rectius enim à melioribus incipietur, duplex hīc incidit curationis modus: quod scilicet, vel digeritur seu dissoluitur, quidquid in particulam humoris procumbit, vel concoquetur: verū dissolutio optabilior existit, ad concoctionem autem hæc duo consequuntur necessariò: nempe puris generatio, & eius in aliquod spatium abscessio. Vtrum horum subsequuturum sit in apostemate facile discas, si expenderis, membri leuitatem sine pulsatione ostendere resolutionem tumoris: dolorem, duritiem, caloremque perseuerantem, suppurationem, maximè si accedat inordinata horripilatio. Verū si imminuatur tumor, manente aliqua duritie, signum est indurationis tumoris. Quod si in cæruleum aut nigrum colorem cum prauo odore mutetur tumor, & post ingentes dolores in dolorosior fiat, mortificationis est euidētissimum signum, quia euidenter his signis constat nerbeam substantiam putrefactam quoque esse. Recurrit etiam tumor præternaturam
ad

Li. de inc
qua intē.
c.9.

ad interna, vno è duobus modis: vel repulsa materia ad maiores venas vi medicamentorum repellentium: vel natura errante transmittenteque humorem ad aliud membrum. In quare, sicut ad maiores venas remeare periculosum non est, ita ad aliud membrum permutari, periculo plenum existit, vt Hippocr. statuerat, maxime si ad principalius fiat commearus, etsi subito tumor euanescat: quare semper cautè repellentibus agendum est. Itaque partem corrumpi à virulentia humorum, pessima omnium mutatio est, laudabilior quæ per resolutionem fit: nam morbum terminat, vt Hippocr. docuerat, & Galen. adhuc in suppuratis tentandâ esse resolutionem præcipit. Cum hoc tamen suppurationem (vt quæ non reuertatur, vt docuit etia Hippocrat. quia cocta non efficiunt recidivam) longè esse tutiorem, quia corpus à recrementis expurgat per apertû forame, nemo est qui ambigat: sic enim aperti & purgantes bubones à morbo Gallico sæpe liberant. Cum hoc tamen tumores oculorum, testium, iecoris, aut membri alicuius principalis, longè meliùs & tutiùs indurantur (licet deterior sit induratio absolutè, ipsa suppuratione) quàm suppurentur, vt etiam consuluerat Hippocrat. de oculis loquens, quia partes huius naturæ suppurari periculo non caret, & ob id in huiusmodi membris semper tentanda est resolutio, potiùs quàm in quouis alio.

Considerabis vltimò in omnibus his tumorum terminationibus tēpora & mutationes, vt quæ longè magis curandi rationem euariant quàm causa ipsa, aut morbus vt morbus est. Quæ sanè tempora seu partes vno è tribus modis considerabis: primo qua tumor est, cuius principiū à fluxionis, seu con-

cre-

Li. i. prog
nost. 68.

Li. i. p. ior
ii.

Li. de me
dico.

Li. 13. me-
th. c. 5.

Li. 3. loca
hum. c. 2.

Li. 6. pop.
part. 3.

Lib. 4. de
morb. po-
pu.

eretionis initio auspicari oportet: & licet primo accessu parum influere videatur, mox longè magis confluit, & sensim minus, usque ad tumoris complementum: cæterum quod fluxum est, magis est dum crescit quàm in principio, quantumvis minus fluat in fine augmenti quàm in principio ipsius status, cum tumor integram magnitudinem iuxta sui naturam adeptus est. Inclinatione verò aut resoluta materia, aut post suppurationem euacuata: at si tumorem conijcias habito respectu ad alterationem materiæ, nulli est dubium, principium eius esse mutationem & alterationem materiæ insensibilem, hoc est, quando in tumore non apparet calor, neque vlla alia alteratio diuersa ab ea quæ primo fluxionis principio apparuit: quia licet operetur natura, actio tamen eius sensibilis non est: augmentum verò, quando iam calor & dolor, & reliqua alterationis signa euidentia sunt, ob puris initium & confectionem, quam perficit status: in quo omnia hæc accidentia & plura alia in summo vigore existunt & tumor videtur crescere, licet id augmentum nouæ materiæ aduentu non fiat, sed ex præexistens efferuescentia. Inclinatione verò pure confecto, & delitescencia omnium accidentium, cum tumoris subsidentia, quam ex efferuescentia contraxerat. Accidentia verò ferè in morbis ex fluxione ipsam sequuntur: sed in paulatinis congestionibus solum sequuntur statum coctionis, in quo dolores ac febres magis viget, nullis perceptis in præcedentibus temporibus, sicut in tumoribus ex defluxu reperiuntur.

DE OMNI GENERE Tumororum ex sanguine

INSTITVTIO IIII.

DICTVM antea est, ex sanguine suboriri tres tumororum sortes, dum citra alicuius alterius succi admissionem conscendit ad tumoris effectiōnem, idq; iuxta tres quas sortiri potest dispositiones. Nā vel laudabilis superabūdat, & colligitur in aliqua parte, licet crassus sit, & eo tempore benignum generat phlegmonem: vel tenuior existit, & ob id phlegmonem quoq; efficit, cæterum acutiorem. Aut rursus colligitur sanguis prauus, adustus & venenosus, quo tēpore carbunculos, antraces & malignas exituras producit: quod si cū hoc subtilis fuerit substantiæ, profundos generat tumores, de genere etiam phlegmonum malignorū. Rursus tertio sanguis collectus in aliqua particula emoritur, & generat sphacellum seu esthiomenū. Quamobrem mihi opus est, hoc caput in tres potissimas partes dissectare: prima differet phlegmonē benignum: secunda carbunculofum & malignum: tertia vero esthiomenosum & sphacellatum.

Circa primam, nosse oportet phlegmonē à Latinis inflammationem nuncupatum, nil aliud esse, ut refert Galen. quā tumorem partium carnosarum cum calore, rubore, dolore, pulsatione, tensione ac renitentia. Quæ diffinitio separat siccam inflam-

ma,

Li. 13. me
th. c. 1.
Lib. 2. ad
Glau.

inflammationem, quam phlogosim nominavit Hippocr. ab humida quam ipse & Erasistratus ac reliqui Medici, phlegmonem, seu tumorem durum & dolentem cum prædictis accidentibus, nuncuparunt. Ratio huius fuit, quia partes carnosæ ex delapso à venis maioribus ad minimas & spatia carnis sanguine, in tumorem eleuantur, qui sanè scilicet, calore concitat & dolorem: nam cum venule nequeant eam copiam continere, effunditur è vasis roris modo, ad parua foramina, præsertim laxarum partiû, quales sunt glandulæ & muscoli, & viscerum substantia: nam partes solidiores, vt chordæ, nerui & ligamenta rariùs inflammantur, nisi à soluta earum unitate: quippe tunc faciliùs quàm carnosæ partes ob ingentes dolores. Itaque prædictis spatijs sanguine excollato plenis tenditur pars, & ea ratione tangenti renititur, pulsatur ob arteriarum viciniam, cum vel magnus est tumor, vel suppuratur: quibus arterijs se mouentibus, partemq; inflamatam ferientibus dolorem pulsatiuum concitat, dolorem quidè ob dilatationem partiû ab extensione factâ, ac forsan dum fit abscessus ob disruptionem: itè ob adiunctâ intemperiem: pulsatiuum verò ob pulsam eo tempore maiorem, propter caloris augmentum in parte dolente.

Concitant huiusmodi phlegmonem causæ quas diximus: primùm externæ vt ictus, casus, percussio, & omne id quod extrinsecus accidere potest, partem que ad dolorem aut calorem alterare. Internæ itè, vide licet exuperans copia sanguinis, quæ validum membrum à se pellit in imbecillam aliquam particulam, quæ cogitur recipere ob imbecillitatem, aut ipsa trahit, quia inanita, quia calida, quia dolorosa. Cæterum sanguis, qui aut trahitur, aut transmittitur, postquam in parte recipitur, vicem gerit continentis

Causæ.

B 2

causæ,

causæ, & ipse tunc quantumvis laudabilis sit, vel crassus sua natura est(qualis ad solidas & densas partes alendas proficius gignitur à natura) aut tenuis & subtilioris substantiæ: non quidem vitio sed natura. Quo fit, vt in hoc phlegmonis genere, quod legitimum & benignum continet, etiam duę reperiantur phlegmonis sortes: altera benigni & superficialis, vt qui ex crassiori fit sanguine: reliqua verò benigni & profundioris, qui à tenuiori sanguine suboritur,

Signa.

Signis facilè nosces principium inflammationis, prout primum morbi designat insultum, quando pars in tumorem attolli incipit, & figura quodammodo mutari, cum dolore alicuius particulæ circumscripto: nec inconuenit, id duorum triumve dierum spatio euidentius apparere, vt secunda vtamur principij acceptione. Post quam augmentum est totum illud tempus quo tumor crescit, cū augmento doloris & caloris, vt Galen. visum est: status verò, cū omnia vigent, & in eo vigore perseverant: inclinatio, cū tumor subsidet, & imminuitur, & accidentia pariter, modò resoluetur humor, modò in pus vertatur. Tertia itaque principij acceptio concoctionis aut alterationis materiæ principium continet diuerso modo: quippe dum pars impletur, tumoremque iam habet conspicuum, crudus dicitur phlegmon & principium eius: dum verò crescit cum euidentiore calore & tumore, & ferè adeptus est omnem magnitudinem, tunc crescere & coqui dicitur, quia pars durior & rubicundior apparet, cum sensu occultę aut debilis vnde sitatis ad tactum. At quo tempore dolores & febres, atque tumores supra modum excrescunt, cum partis tensione & tumore magis extenso, incipit iam putredo

Lib. de totius mor. tem.

mate-

materiam in feruorem agere, cum maiori calore, finis videtur augmenti, sicut dū hęc omnia longē intensiora succrescunt, status quoad materiæ coctionem haberi debet. Quæ sanē omnia curaturo necessaria existunt, vt exactē in quouis prædictorum temporum præsidia propria & proficua adhibere discat.

Euentum itaque inflammationis salubrem fore, perniciosum, aut neutrum, facile colliges, si coniec- Præsa-
gium. ceris, sanguinē qui in particula aggregatur, vinci à natura, aut ipsam vincere, vel medio modo se habere. Si vincitur; vel resoluitur, vel suppuratur: si natura succumbit; corrumpitur, & simul pars sphacellatur, aut resoluta sanguinis tenuiori parte, neutrum sequitur, sed durities in parte remanet. Quorum vnumquodq; nosces ex accidētibus, quæ vel mox à principio apparent, vel postmodum sequuntur, vt tumore iam integram magnitudinem adepto, corruptionem ex mutatione coloris in subnigrū aut liuidum, perseuerante magnitudine, cum nullo doloris sensu: duritiem ex leui tumoris euanescentia cum residua duritie & minore dolore.

Curaturo mihi phlegmonē legitimum & exqui Curatio situm, siue ex crasso, siue ex tenui fiat sanguine, varia se se obtulerunt considerata, in vno tantum ministerio constituta, nimirum partē oportere à tumore liberare: quod facimus euersa materia quę fuit, vel euacuata quæ fluxit, ablata prius causa quæ fluxionem concitabat. Fieri hęc opera varijs modis efficit primò particula affecta: humoris cōditio: tumor factus vel fiens: eius magnitudo aut paruitas: modus generationis, aut per defluxū aut per congestionem: aut accidentium vehementia aut leuitas. His suppositis, primò curationem ag- gre-

Institutionum Chirurgicarum

predieris, semouēs motiuas fluxionis causas, si adhuc præsuerint. Sic dolorem mitigabis caloremq; in recipiente membro, aut in mādante vehemētia & irritamentū. Quod si possibile nō fuerit, aut tumoris augmentū & accidentia magis vrgeant, vniuersam curationem institues, sumpto exordio à materia antecedente (quantumuis necessum sit morbum & accidētia simul prospicere) in qua considerabis copiam, impetum motus & qualitatem, ac rursus particulā à qua decidit, & in quam decumbit. Omnibus autem simul providebis, si debita vitæ & victus institutione vsus fueris, tanto exquisitiore & parca, quāto tumor maiore minetur magnitudinem, aut præsuerit humoris copia: præstito victu ad summum ex pullorum carne, ovis sorbilibus, lactucis aut scarolis, crudis vel elixis, aut pyris asis: potus ex aqua quantum permiserint vires, aut ventriculi integritas: eaq; exquisitiùs obseruabis, si tumor ex interioribus fuerit. Conciliabis somnum, imperabis quietem & animi tranquillitatem, cū aeris tēperie quæ ad frigidum vergat.

Interim tamen dum hæc instituis, sanguinis copiam primò demes: nam eo facto impossibile est accidentia nō cessare. Sanguine igitur misso, quantū ætas virtusq; laborantis ferre possint, & postulerint, tum plenitudinis copia, tum verò tumoris magnitudo: nam sepe eius paruitas aut levis abundantia, vel viriū tenuitas, victus parsimonia, aut frictionibus vel cucurbitis auferitur & delitescit: si aliter copiosius sanguinem fundes: tum gratia demendæ plenitudinis, tum vt subsit locus repellentibus, aut discussorijs medicamentis, alioqui nō erit in pleno corpore vbi repellant, nec sine maiori attractione resoluētia quidquam efficiant,
nec

nec suppūrantia citra corruptionis periculum adhiberi possunt. Itaque iteratō, aut tertiō, vel vltra sanguinem detrahes, aut minus, prout postulauerit magnitudo mali, aut vbertas sanguinis. Neque id vtcunque & à quauis parte debet fieri, sed ex ea quæ citius plenitudinem demat, & longè magis fluentem sanguinē ad distantius auertat: aut propinquiū eum, qui in venis partis iam est deriuando euacuet. In qua re quatuor tibi erunt consideranda: primū quantitas, quā vt dictum est, demes, quo naturā auarior reddita minus transmittat ad affectā partem. Secundū imperus humoris fluentis, cui medeberis, reuulsa retractaq; materia fluente, ad quā distantissimas partes. Quippe reuulsio, imperus medella est: sic sanguinē mittes, à distantiori vel contraria parte, & tantò magis ad affectā accedes, quanto constiterit fluxionem cessare. Denique in principio fluxionis, à vena quæ plenitudinem magis demat, protinus à distantiori, ac si vrget fluxionis impetus, à distantiori initium sumes: tum in sanguine mittēdo: tum verò in frictionibus, ligaturis, cucurbitis & extremarum partium lotionibus, nisi ibidē præsit tumor. Præterea vt deriuationē moliaris, parti affectæ accedes: quod tertio loco considerabis gratia deriuandi per proximam regionem, id quod prope partem læsam iam receptum est. Vltimò tamen contentum sanguinē in parte inflammata considerabis, quem vno ē quatuor modis à parte affecta euacuare studebis.

Primò per repellentia auxilia: quorum tractationem & examē latius leges secunda harum Institutionū parte. Interim tamē scito, repellētia esse auxilia, quæ frigiditate aut adstrictione, vel vtraq; simul prohibēt humorē ad partē ampliū fluere, & fluxū

Repul-
sio.

B 4 ab

Institutionum Chirurgicarum

ab ea iterum ad vasa repellant & ad distantius auer-
tunt. Quo auxilij genere solùm vrendum est in tu-
morum & fluxionũ principio: licet etiam crescen-
te affectu eis vti oporteat, cæterũ discussorijs ad-
mittis, vt loco citato reperies. Sed in inflammationi-
bus calidis & siccis refrigerantia & humectantia
satis sunt, præsertim si pars calore exestuet: at si flu-
xio sit impetuosa, & pars calida & humida, quæ si-
mul refrigerant & adstringunt, præsertim si laxæ
naturæ pars fuerit, aut laxior facta ob aliquã cau-
sam. Huius rei occasione scito repellentia esse duo-
rum generũ (dimitto quæ calida sunt) frigida &
aquea, vt aqua, oxycratum, lactuca, oleũ rosaceum,
violaceum, & lac: secundi generis sunt, plantago,
sanguis draconis, balaustrũ, myrtus & id genus:
quibus vtêris iuxta adductam rationem, sumēs ex
eis, aut decoctis harũ rerũ partes tres, olei partem
vnã, & aceti partem semissem. Valet etiam ad re-
pellendum aqua stillatitia rosarũ, plantaginis, sola-
tri, & cucurbitę reliquis admista. Præstat idem be-
nificiũ, q. r. aquæ rosarũ & plantaginis, ana. ʒ. ij.
succu solatri aut plantaginis. ʒ. iij. aceti rosati. ʒ. ʒ.
albumina duorum ouorũ: conquassentur & agiten-
tur simul. Eiusdem vsus est ceratũ ex rosaceo liqui-
dum: & cataplasma quod fit ex eodẽ cum lenticula
decocta, vel cum vitellis ouorũ, aut cum toto ouo
& santhalis albis. Præstat & terra Samia cũ faba co-
cta. Vehementiũs adhuc repellit cataplasma ex fa-
rina fabarũ, vino rubro, & succo plantaginis: item
aliud q. r. foliorũ plātaginis, rosarũ, solatri & lactu-
cæ. ana. m. j. coquantur in aqua cũ modico aceto, &
cum farina hordei & fabarum fiat cataplasma: ac
si dolor vrgeat, adijcies maluan aut papaueris ali-
quid. Sciendum est insuper, in omnibus tu-
mo-

moribus id esse verum atque exequendum, exceptis his casibus in quibus authores (quamvis varij in hac re fuerint) ea adhibere vetuerunt. Sic in tumoribus præter naturam, qui in emunctorijs, vt post aures, sub alis & inguinibus adnascuntur, eis vti minimè licet: benè tamè si ex causa procatarctica prodierint, quantumvis neoterici contrariùm sentiât. Prætereà neque eis vtêris, vbi materia venenosa fuerit, aut critica, ad eam partem trãsmiffa, nisi vel pars princeps sit, vel copia adeò grandis, quòd vel pars periclitetur corruptione, aut laborans suffocatione. Quo tempore leuioribus & per intervalla vtêris & alijs admittis, cauens tamè ne adstringentia sint. Idem vereri oportet vbi materia admodum est in parte fixa & impacta, aut vbi nimis crassa est, vel tumor iuxta membrum aliquod princeps, aut corpus plenum existat, vel membrum affectum nimis debile, aut cum intenso dolore ex nimia copia factus: nã si ex calore prodierit, adhibenda sunt. Vltimò tamen cauendum est à repellentibus in corporibus senum: in quibus & in reliquis casibus, si flogosis & incendium plurimum vrgeat, leuioribus & per intervalla vti conceditur. Prætereà in omnibus tumoribus in quibus repellendùm est, statuere oportet quid debeat partibus affectis, quarum cõsiderare oportet naturam, situm, figuram, officiũ, & reliqua quæ nata sunt mutare repellentium materiam, modum & quantitatem, ac tempus: quippe nec diu immorandum est in eis, ne in duritiem cõmigret tumor: nec in omnibus particulis eiusdem materiæ ea efficere oportet: alia enim desiderant repellentia oculorum inflammationes: alia necessaria sunt in angina: alia vltimò in auribus & capite. Prætereà in calidis tumoribus semper actu frigida

Institutionum Chirurgicarum.

Semper actu frigida ea adhibebis, sepiusq; mutabis, ne incalescant.

Transacto autem principio, in quo sola sunt adhibenda repellentia, mox quæ resoluendi vires habeant admiscebis: nam quemadmodum illa proficua sunt, ne materia recipiatur in parte, aut ut receptam pellant: ita hæc nata sunt euacuare per discussionem & insensilem halitum, quod post repulsum impactum fixumque remanet in parte (ac forsan, quia ad pulsum faciliorem præparant) quod cessurum non sit repulsi, neq; derivationi: & quanto morbus ad statum magis accesserit, tanto remittere oportet repellentia, & discussoria superaddere, donec in statu, si suppurationem non vereamur, solis resoluentibus utamur, ut mox docebo. Sciendum tamen est, transacto principio, modicum emollientium addendum esse, ne adstringentium ac resoluentium efficacia, in duritiem immediate mutetur humor, dum emollientia sint ex anodynorum genere: quod censeo magni fore momenti.

Verum si toto tempore augmenti viget necessitas mitigandi dolorem & reliqua accidentia, statuendum est, mitigatoria auxilia adhibenda esse, iuxta rationem causæ dolorem efficientis: nam si calor causam præstiterit, frigidis utendum erit: si cutis densitas & tensio, quæ lenia sunt & humida ac vere anodyna dicta: si verò continui solutio, quia ea plerumq; ex plenitudine partis prodit, quæ vim habeat vel euacuandi, vel digerendi, vel sensum stupæ faciendi: quorum copiam reperies secunda harum Institutionum parte.

Secundò sanguinem contentum in parte, per resoluentia medicamenta euacuare studebis. Quæ
tanè

sanè sunt, quæ Gal. statuit nata esse, humorem qui in tumore continetur, per meatus insensibiles educere. Huius generis sunt omnia, quæ calida existunt, & moderatè humida, quæ quidem emolliunt partem & eius cutem laxant, poros aperiunt, & concretum humorem liquant, ac in halitum digerunt. Quæ profecto vtilia sunt humoribus in summa corporis superficie positis, & partibus etiã laxis & rarioribus, ac materia existente calida. Alia autem reperies efficaciora, quia calida sunt, & sicca forsan tertio ordine, proficua quidem ad magnam resolutionem moliendam, vel in humoribus crassioribus & difficilioris substantiæ, quorum copiam reperies secunda parte harum Institutionum. Interim tamen scito eis tumoribus esse adhibenda & eo tempore, cum à repulso medicamentorum, aliquid relinquitur in parte, quod prædictis repellentibus non cedit. Namque raro evenit, sanguinem ita tenuē & paucum esse, quod omnino repulsiōi cedat. Consequeris enim gratiam ac beneficium his medicamentis resolventibus, ubi sanguis admodum crassus: & glutinosus nō sit, nec vehemēter unctus, aut altius recōdius, & sub dura cute protectus: contra verò, reliquum digere re oportet, modo liceat per vires, per calorem, per multitudinem: repudiat quoque dolor digerentia, nisi admodum lenia sint, sicut vehementiora, ubi sanguis crassior, & pars densior fuerit, & inflammatio mansuetior. Quorum occasio propriè est, dū inflammatio remiserit, licet transacto principio eorū aliquid admiscere oporteat, donec in statu præpolleat digerentia, vel sola adhibeatur, si tumore in resolutionē tēdere cōperiamur, donec ex toto inclinet. Quippe licet statutū sit in statu æquis portionibus repe-

Li. 13. mē
th. c. 16.

Institutionum Chirurgicarum

repellentium & digerentium esse vtēdum: quia tamen in eo tempore nihil influit quod repulsi cedere possit, sed vniuersa materia iam fixa est, arbitror propositionem illam celebrē blandē & cum limitatione esse accipiendam, & instatu in quo resolutio expectatur, solis vtēdum fore resoluentibus, mitioribus tamen, ne incendium intendatur: quapropter forsan aliquid repellentium addi potest, non tamen eorum quæ verē repellentia sunt, sed frigidorum, & eorum quæ citra adstrictionem refrigerant. Sed his missis, quæ non sunt huius loci, in his tumoribus ex sanguine sæpe leuiora digerētia ex usu existunt, ob adiunctum calorem: & sic mox adhibebis maluam, oleum rosaceū, althæam, fertulam campanam, camemalum, anethum, farinam hordei & fabarum, adipem suillam, gallinaceam, anserinam, & huius census alia: nam quæ valentiùs resolunt, his tumoribus inutilia, aut forsan nocua existunt. Vti tamen poteris ex compositis eo quod fit ex passulis, cum pane & melle: item eo quod r. foliorum maluarum & althææ, ana. m. j. florum camemali, meliloti & rosarū ana p. j. radicū lilij albi, & althææ ana. 3 j. farine hordei, quod satis, fiat cataplasma cū adipe gallinæ. Quod si feruidior fuerit tumor, ex usu erit. q. r. micæ panis li. j. maceretur in aqua calida & cū tribus vncijs mellis fiat cataplasma, addito olco camemali & rosarū. Fomentis etiam vtēris ex decocto camemali, rosarum, seminis lini & similium, donec tumoris extensio minuatur, & dolores mitiores fiāt, quo tēpore declinationē esse existimato: tunc enim efficacioribus discutiētibus vtēris, vt agresti malua cū passulis sine granis, & pane ac modico melle: itē lana succida, stupis spōgia vino calēti imbutis: atq; hæc exēpli gratia sint satis.

Quod

Quòd si his & alijs non videatur materia cedere, tertio materiam contentam sensibilibiter educe re curabis, si humor copiosus fuerit, crassus, glutinosus, valde inhærens aut altiùs permeans, vel cute duriuscula coopertus: qui sanè cùm digeri non possit, effundendus est, ne in corruptionem aut immedicabilem duritiem affectio mutetur. Quod facies, vel apertis vicinioribus venis, vel scarificata parte, cùm dolor non subsidet, & tumor adhuc perseverat, ac postea curabis, si corpus præmunitum sit, sufficientibus euacuationibus partē fouere, quo faciliùs sanguis expiret: sed id cautè facies.

Verùm si ex signis prægressis (ex tensione nimium, pulsu, dolore, calore, horrore & febre, cum ponderis sensu) constiterit, humorem nec indurari, nec resolui, nec repulsui cedere, arbitrandum est in pus mutari: quo tempore nondum omnino resolventibus posthabitis, simul admiscenda sunt quæ vim habeant suppuratoriam: quorum quātitas addenda est maior, quantum constiterit magis suppurari, & ob id à resoluentium usu abstinendum tantisper, donec solis pus mouentibus utaris. Qualia debeant esse huic muneri proficua, leges capite proprio: interim tamen scito, pus mouentia esse calida & humida, cum vi emplastrica, & rursus esse calori partis suppurandæ simillima: item cuique hominū iuxta ætatem & temperamentum adhibenda sunt propria & peculiariora. Præterea pus mouere possunt, ea omnia quæ caloris excessum remittere possunt, aut supplere, si in membro deest. In quo munere plus minus ve addere oportet, iuxta humoris suppurandi ideam. Quibus præmissis, suppuratia phlegmones peculiariora sunt ex farina triticea in aqua & oleo téperatè cocta, addito modico croco: hæc enim

enim calori nostro simillima sunt, & ipsam dissipari oblentorem non permittunt. Aliud etiam si difficilius in pus vertatur humor conficies, ex radicibus althææ coctis & extractis per setam cum caricis pinguibus & farina triticea, vel hordeacea, si calor tumoris intensior fuerit: item aliud ex maluarum folijs coctis & pistatis cum butyro vaccino: atque hæc exempli gratia sufficiant. Quod si collectum pus conieceris, abscesumque iam esse factum: tunc profecto medicamento, scalpello aut ignito ferramento aperies, si adeo parva puris non sit portio, & ex subtili materia & cute rara, quod resolui facile possit. Verum si aliter fuerit, differre apertionem non licet, ut consulerat Gal. alioqui sinus corruptio & gravissima mala succrescent. Id quidem facies scalpello, aut ignito ferro, si tumor ex grandioribus sit, aut venis magnis plenus: causticis autem non uteris, in profundis tumoribus, & cute densiori, neque in tumoribus erodentium humorum, aut cum tumor fuerit prope membrum nobile, aut in extremitatibus, neque usquam, nisi laborans renuerit ignem aut ferrum. Sic apertionem facies iuxta villorum ductum, in loco eminentiori, & in parte eius declivi, cauens venas & arterias grandiores, nervos, ligamenta & tendones: cauens etiam ne rugæ frontis te decipiant, quia villi contrario ductu inferuntur, nimirum à supercilijs ad capillos. Præterea neque ex toto in magnis tumoribus pus detrahes, nec orificium facies, nisi pro magnitudine tumoris: verum si cutis pravi sit coloris & tenuis, maius foramen efficies, quam postulauerit tumor, quia tota cutis postea excidenda est. Cæterum licet tumor ex toto in pus versus non sit, non semper omnimoda suppuratio expectanda est: nam ante integram, ac forsan ante inceptam, li-

cet

Li. de the
ri. ad prif.
ca. 2.

et apertionem moliri: præsertim vbi calor partis parvissimus est, & vigiliæ ac dolores adeo urgent, quod sperandum sit antea laborantem imbecillitari, quàm fieri suppurationem: item vbi copiosior est humor, quàm quod possit particulæ calor superare, & ob id corruptionem vereri oportet: præsertim cùm pars parvissima est, vt digitus: item cùm humor est crassus & profundus, aut tumor ex venenosis est, vel prope articulum, aut iuxta nervos, arterias aut venas grandiores, quæ putrescere facile possunt. Aperto tamen foramine, velut vlcus curari debet, ipsum exsiccando ac citra dolorẽ detergendo, vt latius inferius leges.

Ex sanguine maligno & feruidissimo oritur carbo seu carbunculus, antrax à Græcis dictus, cum pruritu in principio, & mox apparet crusta, vna aut plures, vel sine ipsa cutis exulceratur cum colore nigro aut cinericio, vel ciccino aut viridi, quæ omnia succrescunt cum somno, & horripilatione, monstrantia summam malignitatem ac feruorem: liquidem præter id quod crustam, seu crustas plures secum affert, haud secus quàm si igne cutis vreretur, subiectam carnem veluti emortuam habet huiusmodi tumor, ob summam ac feruidam inflammationem, quæ ob id colore nigrescit, splendetq; vituminis ac picis modo, qualis bilis atræ color est: quo fit, vt grauis & molestus dolor laboranti succrescat, quasi particula vinculis ignitis, aut ferramento aliquo esset cõstricta, aut cū febre ingentissima & æstuosa atq; cordis tremore, palpitatione, & frequenti animæ defectione, nausea quoq; & frequenti vomitu, maximè si venenositas accedat.

Huius mali causæ (præter indebitam vitæ, & *Causæ.*
victus

Institutionum Chirurgicarum

victus institutionem) sunt sanguis feruidissimus & crassus, & ob id multi ex atra bile ob sanguinis vitionem facta, asseruerunt fieri. Pars enim sanguinis crassior cum putrescens efferuescit, vertitur in atram bilem: quo fit ut ad cutem vergens, non tantum exulceret, sed etiam adurat, & crustam efficiat, tantoque maiorem & feruidiorem, quanto carbunculus exquisitior fuerit: aut minorem si alteri humori adiungatur. Quo fit, ut ex carbunculis, quidam sint mitiores, quidam, ut exquisiti, seuiores, sed ferè omnes venenosi ac pustulantes & perniciosi: præsertim si in emunctorijs, & prope partem principem suboriantur, longè tamen deteriores, si subito evanescant.

Curatio

Magni & sæuissimi huius morbi curatio sita potissimum est (præter debitam & refrigerantem victus & vitæ institutionem, ex acidis cibarijs & medicamentis commistam) in causæ extirpatione, & correctione accidentium, quæ grauissima sunt. Causa autem duplex cognoscitur: antecedens, quæ feruidus sanguis est, & coniuncta: hæc quidem topica desiderat auxilia: illa verò prouidentiam per euacuantia & attemperantia. Quorum primum sit sanguinis missione tanquam præcipuo auxilio: quippe his affectionibus statim & copiosè necessum est sanguinem mittere, aut iteratò, donec fluxionem cessasse comperiamus, vel saltem quantum vires tolerauerint. Quo facto, præmissa humoris præparatione per acida & refrigerantia medicamenta, nulla expectata coctione, purgabis leniētibus & mansuetis pharmacis, ut manna diluta in fero lactis, aut ad sumum in diluto rhabarbari, casia fistula, aut syrupo ex infusionibus violarum.

Premissa totius corporis prouidentia, ad topica auxilia

auxilia te conferes, & interim etiam dum purga-
mus, aut sanguinem mittimus: cauens ne repellen-
tibus siue frigidis, siue adstringentibus utaris, nisi
in circuitu ipsius partis, aut si fluxio grandior fue-
rit, supra partem affectam, ne ad eam amplius fluat.
Primo enim accessu partem tumentem in circuitu
scarificabis profundioribus plagis, aut sanguifu-
gas adhibebis, postea oxirato tepete ablues, quo
facilius venenosus ille sanguis per eas spiret.
Quod si non quieuerint accidentia, aut malum sub-
federit, secundo & tertio scarificabis, donec acci-
dentia mitescant: sin aliter, igne uteris potius quam
causticis, nisi iam caro computruisset: tunc enim
primo accessu vitellum oui cum sale adhibebis, aut
unguentum Aegyptiacum, vel theriacam cum pul-
uere gentianæ, aut trochiscos Vigonis. Cum hoc ta-
men semper admiscere oportet, quæ attemperan-
di vim habeant, ne calor feruidior reddatur: postea
verò emplastrum contra esthiomenum desuper ap-
pones: item emplastrum arnoglossæ, vel de malis Pu-
nicis, maximè transacto impetu mali, cataplasma
ex orobi farina & oximellite, præsertim post vltio-
nem, si ad id peruenire coegerit rei necessitas: quæ
non superficialem, sed profundam facies. Præterea
scaram & carbonem extrahes radice liliorum albo-
rum & folijs caulium cum butyro recenti, aut oui
vitello cum butyro: & exempli gratia hæc dixisse
sit satis.

Post carbunculi extractionem considerabis, cru-
stosum ne vlcus remaneat, saniosum aut corrup-
tum: nam iuxta cuiusq; indigentiam præsidia ad-
hibebis. Parabis crustoso butyrum recens aut axun-
giam porcina cum modico unguento rosaceo:
vel emplastrum q. r. farinæ triticæ & hordeacæ

C

ana

Institutionum Chirurgicarum

ana. ℥. iij. cum decocto maluarum, violarum & al-
thææ fiat emplastrum, addito butyro recēti & duo-
bus vitellis ouorū. Si verò saniosum superfit vlcus
absterges & modicē exsiccabis, vt suo loco leges.
Verūm si corruptum & putridum sit, sectione vtē-
ris, cauterio & auulsione instrumento idoneo, vel
medicamentis corruptionem extirpabis, leuiori-
bus vt pastillis Andronis, Musæ, Pasonis aut Po-
lijde. Itē vnguento Aegyptiaco, aut fortioribus
vtēris, vt radice dracunculi, arsenico, vel radice
aristolochiæ aceto trita, cū aqua argentariorū ma-
defacta aut irrorata, & alijs huius nature. Postea
verò corruptione separata, mundificatio de apio
vtēris, donec ex toto remoueatur corruptū: & tan-
dem reliqua adhibebis, vt in vlcerum curatione la-
tius scriptum reperiēs.

Mortifi- catus Sanguis

Tertio loco ex sanguine, ceterum mortificatio,
& eius calore extinctio tumores fiunt quos Medici
appellant, gangrenam, sphacellum, seu esthiome-
num, & alij herpeta esthiomenon, seu ignē sancti
Antonij. Est quidem gangrena mortificatio ex
magnitudine inflammationum, nondum tamē in-
tegrē facta, sed aliquantulum sensum in se retinēs,
& carnosus partibus adueniens. Sphacellus verò
seu sideratio, vel esthiomenon, est integra sensus
privatio atque mortificatio, ita vt percussum, vel
sectum, vel vstum, non sentiat pars quæ patitur,
non solum in carnosus partibus, sed etiam neruo-
sis vsque ad ossa: gangrena verò ossibus non suc-
crescit. Fit tamen vno ē tribus modis, nimirum,
quando adeo dissoluta est mistio substantiæ ob
corruptionem, quod vitam & spiritum à corde
transmissum amplius recipere nequeat, dissoluta
mistione.

inhibitione, vel ob impensam frigiditatem aut medicamentorum, aut externam, vel ab ingente calore aut maligno. Secundo modo, quando calor suffocatur, vt in magnis inflammationibus. Tertio ob priuationem transitus spirituum vitalium ad membrum, vt in cōprehensionibus, aut ligaturis & contusionibus.

Huius mali cognitio, præsertim gangrenæ, constat ex priuatione sensus non integra, ex nigro seu livido colore membri extincto florido colore phlegmonis: item ex dolore, calore ingenti, & pulsatione arteriarum. Sphacellum monstrat priuatio sensus integra, color niger, pars, affecta mollis, putrida, foetida, cadauerosa, quæ digitis cedit & non reuertitur.

Cognitio.

Causa antecedens plerumque est sanguis auctus, acutus & corruptus ac conculcatus, quæ præ copia, aut malitia superare calor partis nequit, quinimò ab eodem sanguine suffocatur & vincitur partis natura. Prodit etiam ab externis causis, vt frigiditate nimia, medicamento ultra modum & partis calorem frigido: à calore etiam immodico: à venenosa qualitate: item ligatura, contusione aut compressione, quæ vitalem facultatem & calorem innatum extinguere nata sunt: quo fit, vt sæpe pars emolliatur, & fiat album esthiomenon à nonnullis appellatum, factum à mortificatione caloris, & citra humoris suffocantis affluxum, sed sola dissipatione aut extinctione.

Causæ.

Hos sanè affectus nisi celerrimè & initio statim curare agrediaris, laboras particula facile emoriatur, & vicinas inuadet, atque hominem ipsum interimet. Quòd si mox manū adhibeas, difficillimū non erit, præsertim in corpore iuuenili, curare. Nam

Præsa-
gium.

C 2

vbi

Institutionum Chirurgicarum

vbi partes affectæ, caro & nervi vsque ad ossa lædantur, curari nequeunt: quo fit vt gangrena difficulter curetur, sphacelus non nisi post sectionem.

Curatio

Considerabis diligenter ad curationem horum affectuum qui sæuissimi sunt, causam morbi, partē affectam, & accidentia quæ succrescunt. Quippe si frigus fuerit, temperare fotibus aquæ vitæ, aut vini feruentis partem oportet, non scarificare: aut partem sub fimo calido & feruido recōdere: si vinculum causam præstat, remouere oportet: si putredo, auferenda: si venenositas, alexipharmacis compescenda. Verum si sanguinis vbertas suffocationem moliatur, sanguinis qui influit & paratus est fluere, efferuescentiam compescere oportet victu refrigerante, vt pane loto hordeaceo, amygdalato, iure pulli, lactuca, portulaca, scariola, decoctis, tandem potu frigido, aut medicamentis & serapijs frigidis, vt syrupo acetosæ, intybi, granatorum, borraginis & similium. Interim tamen sanguinis quantitatem demes scissa vena, pro viriū tolerantia, quia affectus causa copiosius extrahi exposcit, sed ob spirituum dispendium, & alia accidentia, iteratō præstat ac resectis viribus extrahere, quā semel & confertim. Quo facto corpus purgabis casia, māna, catholico, syrupo ex infusionibus violarum cū modico rhabarbaro, in sero lactis diluto, aut in aqua hordei vel cucurbitæ.

Interim tamen dum hæc fiunt, primō pars circumiacens munienda est vnguēto ex bolo: aut eo q. r. olei rosati & myrtini ana. ʒ. iiij. succi plātaginis & solatri ana. ʒ. ij. coquantur vsque ad consumptionem succorum, & adde ceræ albe. ʒ. j. f. farinæ fagarum, lentium & hordei ana. ʒ. f. boli. ʒ. j. pulueris myrti

myrti. ʒ. s. misce & fiat vnguentum. Quo facto ad coniunctæ materiæ extirpationē te cōferes: ac si partem sensu priuari, aut minus solito sentire cognoueris, mox à principio id opus aggredieris: celeriter enim membrum sphacelatur. Quod facies parte, vsq; ad sanam, altè & donec sentiat laborans scarificata, & abluta aqua salsa. Deinceps verò medicamentis vtêris, quæ corruptionem inhibeant, & calorem natium tueātur, vt emplastrum supra omnem partem appositum, ex farina erui cū melle, aceto, farina orobi, fauarum vel lolij, cum oximellite & lupinorum decocto. Supra vlcus etiam quæ exficcare vehementer possint, adhibebis, vt pastillos Andronis, Musæ & similium: ac si malum adhuc serpat, quæ vehementius ficcent, quale est, vnguentum Aegyptiacum, vnguentum rubrum, aut Arsenicum, vel aqua argentariorum, quæ maioris solet esse efficaciam: item aliud quod. r. æruginis, minij, aluminis ana. ʒ. j. cū aqua terantur, & parti affectæ applicentur, parte exasperata scalpello, seruata corporis natura & conditione: nā vehemētiora validioribus corporibus, & debiliora imbecillimis sunt adhibenda. Quòd si hæc omnia nō profuerint, ferro candenti partem inurere ad sanam vsque oportet, & scaram adseruare, donec compearias putredinem cessasse, cauēs ne subtus latitet putredo. Verū si ne hæc quidem prodesse videantur, sphacelatum membrum, antequam ad sanam partem se se extendat corruptio, abscindere oportet, & post abscissionem ferro candenti inurere, & succo porri illinire cū sale. Quo facto, si sanguinis profluuiū subsequatur, partem quæ corruptæ adiuncta est, adurere oportet: ita enim & putredini, & fluxui subuenies. Postea verò, putredine iā cessāte,

C 3.

crusta

Institutionum Chirurgicarum

crustra excidenda est butyro, pane, farina triticea vel hordeacea cum apio trito & hydræleo incocta, cautè tamen crustram mouebis, vbi sanguinis præfuit fluxio. Deinceps vlcus purulentum absterges mundificatiuo. q. r. mellis li. f. vitellorum ouorum num. ij. farine hordei lib. f. misce & vtere, ac post triduum adde myrrhæ. 3. x. vel vtere eo quod fit ex farina orobi cum melle & thure. Quod si dolor vrgeat, folijs fauarum inuersis mirum in modum ipsum mitigabis.

De aneu-
rismate

Lib. diff.

Supereft inter sanguinis tumores alter minoris momenti, & certioris periculi, quem remedijs cedere, aut raro aut nusquam visum est: appellatur aneurisma, & apud Auicem mater sanguinis. Quem sanè affectum Galen. dixit esse relationem aut dispersionem materiæ sub carne, per dissolutionem se se diffundentis distribuentisque ob arteriæ dilatationem aut diruptionem. Quem fieri vno è duobus modis euidentissimum est: primo dirupta aut aperta interiori arteriarum tunica, externa integra manente, qua colligitur spirituosus ille sanguis, & vicinas partes in tumorem pulsantem eleuat: aut vtraque tunica scalpello puncta, sed aut extima agglutinata, aut intra ipsam manente ipso sanguine, collecto in partibus vicinis, quas in tumorem quoque pulsantem eleuat. Differt ab omnibus alijs tumoribus aneurisma, quod in eo cutis color non mutetur, & rursus, quia cum pulsatione vt arteria, semper reperitur, quod nulli alteri ex tumoribus accidit.

Curati-
o ratio

Huic medeberis, non per apertionem, metuen-
da enim semper est, ac fugienda, tanquam præ-
ludium

Iudium proximæ mortis . Superfunt tantum duo præsidia: alterum constat medicamentis adstringentibus (aut refrigerantibus, vt nix, mox à principio apertionis, maximè si extra feratur spiritus ob incuriam artificis in venæ scissione) quale est emplastrum cupressi Aetij : emplastrum contra rupturam depelle arietina, & alia id genus : reliquum, si id non profuerit, considera esse, arteriam laqueare duabus partibus, si commodè fieri possit, & postea per medium scindere. Quod licet dictu facile sit, difficillimè quidem fieri potest: tū quia nequit laqueari commodè, nisi aneurisma sit in plicatura brachij (aut parte alia vbi conspicua sit arteria) quo tempore ligare oportet supra ipsam plicaturam: tum verò quia veritus est Galen. ne vel fluxus immodicus superueniat, vel pars gangrena periclitetur, & ob id quærenda est arteria loco conspicuo, ac leuiter detegenda, & acu incuruo subius ipsam traiecto, filo ea parte est alliganda: idem & eodem modo paulò inferius facito, vnus digiti spatio relicto inter vtramque ligaturam, & postea per medium vtriusque ligaturæ arteriam transversum scindes: & curabis

Li. 5. m. c.

Vt vtrumque foramen coalescat, & caro regeneretur. Atque is est præstantior modus deligandi, si prudenter & cautè feceris.

DE ERYSIPELATE, ET
alijs tumoribus ex bile

INSTITVTIO. V.

Erysipelæ est biliosæ fluxio-
nis germen, circa cutem
vtramque maximè confi-
stens. Prætermisissis autho-
rum controuersijs de no-
mine huius affectus, statu-
tum apud plerosque repe-
rio, verè & propriè hunc
tumorem biliosum, fuisse

ignem sacrum nuncupatum, propriamque esse cu-
tis affectionem, si verum ac legitimum sit erysipe-
las: sin aliter, carnem quoque ipsam attingere, atque
esse de genere tumorum præter naturam, constareque
ex eisdem morbis, vitio nimirum figuræ, solutæ v-
nitatis, & calidæ intemperiei adeò intensæ, vt iure
optimo nomen ignis sacri adipiscatur.

Signa.

Quo fit, vt præ se ferat colorem rubicundum in
flauum vergentem, & delitescentem tactu: tumore
item exiguum, in cute potius consistentem, cum fe-
bre vehementi, tertianæ naturam referente, dolo-
reque mordicante & pungente cum horripilationi-
bus ferè per omne tempus febris, donec epidenter
appareat per cutem extensus tumor.

Causæ.

Causas habet erysipelas, vt reliqui tumores: ex-
ternas, quas consultò prætereo, quia tunc sat est no-
uisse citra euacuationem, sola alteratione esse vten-
dum. Item antecedentes & coniunctas, sed omnes
vnius rationis & nature, quæ solo differunt loco.

Quip-

Quippe antecedentes in vasis humorum existunt, fluxuræ in partem affectam: coniunctæ iam erysipelas efficiunt: omnes tamen ad biliosum humorem reductæ. In qua re, prætermiſſa authorum controverſia de natura humoris bilioſi, ſtatuendum erit, flauæ bilis in noſtris corporibus ſecundum naturam duplicem eſſe ſortem: alteram quam ſeparat natura in cistim fellis, & ad inteſtina tranſmittit tanquam alitioni inutilē, flauam peculiari nomine nūcupatā: reliquā verò flauam etiā, ſed tenuiorē, maſuetiorē, & quæ ſolūm à ſanguinis tenuis natura conditionibus diſſidet, nimirum colore & calore: nam ſubſtantia etiam eſt alimentoſa ut ſanguis, ita ut iure optimo à Gal. tenuis ſanguis fuerit nuncupata, & pro ſanguine à plerisque habita. Quo ſit ut multi arbitrentur, eryſipelas ab eo ortū ex ſanguine fieri, & Gal. etiam protulit. Sed re vera ex ſanguine, ut ſanguis eſt, nulla lege eryſipelas fieri poteſt, quā tenuis tenuiſſimus ſit, ſed ſolūm levis quidā phlegmon, niſi ſanguis ille adeo feruidus ſit, quod eius ſubtile in bilem verſum, eryſipelas efficiat: quo tēpore iā non ex ſanguine, ſed ex bile à ſanguine facto ſuborietur. Itaque eryſipelas legitimè & exquisitè ſumptū, ſolūm proficiſcitur à bile naturali, illa quidem quæ alimentoſa eſt, & ferè ſanguinis altera pars, & vna ex quatuor ſubſtantijs, quibus ſanguis conſtat, prout maſſa ſanguinaria dicitur: quæ ſanè, vbi ob aliquam occaſionē contrahit calorē aut feruorem, protinus à venis pellitur, & cutim adiens, eryſipelas concitat exquisitum.

Quibus præmiſſis, ſtatuendum eſt, eryſipelas duplicis eſſe naturæ: alterum exquisitum & legitimū, quale nuper diximus, & reliquum ſpurium & illegitimum: hunc verò mille modis fieri conſtat: primo

ex bile flava naturali, ea nimirum, quam separat ad
cistim fellis natura, quæ vasa irruens ob aliquod
erratum, vbi copiam aut vitium contraxerit, vel fe-
brem concitat, vel pulsa ad cutem erysipelas effi-
cit, quod Medici omnes herpetem exedentem seu
esthiomenon, ac si tenuis fuerit esthiomenosum
& corrosivum, quæ sanè erysipelata appellant vl-
cerata ac pustulosa & corrosiva. Quòd si prædi-
ctus humor crassior fuerit, & maiorem vstionem
passus, tunc quidem phagedenæ nūcupantur: hoc
est, erysipelas cum exulceratione & corrosione, nō
solum cutis, verum & subiectæ carnis. Quòd si ad-
huc crassior fuerit prædicta bilis per vstionem fa-
cta, corrosivas pustulas, seu maligna ulcera atque
cancrosa progignit. Aliter verò efficitur spurium
erysipelas, nimirum cum bilis, siue alimentosa, siue
excrementitia, alicui reliquorum humorum asso-
ciatur, vt tumorem efficiat, & sic suboritur, dū san-
guis cum ea profluit, erysipelas phlegmonodes, aut
œdematodes si pituita, vel scirrholes si melācho-
lia, vt antea latius exposuimus.

Quo sit, vt vniuersum hoc caput duabus tan-
tūm constet partibus: altera continente erysipelas
exquisitū ac legitimū: reliqua verò spurium ob
flauæ bilis vitium: nam tertia quæ varijs humo-
ribus adiunctis constat, mixtam desiderat curatio-
nem, quam qui simplicem cuiusq; tumoris cogno-
uerit, facile assequetur.

**Præsa-
gium.**

Est profectò erysipelas omne si intra viscera &
corporis cauitates adnascatur, aut retrocedat ab
extimis, omnino lethale: si verò exterius, grauius
existit in capite prodiens, & periculosissimū quod
in gutture & faucibus, vel sub lingua, aut prope di-
ctas partes: & vbiq; fuerit, grauissima sympto-
ma-

mata, si in putredinem commigret, solet concitare: in omnibus tamen melius est resolui, quàm in pus verti. Illud tamen quod ex bile excrementitia fit, grauisimum comperimus & periculofum, quia excrementitia bilis sanguini admiscetur: quo fit, vt intus viscera lædat: quod illi non contingit, quod ex alimentaria bile prodit: quippe inter salubres annumeratur affectus, quia ab intimis corporis partibus & medutulo ad extima emittitur bilis feruidior facta.

Quam difficile sit inculpatam in erysipelate instituerè curationem, nemo ignorabit eorum, qui eius naturam, conditionem & quotidianos euentus diligenter intueatur. Quippe plura citra auxiliares manus in pristinam regrediuntur sanitatem, sola bilis ad cutem effusione: alia vel refrigerantibus solis adhibitis: nonnulla periculosa & grauissimis accidentibus insignita, nisi copiosè sanguinem miseris: sicut alia vel cum leuiter extracto: ex quibus multi copioso emissio, pereunt, & alij suffocati sunt præ copia sanguinis. Item repellentium ministerio multi salutem pristinam recuperarunt: alij in grauiore & internos affectus deuenērūt: sicut alij sanitati restituti sunt, nullo auxilio appposito, sed solo sanguine misso. Præterea iuuātur nonnulli expurgāti cholagogo exhibito, & alijs vel turbantur humores, vel retrocedit ad viscera cōmota bilis: quo fit, vt ex salubri affectione (quòd cutanea sit) præsidiorum vsu aut defectu mille modis fiat grauis & mille periculis plena: quod sanè ex differentia nuper adducta proficisci arbitror.

Curatio

Considerabis itaque primùm, vt hæc mala præcaueas, huiusmodi affectum fieri ex feruidissima bile; quem sanè feruorem non solùm contrahit in
tumore

tumore ipso, verum secum defert à venis & membro mandante: cuius ratione ab eo, aut ab vniuerso corpore in affectā partē truditur, cuius etiā calore febris feruidissima succeditur, lōgè magis quā ex calore contracto in tumore, licet non parum iuuet. Prætereā siue bilis sit naturalis & alimentosa, quæ exquisitum constituit erysipelas, siue flua & excrementitia, & copiam maiorem nacta, quā par sit, ita vt quantitate & calore peccet, cū sanguini sit admista, euidentissimum est, per maiores venas ad minores & ad cutem peruenire: quo tempore necessum est, huic copię & motui præuenire sanguine misso, idque triplici ratione: prima gratia deponendi copiam: item beneficio ventilationis: quod sanguine extracto commodius exequimur, quantumvis erysipelas sit exquisitum, tumore ferè carens, & plurimum serpens, ac ingentem protinus concitet calorem. Secunda, sanguis mittendus est, quo fluxio ab affecta parte facilius auertatur: cuius indicationis gratia, tanto copiosius extrahes, quanto constiterit tumorem esse extensum, & partem affectam vel principem, vel prope ipsam. Tertia, sanguinem mittes audaciùs, si constiterit phlegmonosum esse tumorem, tantoque copiosius, quanto sanguinis copia præualuerit supra bilis abundantiam. Quibus consideratis, facile erit nosse, habito respectu ad corporis morbosum apparatus, & ad particulam affectam, ex quo loco sanguis sit mittendus: nam apparatus morbosum depones basilica secta: partem affectam respicies sanguine ex communi vena, aut humeraria misso: inferiorē verò ex eadē basilica, aut ex talo, sic & copiam depones & ferorem extingues.

Verum

Verum quia sæpius bilem prædicto feruore magis quam copia peccare comperimus, compefcere in venis securius existit, quã in affecta parte. Quo fit, vt duo supersint sanguine misso, aut interim dũ mittitur efficienda: alterũ ipsam serapijs & potio- nibus frigidis docet cõpescere, quibus frænatur & min9 mobilis efficitur, vt serapio acetoso, acetose, violaceo, granatorũ, rosarũ, vel de cichorio, copio- sa aqua deaurata super iniecta, aut stillatitia ex eis- dẽ herbis, vel fero lactis. Nec displicet ex eisdẽ cũ tamarindis & hordeo apozema cõficere, quod par- tim refrigeret, & partim euacuet. Vtteriũ dorsum refrigerabis vnguẽto refrigerãte Gal. ac iecur san- thalino & rosaceo, super positis linteis aqua rosa- rũ, intybi & cucurbitæ cũ modico aceto & pulueri- bus santhalorũ rubeorũ madidis. Reliquũ verò in- stituit euacuationis modũ per expurgãs medicamẽ- tũ, qđ maioris solet esse momẽti. Nã vulgatissimũ est, in erysipilate exquilito, magis esse purgandum, sicut in phlegmonoso longe copiosius sanguinẽ ef- se mittendum. In qua re statuendum est, in exquisi- to erysipelate, quod ex bile alimentosa prodit, pur- gandum quidem esse (sanguine misso vt diximus) cæterum neq; subito neq; confertim, neque mox à principio. Quippe cũ huiusmodi succus adeo sit sanguine admistus & associatus, si vehementer purges, proculdubio vniuersam massam sanguinis turbabis, & forsan parum educes: itẽ si mox à prin- cipio id aggrediaris, longẽ minus efficies, quia ni- hil aut parum bilis, vel saltẽ id solum, quod eius ad cutim transmittit, natura separabit, & ad viscera reuocabit. Quo fit, vt nõ nisi infine augmenti, & le- uissimis medicamentis, id liceat fieri. In quo casu transacto principio, & apparentibus signis copio-
sioris

Institutionum Chirurgicarum

floris bilis non eo inficias purgandum fore: sed rō in hoc exquisito erysipelate tāta bilis copia cōgeritur, quōd necessario id teneamur efficere, quīnimo cauere, ne fiat retrocessus ad viscera & principaliora membra: quod in hoc malo summo perē vereri oportet, Secus tamē res se habet, vbi ex flaua bile venas maiores ingressa erysipelas suboritur: quippe tūc copiosius purgare studebis, tāto citius, quāto exquisitius fuerit erysipelas: aut tardius, quāto sāguinis ply admistū: quo fit, vt trāfacto primo mali impetu, & sanguine misso (quo sublit loc, medicamēto purgātī) ipso vtēris, porrigēs mannā aut casīā, vel serapiū ex infusionib9 violarū aut rosarū cū diluto rhabarbari factō in aqua hordei vel cichorij, vel quauis alia refrigeranti: & vtcunque sit, semper aliud turbanda est clysmatis, tum blandis & attemperantibus, tū acrioribus, quæ ad intestinas reues euocent bilem & aliquid eius expurgent, reuocata consuetudine transmissionis eius ad intestina. Quamobrem in viroque erysipelate, siue exquisito, ex alimentaria bile, siue ex excrementitia fiat, laudo summo perē, cū serapijs tertio vel quarto quoque die dilutū rhabarbari admiscere, quo ad intestina reuocetur bilis & ei9 aliquid extrahatur. In quo opere nō oportet vereri retrocessum bilis euntis ad cutem & per venas paruas, quia vis medicamenti illuc non pertingit: sed solū euocatur illuc itura bilis, ad consuetum locum, puta ad intestina. Quinimo id expedit, quia tendit excrementitia bilis quō non oportet cum periculo maiori, quā si ad intestina dilaberetur. At in bile alimentosa non est ita tutum ad viscera reuocare, nisi vt dictum est, urgente necessitate, aut paulatim. Quibus factis, facile erit nosse quid in parte affecta

Ita agendum fit, quod maius solet facessere negotium. Quippe nil vulgarius reperies, quā mox repellētibz vtendū esse: aliquando adstringentibus: non nunquā modicē ac in totū frigidis. Ex altera parte stat morbū esse cutaneum ex transmissione biliosi humoris à visceribus, ob idque nulla lege esse repellendum. Nam qua ratione damnauerat Hippoc. erysipelatis retrocessum, eādem repulsum omnino refugere oportebit. In qua hæsitatione duo mihi se se offerunt considerata: alterum est, fluentis humoris ad cutem impetus & motus: reliquam verò efferuescentia, calor & exustio. Sic aduersus motum, vt qui à visceribus fiat ad cutem, agendum nihil est per repulsionem: nullam enim partem infirmiores cute ipsa reperies: quo fit, vt repellendus non sit intro humor; facile enim ea parte resoluetur dissipabiturque vel nullo præstito auxilio. Verū tamen huius auxilij loco impetum aliō transferes, & ad diuersas partes diuerteres, quo minus lædet, & facilius attemperabitur à naturamissione reliquorum humorum. Quod exequeris facile cucurbitis scarificatis aut siccis, frictionibus, ligaturis, & extremarum partium lotionibus iterum atque iterum factis. Cæterū aduersus qualitatem & feruorem atq; acrimoniam humoris, rationabile est, refrigerantia & humectantia præstare auxilia, ne vel in corruptionem humoris & partes in exulcerationem degenerent. Quo fit, vt iure optimo consuluerint authores partē fouere aqua cucurbitæ, lacte, aqua maluarū, solani, semperuiuij, portulacæ, lactucæ, sedi, inrybi, lenticulæ palustris, & similiū. Cum hoc tamen si in capite erysipelas adnascatur, in collo, è regione cordis aut vetriculi, nulla lege eis vtēris: nam licet adstringētia

non

non sint, quodammodo repellunt frigiditate propria: quod vereri in alijs partibus non licet, quia repulsus non fiet ad principalius membrum, sicut in partibus prædictis, quia facilis est via & brevis à cute ad intima cerebri, cordis, aut faucium. In quo sanè refrigerationis ministerio solùm perstādum est, donec cutis colorem acquirat naturalē, cavendumq; ne ad liorē perueniat, aut scirrhosam duritiem: quod iure optimo omnes authores verentur.

Cessante autem fluxione, & corporis præhabita sufficienti providentia, tum per sanguinis missionem, tum verò per expurgans medicamentum, ac per eam victus & vitæ institutionem, quæ ad frigidum & humidum vergat, habita temporis & ætatis ac virium ratione, evidentissimum est materiam in parte contentā securiùs resolui posse, quàm repelli; & ob id aqua repenti cum modico vino fouenda est, vel decocto foliorum althææ, meliloti, maluarum, & similium, cum vino aut secus. Nec defunt qui emplastra huic vsui parare studeant, sed quæ difflationem remorentur summopere cavenda sunt: suppurari enim aut exulcerari erysipelas, periculosum & graue est: secus res se habet, si affectus ob admistionem alterius humoris id expostulet, tunc enim iam non est præsentis instituti.

De herpete.

Ad genus erysipelatis pertinet alia tumoris biliosi fors, quam Græci appellarunt herpetem, Latini ignem sacrum, Auicen. & ferè omnes Barbari, formicam: non quidem eam quam Græci appellāt mirmecias, & acrochordonas, Hispani verò culebrilla. Herpes igitur est, quando flaua bilis nō naturalis, sola & secreta in particulā aliquā confluit, atque

atque ibidem consistit, quæ si crassior sit acriorque
 eoram exulcerat cutem usque ad carnem supposi-
 tam, & tunc vocatur herpes exedens seu depascens.
 In cuius tumoris enodatione expendendum est, fie-
 ri quoque à bile, ut erysipelas, cæterum non ab ali-
 mentosa, sed ab excrementitia, ut erysipelas illegi-
 timum & ulcerosum aut pustulosum, quod his ra-
 tionibus illegitimum efficitur, quantumvis à sola
 bile fiat. Verum hanc arbitramur differentiã, quod
 hoc illegitimum erysipelas sæpius fit à crassiore
 bile, quàm legitimum ex bile excrementitia, quæ
 nondum crassa, & vitiosa facta est: verum herpes
 semper à tenuiori magis quàm erysipelas legitimũ,
 aut spurium, quia ob id ad summã usque cutẽ ascen-
 dit, ibidemque se extendit ac serpit. Verum si quis
 rem hanc diligentius pèssitet, ac velit authorũ con-
 tentionem dirimere, reperiet, herpes esse in tripli-
 ci differentia: prima simpliciter dicta est sola aspe-
 ritas cutis extimæ, ad differentiã erysipelatis, quod
 infimam & aliquando subiectam carnem depasci-
 tur, quæ nullum videtur eleuare tumorem, cum im-
 moderato calore: cum hoc tamen minori, quàm in
 erysipelate, quia minor est materię copia, & ipsa te-
 nuior, & ob id calor minus efficax. Secunda herpe-
 tis species cum ulcere coniungitur, & ab Hipp. her-
 pes exedens, seu depascens dicitur, quod totã cutẽ
 usque ad subiectã carnem depascatur: in quo à pha-
 gedena videtur differre parũ, quod carnem quoque
 ipsam exedat: quã speciem Gal. herpetẽ esthiome-
 non appellauit. Tertia verò & vltima, cũ prædictũ
 herpes iungitur pustulis quibusdam paruulis, & ea
 ratione appellatur à plerisque herpes miliaris, quod
 pustulæ illæ granis milij assimilentur: fit interdum
 ut pustulę illę abrumpantur & fiat ulcerarũ herpes.

Libr. 5.
apho. 22.

Li. 14. me-
thod.

D Hunc

Lib. 2. ad
Glauc.

Hunc sanè miliarè cōstat Gal. vsurpasse pro genere: sed clarior est præscripta diuisio. Differūt etiā prædicti tumores causa: nam licèt biliosus humor omnibus sit communis, nihilominus tamē herpetis solūm exasperantis cutem, causa existit bilis excrementitia, tenuissima & scaldida: vlcerosi verò eadē, sed crassior facta, & calidior atque acrior: eius quidem quod miliarē appellant, eadem, sed admixta tenuissima & aquosa pituita vel sero.

2. prædi.

Nec parui est momēti Hipp. sententia, quatenus pertinet ad horū affectuū præsagium. Quippe inquit: Herpetes autē minimē omniū vlceru, quæ de pascendo proserpūt, periculosi sunt, verū maximē difficulter semoueri possunt, quemadmodū cancri occulti. Prætereā boni præsaga est febris vnius diei, cum pure albo & æquali: secus si diu duret febris. Nec placet Hipp. & Celsi sententia, qui laudāt in herpete ossis corruptionem: intelligat quisque vt velit.

Curandi
ratio.

Curandi ratio, tanquā in affectu cācro vlcerato persimili, difficillima est, necnō quia sæpe ad ossis corruptionē peruenit, nisi cito præueniatur, præter quā, quod is qui vlcerādo & corrodedo serpit, nō minus efficit vlcus in parte, vbi primū incepit, ac vbi serpit, licèt primę eius speciei id nō accedat, nā vt serpit, ita sua sponte, vel quouis medicamento sanescit, quod primò apparuerat exasperatum. In cuius affectus curatione (præmissa victus & vitæ institutione refrigerārī ex cibarijs boni succi) duo diligēter expēdisse oportet: primū humoris biliosi, tenuis & corrosiui (in herpete primę speciei, ac crasse in secundæ) & eiusdem cū admistione fereæ substantiæ, aut fluxilis pituitæ copiā & modū generationis: nā ab his auspicari oportet curationis principium.

cipium. Quippe considerabis, an ex calore iecoris
 & venarum, bilis tenuior, spumofior, & acrior fa-
 cta sit: nam tunc proculdubio à sanguinis missio-
 ne curationem incipies, quamvis authores non me-
 minerint huius præsidij in hoc malo, idque non
 erit ab re bis efficere, si ex sanguinis consueta va-
 cuatione suppressa, ex talo, vel iecore, aut ex pro-
 gressu laborioso exercitio, vel quavis alia causa
 sanguinem & bilem in feruorē agente fiat. Quòd si
 nil horum præcesserit, & constiterit effrenem va-
 gari prædictam bilem tenuem, vereri oportet ne
 decumbat in membra princeps, tunc protinus,
 nulla vel leui præparatione præmissa, cholago-
 go medicamento purgabis. Quippe in viris &
 robustis foeminis purgat Galen. idque iuxta op-
 timam rationem sero & scammonio: quapropter
 non est alienum à ratione. ℞. iij. feri adhibere,
 & adijcere. g. ij. vel tria diagridij, & cum modi-
 co syrupo violaceo laboranti præbere: sin ali-
 ter diluto rhabarbari uteris: vel in eodem sero
 cum syrupo solutio rosarum aut violarum, & in-
 fuso senæ purgationem instituēs: aut in eodem
 infuso mannā aut cassiā dissolues. Sed id semel vbi
 feceris, curandum est humorem temperare ac fræ-
 nare, & eius tenuitatem corrigere serapijs quæ nu-
 per diximus. Postea verò paulatim corriges & pau-
 latim expurgabis, prædictis pharmacis in minori
 copia exhibitis, cum decoctione tamarindorum &
 mirabolanorum, aut cum syrupo cichorij & diluto
 rhabarbari. Verum si herpes miliaris fuerit, eis-
 dem purgabis, sed admiscere oportet, vel lac se-
 minis cartami, aut agarici modicum, vel epithy-
 mum ac polipodium: & postmodum per urinā cu-
 randū est humore purgare, serosam enim substantiā

D 1

facilius

Institutionum Chirurgicarum

facilius per eam partē euocabis. Nec omnino post-
habēda est iecoris prouidētia, adhibitis quę ipsum
attemperent & refrigerent. Secundum quod con-
sideratione esse dignū in hac curatione diximus,
est parti affectę utilia adhibere pręsidia. Quorum
quędam attemperacionem moliuntur: alia vlcus,
nonnulla pustulas extirpare nata sunt: sic post prę-
dictas euacuaciones, principio affectus adhibere
oportet, non quę adstringendo repellūt, vt multi
sunt arbitrati, sed quę refrigerando: nam licet in-
cendium non sit ita vehemens, vt in erysipelate, cū
hoc tamen efficacissimum est, siquidem ignis sacri
nomē meretur, pręterquā quod in herpete, prę-
sertim exedente & exulcerante, longe minus licet
reprimentibus & adstringentibus vti. Quippe ero-
dens materia, quia eisdem fixius parti adhæret, lō-
ge maiorem exesionem & exulceracionem efficit:
pręter id, quod longe minus ad interiora repelle-
re licebit. Quapropter, quę frigida sunt ex vſu exi-
stunt, vt in erysipelate diximus: in principio & pri-
ma herpetis specie frigida & humida, interim dum
nō vlceratur, quia eo tēpore intelligēda venit Hip-
po. sentētia qua lib. 7. apho. 22. refert aquā tepidā
herpetibus plurimum prodesse. Verū cum ā Gal.
dictum sit: Herpetes autem quatenus ad totius cor-
poris vacuationem attinet, vt erysipelata curare
oportet: quantum verō ad patientem particulam,
non omnibus similis curatio adhibetur. Nam qui
exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, si-
militer & alijs herpetibus, & erysipelatis: non ta-
men ea ferunt medicamenta, quę pręter id quod
refrigerant, etiam humectare natura apta sunt, sed
sola refrigerātia, quę etiam possunt exficcare: quo
fit, vt ea sint adhibenda, non herpetis ratione, sed
exul

2. ad Gla.
cap. 2.

exulcerationis necessitate: in cuius curatione quæ plus siccent adhibenda sunt. Itaque ob ignem & motum serpentis humoris refrigerare, propter vlcus exsiccare opus erit: & quia vlcus est cum humoris affluxu, adstringere insuper oportet, quantum par sit ad fluxuri cohibitionem. Quo fit, vt pro-sint summitates rubi, sumach, folia oleastri, salicis, oliuæ & balaustiorum: ex quibus fiat decoctio vel instillatio ex eorum succis, præsertim foliorum roboris. Prodest & plantago, folia vitis, & alia huius census: quibus transacto principio, & aliqua parte augmenti, oportet addere quæ modicè resolvere possint: vt est farina lupinorum, cum succo lapati acuti, puluere balaustiorum & modico aceto. Aliud conficies quod recipit succi plantaginis & solani ana. ʒ. j. succi radice lapati. ʒ. f. balaustiorum. p. j. rosarum rubearum. ʒ. j. f. aluminis. ʒ. j. aceti. ʒ. ij. coquantur ad consumptionem aceti & succorum, & in mortario plumbeo agitentur, & adde lithargyrii. ʒ. ij. cerusæ ʒ. f. pulueris thuris. ʒ. ij. & fiat linimentum. Prodest & emplastrum arnoglosæ & reliqua huius naturæ: quæ non licet huc transferre. Quod si corrosio inhiberi non possit, profunt pastilli Musæ & Andronis: postea verò ad caustica, & magis exsiccantia medicamenta te conferes.

Sciendum tamen est, eiusdem qualitatis medicamenta herpeti miliari esse proficua, cæterum non æquè frigida, ob aquositatem, quam sibi habent admistam prædictæ pustulæ, neque vehementer sicca & exedentia, sed satis est vt Galen. afferit glauci dilutum, aut arnoglosi, vel solani succus, & alia huius naturæ. Atque hæc

Ad Glau.

Institutionum Chirurgicarum

sufficere videntur ad institutionem & notitiam
veritatis & naturæ rei.

DE OEDEMA TE ET PI- tuitosis ac frigidis tumoribus

INSTITVTIO. VI.

RAE T E R M I S S O
communi œdematis signi-
ficato, quo Hippocrat. om-
nem tumorem præter natu-
ram intelligit, item dum pro
phlegmone accipit, solum
hac in parte nomine œde-
matis subaudire oportet tu-
morem quædam quæ pituita

comittit, sicut phlegmonem sanguis, & scirrhum
melancholia, atque erysipelam bilis. Qui sanè
est tumor mollis, laxus, digito prementi ce-
dens, indolens, albus & minimè calens: quem
non esse vnius generis, sed duorum arbitra-
mur: legitimum vnum: reliquum verò illegi-
timum & spurium. Verum atque legitimum œde-
ma constat ex Galeno fieri ex pituita naturali,
quæ nil aliud est quàm sanguis crudus, in con-
sortio sanguinis repertus, alitioni pituitosorum
membrorum dicatus: illegitimum autem & spu-
rium, ex pituita non naturali & extraneata: quæ ra-
lis efficitur vno è duobus modis. Primo per
admissionem alicuius alterius humoris: qui si fue-
rit sanguis, fiet œdema phlegmonodes: si bilis,
œdema

4. Meth.
2. ad Gla.

œdema erysipelatodes : ac si melancholia, scirrhodes : nisi prævaluerit humor qui pituitæ adiungitur eo tempore : nam sic accipiet nomen à prædominante succo . Secundo autem modo, pituita efficitur præter naturam in propria substantia , nullo extrinsecus accedente: quo fit , ut quatuor etiam suboriantur tumorum genera : alterum ex pituita in aquam versa , idatodes nuncupatum : aut in flatum, cuius suo loco meminero : secundum ex crudo flegmate , crasso & mucoso, ex quo procreantur tumores illi , quos abscessus pituitosos nuncupamus, vel exituras flegmaticas , Auicenna verò dubelet, cuius naturæ sunt steatomata , atheromata , & melicerides ac ganglia , & id genus alia permulta . Tertium prodit ex magis indurata pituita, gypsea nimirum, ex qua nodi podacricorum oriuntur, & strumæ, seu scrofulæ nuncupatæ . Quartum ex corrupta & putrefacta pituita, à qua fistulæ & ulcera, quæ scrofulosa vocantur, subsequuntur . Præter quæ œdematum genera, aliud etiam non rarò conspiciamus, quod non habere morbi rationem ut prædicta certum est, sed symptomatis, in hydropicorum pedibus, facie, & oculis, ut Hippocra. testatur: sed hoc non habet circumscriptum locum, & signatā eminentiam, ut quæ verè sunt œdemata morbi rationem habentia.

Quibus exactè cōsideratis, euidenter constat, quales sint œdematis causæ, nā præter primitivas, antecedens & cōiuncta semper est, vel vbertas humoris pituitosi, huius aut illius sortis ex his, quas numeravimus, in toto vel in parte, quæ efficax est ad transmissionē eius ad aliud mēbrum, vel in parte (quod plerunque accidit) paulatim cōgeratur: & utroque

Causæ.

modo post collectionē predictæ pituitæ efficitur coniuncta.

Signa.

Signa verò evidentissimè constant ex diffinitione: quippe tumor est, in quo cutis color nō mutatur, quinimo albidior efficitur, & cum frigiditatis sensu mollis est, & sine dolore digito prementi cedit, ac pressura manet, & certè redit ad pristinā figuram, & permanet sine pulsationis sensu. Iudicatur huiusmodi tumores vt plurimum per resolutionem, rarò per suppurationem, & frequentius per indurationem, ac mutationem in nodos, & alias excrescentias, quæ à Græcis vocantur apostemata & abscessus: & vtrumq; sit, diutius durat in quavis terminatione: nam ob id dixit Hipp. œdemata diuturniores faciunt iudicationes, & longe diuturniores si in pus mutantur, vtcunq; tamen sit, periculum nō afferunt, nisi aliquod committatur erratum, aut in membro principe vigeant.

Li. i. pro.
gnost. 30.

Curatio

Curandi verò rationem præcedens œdematis diuisio cogit in tot partes diffecare, quot genera œdematum esse antea diximus: nimirum alterum legitimum, & reliquum spurium. At legitimū, quod ex pituita naturali fieri statuimus, vno ed duobus modis succrescere sciendum est: per defluxum nimirū, & sensim aut paulatim in parte congesta pituita. Quod verò per defluxum efficitur, duplicē sui præstat indicationem: vnā præcautoriam, quæ fluentem aut fluxuram materiam respicit: & rursus alteram, quæ solū circa fluxam materiam versatur. Quæ sanè consideratio, & auxilia quibus eā exequimur, non minus proficua sunt œdemati quod paulatim efficitur, quàm huic quod per defluxum, solū habito respectu ad congestam materiam, nam eadem vtrobiq; est ratio.

His

His præmissis, statuendum est fluxionem œdemata concitantem esse in duplici differentia: vnam quæ causa alicuius morbi grauioris succrescit, vt hydropis, pthoes & astmatis ac similiū morborū, quod curare frustra tentabis, nisi morbo à quo procedit, & cuius est accidens, prius curato: reliquam verò, quæ triplicem præstat in curatione œdematis indicationem: vnam gratia materiæ fluxuræ: alterā circa fluentem: & reliquam solū iuxta eam, quæ iam recepta est in parte. Primā exequeris prohibitione generationis pituitæ per victus parsimoniam, siccitatē, modicum calorem, tam in cibis, quā in potibus, ad quorum pensum instituenda est reliqua vitæ conditio: item euacuatione eius, quæ genita est, & in corpore abundat, præmissa præparatione per syrupū, qui attenuet, inscindat, calfaciat, & quodāmodo concoquat quod eius possibile fuerit, ac reliquum vacuationi aptius reddat, melle rosaceo, syrupo de hyssopo, de salvia cum oximellite. Purgabis catholico, diaphenico, syrupo solutiuo rosarum Persicarum, cum agarico, aut gnico, vel pilulis aggregatiuis, de agarico, & similibus. Quod sanè tutius facies, si iteratō feceris: presertim si mēs fuerit fluxionem à parte affecta auertere, quod exequeris paulatim euocata materia, vel ad vētrē, vel per vomitum ad ventriculum, sic enim fluentē materiam retrahes, & naturam dissuesces à consuetudine transmittendi.

Quo facto ad contentam in œdemate materiam te conferes, in cuius euacuatione hæc prorsus consideranda tibi erunt: quippe mox à principio eis medicamentis est vtendum, quæ nulli alteri ex tumoribus proficua sunt, qualia digerentia existunt, cum siccitate & repellendi etiam vi. Denique ea quæ

D s

illis

Institutionum Chirurgicarum

illis in augmento profunt, his in principio adhibenda sunt, ut quæ reprimendi quidem vim habent, sed non ex impenia frigiditate & adstrictione, sed quæ non inualidè siccant, modicè quæ digerunt. Quæ triplicis esse generis constat, ut ex Galen. colligitur, per spongiâ posca imbutam & parti admotam: secundū recipit aquæ decoctionis niri, cinerum & aceti quantū satis esse videtur. Tertium recipit aloës, myrrhæ, litij, acatiæ, glauci, ciperi, croci, boli Armeni, singulorum partes æquales, cum succo caulium & aceto fiat emplastrum. Quibus, & alijs huius naturæ, quæ passim reperies, attenuabitur humor, retrocedet etiam ac prohibebitur, quominus ad partē fluat, maximè quia hæc omnia actu calida parti apponēda sunt. Quippe modicè calida medicamēta, quæ siccitatē habent, adstringendi quoque vires sortiuntur: & hæc sunt quæ ædemati prodesse possunt, non quidem impeniē frigida, nam durefcet & incuneabitur longè magis humor. Quod si his videatur tumorem nihil imminui, tunc ad ea quæ in augmento proficua sunt, deveniendū est, qualia sunt quæ vehemēter discutiūt, ut acetū cum modico alumine, cū deligatione maiori ex infima parte ad supremam membri, ut consuluīt Galen. nova spongia apposita. Quam quoque madefacies in lixiuo ex cinere ficulneo, caulium, tamarisci & farmentorū, cū aqua chalybeata & aceto. Verū si constiterit aliquid tumoris resolui, tunc quidem solis digerentibus, ijs quæ validioribus utēris: in declinatione verò eisdem, sed mitioribus, & quæ vim fortiantur exsiccandi & absorbendi. At si parum tumorem imminui, his factis comperias, coniectabile est tumorem suppurari: quo tempore emplastris huic vsui proficuis

cuius diligenter adhibitis pus mouere, antequam duritiem contrahat, curabis: cuius naturæ est emplastrum de branca vrsina, althæa, cepa assa, radice lilij albi, femine lini & fermento cum axungia porcina. Quo facto, si pus apparuerit, etiam si in circuitu tumoris aliquid induratum supersit, scissionem facito, & vt dictum est rem deinceps perficies.

Quod si tumor suboriatur ex pituita non naturali, crassa vel ad aliam naturam reducta, strumasque & cæteros abscessus effecerit, tunc quidem alia via incedendum est, si prius eos numerauerim, dixerimque breuiter cuiusque naturam. Sunt autem hi Græcorum ganglia, chærades, id est strumæ seu scrophulæ, bronchocele, quod bocium, herniam gutturis nominant. Melicerides item, steatomata, & atheromata, testudo, talpa, & nacla siue napta fregile Auicen. & vulgariter bubo, & alia plurima, quæ in tophaceam duritiem & scirrholos affectus degenerant, quorum præter naturalis pituita principium existit. Quos omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum reponi à Chirurgis euidentissimum est. Glandula enim mollis, vnica, mobilis & separata à partibus circumiacentibus, plerumque in emunctorijs adnascitur: aliquando verò in manu vel pede, vel in loco tendonibus & neruis coniuncto, quas extirpare rarò licet. Scrophulæ vulgo vocatæ, nil aliud sunt, quàm indurati, & intra membranam contenti adenæ, id est glandulæ, in collo, axillis & inguinibus præcipuè succrescentes: has Latini strumas vocant, & Græci chærades: omnes autem suis pelliculis includuntur quemadmodum steatomata, atheromata, & melicerades.

Lupia,

Institutionum Chirurgicarum

Lupia, mollis, rotunda, in locis duris & ficcis adnascens, vt in palpebris & locis neruosis: nec ob id credendum est lupiā esse eum affectum, quem lupum appellant, est enim lupus malignum vlcus, de genere phagedænarū. **Nodus**, tumor est rotundus & durus circa loca neruosa maximè apparens, quem Auic. sub nomine dubelet comprehendit, sicut & **steatomata** & **melicerides**. Cæterum **atheroma** tumor est concolor & indolens, in mēbrana seu neruosa tunica humorem lentum continens, à pulte similitudine sumpta. **Meliceris** autem dolore etiam vacat, constans substantia melli per simili. **Steatoma** verò tumor etiam est concolor & tactu lenis, in principio exiguus, sed tēporis processu augescens, in quo humor sepo persimilis membrana inclusus reperitur, cæteris tamen durior. Ad quæ tria tumorum genera plures alię species reducuntur, qualis **testudo** est, qui tumor est magnus, latiore forma & mollis ob pinguem materiam, in modum testudinis, qui in capite adnascens talparia dicitur: sed ad hæc atheroma magis accedit, sicut testudo ad meliceridem. Præterea **bocium**, seu **brōchocele** est tumor colli grandis & rotundus inter cutē & asperam arteriam, in quo aliquando caro excrescit, nōnunquam humor melli, aquę, pulti, adipi persimilis. **Napta** huic quodammodo similis tumor alijs partibus adnascens, magnus, carnosus, diuersa sortitus nomina, iuxta diuersam sui figuram. **Insuper bubo**, qui tumor est inguinum & adenosarum partium, magis accedit ad naturam inflammationum: verū prædictis adiungitur ob crassiciem pituitæ sibi adiunctę: fugile ad tumores qui post aures nascuntur, reducitur. Itaq; ex his tumoribus quidam peculiari tunica includuntur:
alii

alij carne sunt implexi & inserti: quidā basim seu radicem habent gracilem: quidam latiore: alij insuper sunt resolubiles: alij minimè: nonnulli magni, alij parui: aliqui suppurationem fortiūtur: alij minimè: quidam etiam sunt squamosi, fistulosi, cancerosi, & alij nil horum recipiunt. Quibus iam constare & causam antecedentem & coniunctam, nec non & modum terminationis, facilitatem & difficultatem curationis euentissimum est.

Curandi rationem vnā omnibus his tumoribus cōmanem esse arbitramur: alteram cuiq; propriam, sed non plurimū dissidentē. Primam quidem constantem ex victu exsiccante, potus parsimonia, exercitio, nisi pars affecta vetuerit. Quo facto, sciēdum est, crassæ & præternaturalis pituitæ prouentum inhibendum esse his, quæ si non profuerint, mille modis euacuare possint, & distrahere à parte affecta, quod eius redundauerit: vomitibus, si venter prauè coxerit, frequentibus purgationibus ex agarico, cartamo, terebinthina, hiera Gal. pilulis de agarico, turpeto, aggregatiuis & cochijs. Itē eis medicamentis quæ vrinam moueant liquentq; crassos succos, & ad renes traijcient. Insuper balneis sulphureis, & sudationibus ex ligno Guayaco aut sparta parella, & frequentibus clysmatis. Quòd si ex capite fluxionem descēdere cōpereris, fontanellā altero brachiorū aperies, quo spiret dilabēs humor.

His factis, vt cuique tumoris sorti satisfacere possis, primò obseruabis pituitosos abscessus, molles & paruos, quales glandulæ & lupiæ sunt, si in particulis firmiores præ sint, tandiu manu ac digitis mace-
rabis & conteres donec incalescant, & materia in cisti contenta liqueatur, quo facilius discussioni cedat. Quo facto laminam plumbeā desuper affigito,
arctē

Institutionum Chirurgicarum

arctè, præmollita tamē parte vnguento vtēris Or-
basij. q. r. cerusę, resinę, olei veteris ana. ʒ. j. ammo-
niaci, galbani ana partes æquales, cerę. ʒ. iij. Sed
mirabilis efficacię est superponere plagelas ex stu-
pis confectas oui cādido sale & alumine inspissato
imbutas. Tandē si hæc nō profuerint, aut alia quę
passim scribuntur, cutis inscindenda est, & tumor
vossella apprehendendus à radice, & auellendus
cute vndique excoriatus, ac postea futura partes
vniēdę, & curanda plaga est vt recēs, foramine ta-
men relicto. Quòd si maiores sint huiusmodi tu-
mores, præmissis medicamētis quę proficua dixi-
mus esse œdemati, emollire, discutere & cōsumere
oportet. Quę opera maximē præstat emplastrū. q.
r. olei antiqui. ʒ. j. viridis æris. ʒ. vij. picis. ʒ. iij. lada-
ni ʒ. j. s. lithargyrij. ʒ. j. galbani. ʒ. j. s. Sed quia ad
strumas varia apud authores scripta reperies, præ-
ter vsum serpentū, quorū vsus maximi solet esse
momēti, tertio quoque die vnguento vtēris ex bu-
fone aut puluerib9 eius, maximē vbi vlcera fuerint
aliqua. Quòd si hæc prodesse nō videantur superfi-
ciarias strumas sic curato: si benigni fuerint humo-
res, aut sanguini misti, emolliētia & resoluētia pro-
ficua erūt, licēt id diuturno tempore efficiāt, quia
aut resoluūt, aut suppurant. Quo facto, tumorē ape-
ries, & pus deterges ex vnguento Apostolorum, aut
A Egyptiaco: verū si duritiē maiore cōtrahant, se-
ctionē, & extractionē curabis diligēter efficere per
longitudinē cutis facta sectione: in paruis vna, in
maioribus per lōgū & trāsuersū facta: deinceps, ser-
uatis venis & arterijs, strumā excoriato, & paula-
tim eximito: qua lege Tagaultius proprio cap. cōsu-
lit, & reliquā curationē, ac sanguinis fluxionē eodē
modo cohibebis & facies. Ceterū si laborās formi-
da-

dauerit ferri aut ignis contactū, causticis medicamē-
tis ré ages, scissa cute, & immisso vrēte medicamēto
per vulnus vsque ad itrumæ corpus, siue causticū
ex compositis, siue solo arsenico vtaris, vt lentē &
sensim molles scrophulę cōterantur exedāturque,
donec vlcus purum subsit, & vt expostulat cure-
tur. Quòd si abscessus fuerit ex his qui angustā ha-
bent: basim, vinculo serico ligabis, aut fetis equi-
nis, vel filo factō ex corticibus arboris mori, vel
nucis, vincens indies magis ac magis vinculis
compressis, donec resiccari comperias & sua spōte
delabi. Atheromata, steatomata & melicerides pe-
culiarem in Chirurgo prærequirunt diligentiam
& curationem. Quippe meliceris tripliciter ex-
tirpatur: aut tunica quam cistini appellant, discus-
sa, & prorsus exessa, vel ferro separata: athero-
mata nullam admittunt resolutionem, sed solū
auferuntur sectione, aut excisione: steatomata ve-
rò nec discuti, nec exedi possunt, sed solū se-
ctione curantur. Sed in omnibus pelliculosis tu-
moribus, summopere obleruandum est, ne tuni-
ca ante integram auulsionem dirumpatur, exeatq;
humor: nam vel eius vel humoris aliquid intus ma-
net, recidiuam iterum effecturum.

Inter œdemata, quæ illegitima sunt, iure optimo
annumeratur tumor aquosus, quē laxum & indo-
lentem arbitrantur authores, factum ab aquosa se-
reaque substantia aliqua parte inclusa. Quæ sanē
vbi in ventris cauitatibus colligitur, ascitum con-
citatur: si verò inter cutem capitis & caluariā hy-
drocephalon: si autē in scroto cōgeratur: hydroce-
le progignit. Quòd si sub tunica visceris alienius
contineatur, parua velicula suboritur, quam
vocant idatida: vel in cute ac partibus externis
vnde.

Institutionum Chirurgicarum

Unde fiunt pustulæ quas phlyctenas vocant. Itaque huiusmodi tumor, aut fit intra tunicam & ossa: aut intra carnem & tunicam: vel inter carnem & cutem: vel in magnis cavitatibus. Causas habet, vel percussione qua venæ dilatantur, vel alimentorum humidorum immodicum æsum, vel potum copiosorem, aut impotentiam secernētis facultatis, quæ nequit sanguinem ab hoc excremento expurgare, aut imbecillitatem concoctoriæ facultatis ventriculi, aut iecoris, quæ longè maior futura est, quàm quæ flatum generat. Et vltimò tam antecedentem quàm coniunctam esse aquosum humorem arbitramur. Hunc sanè tumorem, aliquando vt symptoma esse considerandum statuunt authores, vt in hydrope, & pthysi, aut difficili respiratione ac diuturnis affectionibus pedes in tumorem eleuati ostendunt: & rursus morbi rationem habet, cùm videlicet in vna parte inclusa aquosa substantia, tumore circumscribit, figuram, temperiem & partium vnitatem vitiantem. Hos etiam tumores nosces, quòd molles sint, & digito prementi cedant, ceterum nō manet digiti vestigium, vt in œdemate sunt laxi, sonitum edūt, lucidi transparentesq; & parum cutim imitant, nisi ex causa externa suboriantur: senibus aut pueris plerūque adnascuntur, & difficilioris sunt curationis, quàm flatuosi, vt constare videtur ex Galen.

2. progn.

In curatione prædictorum tumorum, sit primū consilium præcauere, ne nouæ materiæ aduentu tumor augeatur: alterum, vt quæ iam collecta est, & morbum facit immineatur. Primum cōsequeris, si causas congestionis sereæ substantiæ submoueris, cauens ne ampliùs generetur praua & exsiccante victus & vitæ institutione: item curabis, ne materia

ria

ria superuacua aut mittatur ad partem, aut ab eadē trahatur. Item si quid superabundat, euacuato his medicamentis, quæ hydragoga nuncupantur, quæ aquas educunt, vt semen cartami, agaricus, terebinthina & alia id genus. Prouocabis sudores, quod corpore purgato maioris solet esse moniēti, vel vrinās promouebis: nā id solū solet materiæ antecedentis esse præsidium. Quo facto, partem quæ prædictum succū generat, curabis modicè calfaciētibz & tēperatis medicamentis ad pristinū statū reducere: tandē aquam in tumore contentā vel resoluentibus in halitū digeres, vel si id difficulter fiat, euacuabis aperto foramine: illud facies fortibus ex aceto & sale feruefactis ex lixiuo cū alumine, sale, nitro, sulphure, vel ex aqua vitæ cum sinapi feruefacta, emplastris etiam ex eisdem rebus factis, cū vino aut decoctis calidis & digerētibus. Secūdum fiet scalpello parte aperta, vel si fuerit in scroto, setone affixo eidem parti, aut vulnuscūlis infixis, vt proprijs capitibus leges. Prætereā cōplicatū œdema mixta curatione tractabis pro natura humoris complicationem efficientis.

DE SCIRRHO ET MELANCHOLICIS TUMORIBZ

INSTITVTIO VII.

SCIRRHV S, qui tumor durus & omnino doloris expers ac ponderosus est, duplicis est naturæ: alter legitimus à naturali melancholia ortus, seu à crassa piuita in parte indurata (quæ non exquisitum alijs arbitrantur) reliquus

E

Verò

verò potius scirrhus tumor quàm scirrhus dici-
meretur, quòd omnino sensu non careat. Qui sa-
nè duobus efficitur modis: vno à melancholia
etiam, cæterùm alicui prædictorum humorum af-
sociata: quo fit, vt huius sortis tres scirrhorum
tumorum species reperiantur, vna ex melanco-
lia sanguini adiuncta, prævalente melancholia: &
secunda adiuncta pituita maiori melancholiæ co-
piæ: tertia cùm flava bilis eidem copiosiori me-
lancholiæ adiungitur. Secunda fors efficitur à quo-
uis humore in parte quavis supra modum indu-
rato, siue ob medicamenta impensè resoluen-
tia, siue plus iusto refrigerantia, quæ ab impe-
rito Chirurgo administrantur. Tertia autem scir-
rhi species est, quando ex quavis melancholiæ
specie, vbi admodum adusta fuerit, originem tra-
xerit, qui iam non scirrhus simpliciter, sed scir-
rhus canerosus, aut cancer dicitur: cui si maior
adustio, aut tenuis substantiæ, acris & calidæ aliquid
acceserit, vlceratus cancer fit.

Causæ.

Causas habet legitimus scirrhus (præter ex-
ternas quæ natæ sunt plurimum melancholiæ pro-
uentum in corpore efficere) solùm melancholiam
naturalem, hoc est, fæcem sanguinis, aut vt Ga-
len. aduertit, crassam pituitam: spurius seu illegiti-
mus eandem, sed cum aliquo ex prædictis hu-
moribus associatam, aut vltimò quemuis humo-
rem in tumore quouis contentum, vbi indu-
ruerit, aut parte tenui supra modum resoluta, aut
vniuersa eius substantia congelata & coarctata in
eâdem parte: canerosi verò scirrhi solùm melan-
cholia per adustionem facta,

Co

Cognitio scirrhi ex diffinitione eūdentissima
ma est: nam durior est cæteris tumoribus, sine
sensu, colore cinericio, aut plumbeo, vel sub
nigro insignitus, eo excepto, qui fit ex pitui-
ta in parte congelata, siquidem colorem cutis
non mutat.

Cogni-
tio.

Inter omnes species huius tumoris, qui insen-
sibilior est, difficilius curatur, sicut qui sum-
mam duritiem adeptus est, vel supra eius cu-
tem pili adnascuntur. Horum etiam tumorum
quidam terminantur in cancerum, quidam in ma-
iorem duritiem, & alij rursus resolvuntur.

Præsa-
gium.

Exquisiti scirrhi curandi rationem difficilem
iudicarunt omnes Medici, quòd adeò indurue-
rit materia, vt nullis sit cessura auxilijs: verum
si omnino exquisitam non contraxerint duritiem,
considerabis, si ne materia melancholicus hu-
mor, an crassa & exsiccata pituita: aliquid enim
discriminis in curatione circumscribitur, vt mox
referam, si prius dixero inhibendam esse propa-
gationem humoris peccantis, victu omnino con-
trario. Quare in pituitoso apparatu ad siccius
& modicè calidum vergant alimenta omnia opor-
tet: sicut ad modicè calidum & humidum, si me-
lancholia causam præstiterit: ad quorum pen-
sum instituenda est reliqua vitæ ratio. Postea
verò, si quid alicuius prædictorum succorum in
corpore abundat, ex suppressione consueti fluxus
sanguinis, ipsum reuocabis, aut venam scindes, sed
parcè: postea quod melancholiæ superest, demendū
erit frequētibus purgationibus ex agarico, sena, po-
lipodio, turpeto & similibus, aut efficacioribus:

Curatio

E 2

nam

Institutionum Chirurgicarum

nam talia expostulat humoris renitentia. Præterea utcumque factus sit scirrhus (nisi nova præsit fluxio) nulla lege repellentia desiderat auxilia, quia materia huic muneri omnino inepta est, & ob id neque adstringentibus, neque refrigerantibus utendum erit: neq; rursus impenitē emollientibus, quantumvis durus sit: insuper neque resolventibus vehementer: nam frigida & adstringentia, præterquā quod emollitionem ac resolutionē impediunt, humorem densiorem & longe magis induratum efficiunt: item resolventia si moderata sint, parte tenui separata, crassa durior remanet: sicut emollientia periculum afferunt corruptionis, quo facilē in cancerum & ulceratum degenerat affectio. Et ob id omne curantis consilium dirigi debet, ut mox à principio, & usque ad integram sanitatem eis utatur præfidijs, quæ vim habeant simul emolliendi, & desiccandi: nam utrunq; seorsum exhibitum, lecturum fore antea diximus. Quē usum præstat emplastrum. q. r. bdelij, ammoniaci, galbani, ana partes æquales, terantur in mortario cum oleo liliorū, & adde mucaginum fœnugræci, seminis lini & ficuum ad pondus omnium, & terantur donec in unū coeant. Reliqua autem auxilia huic vsui proficua, reperies parte secunda cap. de emollientibus.

3. simpli.

Quod si scirrhus tumor ex condensata pituita fiat, vel ex phlegmone indurato, longē alia desiderat emollientia: nam calida & sicca huic muneri esse proficua docuerat Gal. ut quæ calore, liquandi quod frigore concreuit, vires habeant, & siccitate bibendi nimiam humiditatem quā hi affectus sibi habent adiunctam, licet coercitam & congelatam, & ob id hæc medicamenta dici solent emollientia, quia liquant, & ob id emolliunt quod congelatum

gelatum est, & postmodum resoluunt quod liqua-
uerāt, & ea ratione dicuntur resoluentia. Emolliūt
tamen diuerso modo à prædictis, quia illa pinguo-
sa natura & malactica emolliunt induratum ex calo-
re & siccitate, & ex adiūcta siccitate ebibitur quod
emollitum est: hæc verò vt quæ calida sunt à secū-
do ad tertium gradum & sicca in primo, modo di-
cto emolliūt: quæ sanè vbi hos gradus excefferint,
longè maiorem duritiem accersunt, nisi iam in fi-
ne affectus, vbi maiorem tumoris partem emollitā
fuisse constiterit, quo tempore validioribus resol-
uentibus vti poteris citra periculum.

Reperies autem emollientium medicamentorū
varias esse sortes: nam quædam sunt debilia, vt quæ
sunt ex oleis amygdalarum dulcium, sesamino, de
semine lini & axungijs, medullis ac pinguedini-
bus. Maioris efficacix efficies si addideris gummi
nōnihil, vt bdelij, galbani & similium cum oleo li-
liorum. Etiam efficacius efficies, si addas, terebin-
thinam abietinam, oleum irinum: quibus & mine-
ralibus additis, quo resolutio & attemperamētum
securiūs fiat, vtilius efficies: maximè si addideris
mucagines seminis lini, fœnugræci & althææ. Qui-
bus profectò mirum in modū, ad inscisionem cras-
sæ pituitæ efficaciam præstat aceti modicum, maxi-
mè in inueteratis tumoribus, ac supra tendones si-
tis. Sic partem inūges oleo aliquo tenuium partiū,
in quo ferbuerit cucumeris siluestris aut althææ ra-
dix vel anethum viride. Præstat & partem scir-
rho affectam suffire euaporatione aceti iniecti su-
per lapidem molarem ignitum: & hæc dixisse suf-
ficiat.

Fiunt scirrhi illegitimi mille modis, vt dictum
est: nam per admistionem alicuius succi ex tribus
E , natu- **De ille-
gitimo
scirrho.**

Institutionum Chirurgicarum

naturalibus, suboriuntur, & sic mistam admittunt curationem, ex his quæ diximus hac institutione, & ex eis quæ in curatione tumoris cuius humor ei adiungitur. Vel efficitur illegitimus ob indurationem à frigidis & repellentibus importunè adhibitis, aut ex resolventibus quæ plus iusto exsiccatâ reddunt duritiem: quos sanè tumores, sic in duritiem versos, scirrhosos Medici vocant, qui vbi integram acquisierint duritiem, & prorsus sensu priuentur, inmedicabiles sunt, sicut legitimi, si ad eandem peruenerint duritiem.

Curatio

Eam curandi rationem huiusmodi scirrhusæ durities expostulant, quæ è directo causæ duritiei aduersa sit: nam si ex impesa frigiditate induruerint, quæ modicè calfaciant & exsiccant sunt adhibenda, qualia diximus proficua esse scirrhus ex condensata pituita. Verùm si ex his quæ supra modum resoluunt, durities contracta fuerit, tunc quidem minus calida, magis humida; aut in primo gradu sicca esse oportet quæ hanc duritiem emolliant: ob id quidem medullæ, adipēs, axungie cum bdelio & thymiamate adhibenda sunt, oleo ricino admista. Prodest œsypus, althææ radix cum mucaginibus fœnugræci & seminis lini. Verùm in tendonibus & ligamenti scirrhus obductis, aceti modicum addere erit vtile, aut vaporem eius ex lapide ignito suscipere, à fotu aut inunctione ex aliquo prædictorum: inscindere enim quod viscidum & adhærens est oportet, quo facilius abstergetur, aut digeratur per halum, nisi admodum resiccata fuerit durities.

Ceterum vt his medicamentis & alijs, quæ li. 2. cap. de emollientibus reperies, probè vti scias, hæc

hæc diligenter considera. Primum, quantum distet corpus ab humiditate temperata: nam pueris, foeminis, eunuchis, & his quæ humiditate natura abundant, sufficiunt qui modicè humectant, quæ etiam parvis tumoribus & non plurimum duris prodesse possunt, sicut maiora sunt necessaria, si durior fuerit tumor. Præterea raræ partes vehementiora renuunt, & mediocria expostulant medicamenta. Quibus consideratis, quantum tumor, corpus aut particula à dictis conditionibus deuiaverit, tantum recedat medicamentum à mediocritate opus erit. Hæc tamen duo in omnibus adseruabis: primum, quod foueatur pars scirrhusa aliquo decocto emolliente pariter & resolvente, cum modico aceto, sale & oleo, aut ex oleo in quo hæc eadē ferbuerint: & euaporatione ex aceto suscepta, tertio vel quarto quoque die hæc medicamenta adhibebis, non tamen separatim operantia, nimirum per se emollientia, & postea resoluentia: sed simul iuncta, ut quod emolitione liquatum est, antequam corumpatur, dissolui digeri que facilius possit. Sed omnia in horum affectuum curatione cautius oportet prius tentare, & paulatim persequi, nam facile exacerbantur, & in cancrum durum degenerant.

Cum dictum sit, facile in cancrum hos tumores commigrare, necessum est scire, quid sit, qualiter fiat, & à quibus causis, & qualis futura sit prouidentia, seu curatio, si quam admittit. Cancrum eum tumorem appellant Medici omnes, qui durus est, inæqualis, rotundus, venosus, liuescens siue fuscus aut nigricans, calidas, non tamen equè ac inflammatio: item subito accrescens,

De cancro.

Institutionum Chirurgicarum

Causa.

egros maximè affligēs & perpetuo dolore fatigās. Suboritur hæc duri tumoris cōditio, solū ex as-
fata melancholia, aut vt rectius loquar, ex quavis
atq; bilis specie, siue ex bile, siue ex sanguine, siue
ex melancholia vstione crematis, fiat. Plerumq̃ue
etenim adnascuntur, quibus vel menses, vel hæ-
morrhoides, vel varices suppressæ sunt. Vt cunq̃ue
tamen fiant, quatuor cancerorum sortes inueniun-
tur: vna vlcerati: non vlcerati altera: tertia mani-
festi in partib9 extimis corporis: & quarta occulti,
hoc est, intra corporis cauitatem, nam sæpe ad nas-
citur vtero, ano, vesicæ, intra nares, & in abditis
corporis sedibus, quos curare vetuit Hipp. Gal. etiā
appellat occultos non vlceratos, hoc est, qui intra
cutem iam duriciem habent exulceratā: cæterū cu-
tis extrema citra noxā & exulcerationem apparet.

Præterea quiuis prædictorum tumorum vel inci-
piendo procedit, vel à scirrho degenerat, vt conti-
git fœminis, quibus ex mammarū scirrho fiunt hi
tumores, quos Hispani garaanes vocant, qui me-
dium quoddam sunt inter cancerum & scirrhum,
aut via à scirrho in cancerum.

**Cogni-
tio.**

Nosces autem incipientem (quod difficilius est)
ex duritie & inequalitate tumoris, quæ tactu facile
deprehenduntur: colorem præ se fert lividum siue
fuscum, cum sensu punctionis & dolore iuxta tu-
morem ipsum: venas ostendit in circuitu tumentes
cancerorum brachijs per similes, cum extranea cali-
ditate, vt Gal. aduertit. Quo loco statuit caneros in-
cipientes difficulter cognosci, quia licet incipiat
cum eisdem accidentibus, à parvissima (vel cice-
ris) magnitudine initium sumunt. Magnum solet
cancer facessere negociū, nam à toto genere mor-
bus est grauis & perniciosus, quod mitiora con-
temnat

**Li. 14. me-
th.**

2, ad Gla.

temnat remedia, & maioribus exacerbetur, & fiat particularis elephantiasis. Probat euentus, nullā, aut difficulter admittere curationem: nam si radicitus euellas, vel vlcus remanet cancrosum & immedicabile, vel malum reuertetur, aut in aliam partem humor decumbet, vbi maius & breuius accersit periculum, & ob id dictum est ab Hipp. citius perire eos qui curantur. Cum hoc tamen qui sunt prope cutem, curationem admittunt, quam ego cōsulerem antequam vicerentur: nam postea in cancrosum vlcus digenerant, tum etiam si radicitus venas circumstantes non extirpaueris: eos verō qui magni sunt & inueterati, curabis ne augeantur: curationem autem aliam non aggredieris.

Curandi ratio in huiusmodi tumoribus, neq; Curatio
vnica est, neq; eorum status vnus. Nam vel incipiens est, aut nuper à scirrho degenerauit: quo tempore resiccantibus ac refrigerantibus, quæ minimè mordentia sint, & mediocres vires habeant, ipsum resoluerē, & tenue quod influit, repellere est curandum. Quod si hæc non profuerint, studendum erit inhibere, quo possit maiorem molem contrahere, ac si contraxerit, exulcerationem prorsus impedire: difficulter enim aut impossibiliter curantur vlcerati. Verūm si id non consequaris, ipsum extirpare & radicitus vellere oportebit. Ad quamuis prædictarum operationum opus est corporis maximam habere prouidentiam victu refrigerante modicè, & humectante, ac reliquo vitæ instituto ad pensum præhabito. Corpus insuper curabis à recrementis melancholicis expurgare, & sanguine bis ter in anno misso, maximè si ex suppressione varicum, mensium aut hæmorrhoidum malū oriatur, quo locus supersit frequētibus purgationibus

E s ex

ex cōfectione Hamech dissoluta in sero, aut ex mā
na cū decocto fenæ: vel ex casia, aut prunis damas-
cenis decocto fenæ, & saccharo cōfectis: vel vlti-
mò alio fortiori medicamēto, si corp⁹ sit robustū.

His premīssis, primū curādi cancrū scopū ad im-
plebis per repellētia & digerētia medicamēta, quæ
nullatenus mordentia sint, & mediocres vires ha-
beāt: nā cū materia cācri crassa ac repulsioni & re-
solutioni inepta sit, & cū hoc maligna, fat erit quod
tenue fluxerit, repellere & discutere, ne amplius cre-
scat. Ob id metallicis medicamentis vtendū erit, ve-
luti plumbo vsto & loto, vnguento diapompholy-
gos, succo solatri ac similibus, factis linimentis &
vnguentis, abluta prius parte sero, aut aqua sem-
peruiuij, quibus sæpius mutatis vtēris, ne in parte
incalecant.

Prohibent cancrorū augmentū frequentes pur-
gationes, & per lōgiora intervalla sanguinis detra-
ctiones, velut diximus: item emplastrū cancrorum
fluuialiū pari cadmię mēsurā admīssa, & alijs, quę
passim apud scriptores reperies. Cæterū lōgè præ-
stantius & vtilius impedit augmentū aperta fonta-
nella è directo parvis affectæ, per quā facilè expi-
ret quod futurū est, nō solū augmenti, verū & exul-
cerationis causa. Eandē inhibet frigidorum & hu-
midorum cibariorum esus: item vaccæ lac, aut puls
ex farina hordei: tandem calorem ac feruorem
tumoris compescere curabis omni diligentia, ap-
positis frequentius, quæ impensius refrigerent, vt
portulacæ succo, semperuiuij, plantaginis & simi-
lum, cum vnguento pompholygos, præsertim par-
te sæpius abluta aliquo ex prædictis succis.

Quòd si hæc omnia prodesse non comperias,
coniectandum erit, an necessum sit ad chirurgicam
manum

manū deuenire, & an laborans ferre possit. Quod si aggrediaris, cantē & cū maxima præmeditatione facito: nā aut nō sanescunt, etiā si prosperē succedat sectio, vt Celsus prædixit, aut fluxu sanguinis periclitantur laborantes, aut in cācrosum vlcus degenerat affectio, vel in maniā, paralyſim vel animi deliquium & grauissima mala commigrat humor, qui ad eam partem fluere assueuerat. Et ob id paruos cancos scindere aggredieris, non occultos, non internos ac infartos, nō prope membrū princeps, neq; vlceratos: solum ergo extirpare cōſulo, quos vulgus (çarafanes) appellat, qui medij sunt inter scirrhum & cancrum: nam in his, præsertim facta fontanella, non succrescunt prædicta mala. Quos aliquando curatos vidi, infixo cauterio vno vel duobus, & immisso grano arsenici, & cooperto vulnere butyro vaccino, quo ferē paucis horis aut diebus decidit glādula vnīuerſa, aut tumor, si nō dum cancri naturam attigerit.

Quod si manuali operatione opus sit, id disces efficere, tum apud Chirurgos, tum lib. nostro de fecm. morbis cap. de māmārum tumoribus. Interim tamen ſcito, cutem inſcindendam eſſe, manu prius apprehenſo tumore, ac per latera eius cute & carne nouacula ſeparata, tumorem hamo vel acu apprehendes per medium tumorem ipſum, vt facilius poſſis ab omni carne vndique ſeparare, & radicitus extirpare. Quod si sanguinis fluxus non sit admodum copioſus, non protinus compesces: ſin aliter, ſtatim eis vtēris medicamentis, quæ ſanguinem reprimunt, vbi ſufficienter eū qui in radicibus & venis proximis incuneatus erat, extraxeris, aut fluere permiſeris. Quod si fluxū non ſperes ob grandem impetum poſſe compesci, ferro

ferro cādēti curabis id efficere, alioqui igne opus nō est, nisi verearis aliquid tumoris relictū fuisse, quod extirpare studeas. Postea verò vlcus curabis mica panis imbuta succo aliquo ex prædictis, si vltio præcessit: transactis duobus aut tribus diebus, penicillus intinctus melle & farina lentium apponendus est, ac desuper digestium, donec scarra procedat. Verūm si igne opus non fuit, primò ouo conquassato cum oleo rosaceo, aut albumine oui in penicillis vtēris, postea verò vt reliqua vlcera curabis. Ceterum ne materia quæ ibidē confluere assueuerat, perseueret, & recrudescere malum efficiat, aut ad principaliorē partem irruat, necessum erit fonticulam aperire, quemadmodum nuper diximus.

DE TUMORE FLATUOSO INSTITVTIO VIII.

TUMOREM flatuosum Latini inflationem & Græci emphysema nūcuparūt: quem ab œdemate iure optimo seiungimus, quamuis à pituita flatus originē trahat, quòd iam in aliam naturam versa sit pituita, longè diuersa à suis conditionibus & accidentibus. Erit igitur tumor flatuosus, in quo coadunatur & iungitur flatus crassus, nec dispergitur, sed partem in tumore eleuat & replet cum tensione. In qua re statuendum est, huiusmodi tumorem succrescere sub cute aut membranis, quæ ossa circundant, aut musculos viscerumq; aliquod

quod includunt. Sed inter has collectiones, ea sola iure optimo tumor flatuosus dicitur, quæ in vno loco inclusa, nullibi extenditur, sed in loco quopiã circumscripto, propter densitatem cutis vel membrorum circumstantium, & spissitudinem, aut flatus ipsius crassitiem, alioqui non fiet tumor flatuosus.

Causas huius tumoris, & flatus ipsum procreantis, non est ita difficile nosse, cæterũ non est adeo facile, quo modo & à qua parte in affecta prodeat & includatur. Constat vnanimi omnium consensu, flatum fieri (vbiunque generetur) ex crassa pituita, aut frigidis & crudis humoribus, concoctione debili, ocio & quiete, & calore mediocriter diminuto. His suppositis, includitur flatus in parte tumorem effecturus, vno è tribus modis: aut quod aliunde genitus in eam partem transmittatur, vt in tympania & ventris torminibus: vel generatur in eadem parte, vbi tumorem molitur ex pituita præexistente in prædictæ partis venis, à qua eleuatus vapor, ad proximamque partem transmissus, tumorem excitat. Tertiò gignitur flatus in eadem parte vbi tumor apparet, ex pituita in eadem cavitate etiam contēta, quæ mistæ naturæ tumore gignit, oedematofum videlicet simul & flatuosum. Itaque considerabis harum causarum, quas coniunctas arbitramur, antecedentes (non posthabitis euidentibus vt percussio) sic victus deprauata conditio in habitu & toto corpore antecedentis materiæ maximum prouentum producit, sicut de fluxu pituitæ crassissimæ ad aliquam particulam mediocriter calidam: causa est antecedens eius tumoris, qui mistæ est naturæ & in eadem parte habet materiam, ex qua & flatum.

Causæ.

Nos

Signa.

Nosces autem affectum & causam, quia tumor apparet cum lucido quodam splendore, sonitum, ut vter vel tympanum, dum percutitur, reddens: flatus sæpe sentitur per totum corpus, aut iuxta partem trementem cum palpitatione, qui ad varias partes discurrit cum dolore extenso, & per interualla exacerbatus, renititur tangenti tumor cum tensione. Et licet in tumoribus genu, & grandioribus (quod desuper fit carnis gradior moles) aliquando appareat puris tactus, conijcere oportet, falsam esse prædictam repræsentationem, & nulla via esse incisione utendum, sed signis omnibus simul iunctis consideratis, ad peculiaria auxilia deueniendum.

Curæ ratio.

Erit igitur in his tumoribus curandi triplex scopus: vnus cum materia flatus in vniuerso corpore existente, flatus eleuati, in vna parte conclusi, tumorem efficiunt: quo tempore per victum flatus exortem, calidum modicè & exsiccantem prouidebis, considerans diligenter, sit ne vitium cruditatum redundantiū aut pituitæ, ex vbertate aut vitio alimentorum, vel ex naturæ aut caloris defectu, ut possis cuique pro ratione indigentiæ prouidere, cibi copiam imminuens, qualitatem mutans in commodiorem: caloris copiam & substantiam adauges in ventriculo, inunctionibus calidis: in iecore & in vniuerso corpore excitato calore frictionibus aut balneis sulphureis post purgationem. Quam sanè aggredieris, si quæ diximus non profint, medicamentis per aluum pituitam & crudos succos purgantibus, qualia diximus institutione de oedemate. Laudo paulatim & sensim corpus purgare, sudare, balneare, aut suffire: ac si ventriculus maligna causa fuerit, vomitibus uti, & his etiam quæ intus & extra ventrem roborent, donec constet pituitæ pro-

prouentum longè esse minorem: quo tempore ag-
gredienda est partis tumētis curatio. Verùm si
malum oriatur eo quòd in parte tumēte pituitæ
crassæ copia sit, quæ flatus progignat, tunc mix-
ta curatione opus aggredieris: partim ea, quam
oedemati conscripsimus: partim vero ea quæ so-
li tumori flatuoso debeat, vt mox referam.

Quòd si tumor ex flatu contractus, à pituita
existente in venoso genere prope partem affectam
suboriat, tunc deposita venarum pituita per ex-
purgantia medicamenta, consumptisq; recremen-
tis, per fomenta, balnea sulphurea & sudatio-
nes, tumori prouidendum est: si ex ictu aut casu
prodierit, per ea, quæ præter id quòd dolorem
inhibeant, modicè repellant, ne dolor maior fiat,
& ob id humorum confluxus: verùm cum hoc
simul rarefacientia & resoluentia pharmaca sunt
adhibenda. At si ex antecedente causa con-
iuncta suboriat, mens tibi sit, cutem rarefa-
cere, flatum attenuare, & ipsum per insensi-
lem halitum digerere: ac si dolor ob tensio-
nem adfuerit, simul adijcies ex anodynis aliquid,
quemadmodum Galen. consuluit. Cæterum si do-
lor fuerit cum inflammatione, ex anodynis tempe-
ratis nonnihil etiam addes, & sic sensim, quo ma-
gis quieuerint inflammatio & dolor, remittere
magis oportet anodyna & temperata, ac erit
opus addere quæ merè resoluentia sint: quæ pri-
mo subtiliter triturare oportet, quo facilius ad in-
tima peruenerint, & sic efficacius calfaciunt, me-
dium quidem ad resolutionem necessariū, maximè
si accedat actualis caliditas. Quæ sanè tanto cali-
diora, subtilis substantiæ & attenuata esse oportet,
quanto

2. ad Gla.
14. Methu

quanto flatuosus humor profundius situs fuerit: cui muneri oportet præcedant partis fomentationes per spongiã ex lixiuio ex vino, ex decoctis calidarum herbarum cum modico vino & sale: postmodum verò partem inunges oleo anethino, camemelino, laurino, costino, rutaceo & reliquis calidioribus. Item in eisdem oleis incoquere poteris semina cumini, apij, anisi, fœniculi, rutæ, dauci, lauri, & caryophyllorum. Prodest etiam supra partem apponere faccellos ex eisdem seminibus minutissimè tritis, & ex eorum herbis. Item adhibebis cataplasma ex sapa, pane, furfure & prædictis pulueribus, addito modico vino, aut lixiuio & guttulis aceti cum stercore caprarum aut columbarum. Sepe enim adeò maligna & contumax est flatuosa substantia, ut cogat Chirurgum ad apertionem partis tumētis peruenire, tum igne, tum scalpe. lo. Quibus factis emplastra adhibebis, ut de baccis lauri, & vnguēta ex prædictis rebus, addito semine sinapis, & similibus.

DE TVMORIBVS EX CARNEA substantia

INSTITVTIO. IX.

VNT prætereã alij tumores, qui potius ex carne quã ex humore vel re aliqua extranea partibus adnascuntur: aut totum corpus in maiorem molem succrescit, siue ex pinguedine, siue ex carne fiat, aut si in membro aliqua pars excrescat, aut

caro

caro adnascatur, vt polypus, fungus, caruncula, & quæuis alia carnea extuberantia. Crescit tamen in particulis vlceratis aliquando caro præter naturam: quæ si extra promineat, morbum in figura progignit: si verò in capite emineat, morbum etiam in via, & nonnunquam in numero aucto efficit, vt polypus in naribus, & caruncula in meatu vrinario, aut carnis fungosæ extuberantia in vlceribus, quæ quid additum præter naturam efficit: nam si membrum aliquod plus iusto excreseat, ad magnitudinem præter naturam adauctam referri debet.

Causæ

Huius excreſcentiæ causa est, vbertas alimenti; cæterum adeo vitiosi quod in similem substantiam omnino vertere nequeat natura, quod non valuit excrementitiam partem ab eo separare: & sic caro quæ fit, vt præter naturam & morbum efficiens indicatur: vel fit propter naturæ impotentiam, quæ nequit resolvere & separare ab alimentosa parte quod inutile est, & vitiosum: & sic caro quidē fit; cæterum vitiosa & præter naturam, adeo inutilis & aliena à præexistētis carnis conditione, vt nullatenus sortiatur veram unionem, & coherentiam: Sic profecto fiunt fungi, ob spumofum & quodammodo viscidum succum: carunculæ, ob terrestre alimentum & crassum: fiunt polypi ex maligno humore, crasso tamen vt Hippoc. statuit, & confirmavit etiam Galen. qui copia plus carnis efficiunt, vitio tamen exulceratā & sine cute, & ob leuē quandam similitudinem cum præexistente carne caro efficitur, coadiuuante praua partis temperie & vlceroso calore.

Li. de. aff. 3. per loca. cap. 3.

Quos sanè tumores, vt nemo est qui facile non noscat, ita difficile est ipsos curare, quia plerunque in cancerum commigrant, & cancrosa accerſunt vl-

Curatio

F **cera:**

eera. Quo fit, ut eos prudenter tractare ac præ-
cauere & curare oporteat, ne in prædicta mala
commigrent. Verum cum quadruplex sit eo-
rum causa, tot quoque erunt curandi viæ ac ra-
tiones: vna quæ humoris copiam demat: secun-
da quæ vitium corrigat: tertia quæ quod car-
nis genitum est, conterat: quarta verò quæ tem-
periem partis, & eius vires ad antiquam sani-
tatem redigat, quominus deinceps iterum cres-
cat. Copiam vitiosi alimenti demes victus par-
simonia, exercitio, frictionibus, & sanguine
prius misso, ac exhibitis medicamentis purgan-
tibus quæ ideam humoris respiciant: sunt enim
plerumque pituitosi crassi, & nonnunquam acres
& falsi, aut nitrosi, adherentes & resolutioni in-
eptissimi, & ob id sudationibus, balneis, & his quæ
humorem corrigant, & per insensilem balium di-
gerant, utendum erit. Item si membrum aliquod
materiam præstiterit, fontanellam iuxta ipsum
aperies, insuper caput exsiccare curabis: Humo-
res tamen peccantes semper corrigere studebis,
& expulsionem præparabis, & alitioni, quantum pos-
sibile fuerit aptos reddes, serapijs & potibus, quæ
attenuent, liquent, fundant, calfaciant, & conco-
quant. Item præstitis alimentis boni succi & te-
nuis substantiæ: tandem factis per epicrasim pur-
gationibus.

Quibus præmissis, ad carnis supercrescentis
extirpationem deuenies, sumpta pro exemplo po-
lypi crescentis carne. Cuius rei gratia, in me-
moriâ reuocare oportet Hippocratis doctri-
nam, ubi varias polypi annumerat species, quibus
ferè comprehendit omnes carneas excreſcen-
tias.

Li. 3. de
morb.

tias. Inquit enim: Si polypus fiat in naso, ex medio cartilaginum dependet veluti gurgulio, & ubi spirationem facit, progreditur foras, & est mollis, ubi verò inspirationem, retrocedit, & loquitur obscure. Altera species est quādo nasus carne impletur dura, quæ omnino respirationem per nasum impedit: item altera quando ex nasi cartilagine supereminet caro quædam rotunda, mollis tamen, similis fœminarū mānillis, vt statuit Celsus. Præterea iuxta cartilagines adnascitur caro duritie lapidea insignita: denique varijs succrescit figuris, & modo substantiæ: nam quidam adeo crescunt, quòd extra nares promineāt: alij secus: nonnulli ab intimis nasi foraminibus appendent: alij prope pinulas aut cartilagines adnascuntur: sicut alij radices habent exiles: plures, crassas: quidam recta procedunt: alij varicosi sunt: & nonnulli cancri fluuiatilis figuram æmulantur.

His suppositis, carnem adnascentem sic tractare oportet: si enim nuper exorta fuerit, & adhuc increfcere incipiat, repellentibus vtêris pharmacis, vt consuluerunt Hipp. & Galen. quibus admiscere oportet quæ vim etiam sortiantur discutientem cum adstrictione & siccitate: cuius naturæ est succus granatorum acrium & dulcium cum corticibus expressus, melli & organo admistus, sumptusque per nares, aut penicillo linamento madefacto intra nares posito. Prodest eadem forma radix acori cum prædicto succo & pulueribus myrrhæ. Verum si augmentum non cessauerit, considera- bis, sit ne polypus aut quæuis alia carnis excrescentia, alba, mollis, cui mitiora medicamenta ad erosionem sufficiunt: nam hæc est indicatio,

Lib. 2. de
morb.
3. per. 2. co
c. 3.

F 2

que

Institutionum Chirurgicarum

quæ alijs inutiliter tentatis exequenda venit, si-
cut si siccus, aut ruber vel malignus fuerit: nā cau-
tiùs eis agendum erit: quippe à vehementioribus
exacerbatur, & mitiora nihil profunt. Sic conficere
poteris id q. r. aluminis, myrrhæ, sandaracæ, ana
3. ij. gallarum, vitrioli cremati, ana. 3. f. fiat pulvis,
qui vtcunq; positus vim habet exedendi leniter
carnem illam supercrescentem. Alia loco citato
innumera conscripsit Galen. efficaciora, quibus si
vtaris, laborantis os aqua frigida plenum per inter-
ualla tenere consuluit Aetius. Quo facto vt deci-
dant scaræ, sternutamentum mouere oportebit hy-
dromellite, aut alio leui auxilio: sic enim reiteratũ
medicamentum hoc plurimum prodest. Quod si
hæc sufficere non videantur, prætermisiss cura-
tionibus Hippocra. ad manualet operationẽ per-
uenire oportet, vel ferramentis ignitis, eo ingenio
quod consulit loco citato Hipp. nimirum immisso
cauterio per fistulam argenteam intra nares posi-
tam, quo citra narium læsionem, ignis attingat car-
nem supercrescentem: quã si manibus habere pos-
sis, sicut in extimis partibus, foret vtilissimum no-
uacula scindere, & igne partem vrere: postea à ve-
lucus vltum curare, vt suo loco reperies. Paulus ta-
men vulgarem scissionem & curationis
viam ostendit, qua ferè omnes Chi-
rurgi vtuntur, dum scissione
est opus.

Lib. 3. de
morb.

DE TVMORIBVS RED-
ductiuis seu extrauagantibus

INSTITVTIO. X.

VNT insuper alię tumo-
rum sortes, quæ licet re-
duci ad aliquod ex prædi-
ctis generibus facile pos-
sint, cum hoc tamen quia
contenta intra hos tumo-
res substantia omnino aliã
formã adeptã est, & pror-
sus degenerauit ab humo-

re ex quo sit, atque etiam clarioris doctrinæ gra-
tia, tanquam superuacuos & extrauagantes, seor-
sum eorum meminisse decreui. Huius profectò na-
turæ sunt atheromata, melicerides, & steatomata,
verruca seu porra, myrmecia, acrochordones, cla-
uus, thymion, cornua, calli, dracunculi, pustulæ, le-
pra, lichen, scabies, alphi, vitiligo, ionthi, epinycti-
des, sudamina, psyraces, morbilli, variolæ, exanthe-
mata, ecchymata, papulæ, terminthi, dactra, & men-
tagra; item sunt aliæ cutis tumorosæ defædationes
ex morbo Gallico ortæ.

Sunt itaque atheromata, melicerides & steato-
mata, de genere pituitosorū tumorum: cum hoc ta-
men, quia ante eorum generationem pituita à pro-
pria forma destituta est, separare fuit equum, siqui-
dem atheroma tumor est concolor & indolens, in
membrana seu neruosa tunica humorem lentum
continens pulti persimilem: & meliceris etiam tu-
mor est similimodo dolore carens, sed rotundus,

F 3

in

In quo nervosa etiam tunica inclusus humor reperi-
tur, tenuis & mellis substantiam repræsentans:
Steatoma verò tumor etiam est concolor & tactu
lenis, sed temporis progressu augefcens, in quo hu-
mor sæpo perfimilis, membranula similiter inclu-
sus reperitur. Præter quas substantias etiam in eis
visi sunt veluti pili, ossicula, carbones, testarũ frag-
menta & plures aliæ substantiæ.

Curatio

Horum tumorum curationem, præmissa causæ
antecedentis providentiâ, per pituitosi, crudi &
pinguosi humoris præparationem, & purgationem,
vt de œdemate dictum est, fiet: ceterum ad causæ
coniunctæ ablationem accedendo, eam extirpa-
bis, per ea quæ resoluendi vires habeant, quale est
emplastrum quod recipit radicis cyclaminis quod
satis, axungia veteris, sulphuris viui, ana partes
æquales, contundantur & fiat emplastrum: idem fa-
cies eo quod recipit passularum sine acinis nu. xx.
squame gris. 3. s. misce. Item passularum sine gra-
nis lib. s. cumini triti. 3. iij. nitri. 3. j. s. contun-
dantur & misce. Aliud efficacius recipit salis am-
moniaci, spumæ argenti, cerusæ ana lib. s. ceræ,
terebinthinæ, galbani, opopanax, ana. 3. j. rubri-
cæ sinopice. 3. vj. aceti. 3. iij. s. misce. Quod si dis-
cutere aut resolvere nequiveris, ad erodentia me-
dicamenta te conferes, quale est quod fit ex cal-
ce, sapone & lixiuo: & illud quod recipit calcis vi-
uæ. 3. s. fæcis vini combustæ, nitri tostæ, ana. 3. ij. mi-
nij. 3. j. cum lixiuo fiat emplastrum. Vti etiam po-
teris eo quod recipit spumæ gris. 3. s. arsenici ru-
bri. 3. ij. ellebori nigri. 3. j. s. cum rosaceo fiat em-
plastrum: quo facto scaram profundam inducito,
abcessum per medium secato, recta linea sectio-
nem

nem ad carnem viuam producito, in sectionis locum arsenicum sublimatum, aut aliud ex iam dictis causticis immittito, donec exedatur totum illud quod præter naturam est, & cistim ex toto extraxisse compereris: aut scalpello vndique separabis, & postea sanguis qui fluit spongia oxocrato imbuta sistendus, vel oui albumine cum pulueribus adstringentibus, admistis anodynis. Ad quorum pensum reliqui tumores glandulosi & strumosi sunt curandi: quippe ex his nullus ad suppurationem perueniet.

Verrucarum varia sunt nomina, diuersæ etiam sortes: porra nonnulli appellantur: quarum quædam myrmeciae nomine insigniuntur: aliæ acrochordones nomina e, dissidentes vasi latiori, myrmeciae ab acrochordonibus quæ exili vasi appendent: ex harum sorte sunt clauus, thymion, in obsecnis plerumque adnascentes: item in hoc genere reperiuntur cornua & calli. Quæ omnes præmissa corporis prouidentia, per emollientia & excidentia pharmaca aut abscissione auferuntur.

Pustularum & impetiginum & cutis defædationum curationem, institutionibus de vlceribus

latius reperiens, nam ad institutionis

conditionem hæc dixisse

sit satis.

pathognomonicos

!

F

4

DE

DE VV LNERIBVS IN

genere

INSTITVTIO I.

V M vnitas tanquam entis perfectio habeatur, merito fanitas, quæ nostri corporis perfectio quædam est, unitatē postulat, sine qua nequit obire munia visita: qua integritate diuisa, morbus qui oritur solutio unitatis in genere dicta, vl-

cus aut vulnus specialiori nomine nuncupatur, pertinens ad partes simplices atque compositas, vt ex Gal. constare videtur: vtraq; enim pars naturalē amittit unitatem: nam quod verē ens est, continuo vnū est: quod verē vnum idē & verē ens, simplex quidem magis propriē: nā quæuis multitudo (vt qua cōstat cōposita pars aliqua unitate debet cōtineri, cōposita verò minus, vt quæ solūm per nexū quemdā vnita tantū ac ex simplicibus coagmentata sit: & cū hoc adeo arcto nexu vna est, vt in partes sibi similes, minimē diuidi queat: quippe multitudo per se affinis est nō enti tanquā imperfectio, vnitas verò enti tanquā perfectio. At verò vtcunque quæuis earū diuidatur, morbo in soluta unitate afficiuntur, quē Hipp. appellauit abscessum, licet Gal. hoc verbum solutionē continui cum sinu exposuerit. Quo fit, vt etsi soluta vnitas in vlcus & vulnus diuidatur, cum hoc tamen aliud vl-

Li. ar. me.
c. 8. & de
conf. art.
me. c. 6.

Libr. 4. de
off. text.
27:

cus

cus & aliud vulnus significare videntur: nam ea unitatis diuifio quæ in carnofa fit parte, & ex vulnerando relicta eft, & ab vno quopiam tellorum facta, vulnus propriè dici meretur, vt expreffis verbis diffinierat Gal. Quamobrem Guido & reliqui Chirurghi vulnus diffinierunt, folutionem continuitatis in mollioribus partibus extrinsecus incidentem, quæ recens fit, cruëta, fine vilo pure, quod Latini plagam nuncuparunt, vlcus verò quòd ab erosione fit carnis ab interna causa aut ex vulnere inueterato: nam offis erosio, non folutio continui, fed caries propriè dicenda eft. Sed ad vulneris diuifiones accedamus.

Li. 3. me-
tho.
Libr. de
còst. art.
me.

Vulnus igitur prima fui diuifione diffecatur in tot fpecies, quot funt quæ ipfum à fe ipfo differre efficere poffunt. Sic prima defumitur à natura partium quibus infidet: fecūda ab ipfa unitatis folute effentia & cōplexu cū alijs morbis aut accidētib9: tertia à proprijs differētij9 folutæ unitatis: nèpe à quantitate, fpatio, figura, fitu. Quæ verò à partium natura fiunt, pro ipfarum diuerfitate diuerfa quoq; nomina fortiuntur: nam quædam partes funt fimilares: & aliæ instrumentales organice & compofitæ, & fic pro ipfarum diuerfitate diuerfa quoque nomina fortiuntur. Prætereâ, pars fimilaris diuiditur in mollem, duram atque mediam inter duras & molles: partes autē molles funt caro & adeps: dure, offa & articuli: mediocres, neruus, tendo, ligamentum, vena & arteria. In partibus autem instrumentarijs vulnera quoque accidunt, impropriè tamem, quia earum vnio folùm per adhærentiam & coagmentationem partium simplicium conftat, & membro fuccrefcit cōmoda figura, & ob id folutio illis cōpetit simplicium ratione,

F s

nifi

nisi partes seiungere. Sūt autem ex organicis, quædam principes partes, quædam his subseruientes, aliæ verò viles & abiectæ. In quibus ad præfagium & curationem multa notatu digna suis locis leges.

Quæ verò à solutæ vnitatis essentia vulnerum differentiæ sumuntur, duæ sunt, ab ipsorum simplicitate vel cum alijs complexu petendæ. Simplex ea appellatur, in qua vulnus, nec morbum aliū, neque symptoma aliquod secum habet admissum, neque cum propriæ carnis deperditione, aut contusione est. A symptomatis etiam complexu oritur vulnus cruciās, dolorosum, pruriēs, vel cū delirio, resolutione, spasmio, animi deliquio, sanguinis profusione, sed simplex quædā solutio vnitatis existit. Compositū verò vulnus id censerī debet, cui adiungitur vel intēperies, vel dolor, vel inflammatio, vel quoduis aliud quod alienum sit à vulneris simplicis natura & conditione.

Tertia diuisionis vulnerū ratio desumitur à proprijs differētijs ipsius solutionis vnitatis, ex vulnere & vulnerate excitatę. Inter quas primū locū sortiuntur quæ à quantitate vulneris desumūtur. Sic vulnerū quoddā est magnū, quoddā parū, aut longum, breue, angustū, latū, profundū, vel in superficie, aut æquale vel inæquale. Sic à figura appellatur rectū, obliquū, cauum, retortum, rotundum. Ex causa verò quę extrinsecus accedit, non paucae emergunt vulnerum differentiæ: nam si celsim feriat, dicitur plaga vel vulnus: si punctim ab acuto tello, punctio: si collisum à re graui, in carne quidē contusio, sicut in osse, sed in eo propriū fractura, at in membrana, nēruo atque vena ruptio nuncupatur. Quarum sanē causarū inscindentū, quæcunq; longiore

giore sunt acie pungunt, quæ mucrone sunt præ-
tenui, vt sagitta: itē animalium morsus. Cōtundūt,
casus, violentia, motus vehemens, vociferatio. Mul-
tifariam agunt venabula, retusa tela, & quęcunque
vulnerando contundunt. Ex quo fit tres esse pri-
mas solutæ unitatis differentias: vulnus quod par-
tis est mollioris aut mediæ, vt cunis, carnis, pin-
guedinis, venæ, arteriæ, nervi aut membranæ:
punctio quæ vniuscuiusque partis perforatio exi-
stet: cōtusio seu collisio mollioris partis frequens
interior diuisio, externa facie integra. Durio-
ris verò partis, vt ossis, quod irruenti corpore
duro, dum non intro cedit, nec in se compellitur,
solutio fractura est: cæterum si propter mediani
ossis spongiositatem intro cedat, parte extrema si-
mulante integritatem, pari ratione contusio in
osse reperietur. Ex quarum partium læsione va-
riæ reperiuntur nominum differentiæ: nam in car-
ne plaga seu vlcus soluta unitas nuncupatur: fra-
ctura in ossibus: conuulsio seu distensio in ner-
uis: auulsio in ligamentis: ruptio in musculis: con-
tusio vel collisio à re graui in vasis propriè in-
cidens. Est & ecchymosis, cum ab ictu sanguis
subter cutem effunditur, liuorem in parte in-
ferens, quæ vt plurimum cum contusione rup-
tioneque incidit. Præterea causæ quæ vulnus
influxit, materia & figura, magnitudo & vires
extimandæ sunt: quippe materia aut lignea est,
lapidea, arundinea, ferrea, ærea, plumbea, cor-
nea, aut vitrea. Figura item, quæ au acuta est,
aut obtusa, recta, curua, angulosa, sulcata, aut
speculis allata. Magnitudo teli consideranda
etiam est, & vis etiam irruentis: item teli ip-
sus vires intueri licet, nam aut simplex est, aut
vne-

Institutionum Chirurgicarum

venenata qualitate intensum existit, simplici ut cauterium & septicum medicamentum, venenata, ut tela toxico immersa, aut rabidi canis, serpentis morfu: quæ sanè non ampliùs simplicia solitaria sunt vulnera.

Signa.

Signa verò vulnerum, sensuum iudicio conspicua sunt, præsertim cùm præcesserit notitia causæ vulnerantis: ictus nimirum ab ense, gladio, lapide, aut alio teli genere: signis autem distinguere, quæ pars intra partem extrinsecus solutam diuisa sit, maioris est momenti. Inscissa autem vena, sanguis abunde profunditur, eoq; abundantior, quo maior ea fuerit. Profluit autem continenter & equaliter nullo subsultu, sanguis crassiusculus atque rubicundus: ab arteria verò tenuis, flauus, feruidusque emanat, neq; is æquabiliter, sed pulsu quodam & saltu. Neruo autem seu punctim seu cessim vulnerato, motus ac interdum sensus perit, aut certè offenditur, torporq; accidit partibus vulnere subiectis, dolor ingens excruciat, inflammatio parti succrescit, nonnunquam in gangrenam desinens: febris, & sæpe delirium excitantur, conuulsio quoque insequitur, idq; frequentius pūcto, & quadantenus secto potius quàm præciso neruo. Vulnerans quidem tendonibus aut membranis, quæ tum calvariam, tum reliqua ossa cōuestiunt, eadem signa sed obscura obtinuit, multoq; magis cæssis articulo- rum vinculis. Os vulneratum esse, si nudatum est, crede, aut saltem cōtusum. Insuper, quam intus partem, vnumquodq; vulnus penetrans attingat, sic nosces: si ex capitis vulnere meninges vulnus occupauerint, atrocissimus dolor inest, qui & manfit, adductisq; maxilis & spiritus contentione exacuitur. Protinus vomitio consequitur: sanguis intro effusus

effusus nonnunquam vel é naribus, vel ex auribus, vel ex oculis promanat: sensus interdum obtunduntur, nerviq; distenduntur, nec multo post febris, atque mox delirium, exoriuntur, præsertim si inflàmatio eas partes occupaverit. Si cerebri quoque substantia offenditur, ut facile fit, cum amplificatum (ut in plenilunio) omnem capitis cavitatē implet, mens vacillat, & omnia symptomata exacerbantur, ac sæpe cerebri portio excidit. At si altius in cerebri vètriculos vulnus sit inflictum, aut si caui sint oculi, repentina mors sequitur. Cum pectoris vulnus in cauum subit, expiratione flatus erūpit, atq; vel aloës, vel myrrhæ, vel aristolochiæ pulvere in vulnus effuso, mox amaror impartitur ori. Vulneratis pulmonibus præter hæc, spuitio spumans, cruentaque fertur, spiritus difficilè atque cū sonitu illiditur, & marcor ac febris (ni repente homo moriatur) ipsum corripit. Consauciato corde aut pericardio, protinus extrema frigesçūt, & mors in propinquo est, præeuntibus frigidis sudoribus, effuso spiritali calore. Transfixum diaphragma præcordia conuellit, summā infert difficultatē spirandi, delirium quoque, nonnunquam tussim & spuitionem cruentam. Vulnerata gula, nullus cibi potusve transitus est: nam quidquid assumptum fuerit, protinus euomitur, singultus, animi defectus, & plerumq; cōuulsio distorquet. Ex vètriculi vulnere, quod in capacitatem subit, cibus & potus erumpunt, vomitio quoq; frequens est, & singultus. Dissectis intestinis fæces minimè descendunt, sed in abdominis spatium dilabuntur, gravi exorta putredine, atq; plaga vel fæces ipsas, vel earum odorem fundit. Iecoris aut lienis vulnus, cum per summa est, præcordia ad spinam reducit, cruentas,

tum

Institutionum Chirurgicarum

tum deiectiones, tum vomitiones mouet, lateris punctiones, doloresque ad iugulum quod est directo est, animi defectiones atque febrem, & alui profusio, quibus tandem corpus quasi atrophia liquefit & absumitur: & quod altius vulnus infligitur, animi defectione frequenti, sudoreque frigido mortem accelerat. Rene etiam læso, mictio fit cruenta, eaque parciore, dolor ad inguina atque testes deuoluitur, vrina sub abdomine collecta hydropis quamdam speciem exhibet. Eadem propemodum & percussa vesica exhibet, atque insuper vomitionem, singultum, deliria, vrinae profusionem ex vulnere proijcit. Discissa spinæ medulla, infimæ partes resoluuntur, earumque motus ac sensus, omnisque functio interdicitur, ut etiam modò stercus, modò vrina, modò semen præter voluntatem exeat. Rarò insuper simplex vulnus existit, sed ferè partes plures occupat atque comprehendit, ex quibus & multa & varia signa existunt.

**Vulnerrū
iudicia.**

Lib. 5.

4. meth.

Adeoque iudiciorum in vulneribus cognitio Chirurgus apprimè necessaria est, ut ipsis ignoratis, neque predicere, neque efficere quidquam certum, tutum ac vtile possit: & ob id sciendum est, quæ vulnera lethalia sint, ac insanabilia, & quæ difficilem curationem habeant, aut quæ promptiorem. Est enim, ut monet Celsus, prudentis hominis primum, eum qui seruari non potest, non attingere. Elicies quidem ex tribus vulnerrum omnium iudicium ex partis nimirum affectæ substantia, usu atque actione: ex propria ipsius dispositionis essentia: & accidentibus, quæ vulnerato superueniunt. Iudicat enim Gal. magna & graua vulnera non mediocre habere periculum: nam siue in parte principe

eipe sint, siue sua natura magna sint, siue mali moris, semper verenda sunt. Sic vulnera capitis, thoracis & similium, lethalia iudicat Gal. item, quæ adeo magna sunt, quòd futura aut ligatura indigeant, cuiusmodi sunt, quæ principales musculos per trāsuersum ex toto diuidunt, magnasq; venas, nervos, & arterias habent solutas. Vulnera etiam cacoëthe esse, quæ in articulis fiunt, arbitrandum erit: vbi enim tendones & nerui ac ligamenta a carne vacua, atq; ossæa loca sunt, hinc doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirii periculum instat. Quorum etiā vulnerum meminerat Hipp & Gal. statuentes ea esse Libr. 5.º aphor. 66
se, quæ fiunt in capitibus aut finibus musculorum, & maximè neruorum, siquidem capitibus eorum nerui adiunguntur, & finibus tendones.

Lethalia & insanabilia sunt vulnera cordis substantiam attingentia, sicut & tumores præter naturam: item magna & profunda vulnera substantiæ cerebri, iecoris, diaphragmatis, oesophagi, ventriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cistis fellis, renum quoq; & tenuium intestinorum, sicut quæ spinæ medullam lædunt, & venas & arterias magnas iuxta fauces scindunt.

Ea autem vulnera, non ex necessitate, sed ut plurimum lethalia dicuntur, quæ ad prædictarum partium regionem perueniunt, vel eas leuiter duntaxat attingunt: quæ si rectè tractentur, conualescere possunt, & ob id non ex necessitate lethalia debent iudicari.

At vulnera ea omnium tutissima sunt, quæ in partibus carnosissimis existunt, vbi venæ parue & arteriæ & pauci nerui reperiuntur, & ea quæ in corporibus boni succi & habitus infliguntur.

Medio autē modo se habēt vulnera, quæ in capite musculis

Institutionum Chirurgicarum.

musculorum carnosorum longè à iuncturis & temporibus, thorace & ventre incidunt. In quibus si peccatum sit, vereri oportet ne lethalia fiant, & ob id cautè est procedendum. His omnibus fidem maiorem ad salutem aut ad mortem prædicendâ præstant accidentia quæ superueniunt, aut secus: nam febris, syncope, perturbatio mentis, conuulsio, grauis dolor & copiosus sanguinis fluxus verenda omnino sunt: si verò citra hæc curatio fiat, securitatè ac certam salutem promittit. Cùm autem periculosa vulnera esse dicimus, periculi nomine, vel mortem, vel partis sphacellum dicunt, aut affectæ partis impotentiam perpetuâ & sensus aut motus abolitionè intelligimus. In summa, quæcunq; vulnera magno impetu & magna vi illata magnam attulere noxam & graua accidèria, vel interiora viscera læserunt, ea omnia habenda sunt inter lethalia aut difficilia. Quòd si hæc omnia adinuicem cum viribus laborantis conferre volueris, poteris quidem & coram populo ac magistratibus certum proferre iudicium de salute aut morte laborantis. Quæ sanè omnia sūma animaduersione expectare atq; dignoscere peritus Medicus debet, vt si quando illi corā magistratu de illatis vulneribus pro testimonio dicendum sit, rem totam ad veri normam exprimere queat: quæ vna cautio illi summopere tenenda est, vt nunquam à vero discedat, præsertim vbi de capite agitur, nec liuore, inuidia, odio aut alia vna perturbatione affectus, aut metu minime cuiuspiam impulsus, à Dei timore, à veritatis amussi declinet, sed vulneris naturam, magnitudinem, sedem affectâ, & quæ in eo lethalia aut secus symptomata apparuere, accuratè describat, & quoto die insequuta mors sit explicet quæ intus læsa sint, quam

quàm altè telum descenderit, vt cautè & pruden-
ter sententiā proferat, cauens ne temere quidquā
pronuntiet: nam sepe ex minimis & omnino con-
temnendis vulneribus mortem inopina. o succre-
uisse visum est. Quippe dictum est ab Hippocrat. 2. porrho
ab omnibus cuiusvis generis vulneribus mori ho-
mines contingit: sicut & magnis & lethalibus ci-
tra vllam spem laborantium plurimos saluti esse re-
stitutos: vt etiam loco citato, & in epidemijs mille
historijs retulerat idem author, & Galen. lib. 8. de Libr. 6:
vfu part. Nam vires, inquit Gale. vbi valentes sunt, apho. 18.
omnia contemnuunt ac tolerant: vbi verò infir-
mæ, vel à quouis offenduntur. Et ob id profe-
rendum non est in iudicio, si non fuisset vulne-
ratus nunquam interiisset, quantumvis in victus
ratione peccasset: nec sufficit dixisse, vulnera-
tum mortem nunquam subiisse, si omnia secun-
dum rationē effecisset: siquidē nō solūm famę tuę
consulere teneris & opinioni, sed nihil quod ce-
dat in damnum laborantis, aut liberorum eius
proferes: nec omnino culpam regeres in per-
cussorem, si re vera vulnus suæ natura lethale non
fuit. Sed curationem etiam adhibitam re-
censeat, ne vel incuria, vel ignoratio-
ne, periisse eger videri possit,
aut mancus su-
peresse,

DE

DE VNIVERSALI VVL-
nerum curatione

INSTITVTIO. II.

V L N E R V M curatio
(propter diuersa, quæ consi-
deratione digna sese offe-
runt) adeo est varia & dif-
fusa, vt neque memoria te-
neri, neque intellectu discer-
ni, atque comprehendere fa-
cile possit. Quapropter cō-
pendio ea omnia, quæ huic

ministerio necessaria sunt, complecti studui, ini-
tio sumptō à communissima vulnerum indicatio-
ne. Omnis itaque continui solutio, vt Gal. est mēs,
vniōnem & agglutinationem postulat, & ad sui me-
dellam indicat, quæ in instrumentalibus quidem
partibus dissectis minimè perfici potest, in simpli-
cibus quibusdam, carne videlicet ac pinguedine,
potest, in osse verò solū internuentu calli, nisi in
pueris. Constat enim quod diuulsum est, vniōne
esse sanandum, quod vniōni diuortio sit contra-
ria: at verò per quæ ea fieri debeat, non est ita fa-
cile inuentu: nam operatio hæc à natura ceu opifi-
ce, suarumque virtutum & alimenti adiutorio per-
ficitur, atq; etiā à Medico, ceu idoneo naturæ mi-
nistro. Vt autē coalitionis finem assequamur, qua-
tuor veluti scopis vti oportet: quorum prior est,
vt extrinsecus incidentia, quæ multa labris vul-
neris interciderere possunt, qualia sunt pili, sanguis
concretus, arena, puluis, ossiū frusta, armorum cus-
pides,

Li. ar. me.
c. 90. 91.
92.
Li. 3. 4. 5.
& 6. me-
thod.

pides, & alia minuta infixa ex vitro, aut ligno, vel hasta, ea omnia amoveantur. Secundus scopus, extrema distantia applicare, atque ad se ipsa adducere iubet. Tertius sic commissa labra atque adducta conferuare. Quartus læsæ partis substantiam tueri seruareque præcipit. Quibus accedere quintus scopus potest, ut symptomata quæ succrescunt corrigamus.

Primam itaque intentionem assequemur animotione causæ vulnerantis, si quid eius aut alterius rei, quæ coalitum vulneris impediat, ibidem manserit. Nam licet causa externa nullam præstet in curatione vulnerum indicationem, quia protinus abiit, ut Gale. est mens, magni etiam est momenti ad cognitionem: nam talem impressit effectum qualis ipsa est, & vis quæ vulnus effecit. His habitis, dum infigitur & remanet in parte vulnerata telum, aut teli pars, aut quoduis aliud, ante omnem curationem, tanquam impedimentum, sui remotionem indicat: quamobrem illud prohibens, protinus oportet instrumentis aut medicamentis auferre, si prius diligenter consideraueris, an extrahi possit, & an tuò, & rursus an postea vulnus curari possit, vel frustra sit carnem vterius lacerare: cum hoc tamen, si spes vitæ subest, telo extracto, tentare extractionem oportet, idque vel protinus, si fieri possit, ante inflammationem, vel postea, carne putrefacta. Instrumenta autem talia sunt effingenda, qualia postulauerit teli infixi forma, aut modus infixionis. Nam sic tela longa & angusta, ut sagitta est, educenda sunt parte aduersa, præcipue quæ magis laniant, si retro, quàm si contra trahantur: itaque contra aperta via,

5. met. cap.

G 2

care

Institutionum Chirurgicarum.

caro deduci debet ferramento apto, deinde ubi appa-
ruerit, si mucroni arūdo inhæret, propellēda est
sagitta, donec ex altera parte apprehēdi possit. Ve-
rūm si hasta discessit, solumq; mansit ferrum, digi-
tis aut forcipe apprehendi debet & extrahi. Quòd si
per quā partē infixā est sagitta extrahere ve-
lis, eodem modo ampliato vulnere, digitis, vossellis, aut
forcipe quāmmollissimè ac citra dolorem ex-
trahes.

Quòd si tela sint spiculata & parua, forcipe ibi-
dem comminui debent, vacuumq; & minime ab
his telum educi. Verūm si spicula maiora fuerint,
fixis scriptorijs calamis contegenda sunt, ac ne
diu lacerent, sic euellenda. Alij spicula ipsa forci-
pibus, aut tenaculis apprehendunt, atq; ita telum
eximunt.

Quòd si telum latum sit, & reconditum, ab alte-
ra parte educi non expedit, ne ingenti vulnere ipsi
quoq; ingens vulnus adiiciamus: euellendum er-
go est genere quodam ferramenti, quod Diocleū-
eraphiscum Græci vocant.

At si tela rotunda sint, nempe globulæ, plum-
beæ aut ferreæ, quæ bellicis tormentis mittuntur,
sic extrahenda veniunt. Corpus vulnerati homi-
nis ea figura constitui debet, in qua erat in eo tem-
pore quo vulnus accepit, atque ita quò tetenderit
telum speculo explorādum est (hoc autem in om-
nibus telis extrahendis obseruandum erit) si au-
tem eger id non potest, iacens saltem, ita debet col-
locari, vt ad eam figuram maximè accedat. Quo fa-
cto, latius vulnus aperiendum est, idq; quo inest, ea
qua venit recipiendum denticulata forcipe, si eam
vulnus admiserit, extrahendum. Quòd si telum
infi-

infixum sic intus lateat, vt non satis commodè extrahi possit, dimittendum est, donec natura ipsum tradat aut manifestet : tela aliquando integra intus infixa, cicatrice obducto vulnere, citra noxam delituerunt, & longo temporis spatio partem eam abscessu occupante ac dirupto exilire visa sunt.

Præterea non sat est considerare tela intra vulnus mansisse, sed diligenter rimari oportet, an carni, an ossi vel articulis adhærentia & fixa sint. Nam si carni, tunc vltra considerabis an præsent in superficie, & qua venas magnas non ruperunt, ea tantum parte extrahenda sunt : quòd si altius penetrauerint, aut ea parte, si telum amplum sit, aut si secus vt antea dixeram, cauentes venas, arterias, nervos, & ne magna fiat sanguinis profusio, maxime si fluxio detinebatur telo infixò, quo extracto sanguis libere profluit.

Verum si tela ossi inhæreant, non nisi attrahendo ipsa eximere tutum est : eo autem usque mouendum est telum, donec is locus laxetur in quo mucro infigitur, & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum est. Quòd si telum altius in osse descenderit, quod cognoscimus si firmiter nulla vi moueatur, excisorio cultro osse, quod iuxta est exempto, aut etiã terebro, si crassum sit, prius perforato, quo facilius telum extrahemus.

At si in articulo infixum telum fuerit, circa vulnus duo membra fascijs auenisve deliganda, & per has in diuersas partes deductas trahenda sunt, vt tendones, ligamenta & nervos distendant, quibus extensis, laxius inter ossa spatium est, vt sine

difficultate telum recipiatur : sed illud quoque videndum est, ne quis nervus aut vena aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur.

Quibus peractis, quæ impedire possunt vulneris unionem, diligenter rimari oportet, super sit ne aliquid intus extraneum, ut pili, spinæ, ossicula, surculi, lapides, vitri fragmentum, pulvis, arena, sanguinis grumus, aut aliquid eiusdem naturæ. Quæ sanè medicamentis, si manu, aut tenaculis vel penicillis abstergi vulnus non possit, auferenda sunt. Verùm si ossis fragmentum adhuc periostio adhæreat, prætermittis de hac re opinionibus, ipsum digitis, forcipe aut quouis alio instrumento priùs extrahes, cauens ne membrana dirumpatur, lacereturve, dolores enim & convulsiones non rarò accersit, & ob id tutius est forcipe scindere, citra periculum venæ aut arteriæ, quàm violenter euellere : rarò enim coalescet os ex toto separatum. Reliqua verò medicamentis simplicibus extrahes, præmissa vino facia al lutione : postea verò reliquum extrahit dictamus, tapfia, sagapenum, ammoniacum, aristolochiæ radix, rana combusta, radix arundinis, propolis, viscus, opopanax, sex vini vsta & fermentum. Quod etiam efficacius præstat emplastrum ex radice arundinis & melle, vel alio quod recipit lapidis magnetis. ℞. j. radice aristolochiæ utriusque ana. 3. j. polypodij, visci, ana. 3. j. stercoreis anser s. 3. j. f. ammoniaci, galbani vino dissoluti, ana 3. f. propolis. 3. ij. olei liliorum. 3. iij. mellis. 3. j. fiat emplastrum. Cui simile efficies linimentum ex pulvere magnetis cum aliquo detergente in rotunda posito, ita ut rotunda non attingat rem quam nitimur extrahere.

Secun-

Secunda vulneris curandi intentio ab ipsius morbi natura, in partium separatione sita, petenda est: quæ labra quæ dehiscunt committere & vnire docet & præcipit. Neque enim agglutinari vulnus potest, nisi prius orarum ipsius deductio fiat. Varijs autem modis coniungi in vnum dissidentia possunt, vinculo nimirum, sutura, & fibulis. Vulnus quidem si simplex est & exiguum, atque in parte molliore constans, sola partis deligatura orbiculatim fascia circumdata, coalescere facile potest. Coalitionis eius opifex & præcipua causa natura est, quæ alimenti interuentu ex sanguine carnem generat, partibusque vulneratis ex æquo applicat, vnde coalitus fit. Deligationum autem triplex est modus: vnus agglutinatorius: ex pulsibus alter: & tertius ad retinendum proficiuus. Primus quidem simplicissimis vulneribus & ossium fracturis ex vsu est: expulsiua deligatio varicibus, sinuosis vlceribus, & his in quibus præcauere ne ad partem amplius fluat, aut quod retinetur exeat, curamus: retentius ligationis modus his proficiuus existit, quibus non licet compressionem moliri, vt in gutture & ventre, vbi solū mens est medicamenta continere fixa in parte. Fiant autem ligaturæ ex linteo veteri, mūdo, & non admodum tenui, at cum compressione mediocri, & sine nodo, solū futura alligata, vt placuit Celso & Gal. fascia autē sit eius amplitudinis quæ impleat longitudinem vulneris sufficienter. At verò vbi maius vulnus fuerit, labraque longē disita, tum vt coeat vulnus, futura opus erit, tum etiam ligatura, atque ijs præfidijs quæ glutinandi vim habeant, quæque collectam sanie desiccare commodē queant. Sui autem carnosæ

Li. 5. de
officina
med & 6
Meth. 5

partes vulneratæ per longitudinem musculi commodè debent, vt quæ suturam facilè admittant: nã transuersæ fibulis opus habent: quæ sanè tribus modis vniri & coniungi possunt. Primo futura ex filo forti, æquali & læui, cuiusmodi est sericum, in communibus saltem vulneribus: in quo opere necessũ est primum punctum efficere in medio diuisionis vulneris: deinde alterum in medio spatio vtriusq; lateris, & eodem modo deinceps procedes, vt inter duo quæque puncta punctum intercedat, donec vulneris labra rite commissa fuerint, ita vt futura, nec nimis rara, neque admodum crebra sit; nã illa non coniungit: hæc verò plurimum afficit, & inflammationem accersit: item futura neque nimis arcta sit, ne dolorem concitet, & impedimento sit expulsionì superflui, neque nimis laxa, quia labra non coalescent. Atque vbi acus vnâ cum filo permeauerit specillo huic parti applicato, veluti fulcramento & adminiculo nitatur, ne cum filo labrum etiam trahatur: postea duobus nodis ligatum filũ scindatur, aliquantulum remotè à nodo. Hanc autem futurã incarnatiuã vocarunt Chirurgi, proficuum quidem prædictis carnosiss vulneribus quæ ligatura coniungi nequeunt. Deinde glutinatorijs vtendum est, quæ collectam humorum colluuiem desiccare & cõsumere queant: ac ne ampliùs influat prohibeant. Verũ in cutaneis affectionibus, & membranarum aut intestinorum vulneribus, alio suendi modo vtendum est (præsertim si fluxus sanguinis alio vti non cõcesserit) qui sit ad pensum & modum quo pelliceæ vestes suuntur: quæ futuræ modum sanguinis retentiũ aut fluxus cohibitiũ nuncupant. Quibus futuris tertia addi potest labiorum vnitorũ conseruatiua, similis quidem

dem prædictis, minus tamē compressa, quia solū
nitimur vnita continere labra, interim dū vlcus cu
ratur: ex quibus constat triplicem esse futuræ mo
dum. Quod si adeo patens vulnus fuerit, vt futura
aut ligatura eius labra cōmitti non possint, sibilis
impositis adducere ora solebant antiqui, sed harū
nunc vsus perijt, & in leuibus vulneribus, aut fa
ciei, earum loco ea futura quæ sicca à Chirurgis ap
pellatur, successit: quæ sanè fit ex pannis adstrin
genti glutine illitis, & parti admotis, filisquæ feri
cis validioribus ab vtroq; linteolorum capite im
positis & inuicem copulatis: linteola sint magnitu
dine, quæ membro læso congruere videatur: glu
tinum verò recipiat puluerē sanguinis draconis,
thuris & mastichis, sarcocollam, picem & polynem
farinæ volatilis, quæ omnia cum oui candido subi
gi debent, & supra pannos extendi: qui vtrinque
postea ad latera vulneris ad pollicis vnus distan
tiam positi, agglutinandi sunt, atque post ex
siccationem comprimendi sufficienter: nam polita
fiet cicatrix, aut amplior, & euidentior, si labra non
satis comprimantur. Alios coniungendi vul
nerum labra modos breuitatis gratia, & quia iam
ab vsu recesserint consulto prætereo: præterquā
quod ferè omnes Chirurgieorum meminerūt: sic
enim vulnera ciliorum, aurium & nariū ac labiorū
suuntur modo secundo vt plurimum.

Sequitur tertius scopus in vulnerum curatione
seruandus, vt diductorum ora, quæ iam in vnū per
adductionem coniancta sunt, mancant, & seruen
tur: quod idem ferè auxilijs perficitur, quibus in
idem adducta sunt, congruo inquam membri posi
tu, quiete, deligatura, atque futura, adhibito albu

G 5

mine

Institutionum Chirurgicalium

ne omni, ac si id non profuerit, & pars ex humidioribus sit, addito pulvere thuris & sanguinis draconis. In qua re statuendum est, duplici ratione agglutinari quæ commissa sunt: alia quidem per se, nulliusque alienæ substantiæ interuentu, vt caro ipsa, & quæcunque sequacem habent ad vñionem materiam, præexistenti similem factam, quæcunque vero dura siccaque sunt, vt ossa, nerui, ligamēta, cutis, & quæ semipalia sunt, eorū partes sine glutino coire non possunt. Denique adhibebis siccātia auxilia, quæ duplici nomine proficua sunt, vt Hipp. est mēs de vlce. & Galen. 4. Meth. cap. 5. & 5. cap. 2. nimirū vt absumatur humor suffusus, & vt restituatur vñitas: illud quidem fit absumpta humiditate, quæ tum ex affluxu humorum, tum ex morbo & intemperie partis congeritur: hoc vero, quia partes redduntur similes sano, qua similitudine conciliata restituitur vñitas. Itaque medicamenta quæ cruentis vulnibus statim proficua sunt, omnia habent vim siccandi & nonnihil adstringendi, utroque autē nomine contrahunt partes diuisas, & idcirco seruant inter se coniunctas: repellunt prætereā influentem humorem: exprimunt si quid inter oras funditur, quod possit contactum impedire: redigunt solutā partem ad siccitatem naturālē, neque suppurare humiditatem permittunt: cū hoc tamen nō sunt adeo sicca, quōd omnē humiditatem cōterant, vt quæ cicatricem inducunt: præter id quōd morfu calet, & facultate detergendi: qualia sunt quæ nuper diximus primo die debere apponi. Idē profectō facies sequenti die, leniter semotis ligamentis, & sic eodē modo, donec labra vñita esse comperias ex futura laxitate, & carentia doloris, & excrementorum in vulnere: quo tempore & antea vino vtēris stiptico,

eo, maxime post futuræ abscissionem, ne vnita labra facile secedant.

Partis autem substantia adseruatur (quod quartus scopus pollicetur) duobus modis: vno custodito eius tēperamēto, substantię modo, & habito respectu ad partis officiū. Tēperatio partis similibus præexistēti tēperamento perficitur. Sic caro & adeps quæ humidiores sunt, medicamentis egēt minus siccis quā articuli, qui sicciores. Pari ratione attēdimus duritiē & molliem ac densitatem & raritatem: sic duræ partes sicciora desiderāt, & molles minus sicca. Præterea officiū præstantius maiorem roborationē in particula quærit, & sic multa oportere cōsiderare dicemus parte secunda circa particulam affectam. Verū defenditur à dolore & inflammatione, vel quouis alio symptomate, multis modis: namque facile ad partē dolentem humores affluunt, etiam si corpus plethoricum non sit. Et ob id dolorem mitigare oportet & fluxionē auertere, atq; partis calorē cōpescere, deposito sanguine (nisi sufficiēter ex vulnere fluxerit, aut laborās debilis fuerit) per sanguinis detractionē, primò ē lōginquo, ac mox ex proximis vulnere partibus. Itē victus parsimonia & ex tēperatis aut refrigerātibus cibarijs. Similiter omni diuersionis genere, vt. 4. Met. c. 6. Ga. cōsulit. Prohibemus etiā defluxū ad partē, repellētibus, situ mēbri cōmodo, frigoris, & fascijs vt cōsulit Hipp. li. de offi. Me. tex. 24. 25. 26. & 1. de frac. 25. & 26. Itē habita ratione totius corporis, vt cōsuluerat idem author li. de vlce. à principio. Quibus præmissis, vt ēris oleo rosaceo, aut supra partē vulneratā emplastro ex bolo, aut in parte affecta ex radice solani trita, & folijs maluæ coctis & pistatis cum vnguento rosaceo, aut butyro vaccino. Postea

Institutionum Chirurgicarum

Posteà verò leuibus medicamētis (ante septimū si cacochimiæ signa præualuerint, aut post ipsum si secus) corpus purgabis, veluti manna, casia, catholico, aut syrupo ex infusionibus violarum & rosarum, iuxta ideam humoris peccantis.

Corriguntur porrò in vulneribus eueniētia symptomata, pro ipsorum varietate. Nimia enim sanguinis profusioni, vinculis, fascijs & ligamentis exposita imbutis, aut adstringenti vino, puluere restrictiuo, qui ex Armenia terra, leporis pilis, sanguine draconis, thure, & manna eiusdem constat, oui albo excepto & admoto, tum quiete & congruo membri positu medemur. Conuulsioni, inguinibus, ceruici & neruorum propaginibus admotis, & calente lana pingui oleis lenitiuis imbuta super imposita; seruata tamen prius exacta victus ratione, corporeque purgato. Fit autem vnctio in spasmō ex oleo liliorum, violaceo & anthemidis florū, costino, laurino & butyro recenti, additis styrace, calaminta & rubia, mastiche chia, oliuano, & similibus. Syncopi & animi defectionibus, vini meracioris haustu, frictionibus validioribus, clamoribus & strepitu: & facies ex rosacea aqua vino optimo irroretur: sic enim facilè reuiuiscit æger: arcenda, tunc à conclauī ingredientium turba est, & aqua frigidiori lauandus æger. Dolorem sedamus varijs ingenijs: auersione facta sanguinis missione, aut purgatione: anodynīs item remedijs, fotibus, cataplasmatis ex mica panis lacte imbuti: vitello oui & croco, interdum momentum opi ob vehemētiā doloris admiscere cogimur. Delirio succurrimus sanguinis missione, si vires valētes sint, purgatione, somniferis admotis, & crurum lotionibus atq; similibus. Paralysis etiam quæ superuenire nō raro

rò assolet, peculiaria expostulat præsidia, vt suo loco latius monstrabo.

Vulnerum in genere naturã, differentias, causas & signa atque curationem, pro instituto hucusque scripsimus: superest quarundam specierum ex his quas memorauimus, & partium etiam principalium seorsum gratia exẽpli meminisse: cæteris quæ specialiora & singularia sunt, prætermisis, vt studio quotidiano, diligentia atque vsu practico Chirurgus ea expendat. Sic profectò inter vulnera, quædam sunt simplicia, & quædam composita, quarum rationem & curandi indicationes seorsum scribere instituo quã breuissimè, prætermisso simplici vulnere: nam quæ generatim diximus, ei solùm proficua existunt.

DE VVLNERE CONTVSO INSTITVTIO III.

VT constet esse plurima vulnerum, quæ per primam illã & communissimam intentionem seu curationem sanari non possunt, neque eorum labra vniri, quòd caro deficiat, contusa sit, tumore affecta, intemperie extraneata, fluxu sanguinis sordida & prauè affecta, aut alijs accidentibus oppressa: ob id secundam intentionem, hoc est remotionem prohibentis morbi adiuncti aut symptomatis, non causæ, vt in omnibus simplicissimis vulneribus dictum est, moliri prius oportet, quàm vel labra vniantur, & cicatrix induci possit. Sic initio sumpto

Institutionum Chirurgicarum

Li. 4. me-
tho:

sumpto a contuso vulnere, sciendum est, huiusmo-
di vel aëre alterari, vel durum esse & callosum, aut
dolore vel phlegmone, aut alio quouis tumore
coffectum. Itaq; in huius vulneris curatione qua-
druplex erit indicatio seu intentio exequenda. Vna,
accidentia mitigare: altera, adiunctum morbum
auferre: tertia, contusam carnem suppuratio-
ne conterere: & quarta, loco eius, quia vlcus rema-
nebit cauum, carne implere, præter cicatricem.
Nam certum est, inquit Gal. siue contusa fuerint
circumposita vulnere loca, siue phlegmon, aliuf-
ve tumor in his constitit, propriam eius sanatio-
nem vulneris solius non esse, sed prior illius affe-
ctus qui cum vulnere est. Præmittamus, carnosam
particulam telo tum scissam, tum contusam esse:
præmissa debita vitæ institutione, quid deinceps
agere oporteat indicant, primò, prædictæ affectio-
nes, seu symptomata, quæ vulnere accedunt: sic do-
lor primò mitigandus est oleo anethino, camemeli-
no & liliorum, aut si calor cœperit elucescere, oleo
rosaceo & vitello oui, linamento excepto & parti
admoto. Quòd si tumor præsit ex confluxu ad par-
tem, fluxionem aliò auerres, & fluxurum humorē
vene sectione imminues, quantum affectus magni-
tudo, doloris immanitas, & magnitudo inflāmatio-
nis præsentis aut imminentis postulauerit, ac vires
ferre possint: quod etiam facies victu tenui & re-
frigeranti. Reuelles autem fluentem humorem san-
guinis missione ex opposita parte, si plurimum tu-
mor aut dolor non vrgeant, cucurbitis, frictioni-
bus & ligaturis oppositarum partium. Viêris insu-
per repellentibus, vt oleo myrtino, rosaceo, vngue-
to ex bolo Armeno, oleo & aceto, quo partes circū-
iacentes illuminantur: emplastro etiā ex pulueribus
myrti-

myrtillorum & oui candido cū rosaceo. Reliquos autē vitiōsos succos iuxta eorū naturā purgabis, vt antea scripseram. Pręterea carnem cōusam, & humores, qui iam in partem vulneratam decubuerunt, in pus vertere curabis quā citissime, tum simplicibus, vt malua cocta, radice althęę, pane triticeo, aut farina triticea, cū oleo & aqua, vel fomēto vtēris ex aqua calida. Sic ex compositis eo vtēris, quod recipit radicis althęę, radicis cucumeris agrestis ana. 3. j. florū camemali, & seminis lini ana p. j. origani & hyssopi ana m. s. ficuum pinguiū, nu. vj. coquātur, & eis presis & cōtusis adde galbani, mirrhę, styracis liquidę, cęsypiani ana 3. j. s. fiat emplastrū. Aliud cōficiēs, vbi calor pręualuerit, quod recipit maluarū & violarū ana. m. j. radicis althęę, li. s. coquātur iure carnis absq; sale, & adde farinę hordei & tritici ana. quod satis vt fiat emplastrum. Prodest & tetrapharmacum, ac digestium vulgō appellatum, ex oui vitello, & terebinthina.

Qua prouidentia facta, vulnus deinceps diligenter inspiciēs, sit ne sordidum, cauum, plenum, aut dilaceratum. Quod si sordidum sit, detetgendum erit melle rosaceo, mundificatiuo ex apio, vnguento apostolorum, aut facto ex farina hordei, cicero, fabarum, orobi, ouorum vitellis & melle. Verū si sordities interanea sit, & caro quoq; vitiosa, vnguento rubeo, aut Aegyptiaco vtendum erit, quo facilius exsicceetur vlcus, donec ad puritatem perueniat.

Tunc verò considerandum est, an cauum vlcus supersit, quo tempore carne implere curandum summa diligentia erit. Cui vsui inspiciere oportet, quod possit carnis generationē remorari: nā cū in
carnis

Institutionum Chirurgicarum

carnis generatione excrementū duplex prouenire
soleat: alterū quidē crassius, vt sordes: alterū verō
tenue vt fames, ac cū ex tenui hoc excremento vul-
nus humidū reddatur & ex crasso sordidū, duplici
medicamentorū sorte egebit, nimirū modicē sic-
cantibus & detergentibus. Verūm hæc non sunt
quæ verē sarcotica existunt, sed quæ remouent im-
pedimenta carnis generandæ: nam verē sarcotica
(vt reperies secunda parte, ca. de generantibus car-
nem) alterius sunt naturæ, nimirum quæ carnem si-
mitem præexistenti reddere nata sunt. Cæterum
quæ vtrumque præstant simplicia, sunt thus, thu-
ris lacryma, cortex thuris, mastix, aloës, vinum ru-
brum austerum, pix, resina, farina hordei & fœnu-
græci, aristolochia, iris, farina orobi, lupinorum, pa-
nax, centaurium, polium, glaucū, cadmia, pōpholix
& alia id genus. Composita etiam non pauca repe-
ries, vt puluis qui recipit oliuani, aloës, sarcocol-
læ, sanguinis draconis, radis ireos, ana. p. j. pro-
dest vbi fluit ad vulnus plus humidum, quā par sit.
Aliud recipit thuris, mastichis, myrrhæ, boli Arme-
ni, sanguinis draconis, farinæ hordei, ana. p. j. fiat
puluis quo cum melle rosaceo vtêris. Conficies au-
tem vnguentum huic vsui proficuum, quod recipit
resinæ. ℥. ij. terebinthinæ. ℥. iiij. mellis. ℥. j. f. thuris,
mastichis, myrrhæ, ana. 3. ij. olei lib. f. ceræ. ℥. v. fiat
vnguentum. Aliud etiam conficies maioris momē-
ti, quod recipit agrimonix, absynthij, centaureæ,
chelidoniæ, scabiosæ, temperuiuij, cynoglossæ, cau-
lium rubrorum, plantaginis, ana. m. j. ex quibus
succus extrahatur, & adde aceti. ℥. iiij. olei rosati
℥. ix. ceræ albæ. ℥. iiij. axungix berbecis lib. f. resi-
næ. ℥. x. coquantur lento igne, & adde ammoniaci,
galbani in aceto dissoluti, ana. ℥. f. terebinthinæ.
lib. f.

lib. f. mellis. ℥. iij. thuris, mastichis, ana. ℥. j. fiat unguentum.

His factis, hæc medicamenta & alia, quibus vsurus es ad carnis generationem, hac lege mutabis: quo enim vlcus fuerit humidius, eo siccioribus uteris, & e contra minus siccis: verum seruare oportet corporis & partis naturam contraria prorsus lege: nam quo humidius fuerit corpus, aut membrum vulneratum, eo minus siccis utendum erit, & quo siccus, siccioribus, siquidem similibus fieri debet præexistentis carnis conseruatio. Nam productam carnem ei quæ præfuit, similem esse oportet, vbi igitur pristina siccior fuerit, nouellam quoque siccio-riorem fieri cōuenit. Sic profectò facile erit carne vlcus implere, & ad antiquam figuram reducere.

Vlcus autem ad planitiem seu cavitatis plenitudinem, & æquabilitatem reductum, cicatrice obducendum erit: quod facies medicamentis quæ non modò superfluum, sed naturalem quoque humiditatem absumant: sunt autem talia quæ adstringendi modicè facultatem habent, & plurimum siccandi, epulotica à Medicis nuncupata. Quorum simplicia sunt galla, balauſtium, ostrea vſta, cortex malorum granatorum, malicorium, spina Aegyptia, bolus Armenus, terra sigillata, cerusa, plumbum vſtum & lotum, lithargyrium, cortex pini, æs vſtum & lotum, squama æris, alumen vſtum & lotum. Sed ex compositis sunt plurima huic ministerio apta, vt fofus qui fit ex balauſtijs malicorioque vino incoctis: item sunt pulueres qui recipiunt corticis pini. ℥. j. nucum cupressi, centaureæ minoris, aristolochiæ vſtæ, ana. ℥. ij. cerusæ, lithargyrii, ana ℥. f. fiat puluis, quo vulnus respergatur. Eundem vsu præstat unguentum. q. r. cerusæ. ℥. iij. lithargyrii

Institutionum Chirurgicarum

gyrij. ʒ. ij. albumina ouorum nu. iij. adde minij. ʒ. ʒ. caphuræ. ʒ. ij. olei rosati. li. j. s. aquæ rosarum. ʒ. ij. albumina ouorum nu. iij. ceræ albæ. q. s. fiat vnguentum. Aliud recipit lithargyrij. ʒ. s. cerusæ. ʒ. j. olei rosarum. q. s. fiat vnguentum cum cera. Emplastrū etiam cōficiēs. q. r. cerusæ, lithargyrij, ana. ʒ. j. terebinthinæ. ʒ. x. thuris, mastichis, aluminis, co-clearū limacū vltarū, ana. ʒ. s. caphuræ. ʒ. j. coquātur lithargyriū & cerusa, oleū & cera lēto igne, & adde terebinthinā, & postquam semoueris, adijce pulueres. Quibus etiā supercrescētē carnē demes, si addideris vnguenti A Egyptiaci, aut Apostolorum modicum, vel chalcanti, atramenti sutori, calcis viuæ, sublimati hydrargyri aliquid. Quē quoq; vsum præstat aqua quæ recipit aquæ vitæ. ʒ. ij. æruginis rasilis. ʒ. ij. misce, vel alia. q. r. hydrargyri sublimati. ʒ. ij. aluminis crudi. ʒ. v. aquæ rosarū & plantaginis. ʒ. v. coquantur ad consumptionem quartæ partis. Quod si non profuerit, nouacula licebit additā carnem abscindere, aut cādenti ferro inurere.

Verūm si cicatrices nō probē fiant, curandum est, eas quantū possibile fuerit politas efficere, aut si prauē procedāt, corrigere: sic recentes incrasandę sūt diachylone, lithargyrio nutrito oleo in quo vtriusq; brioniæ radix incocta fuerit, calamintha in oleo cocta, argēti spuma cū rosaceo lota. Quod si crassa ac dura fuerit cicatrix, attenuāda est oleo balsamata, radice cucumeris agrestis trita & imposita, pinguedine pueri nascētis cum argenti spuma, oleo liliorum, de myrrha & gummi cuiusuis cōditionis in aqua rosarum dissoluta. Aqua etiā quæ hoc modo stillatur vtilissima est. Excipe myrrhæ, aloës, styracis, ana. ʒ. j. mumia, baccarum lauri, ana. ʒ. s. mediocriter terito, & in alembico vitreo lento igne

igne distillato. Præstat & huiusmodi linimentum quod recipit olei de tarraro. ℥. iij. mucilaginis feminis psyllij. ℥. i. cerusæ in oleo rosaceo dissolutæ ℥. j. salis gemæ. 3. ij. fiat linimentum. Huius naturæ est emplastrum. q. r. axungie suille. ℥. iij. lithargyrii ℥. j. æruginis rasilis, vitrioli combusti ana. 3. ij. fiat emplastrum.

Quod si vulneris caro contusa plurimum sit laniata, si labra vulneris fuerint dura & callosa, si caro contusa in gangrenam degeneret, scalpello (si nihil obstitit) corium amouendo renouare oportebit, deinde cōsuere. Verum si aut ex frigore, vel ex contusa carne, defectu caloris, in pus verti nequit, tunc quidem vnguento Aegyptiaco, donec caro illa excidat, & vlcus humiditate superabundanti orbatum appareat, procedendū est, & postea exsiccantibus & abstergentibus, & his quæ nuper diximus, proficua esse in cauo vlcere, rem agere oportet.

DE VVulneribus Neruorum et nervosarum partium

INSTITVTIO IIII.

Nervorum ac nervosarum fore omnium partium officium, dignitas, & substantia adeo munere præstantissimo funguntur, ut sensus & motus vehiculum sint, & alijs ministerijs assistant. Verum à cerebro oriuntur, à quo parum dissident, nisi quatenus

H a

com.

Institutionum Chirurgicarum

compactiori materia sunt constituti, ob usus quos exequuntur, tum sentiendi, tum musculis circumfusi in tendones desinentes ubique motus arbitrios efficiendi: quorum substantia mollis est, humida, forma oblonga, tereti, & alba tenui membrana obducta, & inter seminaria & similia membra numerati. Eiusdem ferè naturæ sunt tendones, siue enervationes, in secundo nervosarum partium ordine habiti, qui à musculorum extremitate originem ducunt: nāque cū nervus à cerebro aut spinali medulla ad lacerti initium terminatur, in eo inseritur, & in multas ac minimas & capillares partes, aut membranaceas fibras diuellitur, quæ totū musculi corpus intertexunt: denuo in fine coalescunt, & corpus quoddam album, densum & satis latum generatur, chorda cōmuni nomine appellatum: cuius munus est, parti sibi annexæ motum absolvere: sentit autem & mouetur ea ratione, qua nervi est particeps, & ob id mixtam habet naturā inter nervum & ligamētum: tantoq; nervo est durior, quanto ligamento mollior. In tertio autem nervosarum partium ordine sunt vincula, seu nervea ligamenta, quæ ab osse oriuntur, & in osse aut musculo terminantur, omnino sensus expertia. Sunt postremo inter partes nerveas, panniculi nervei seu membranæ ossa contegentes, ex quarum substantia plures partes in corpore procreantur, vt intestina, vesica, uterus, vtraque membrana cerebri inuoluēs, & aliæ id genus, quarum vulnera magni sunt momenti, & ob id maiori diligentia opus est in eorum curatione.

6. Meth. Nervea igitur substantia vt Gale. visum est, vulnerari potest vno è tribus modis: per sectionem nimirum, puncturam & contusionem. Præterea si
accidat

accidat neruū celsim vulnerari, id vulnus, vel
transuersum, vel iuxta longitudinem infixū erit,
atque ex horum vtriusq; quoddam fit, sine substan-
tiæ carnosæ amissione, quoddam cum carnis & cu-
tis deperditione: in vtroque etiam, vel ex toto ner-
uus præcisus est, vel ex parte dissectus: quod pari-
ter puncturis aduenire solet, quæ aut manifestæ
sunt, aut cæcæ & occultæ, quarum ora sic coniun-
guntur, ac inter se coeunt, vt sensum effugiāt: quæ
rursus vel secundum partem nerui fiunt, vel iuxta
medietatem, aut secundum totum perforatum re-
linquunt. Dum verò contusio neruo accidit, ea qui-
dem erit, vel sola vel simplex, absque carnis diui-
sione & nerui attritione, aut cum manifesta conti-
nui solutione: adeo vt quandoq; neruus nudus ap-
pareat, interdum punctus aut sectus. Insuper cum
aliquo ex vrgentium symptomatum genere com-
plicantur, nempe ingenti dolore, inflammatione,
aut conuulsione premuntur: aliæ mites sunt: aliæ
simplices, & nonnullæ compositæ. Atque hæ sunt
diuisiones à morbi essentia desumptæ.

Signa quibus neruosarum partium vulnera cog-
noscuntur, ea haberi debent, quæ ob earum vehe-
mentem sensum protinus succrescunt, velut sunt
dolores ingentes, inflammationes, resolutiones, con-
uulsiones, febres, deliria, & frequenter mors. Cum
hoc tamen quantumuis neruosæ partes sensu tactus
polleant, non est arbitrandum sauciati nerui inse-
parabile signum esse dolorem, vt multi sunt arbi-
trati: quod Auicenn. finiter statuit dicens: Sæ-
pe neruorum vulnera perducunt ad spasmum abs-
que antecessione læsionis prauæ, & non fit in eis
excusatio, quia in illis fit apostema magnū, absque
dolore magno, & faciliores eorum dispositiones

Signa.

4.4. trac.
4. cap. 51

H 3

sunt

Institutionum Chirurgicarum

sunt febres, & apostemata multa apparēt in alijs locis quā in vulneribus, & sitis & vigilia & defecatio lingue. Ex quibus constare videtur, conuulsionem fieri posse aut inflammationem, nullo precedente vehemēti dolore, idque vel quia sensus obunditur & vitatur instrumentum, vel ob partis conditionem, vt de musculo, capite vulnerato refert Gal. in quo protinus succrescit conuulsio: in femore item & partibus genu anterioribus, in cuius vulneribus repētina cōuulsione & morte, absque dolore corripitiuntur laborātes, ob idq; statuendū est, vt inquit Gal. cōuulsiones & mētis cōmotiones sequi inflāmationes neruosaū partiū, tanquā proprias vulnerū neruorū notas: quibus accedit febris cōtinuis associata rigoribus, nullā seruans periodū: paralysis etiā dum neruus ex toto præcisus est, aut arguit copiosam humiditatē ad neruū confluisse, sed id mōstratur, quia præcedūt tumores. Ex sensus acumine, quo neruosa partes pollēt, & ex colligata cū cerebro pōt grauißima & periculo plena esse nariū vulnera: siquidē ad leuē adhuc neruorū lēsiōnē acutissimi dolores sequuntur, quos celerrimē inflāmatio subsequitur, & lege cōiortij ad sua principia retrahuntur, & cōuulsi fiūt, sitq; tūc passio acuta & letalis, quia in ea prouinus cōtrahitur septū trāuersum, & deficiente respiratione cor oblaquitur. Sed futurā cōuulsionē mōstrant tumores subito euanescentes, aut insaniā, vel dolorē lateris acutū. Vulnera quæ trāuersē fiunt, deteriora sunt his quæ lōgitudinaliter, sicut ea quæ neruū penitus nō sciindunt. Sic contusiones verēdæ sunt ob humorē crassū & viscidū qui ibidē colligitur, quo facillimē nerui vel replentur, vel putrescunt. Quæ omnia maximē succrescant, cū iuxta articulos vulner

nus

Li. 3. Inc.
zh. c.

aph. 63
Lib. 2. de
loc. aff. c.

3.
5. aph. 1.

2.
Præsa-
gium.

nus fuerit illatum, ob ingentes dolores qui ibidem concitantur ob quantitatem tendonum ibidem insertorum. Et sic iuxta dignitatem partis nervosæ læsæ, aut officium, de periculo iudicare licebit, & prout exactiori sensu prævaluerit, vel maiori fruatur cum cerebro colligantia & communione.

Prædictarum partium vulnera, ut graua & periculosa sunt, ita in curatione & Medico & laboranti magnum faceffunt negotium. Ob id duo hæc in animo habere oportet, nimirum, ne quis dolor vulneratam partem occupet, & ut partem affectam ab inflammatione tueamur: quibus seruatis, omnis cōuulsio, quæ ab his causis suboriri solet, prohibetur. Quamobrem, vulneris consolidatione accelerare non expedit, sed apertum custodire, ut per id nervi vulnerati sanies expiret, quo interdiciamus & febris & cōuulsionis aduentum. Quæ sanè omnia ut exactè possis exequi, vitam institues in oībus rebus non naturalibus exquisitissimā, eū victum ministrando qui tenuissimus sit à principio, usque dum symptomata mitescant: frigidus etiā & modicè siccus, potus, aqua decocta cinnamomo aut radice cichorii & deurata. Aer sit tepidus, nā calidus inflammationem accersit, sicut frigidus nervis maximè aduersatur. Cubiculus sit etiā ab omni frigido præmunitus: lectulus mollis: quies utilissima, & frictio levis, præcipue partiū oppositarum: aluus laxa usu clysterium. Quibus sic institutis, cōsiderabis an corpus plenum sit & scateat prauis succis. In qua re siue plenum sit, siue secus, semper à sanguinis detractioe auspiciari curatione oportet, idque à principio ex distantiore parte, quo certius futura accidētia & inflammatione inhibeamus: quod si iam adsint, è propinquiori loco, ut quod in parte affecta aut prope ipsam est,

Curatio

H 4 eua-

evacuemus, ea quantitate, quam vires permiserint, & mali præsentis aut imminantis sequitua postulaverit. Quo facto, casia aut māna, vel quovis alio pharmaco, levi tamē & leniēte, corpus purgabis, & deinceps ventrem mollem esse diligenter curabis.

Quatenus verò ad vulnus attinet, præter indicationes quas superius adduximus, omnibus vulnerebus cōmunes, huic vulnerum fori & parti affectæ, quædā sunt peculiares: nimirū vulneris forma, quæ licet alijs sit cōmunis huic peculiari dote magis ex usu est. Nam aliter transversalis sectio nervorum quā longitudinalis tractari debet, & aliter pūctura latens & obcæcata, quā aperta & patēs curatur: aliter nervus contusus & suo modo detectus, & cū carnis deperditione. Quamobrem iuxta cuiusque ideam curationem instituere oportebit.

De nervo contuso.

Lib. 6. meth. c. 3.

Nervorū cotusio inter molestas & cacoëticas affectiones annumeratur à Medicis sapiētissimis, raro tamē accidit, vt Gal. statuit. Est enim interdum scissuris aut pūcturis nervorum deterior, & curatu difficilior: na in nervis, qui nō nisi acerbissimo cruciatu & lōgissimo tēpore in saniē vertūtur, nō accidit quod in reliquis cōtusionibus, quæ citò & securre sanescūt, quia nervi putrefacti nec ampliùs augentur, neq; coalescūt. Sic profectò Gal. in contusis aut ab alto delatis primam operationē instituit, sanguinis detractionē, nulla prohibēte causa: victu tenuissimo instituto, cauētes tamē in hac curatione medicamenta aut humida, aut pus movētia, quia nervi sicut caro suppurationē non admittūt, quòd seneci generatione vehementissimis doloribus crucientur. Quapropter mox à principio partē fouere oportet oleo rosaceo & mastichino, aut vnguento alabastrino, aut camemelino, sambucino & irino, & similibus,

Li. 4. meth. c. 6.

similibus, quæ calfaciendi & citra dolorē siccandi vires habeant. Verū si cutis dissecta exulcerataq; fuerit, ea medicamēta opportuna sunt, quæ exsiccant etiā, & simul fluxiones prohibēt, ac dolores sedēt, & disgregatas partes vniāt: quare in vulnere imposita terebinthina & hipericonis oleo cooperiatur emplastro ex fabacea & lētica farina, oximellite & sapa cū puluere lūbricorū terrestrium & mastiche: aut emplastro ex betonica, mastichino oleo soluto: nota enim pars contusa, quæ in via ad putredinē est, valde exsiccari debet, quo sana etiā cōseruatur. Quod si aliqua vulneris cruditas apparuerit, & dolor nō quieuerit, præparetur medicamentū ex terebinthina, pice liquida, manna thuris, vitello ouī & croco, & vniuersa pars cōtusa in circuitu foueatur oleo lumbricorū, mastichino, rosato cōpleto & camemali: interim tamen frictions & diuersiones fiant, & iterum si fuerit in augmēto dolor, sanguis mittatur. Verū si inflāmatio succrescat, medicamentum appone ex sapa, oleo rosaceo, farina hordei & modico aceto, in quo infusa sit lana cēssypi, & eis vtēris donec malum decrescat.

Nisi erratū aliquod cōmittatur, proculdubio sectio nerui longitudinaliter inflīcta cæteris securior existit. Sic præmissa totius corporis per victū tenuē & sanguinis missione prouidētia, vulnus ab extraneis mudare oportebit, & partes vulneris adinuicē, si cutis satis pateat, sutura & fascijs vnire & vnitatē cōseruare, vt in sequēti paragrapho reperies, & in ima parte emissarū aliquod relinquere, quo sanies collecta effluere possit, postea affectū locum ab aliena fluxione custodire, seruata partis vulneratæ tēperie, ne dolor subsequatur aut inflāmatio, cauētes semper, ne intravulnus sanies aut hu-

De ner-
uo longi-
tudinali-
ter scis-
so.

Li. 6. me-
th. 6. 2.

miditas aliqua colligatur, facile enim putrescit ner-
vea substantia, unde prava sequuntur accidētia. Quo
fit, ut torūda illita terebinthina & oui luteo in de-
cliviori loco immissa, necesse sit sanie per eā partē
primis diebus expurgare, vulneris circūterētia inū-
cta oleo rosaceo, myrtino & mastichino, donec nul-
lū ampliū inflammationis aut cōuulsionis periculū
immineat. Verū si cutis & caro quæ superiacebat,
deperdita fuerit, adeo ut nervus nudatus appareat,
nullū præstātius adinuenit Gal. medicamētū, quā
terebinthinā, & reliqua pharmaca, quæ temperatæ
sint caliditatis, maioris tamē siccitatis, quorū sub-
stantia tenuis sit & fluxilis, stipticitatis & omnis mor-
dacitatis expers. Porro siccitas nervosas partes à
putredine præservat, eas corroborat, & omnē dolo-
rē tollit, & ob id terebinthina, præsertim lota, om-
niū cōsensu, nullū est præstātius medicamētū. In-
super expendendū est, nudatos nervos nō posse fer-
re vim & efficaciam medicamētōrū, quæ ex euphor-
bio & similiter acribus emplastris sūt: optimè igit-
ur eo casu calce clota, multo oleo rosaceo aut ma-
stichino soluta, aut quod ex pōpholyge medicamē-
tum fit, salutare & tutum admodum est. Deniq; om-
nia medicamenta actu calida sint, non tamē impen-
se, & guttatim instillanda, & linamenta mollia im-
ponenda, & pars fouenda ut dictum est.

De ner-
vorum
scissio-
ne trans-
versa.

Quod si trāversim nervus scindatur, cōsiderare
tūc oportet, an ex toto, an ex dimidia parte saucia-
tus sit: nā si totus præcisus fuerit, merus nullus in-
stat, licet debilis supersit particula, præsertim si ner-
vus insignis fuerit magnitudinis: cuius curæ ratio
cōmunis est cū ea, quā mox explicuimus. Verū si
tantū ex dimidio scissus sit, cōuulsionis aut phleg-
monis maius impēdet periculū, cōmunicata inflam-
matione à disiectis fibris ad non disiectas & cōtinu-

hore ab ipsis nō sectis excitata. Quo casu lōgè re-
nuiori victu instituto longius licebit sanguinē ex-
erahere, & vt cōsultat Gal. oleo calētī vbertim & sē-
pius in die iungere oportebit: si in manu aut bra-
chio fuerit vulnus, axilas, collū & spinā: si in crure
aut pede, inguina, pectē & spinā. Mox verō cōfide-
rare oportet morbi naturā, hoc est neruū transuer-
sim præcisum, qui sui vnionē indicat, prius tamen
cutis, si nō satis pateat, ampliori diuisione aperien-
da dilatādaq; est: postea futura vnā cū carne, si fie-
ri possit, discussū neruū vnire oportet, neruis prius
coniunctis, & veluti adhærentibus, quo tempore
carnem profundius suere oportet, neruis in tactis,
hos enim suere nō licet, nā sat est ad vnionē, coa-
litus quem efficit & conseruat carnis profunda fu-
tura, hoc enim tutius est: nā punctura ex futura fa-
cta, aut ignis contactu, summoperè læduntur ner-
uosæ partes. Postea adhibebis torundam per in-
finum emissariū vt antea dictum est, terebinthina
& vitello oui imbutā: aut ipsam terebinthinā cali-
dā iniicies guttatim, & desuper appones aliquod ex
emplastris quæ mox referam, si prius dixero, quod
si ichor aliquis, aut subtilis humiditas à vulnere
emanauerit, ad sicciora transire licet: nam ea quæ
viriliter exsiccant, licet ea nerui ex carnes non fe-
zant, in transversalibus vulneribus admittuntur: qua
ratione in duris corporibus nequaquā verendum
est eis vti. q. r. terebinthine. 3. ij. olei hipericonis. 3.
j. sulphuris vini nō petrosi, sed levis, subtiliter pul-
uerizati. 3. ij. misce & aliquātisper bulliāt. Præstat &
aliud q. r. olei terebinthinę, mastichini & lūbricorū
an3. ij. euphorbij recētis & subtiliter puluerizati
. 3. iij. croci. .j. s. misce. Ex vsu quoq; est aliud. q. r.
lūbricorū præparatorū. 3. iij. caudæ equinæ; 3. ij.
pul-

Li. 6. me-
tho. c. 3.

Institutionum Chirurgicarum

pulueris betonice & vrtice, ana. 3. j. olibani. 3. iij.
carnium limacum quod satis ad vniendum reliqua.
Quod si hæc non suffecerint, ad exsiccationem vl-
ceris, curabis dolorem omnibus modis mitigare,
quo minus trahatur ad vulnus, superposito empla-
stro cui insit virtus corroborandi, exsiccandi ac pu-
tredinem inhibendi sine multa adstrictione: quod
poteris cōficere ex dictāno, matricaria, polio, cha-
mapiteos, consolida, iba, betonica, lumbricis terre-
stribus & farina lupinorū, fabacea & oleis supra di-
ctis. Quod si suspicio inflammationis suboritur,
hoc emplastro vtêris, quod recipit florum rosarum
& myrti ana. m. j. betonice, camemali, ana. p. f. co-
quantur in vino rubro & pistentur, & adde farine
hordei 3. iij. farine fabarum 3. j. olei rosati & masti-
chini ana. 3. j. f. lixiū quod satis, vt fiat emplastrū.
Verūm si transierit septima dies citra inflammatio-
nem aut aliud accidens, mundificatio ex melle vtê-
ris, quod recipit lithargyrii vino albo loti. 3. ij. olei
mastichis cere & mellis ana. 3. j. misce. Quod si his
omnibus factis vniri vlcus adhuc non possit, pul-
uere vtêris ad vniōem vtilissimo, quod recipit pul-
ueris lumbricorum terrestrium præparatorum, gra-
næ tinctorum, equiseti, olibani, aristolochiæ ana
partes equales, misce & fiat puluis tenuissimus, quo
sinus impleatur. Hunc etiam vsum præstat vnguen-
tum quod recipit centaurij minoris, plantaginis, cy-
noglossæ, pilosellæ, consolidæ vtriusque ana. m. j.
vermiū terrestriū li. f. cū modico vino & aceto terā-
tur & maceretur septē horis, deinde adde sepiarie
tis li. j. picis, resinæ ana 3. iij. coquātur ad aceti & vi-
ni cōsumptionē, & colaturę adde ammoniaci, galba-
ni, opopanax, in aceto dissolutorū an. 3. v. terebin-
thinę 3. j. f. thuris, mastichis, sarcocollæ, ana 3. iij.
cro-

eroci 3. ij. cere q. s. fiat vnguētū, quo vtēris maximē in robustis corporib9, donec partes ac accidētibus immunes vnitas esse coperias, & curationē finies emplast. barbaro, aut diapalma, vel emplast. Græco.

Gal. de neruorum tendonumve puncturis sic refert, eadem verba Paulo & Aetio attestantibus. Nervi & chordę pūctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tunc præsertim, cū nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Quibus constare videtur, puncturarum quasdam esse hiantes, apertas, & manifestas, & rursus aliās & longe grauiores occultas, & in quibus ora & extima caro & cutis sic inter se coniunguntur & coeūt, vt sensum effugiant. In quibus profectō ingentes dolores, conuulsionēs, febres, inflāmationes ac deliria ocysimē & lethali-ter succrescunt, nisi magna diligentia præueniatur. In cuius vulneris curatione plurimum confert oras angustorum vulnerum punctorum esse apertas, vt calidum medicamentum extrinsecus applicatum, per eas vapores educat, attrahens humiditatem circa affectum locum in alto latentem. Qua de re in huiusmodi puncturis orificium in cute duabus sectionibus rectis diuidere oportet: sectio autem ad modum crucis debet fieri, nam hæc est quæ rectos angulos constituit: item sanguinē exire permittes: tandem curabis ne labra coalescāt, sed sic aperta custodies, quo coacerbatæ humiditates minus ibidem morentur, sed virus perpetuò effluat. Cauebis tamen, ne scissio admodū patula sit, ne detegatur plurimum nervus. Quibus factis, diligenter curabis dolorem mitigare, inflāmationē & accidentia inhibere: quod facies si aerē tepidum paraue-

**De ner-
uis pun-
ctis.**

Lib. artis
me. c. 22.
Li. 6. me-
th. c. 2. 4
3. de cōst.
pha. ge. 1

Institutionum Chirurgicarum

paraueris, cubiculum lene, habitationem iniurijs tēporum præmunitam, & vltimò victu tenuissimo instituto, donec tempus accidentium præterierit, saltem septima dies. Præterea mox à principio sanguinem mittes iuxta virium robur & accidentium sæuitiam, aut corporis plenitudinem. Item ventrem curabis mollem esse, tum clysinatis, tum leui pharmaco, vt antea dixeram, & paulò distantius à parte affecta defensiuis appellatis vtêris, quale est quod ex bolo conficitur vulgarter.

His autem præmissis, puncti nervi curatio medicamenta ex postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & validè siccant, tum quæ ex substantiæ suæ natura attrahendi vim habeant, & tenuium sint partium, siquidem nudato neruo, omne curantis consilium eò dirigi debet, vt minima cum rosione siccet. Huius naturæ medicamenta sunt oleum fabinum, sambucinum, irinum, ficionium, de terebinthina, aut iasminorū, aut oleū in quo ferbuerit terebinthina, quæ citra dolorem ac morsum (quod maxime cauendum est, vt Gal. consuluerat) ad intima permeare possit: quæ etiam actu calida adhibenda sunt, & eis amiscebis euphorbi modicum, vel sulphuris viui, quantum cum oleo tenui ad sordium spissitudinem redigi possit. Laudat etiam Gal. terebinthina cum sulphure aut euphorbio vsum, tanquam vnicum præsidium, aut ipsam solam, quæ tenuis sit, clara, lota vino aut aqua betonice. Ex quibus varia apud antiquos & iuniores inuenies parata medicamenta, ex quibus guttatim instillabis in vulnus parum: & desuper appones vnguentū quod recipit resinæ pini claræ & odoratæ ℥. xij. olei laurini, terebinthina ana. ℥. ij. gummi elemi electissimi

Li. 3. ar-
ris me.
Li. 6. Me-
tho.
Libr. 5.
Aphor.

mi ℥. iiij. ponatur primò resina & gummi in vase
æneo nitido super ignem lentum, cum perpetua agi-
tatione, donec liquefcat: deinde addatur laurinum
& terebinthina, & iterum bulliant & pariter agite-
tur, & cum crassitiè acquisierint, per flamineà per-
coletur, & quod stillauerit ac percolatum est, vsui
seruetur in vase vitreato, & vsus tēpore extēdatur
super tenue corium, ac supra vulnus & eius circum-
ferentiam apponatur, est enim mirabilis efficacix.
Cuius loco vti possumus emplastro de gūmi elemi,
vel de centauro Guidonis, aut ex farina fabarū, hor-
dei, orobi pari portione℥ decocta in lixiuio & oxi-
melite. In circuitu autē vlceris, quo partes & min,
doleant & minus inflāmentur, tōuere oportet oleo
rosaceo, mastichino, aut camemelino, vel lumbrico-
rum. Quòd si res ex voto successerit, persta in his,
donec integram consequaris sanitatem.

Verūm cū in huiusmodi curatione sympto-
mata maioris sint momenti, ob id ea præcauere vt
dictum est oportebit, ac si adsunt, mitigare sedula
diligentia, initio sumpto à dolore: quem mitigare
poteris, & simul saniem extrahere, primò mitiori-
bus, vt oleo ex vitellis ouorum, rosarum, lumbrico-
rum, aut oleo vetusto, aut iasminorum vel sabino,
idque facito ter quaterve in die, dum calorem nan-
ciscuntur temperato maiorem, & vlcus eo tempore
leniter absterges gossypio sapa madido & expresso,
atque calente. Confert & id quod recipit euphor-
bij. ʒ. j. olei rosacei & lūbricorū ana ℥. j. coquātur, &
coletur oleū. Prætereà ex vsu est emplastrū q. r. mus-
ci quercini m. ij. fursuris. p. j. olibani ℥. j. coquātur
in vino, donec in formā pultis redigātur. Alterū re-
cipit micæ panis in lacte bubulo imbutæ, olei rosati
& camemali, & vitella triū ouorū, & ex reliquis q. s.
fiat

fiat emplastrum, quo vtere, quantum par sit, vt doloris vrgentia mitigetur: nam in neruorum vulneribus nulla ratione adhibenda sunt, quæ humida aut suppuratoria existunt, & ob id ad alia protinus est transeundum. Præstat & aliud ex floribus came mali, fertulæ campanæ, maluarum, farinæ hordei cum iure capitis verbecis, & cribratis, addito rosa ecco cum sapa & vitellis ouorum fiat emplastrum, cui adde pulueris vermiū terrestrium. 3. iiii. vnguenti rosati. 3. j. f. Securius autem conficies ex farina fabarum & lentium cum sapa, liuixio & oleo rosaceo & camemelino, ac terebinthina & croco. Quod si dolor adeo sit vehemens, ad maiora cogit vrgentia ratio peruenire, quale est quod recipit micæ panis in lacte bubulo maceratae quod satis, papaueris albi modicum, opi. g. iiii. contundantur optimè & calida loco dolenti adhibeantur, tandem omni diligentia oleis & emplastris partem fouebis.

Verum si conuulsio fiat, coniectabile est in vulneribus neruorū, plerūque ex repletionē succi mordentis succrescere, lacertis, tendonibus aut neruis aliena humiditate repletis, qua nonnunquam inflammationem patiuntur & conuulsi sunt: licet aliquando ex acrimateria irritat motus potius conuulsiuos, cerebro quoque compatiēte fieri conperiamus. Quibus cognitis causis, eodem victu tenui vtēris: sed qui sit facilis & boni succi, quo vires non periclitentur: ac si sufficienter sanguis missus non fuerit, parcè tamen iterum mittes, non quidem quantum exigit affectio, vt Galen. consuluerat, quia opus est viribus robustis. Purgabis igitur corpus, & frequentibus clysmatis aluum turbabis: tandem caput, collum, totamq; spinam dorsi inunges oleo liliorum calente, laurino, costino, spicato.

ex

Libr. i. ad
Glauc.

ex pulegio, aut cumino cum castoreo, vel ex terebinthina, quibus aromatum aliquid adijcies: confert & vnguetum marciatō, vel pinguedo lupi, aut vulpis, aut parui canis. Quod si nō profuerint, balnea olei communis ex decocto hyssopi, calamenti, pulegij & similium proficua erunt. Si tamen convulsiones, deliria ac febris, nulla cōuenientium vi remittantur, ex Galen. & reliquorum veterum decreto nervus totus præcidendus est, & pariter si puncto musculi capite convulsio fiat: sine motu enim aut sensu particula superest, cæterum accidētia remittantur, & superstes manet laborans,

Li. de mor-
bis mul. c.
3.
Li. 6. met.
c. 3. & lib.
3. c. 9.
Itē Aetius
14. ca. 29.
& paulus
li. 4. c. 54.

Quod si inflammatio vrgeat, considerandum est, an in vna vel in pluribus partibus (vt sæpe in nervorum vulneribus accidere solet) adnascatur, & ut cunque sit, eam præcauere oportebit: aut si adfuerit, mitigare & resolvere: quippe nervosarum partium inflammationes, non admittunt medicamenta quæ alijs inflammationibus sunt proficua: nervi enim nullam refrigerationem aut repercussionē admittunt, sed sanguine misso & defensiuis supra partem affectam appositis, inflammatis, ea sunt adhibenda quæ dolorem leniant citra humiditatem, vt rosaceum iuxta vulnus irrigatum ter quaterve in die. Postea discutere quod influxit oportet, & partem roborare: quominus recipiat, & magis ac facilius receptum discutiat. Qua ratione ab antiquis quàm plurima comprobantur medicamenta, veluti fabacea farina, orobi, cicerum, hordei, lupinorum, cum oxirhodino aut oximellite, vt recipe granatorum semidulcium, mum. ij. decoquantur in vino nigro & subtilissimè terantur, & trāsmittantur per cribrum, & adde farinae hordei. 3. ij. pulueris

I fo-

Institutionum Chirurgicarum

foliorū rosarum & camemali ana. ʒ. j. olei rosati, & rob. q. s. pro emplastro. Transacto principio, discussionem materie curare oportet eo. q. r. foliorum maluarum, violarum & rosarum, meliloti, ana. p. j. hordei, fabarū detractis corticibus, ana. p. j. medulle panis. ʒ. x. bulliant in sufficiens aquæ quantitate, donec hordeum aperiatur, deinde per cribrum transmittantur, ubi subtilissimè contriueris, & adde olei rosati cōpleti, camemelini ana. ʒ. ij. rob. q. s. fiat emplastrū. Tandem quo magis quieuerint accidia, eo magis resoluētia addere oportet. Verū si ad suppurationem vergat inflammatio, ad suppurantia confugiendum est, sed quæ vim habeat calfaciendi cum temperata humiditate: fiat igitur cataplasma ex farina triticea communi oleo & aqua, aut ex farina triticea, sapa & oleo rosaceo, addes tamen camemali nonnihil: & sanie collecta curabis quā citissimè extrahere, facilè enim neruea substantia computrescit, quod summoperè cauendum est in hac curatione.

Cæterū quia nervi substantia ex humida materia à frigido coagulata efficitur, ob id à calidis & humidis, aut à sanie non expurgata, vel ab inflammatione prauè curata in putredinem & corruptionem degenerat, succrescente nonnunquam adeo copiosa humiditate, aut crassiori substantia, quòd nisi citò præueniatur, in integram membri corruptionem coniectandum sit affectum commigrare. Quo fit, ut causticis medicamentis, & valenter exsiccantibus vtendum protinus sit, ut est vnguentū Aegyptiacum, vnguentum rubrum, & alia quæ ex mysi calenthide adusti, squāma æris, & similibus, sunt quorum filiam reperies cap. de esthiomeno.

DE

DE VV LNERIBVS VE-
narum & arteriarũ ac de sanguinis pro-
fusione

INSTITVTIO III.

V M difficile admodum
fit venarum vulnera curare,
& longè difficilior arteria-
rum, quia sanguinis & spiri-
tus profusiones & pericu-
losæ & difficiles existunt,
præterquam quòd plerum-
que accidat in magnis vul-
neribus, diligenter oportet,

harum partium vulnera & sanguinis fluxiones hac
institutione docere curare & compescere. In qua
agendum est, de vtriusque partis vulnere & sangui-
nis fluore, qui longè magis urgere solet. In pri-
mis statuendum est, quòd licet multis modis ex ve-
na & arteria sanguinem fluere conspiciamus, nimi-
rum aperta, exesa, aut vulnerata, nos hac in parte
non loqui nisi de vulnere venæ, & arteriæ. Vulne-
rantur etenim huiusmodi vasa ab incidentibus
gladio aut sagitta: ab his quæ rumpunt, vt casus,
ictus aut repletio vasorum, vel à lapide aut ligno
contudentibus.

Constabit aliquod prædictorum vasorum esse
discissum, ex vulnere copiosum sanguinem pro-
fundente. Sit ne vas arteriosum, cognosces, si san-
guis cū impetu aut saliendo profluat, ac flauus fer-
uensq; appareat: quòd si crassior sit & nigrior, cum
quiete, sine pulsu ac citra solum effundatur, indi-
cium est, ipsum à vena fluere.

Vt cunque tamen sit, omnium sententia periculosum est, ni citò præueniatur. Quippe accersit protinus syncopen, conuulsionem, singultum, & delirium, ac si ex arteria fluat, longè citius mala hæc succrescere conspiciamus, & protinus mortem. Cum hoc tamen statuunt authores non contemnendi, arteriam per transversum discissam, citius coalescere, quàm si longitudinaliter vulnerata fuisset, ob dilatationem, quia hoc modo dirupta, non permittit coalitum: vt cunque tamen fiat, difficilior est sanatu arteria quàm vena.

Curandi autem ratio duabus tantùm indicationibus constare videtur: primò ad fluxus cohibitionem attinente, qui maioris est momenti & vrgentiæ, secundò ad vulneris coalitum. Primus insuper tribus omnino modis completur: auertentibus nimirum, tum sanguinem, tum ipsius impetum reuellendo, aut deriuando: item sanguinem incrassantibus, & topicis auxilijs. Reuellunt autem citra evacuationem (nam in magnis profusionibus, id est laudabilius) cucurbitæ siccæ, frictiones, ligaturæ partium oppositarum. Verùm si non profuerint, ad venæ sectionem erit perueniendum, ex parte opposita, quæ parca sit & repetita: deriuationes verò in his fluxionibus rarò sunt ex usu, licet aliquando profint. Quo facto vtendum est, frenantibus, atque intercipientibus sanguinis impetum, quorum alia sunt incrassantia: vt lentes, oriza, iuiubæ, fructus omnes stiptici, ac syrupus ex rosis siccis & cotoneorum: alia stupefacientia, & simul condensantia sanguinem, & vias, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit sanguis proiecta, minimè supra vulnus ipsum: nonnulla etiam frigida, vt syrupus ex granatis, rosis, portulaca & simi-

similium. Quòd si his factis non quieuerit sanguinis fluxus, ad topica auxilia deueniendum erit. Primò igitur ex usu erit digiti admotio super os vulneris blandè & sine dolore comprimens: item vulnus forinsecus fascia alligabis ex tenui linteo, cuius fasciæ primi quatuor quinq; ve amplexus profluëti vasi iniiciantur, abhinc vasis radicem versus ducere licet, præterquã in cerebri membranis. Præterea puluillis ex stupis oxicato madefactis & expressis vtêris, qui post admotionem pulueris adstrictorij vulneri alligandi sunt. Quòd si in promptu non sint, post admotionem pulueris tres aut plures pãni linei oxicato madefacti & expressi medicamento sanguinè supprimenti imbuantur, & vulneri applicentur. Præstat insuper futura (maxime vbi nulla partis substantia deest) qua faciliùs labra vniantur: sic vulnere repurgato à sanguine concreto, ipsius vulneris labra in idem adducenda sunt, manuum opere, vbi sic ad manus vulnus se exhibet: postea consuuntur futura communi, qua qui pelles suunt, facere solent, præsertim si magno impetu sanguis prorumpat. Acus autem dum vlcus fuitur, satis altè in carnem mittenda est: post hæc puluis adstrictorius superponendus erit, deinde stupæ oui albumine & puluere adstringente imbutæ superponendæ sunt. Quibus peractis, membrum affectum deligandum erit, & situ appositissimo collocandum. Quòd si consui non possit vulnus, quia aliqua deest substantia, linamentis & ellichinis, aceto, oui candido, vel adstringente medicamento imbutis & expressis, vulnus opplendum erit, & desuper spongia aqua frigida expressa imponenda & obliganda est.

Verùm si adhuc his factis non subsideat fluxus,

ei medeberis præcisione totius venæ vel arteriæ, quando scilicet in profundo delitescit, & mox pulvis aliquis sanguinem cohibens super vulnus imponendus erit, ac desuper stupæ, aut spongia adstringentibus medicamentis imbuta & expressa alliganda. Cæterum si scissionem verearis efficere, funiculo vasi sanguinem fundenti circumposito (præsertim cū venæ vel arteriæ in cōspectu sunt) denudato vase, & hamo apprehenso, mox filo serico excepto valenter ipsum adstringes, post hæc medicamentum agglutinans vulneri impones, & membrum fascijs decētibus deligabis, & situ convenienti appones.

At si hæc omnia prodesse non videantur, ferro candenti crustam inducere curandum erit, idque maximè cū vasa sunt putredine corrofa, & ante tertium diem ligaturam ne admoueto, nisi sanguis fluxerit.

Medicinalia verò quæ huic vsui proficua comperimus, sunt veluti emplastrum q.r. thuris, aloës, ana partes æquales, excipiantur albumine oui & cū pilis leporinis apponantur. Alium recipit boli Armeni. ℥. ij. terræ sigillatæ. ℥. s. farinæ volatilis. ℥. j. gypsi, calcis viuæ, ana. ℥. j. thuris, aloës, ana. ℥. s. fiat pulvis qui albumine oui excipiatur. Aliud item recipit calcis viuæ, sanguinis draconis, gypsi, aloës, thuris, virioli, ana partes æquales, cū qui albumine & telis araneorū excipiantur. Eundem vsum præstat pulvis qui recipit boli Armeni, sanguinis draconis, thuris, aloës, ana partes æquales. Item aliter recipit lapidis hematitis. ℥. s. thuris, mastichis, boli, relæ araneorum, gallarum viridiū, ranarum exsiccatarum, gypsi, fuliginis, farinæ volatilis, ana. ℥. j. virioli combusti, calcis viuæ, magacanthi,

cāthi, ana. 3. j. s. rasurę corij arietis, vel hyrci, chartę papiracę, pilorum leporis, & bombacis torrefactorum, ana. 3. s. stercoreis asini. 3. iij. fiat puluis tenuissimus. Alia etiam reperies quę proprietate quadam idem beneficium præstant, quę breuitatis gratia subiceo.

Supereſt vltimò iam fluxione ceſſante, vlceri providere, quod ſui tantũ vnionem indicat: vnitur autem præter futurã, medicamentis conſolidantibus: arteria quidem ſiccioribus tãtum eget medicamentis, quantum ſiccitate venam ſuperat.

DE VV LNERIBVS abdominis

INSTITVTIO V.

V M euidentissimum ſit, & euentu quotidiano confirmatum, ventris vulnera eſſe mille modis curatu difficilia & periculosa, ob id diligenter ſtudendum eſt rationẽ huius difficultatis & periculi noſſe. Quapropter primò ſciendum erit, an ad aliquod vſque viſcus ex his quę in ventre continentur, telum peruenerit, & ipſum vulnerauerit, an ſecus: nam ex huius rei nouitia pēdet & periculi ratio, & curandi difficultas. Per ventrẽ igitur totam eam accepimus regionẽ, in qua à diaphragmate infra vſq; ad pubis os nutritiõẽ hanc membra & ijs ſeruiẽtia continentur, vt iecur, ventriculus, lien, renes, inteſtina, vterus, veſica, vrereres, ſeminis vaſa, meſenterium, omentum, & venę ac arterię grandiores: ſic Ventrem Græci appellant

epigastrium, Latini abdomen, & Arabes myrrhac. Componitur ex duplici cute interiori pinguedine copiosa, musculo membraneo, pāniculum carnosum appellatum à neotericis, octo musculis diuersi modè procedentibus constructum, cui subiicitur membrana quædam prætenuis, totum subcingens ventrē, & interiora omnia continens, peritoneum appellata, seu membrana abdominis vel syphac.

Ventris igitur vulnere cognitio adeò per se innoteſcet, vt signis non indigeat: sat enim erit telli figuram nouisse, ad penetrationis aut secus cognitionem: sed vterius considerare oportet, an profundum sit vel superficiale: quod si superficiale sit, extractu & specillo explorabis facilè. Verū si intus permeauerit, & id ductu specilli cognoueris, tūc vltra inquirendū est, an ex partibus contentis aliqua fuerit læsa, vel solū sanguis delapsus fuerit in spatium ventris cauū, è quo nulla est extrinsecus via, quo fit, nō minus graua esse vulnera ventrē penetrantia, quā quod viscus aliquod percusserit. Nā ob id dānauerat Hipp. in prog. apostemata intestinorum, quæ extra rūpuntur. Cognosces autē omentū percussū fuisse & vulnus penetrasse, ex eius portione per vulnus prominēte. Vētriculum fuisse læsum, vt refert Celsus, quia singultū patitur & bilis vomitum, & cibum ac potum mox ab assumptione reddit. Prætereà sanguinis eruptio paucissima est, quia graciles sunt illius venę, chylus per vulnus emititur, aut ingestus cibus, sputum etiā appareat sanguineum, & dolor acerbus, ac præcordia indurescunt, & postea sequuntur vertigines, febres, animi defectus & syncopes, cum sudoribus diaphoreticis, & extremarum partium perfrigerationes. Hepar sauciato sub dextra parte præcordiorum, effun-

li. 5. c. 261

funditur sanguis crassus, interdum biliosus accedit vomitus, ructus etiam foetidi subsequuntur, pulsus parvi & frequentes, laborantes fiunt tristes & iracundi, colore cineritio foedati, cum tussicula & dolore usque ad iugulum dextrum: febris adest intensior, & urina atque alui excrementa cruore affecta excernuntur, cum putredine & sanie vulnere sub spurias costas in parte dextra apparente, aut eam partem attingente: & si inflammatio hepar apprehendat, haec omnia deteriora fiunt. Lienem affectum ostendit vulnus in sinistro latere inflictum, per quod exit sanguinis crassus & feculentus, cum praecordiis ea parte tensis: adest & sitis ingens. Si vulnus intestinorum aliquod permeaverit, stercus attenuatum, aut foetor per id exit, nonnunquam bilis per os redditur, ac non raro cibus & potus, cum febre: & si ex gracilibus sit aliquod percussum, eadem signa apparent, ac in leso ventriculo, & affectio periculiosior & sanatu difficilior, est contra vero in crassis. Vesicam vulneratam ostendit redditus sanguinis cum urina, aut urina per vulnus excreta, & nonnunquam suppressa: dolent inguina, & iuxta pubem, bilem euomunt sic affecti, & singultiunt: aliquando urina redditur cum anxietate: in qua pus aliquando apparet, incurabile vulnus esse arbitrantur omnes auctores. Renes esse vulnere perfoscos monstrat urinae cruor, vel omnimoda suppressio cum totius corporis tumore: mortis citissimae praeludium: adest dolor iuxta inguina & testes cum foramine est regione illorum illato. Uterum laesum ostendit sanguis per pudendum fluens: dolor iuxta inguina, coxas, & femora: vomitus adest biliosus, & nonnunquam foemina obmutescit, aut mente turbatur, cum oculorum dolore & vulnere in infimo ventre. Venam magnam sa-

ciatā esse ostendit magna sanguinis nigri profusio cum extremorum frigiditate, & pulsus languore, & sudore frigidissimo, atq; animi defectione. Arteriam verò sanguis spirituosus impetuosè fluens, floridus, ruber & copiosus, cum syncope, & breui morte.

Cæterū cū nullum prædictorū vulnerū periculo careat, hoc minus & tardius accedit, illud verò magis & citius, prout symptomata succrescunt graviora aut minus graviora: ob id antequam superveniant, providendum est diligentia ea præcauere, & vulnere subvenire. Quòd si simplex sit, nec omnino posthabendum, nec timendum erit: facile enim vel ex ipso partis rore hæc vulnera sanantur, nisi aut corpus sit pravis succis scatens, aut aliquis musculorum abdominis adeo læsus, quòd convulsionē vereamur, vel difficilem partium coalitum: quia respirationi naturali sunt opus, & ad ventris excrementa propellenda. Quo fit ut hæc omnia considerare expediat, tum ad præsagium, tum verò ad præcautionem: & ob id simplici vñione coniungere labia oportet, futuræ & fasciis ac agglutinantibus calidioribus adhibitis.

Semota omni vulneris complicatione, siue telum influctum sit, siue sanguinis fluxus, siue symptoma aliquod adsit, aut inflammatio, vel intemperamentum, conijcere mox oportet, an omentum per vulnus excidat, an intro percussum fuerit, hoc enim nullam aliam in artifice diligentiam requirit, quàm vulnus curare: illud verò maiore requirit, nam cū membrū hoc adiposè sit naturæ, facile alteratur & corrumpitur, & ob id inspiciendū est, an aliquā ab ambiēte acceperit mutationem: quod si nullam acceperit & album apparuerit, ilico ipsum in propriam sedem repones,

repones, leuiter ac blandé manibus propellendo, successiué tamen & paulatim, donec ingressum fuisse percipiamus. Quòd si perfrigeratû aliquâtis per apparuerit, vino tepido aut aqua decoctionis came mali & betonicę foueatur, donec cale scat & molle fiat, & si opus fuerit, vulnus leuiter dilatare, feruat is intestinis poteris, quo facilius subingrediatur. Verûm si putruerit, aut incorrigibile alteratione in prauum coloré mutetur, sequi oportet Gal. cõsiliũ, qui de hac curatione sic scribit. Nos verò quoniam scimus cibi substantiam compositam esse ex pelliculis, siue tenuibus membranis, ac arterijs venisq; quamplurimis, quorum initia ex maximis orta sunt, sanguinis quidem profluvia cauebimus: proinde id quod supra nigricans positum est, vinculo excipiemus: quod post vinculum est, amputabimus, curantes vt vinculi fines extra vulnus pendant, quo nimirum facilè eos, cùm ex vulnere suppurante euomentur, accipiamus. Quo fit, vt cùm de nigratum aut fuscum fuerit, nulla ratione reponendum sit, sed fuscam partem totam, vsq; ad albam & sinceram amputare decet, modo dicto à Galen. Celso, Paulo, & reliquis authoribus, reposito omento, vulnus suere oportet, & curare vt inferiùs leges.

Li. 17. c. 16.
Lib. 6. c. 52.

6. Met. c. 4.

Quòd si intestinorum aliquod prolabatur, inspicendum tunc est, an ipsum quoq; vulneratum sit, aut secus: si primum, mox abluere vino oportet in quo abstythium, came malũ, melilotum, anethũ & rosę fuerint incocta. Deinde ipsum suere oportet pellionum futura, & vtraq; fili pars extra ventrem promineat, vt glutinato vulnere possit retrahi. Neque obstat huic operi Galen. qui gracilia difficul-

difficulter vniri, & ieiuniū impossibiliter scripsit. Cūq; intestinum cōsutum fuerit, respergatur mastiche vel quouis puluere adstringente, & agglutinatorio, & in cauum vētris immittatur. Verū si intestinum læsum non sit, & excidat (quod nusquā fiet, nisi musculus abdominis rectis præcissis, & aliquando obliquis, crassa quippe nō excidēt, nisi medius venter scindatur) extra prominens, verēdum est ne inflāmetur, ne in tumorē flatuosum crescat, vt reduci non possit. Tunc quidē primō fouendū est vino in quo ferbuerint anisum, foeniculum & cuminum cum melle, aut catellum vel columbam, vel gallinam per mediū scindes & puluere ex discutiētib9 flatū resperges, & intestino tumēti admo uebis. Quōd si flatus ita discuti nō possint, nec intestinum suo loco restitui, vulnus dilatare obtuso ferro, ne ampliūs intestina lædantur, oportebit, & quo faciliūs intestinum possit remitti. Cēterum in scissione curandum est in vulneribus rectorum abdominis musculorum, per rectum efficere, etiam si transuersis noceas: nam ob colligantiam quam habent, melius hęc ferre possunt quā si cōtra feceris.

Intestinis in suum locum restitutis, curandum diligenter est vulneris labra vnire, & futura vnita continere. In qua re, licēt varij sint futuræ modi, nostri temporis Chirurghi ratione & experimento ducti, solūm vtiuntur eo qui labra profundius simul omnium diuisarum partium apprehendit ac incurua, longiuscula, triangulato cuspide, & filo lineo duplici & equali traiecto, pellionū futura simili cōiūgit. Quo facto agglutinatorijs vtēris medicamentis: inter quæ vtilissima terebinthina calida cū aliquo puluere restrictiuo, & transactis tribus quatuorve diebus vtēris emplastro barbaro appellato, aut

aut eo quod ex vitumine, & aceto paratur: sed vtilius est, quod diapalma appellatur: interim tinguina oleo rosaceo & mastichino fovebis, & cōueniēti ligatura partem & ventrem conteges: corpus deinceps quieti obseruanter mandabis, & cubare supra latus vulneri contrarium curabis. Præterea præcauere oportet, ne vel pars inflāmetur, vel alia accidia succrescant, sanguine sufficiēter misso, & tenui victus ratione instituta: in qua re plurimum purgationi innitēdum non est, nisi inclinante malo, neque vomitui: sat enim erit clysmatis emolliētibus ad fæcum duritiem vti, vel agglutinantibus, & adstringentibus vulneris ratione, quale est quod recipitur caponis aut intestinorum vel extremitatum verbecis, in quo hordeū, camemalum, anethum & fures coxerint, & vitellum oui ac mel rosaceum superaddes. Et postea aliud cōficies ex vino austero, & drachma vna pulueris adstringentis, præsertim si vulnus in crassis intestinis fuerit. Deinceps quid agendum sit monstrant symptomata: nam curandū est dolorem, & tormina intestinorum sedare fotu vini, in quo ferbuerit semen anisi aut fœniculi, melilotum aut camemalum & absynthium.

Ventriculo læso vulnus eodem modo curetur: cæterum cibaria sint leuora, vt panatella, amyllum, & reliqua huius naturæ, & potus aqua chalybeata, fugiendūque; erit ab omni purgatione ex eligente trahenteque; pharmaco, sat enim erit casia vel māna: affectio quidem huius mēbri periculosissima est.

Iecur autē sauciatū lethale dānum affert, tantoque; grauius, quanto in eo vas aliquod grandius discissum est, perit enim protinus cor defectu alimentati, antequam sanguinis impetus compescatur. In cuius curatione victus sit tenuis, cæterum copiosi nutrimenti

trimenti & agglutinātis virtutis, vt ius extremitatū animalium cum borragine, intybo, lupulis, plantagine & similibus: vtatur panacella, & aqua chalybeata, vel decocta cum rosis siccis. Secetur vena, præsertim iecoraria oppositi lateris, à qua paulatim sanguis bis terue extrahendus, & leuiter iecur & sanguinis massa diluto rhabarbari ex aqua cichorij & plantaginis purgetur, vel clysmatis vtatur ex decocto cōfolide maioris, equiseti, cētaurij maioris, addito saccharo & oleo myrtino. Vtatur laborās tragacātho, bolis ex spodio, terra sigillata, ex bolo Armeno, cū succo pentaphylli aut arnoglossę, tabellis ex rhabarbaro & similibus. Venti (quia vereri sanguinis fluxum semper oportet) adhibeantur medicamēta sanguinem sistentia, vt succus equiseti, plantaginis, pētaphylli, pilosellę cū thure, aut mānathuris, vel puluere rhabarbari, sanguinis draconis & cētaurij maioris ac similiū. Inunges quoque dorsum & ventris regionem nuper dictis oleis, addito oleo absynthij.

De liene affecto nil ampliūs dicendum est, quam fugienda esse (sicut in iecore) medicamenta nimium calida aut adstringentia, ne absumpta tenui, & nutritura humiditate, crassa remanente in duritiem immedicabilem degeneret. Quibus consideratis, facile erit reliquorum membrorum prouidentia habere: renes enim, ferè eodem modo præcauendi & curandi sunt. Vesica tamen rarò coalescit: at qui cū hoc auxilia prædicta supra pubem adhibenda esse consulit benigna Medici conditio.

DE VVulneribus Thoracis

INSTITVTIO. VI.

THORACEM Medici omnes eam nostri corporis partē appellant, quæ est inter claviculas, & inter septū transversum. Diuiditur autē interius secundum sui longitudinem in duas partes, à validis quibusdam membranis, quæ anteriori parte, os-

sibus pectoris, posteriori spinæ vertebris inseruntur, mediastinum à Græcis nuncupantur: nec propter hoc duo ventres, sed vnus tantum est, continens cor cum eius capsula, phrenon siue diaphragma, pleuram, venam cauam, arteriam adorti, asperam arteriam & œsophagū: quæ omnia membra ea dignitate & præstantia prædita sunt, vt vulnerata maximū periculum inferāt, & Medico curamro magnum negocium. Et ob id thoracis vulnera adeo sunt periculosa, quod nos monent diligenter tractare cognoscere, quā tendant, vt possimus finem artis in re hac grauissima consequi. Prætermisso simplici thoracis vulnere, vix pote quod nihil euariat à communī curatione, reliquorum, quæ thoracem perforant meminisse solum oportet.

In his itaque vulneribus præter morbū & causas (quæ vel incindētes vel pungentes sunt) particulas affectas intra thoracem diligenter curandum est dignoscere. Primò thoracem esse perforatum monstrat

monstrat anhelitus per vulnus emissio, maximè ore & naribus clausis, quod per candelam ardētē & lanam carptam, iuxta vulnus positam percipies, si vel flāma dimoueat, vel pilus lanæ. In qua re duo tibi sunt expendenda: primum est, aërem illum non esse portionem eius qui ore aut naribus fuit attractus: quippe is ad pulmonem solummodo peruenit: qui verò per vulnus exit, is est qui per idē vulnus permeauerat in thoracis dilatatione: quo fit vt sic affecti nō rarò voce priuentur, quia maior aëris portio trahitur à thorace per vulnus, quàm ad pulmonem per os, & sic deficit in efflatione ad vocem materia. Secundum est, non semper hæc vulnera, quantunvis specillo id exploratum sit, ad inanitatē thoracis permeare, quia mediastinum tunica, quæ thoracem iuxta os ensiforme diuidit longitudinaliter, interdicit, ita vt conspiciamus ea parte fistulosa vlcera, & confusum thoracem non permeare ad cauitatem gratia prædictæ tunicæ: & sic medicamenta, quæ iniiciuntur, ibidem manent, citra id quod aliquid eorum intra thoracis cauitatē prolabatur: quod nouisse ad rectam curationem maximi est momenti. Quibus signis accedit laterum dolor & grauitas, pondus iuxta mendosas costas ex sanguine ibidem prolapso, item sputum sanguinolentum. Et quia pleuram simul perforari est necessum, tussis sequitur, plerumq; sicca, dolor validus, quia valida est, neruosa, diuidi contumax, & maximè sensibilis; quo fit vt inflammationes & conuulsiones non rarò accersat ac febres.

Cordis vulnus monstrat nigri & crassi sanguinis magna profusio, si dextra eius pars fauciata fuerit: si verò sinistra, florentissimus & clarus effertur, venæ totius corporis æqualiter languescunt, faciei color

lor pallidus fit, sudores frigidi & pravi odoris prorumpūt: pulsus euariant: extrema frigida fiunt, animus deficit, & citissimam mortem minatur: nā cor ob innatā nobilitatem diuortium non patitur. At ferè eadem signa suboriuntur vena caua intra thoracem vulnerata.

Pulmo cum thorace perforato sanciat, spirandi difficultatem procreat, sanguinem spumeum, clarum, rubeum, sine dolore fundit, non tamen valde calidum: ex ore tamen subitò tussiendo, multus interdū spumofus & rarus emittitur: ex vulnere aer cum sonitu exit. Nonnulli si in vulnus inclinātur, loquuntur, & iuuat: si in aliā partē, obmutescūt, & conuelluntur: facies etiam modò inflammatur, modò dealbescit, vltimò pallida remanet.

Septum transversum vulneratum ostendit respiratio magna & crebra, tussis cum sterore & dolore, mentis alienatio, sputum liuidum, sitis, cibi fastidium, rigor & vulnus circa notas costas: præcordia tenduntur sursumq; contrahuntur, sanguis spumans exit per os cum gemitu & dolore per vniuersam humeri regionem, & conuulsiones ac inflammationes protinus subsequuntur.

Nullum prædictorum membrorum vulnus, neq; ipsa thoracis perforatio periculo vacat, sed omne periculosissimum existit: alterum tamen altero magis, prout dignitas aut officium dignius fuerit, aut vulnus maius. Et sic cordis, pulmonis & septi omnino lethalia sunt. Quòd si penetrantia sint citra alterius membri læsionē, quæ iuxta dorsum existūt periculosiora sunt, quàm quæ in parte anteriori, propter venas, arterias, nervos, œsophagum, aiperam arteriam & ligamenta cordis.

In prædictorum vulnerū curatione id primò curabis,

K

rabis,

curabis, nimirū, ne sanguis aut alia humiditas ad
cavitatē thoracis dilabatur, & si quid iā collectum
fuerit, diligenter euacuare, ac præcauere, ne ex vni
uerso corpore ad affectā partē aliquid fluat. Secun
dō vulnus abstergere curabis siccare, & ad cicatri
cē ducere, prouidentia habita mēbrorū quæ intra
thoracem laesa fuerint.

Sanguinē in thoracē profundi aut ibidē diu de
tineri prohibemus (asserēte Gal. manifestum esse
pectore vulnus perforatum patiente, sanguinē ex
vulnere ad spacium quod est inter thoracem & pul
mones fluxum tandē suppurari) præhabita diligen
tia piulcis & corporis prona figura, aut excitata iuf
si, & corporis cōmotione, elatis pedibus sanguinē
extrahere. Prius tamen facta cōsideratione de vul
neris loco, sit ne in magnis venis aut arterijs, vel in
paruis: nā si in paruis sit, nulla opus erit diligentia,
quia & parū sanguinis decubuisse in thoracem erit
coniectandum, & eū calor insensibiliter discutiet,
aut per communes canales expurgabit. Quod si nō
satis fuerit, antequā vel concre scat sanguis, vel in
pus vertatur, vtendum est, vel syringa, vel catete
re, immissa, quæ suctu piulci modo, sanguinem &
humiditates attrahat: quem quoque vsum præstat
vehemens exsudatio, nisi vas aliquod magnū adeo
diruptum sit, q̃ semper fluat sanguis, quo tempore
vetitum est à Gal. id efficere. Quod si sanguis in
grumos mutatus iam sit, hoc vtēris medicamento
q. r. pulueris rhabarbari, aut radicis rubiæ. 3. s. mu
miæ scrup. j. cum aqua plātaginis, potui dabis: con
sulant etiā coagulū leporis dilutum in oximelite,
aut aqua hordei: item porriges theriacæ antiquæ
cum aqua scabiosæ. 3. s. exteriūs verò aqua hordea
cea cum oximelite per syringam projiciatur.

Pro-

Prohibebis autē vltiorē fluxū sanguinis, tū ex
tra corpus, tū ad thoracē, frictionibus extremarū
partiū, & brachiorū: tū sanguine misso, si copiosus
nō fluxerit ab extremis & distātoribus partibus:
sin aliter, ab his quæ maiorē cōmunionē cū parte
vulnerata sortiuntur. Prodest enā ex vtraq; salua-
tela sanguinē mittere: quod facies enemate prius
iniecto, & proba vitæ & victus instituta ratione, pri-
mis septē diebus tenuissima, ex panatella, amylo, iu-
re aut pyris assis: etiam potus sit aqua pluuialis aut
deurata. Prohibebis etiam humorum decursum ad
affectam sedem, corpore purgato manna, casia, aut
serapio ex infusionibus violarum cū modico rha-
barbaro.

His factis, & prout rei necessitas indiget, institu-
tis, ad vulneris curationē & accidētū mitigationē
omne dirigatur Chirurgi consiliū, semper habita-
eius quod in thoracem decubuit prouidentia. Pri-
mò tamen vulnus considerabis, ac si vel duobus
locis fuerit illatum, vel grandius, tunc protinus fo-
ramen obturabis: quippe defectu respirationis fa-
cile perit homo. Postea verò sciscitandum erit, an
vulnus sit sine fractura costæ, & sine profusione
sanguinis ad thoracem: quo tempore longē tu-
tius est vulnus suere, & per primā, vt aiunt, intētio-
nem curare, si nullū vas aut mēbrū ex præcipuis læ-
sum apparuerit. Verū si constiterit non posse natu-
ram cōterere quod intus fluxerit, tunc quidem le-
uiter aperto vulnere, & separatis labris, flamula
immissa madefacta oleo Aparicij, vel si manus tu-
rūda filo alligata, ne procidat in cavitatē thoracis,
curabis, cauens ne impedimento sit eductioni pu-
ris: nam eo tempore flamula utilior erit, quæ made-
fiat oui albumine, cum puluere agglutinatorio,

aut terebinthina abietina, positis desuper stupis eodē modo. Ac si res sine fluxu interno aut externo, & citra accidentia processerit, sequentibus diebus vtēris digestiuo ex terebinthina & oleo rosaceo: demum cū pus apparuerit, deterforio linimento vtēris, q. r. mellis rosati. ℥. ij. terebinthinæ ℥. iij. succi apij & plantaginis, ana. ℥. j. coquantur modicē, & adde vitella ouorum nu. ij. farinæ hordei & fœnugræci ana q. s. fiat linimentū. Alterū recipit mellis. ℥. j. myrrhæ, thuris, sarcocollæ, ana. 3. f. farinæ hordei & fœnugræci ana. q. s. fiat linimentum: parti verò externæ emplastrum diachalcitidis postea appones. Quòd si cū fractura costæ fuerit, aut musculorum intercostalium contusione, accedit tumor quidam veluti aëre aut tenui liquore plenus, qui compressus cedit, & si diu permittatur, ob vitium humoris costas carie corrodit, ob id fascijs protinus, & medicamētis resoluētib⁹ prius, donec euanescat, vtēris, & postea curato vulnere vt dictum est, si fractura costę etiam adfuerit, oxicroceo emplastro appposito vtendum: ita tamen vt vulneris locus apertus maneat, quo facilius expurgetur, donec costam coaluisse constiterit.

Verū si res nō cedat ita prosperē, sed mille accidentibus vt solet turbata, cuique vt postulauerit subueniēdum, & vlcus longē aliter curandum. Sic dolorem mitigabis epithemate ex decocto althęæ, violarum, camemali, anethi, feminis lini, fœnugræci, si febris non adsit, alioqui violarum & rosarum. Vnguento etiā q. r. vnguenti resumptiui. ℥. j. f. dialthęæ. ℥. j. pinguedinis anseris & anatis, ana. ℥. f. butyri recētis & olei amygdalarum dulcium. ana. ℥. j. croci parum, cerę. q. s. fiat vnguētum. Inunges etiā locum oleo nardino, si hyems fuerit, aut camemeli
no:

no: si verò æstas, rosaceo aut violaceo: ex quibus cum farina hordeacea, feminis lini & vitellis ouorum & sapa cataplasma conficere poteris. Quod si tussis adsit, & respirationis etiam difficultas, cū omnino thoracis vulnerū cōsolidationem impediat, mitescēda protinus est decocto q. r. hordei mūdi p. j. glyzyrrhizæ. ʒ. j. quatuor seminum frigidorū maiorum, ana. ʒ. f. iuuubarum, pasſularum, ana. ʒ. f. penidiarum. ʒ. ij. sacchari albissimi. ʒ. iij. coquantur diligenter, & manē ac serō eo vtatur laborans. Præstat syrupus violaceus, capillorum veneris, de glyzyrrhiza, aut teneat ore diadragacāthū, vel diapenidion. Quod si sanguis copiose fluxerit à vena vel arteria dissecta, & tum intra, tum verò extra profundatur ex arteria omnino iudicare lethale esse vulnus oportebit, præsertim si non ex vasis musculorum intercostalium, aut pleuræ: & pariratione si ex vena aliqua interna, quæ obturari medicamentis non possit. Prætereà si ab interna fluat, præter dictam rationem res periculosa est, quia copiosior fluxio ad cavitatem thoracis prolabitur, & si extrinsecum foramen obturaueris, intus manet omnis sanguis extra venas: si apertum permisserit, cum sanguine spiritus etiam profunditur: verū vtcunque sit minus periculum erit foramen obturare. Sic clauso vulnere, & eius labris quæ dissident, in idē coactis, præsertim opera & manu Medici, vbi vulnus ad manū se exhibet aut facta decēti ligatura vel sanguine in venæ scissione concreto, foris medicamēta impones aut linamēta emplastricis medicamentis respersa, vt oui candido cū thure, mastiche, aloë, bolo Armeno, farina volatili, aut leporum pilis minutim incisiss, aut fiat puluis ex aloë, thure, gypso, cū prædictis pilis. Laborati, etiā

Li. 7. de
compo.
phar. loc.

K ;

fi à

Institutionum Chirurgicarum

Li. 6. de
comp.
phar. lo.

si à cauitate profluxerit, porriges lapidis hematidis scrup. j. cū aqua portulacæ: aut vt Gal. cōsulit fiāt trochisci ex acacia, rosis, balauſtijs, gūmi tragacanthæ cū aqua pluuiali: laudantur trochisci de charabe, de terra sigillata, & diadragacanthū, cū bolo Armeno: probatur portulaca, & cētinodiū, & saccharum rosaceum. Pectori verò extrinsecus adhibere oportet ex vino nigro adstringente bolo Armeno, & oleo myrtino, epithema.

Libr. de
coac.
præ.

Verū si sanguis ad cauū thoracis prolabatur, sepe numero ante vulneris cōueniētē absterſionē, & optimā exsiccationē, exterius angustatur foramē, intrus verò manente sanguine aut quauis alia humiditate laborātes suppurati fiunt. Quo tempore lōgē aliter curationē instituere oportebit. Dixerat enim Hipp. Quicunq; vulnerati in thorace externa vulneris parte sanati, interna verò non, periclitantur, aut verendum est ne suppurati fiant. Qui verò sic laborant difficulter sanitati restituantur, nisi humor ille, qui in thoracis spatio continetur, absumatur: quod fieri solet aut per internas regiones, veluti per sputum & asperā arteriā, aut lotij copiā, vel albi copiosam educationem, aut per vulneris orificium, vel alio denuo facto. Prætermissis igitur euacuationibus puris aut humoris in thorace contenti per urinam aut album aut naturæ commissis (nam in hoc naturam non licet imitari) tribus modis procedendum est in hac curatione. Per sputū nimirum, cū huiusmodi humor mouetur, seruare oportet Hipp. methodū saniei coctionem fomentis adiuuando, per spongas ex decocto althææ, violarum, hordei, scenugraci & similium, cū butyro recenti & oleo amygdalarum dulciū. Profunt & serapia, atque eclegmata, & decoctū hordei cum

Li. de hu-
mo. in
prin.

eum saccharo, & saccharū rosaceum, cū aqua decoctionis lentium & fabarum.

Interim tamen vulnus curabis apertum tueri, vt per ipsum, quantum puris aut reliquarum humiditatum præfuerit, extrahatur. Quod facies piulcis aut incuruata syringa, vel canulo imposito, applicito exterius aliquo medicamento cui insit exsiccandi potentia, temperata attractione non expoliato, quale describit Gal. vt emplastrum de gratia dei, aut de gummi elemi, aut aliud. q. r. resinæ pini, Li. 5. catæ
visci quercini, propoleos, ammoniaci, galbani, ana geni
℥. j. ceræ. ℥. iij. lique scat cera, postea resinæ: ultimo omnia miscēda sunt, & adde pulueris aristolochiæ rotundæ, consolidæ minoris, ana. ʒ. ij. & fiat vnguentum. Quod si canulus immitti, nec intus seruari possit, linea tenta quotidie imponatur, donec ad cauum perueniat, filo tamen alligata, & terebinthina abietis calida imbuta: quod sanè præsidium maioris arbitror momenti, quàm quoduis aliud, excepto eo quod recipit resinæ claræ & odoratæ. ℥. vj. olei laurini, terebinthinae optimæ, ana ℥. j, gummi elemi. ℥. i. liquefiant in vase æneo, sæpius agitando donec liquecant: deinde addantur laurinum & terebinthina, & iterum parum bulliant cum perpetua agitatione, postea per stamineam colentur, & quod instillauerit vsui serua: est quidem incredibilis efficacitæ in huiusmodi vulneribus in corio extensum & supra partem applicitum, facto per medium corij foramine, per quod pus expiret. Quod si ob angustum canale pus exire nequeat, injicere oportet per syringam mulsam, vel vinum mellitum: vel fiat decoctum quod recipit hordei mundi, lentium, ana ℥. ij. equiseti, glycyrrhizæ, & hyssopi, ana, m. f.

K 4 aqua

aque. q. s. fiat hidromel, additis mellis aut ferapij ro-
facei, si febris vrgeat. 3. iiij. iterum parum bulliat &
colentur, quo tepido bis terue lauabis: quo facto, la-
borans se inclinet supra latus perforatū, aut tussiat,
quo facilius cum lauacro pus exeat. Quod si iā pus
exire non compareat abstergētibus vtēris, & sicut
reliqua vlcera curabis, vulnere carne repleto, & ci-
catrice inducta.

Verū si quæ in thorace continetur materia, suf-
ficiēter expurgari nequeat, ne in ptisim & immedi-
cabile damnu cōmigret affectio, nouam sectionem
facito, quo exeat pus supra septū prolapsū, idq;
inter tertiam & quartam costam: quod magis pro-
bandum videtur, quā inter quartam & quintam,
aut quintā & sextam, quod dictū esse arbitror, si
vulnus spinam versūs vergat. Quod facies in co-
starum longitudine, scalpello potius quā igne, licet
Hipp. aliter sentiat, quia intelligit de tumore ibidē
suppurato: sed apertione facies nō procul ab spina
dorsi, quo magis recedas à septo transuerso, quod
Hipp. summoperē cauere in huiusmodi apertioni-
bus iubet. Quod si robustus æger videatur, sectio
in cauitatem vsque penetrare poterit, pus tamē ne-
que subito, neq; confertim extrahes, sed lentē, pau-
latim, & singulis diebus: si verō imbecillis sit, pene-
trare vsque ad pleuram sat erit, quo paulatim pus
exsudet, aut naturæ vi aperiatur, & sensim exeat.
Postmodum verō partem collues vt dictū est, vel
mellicrato, aut vino mellito ex decoctione stella-
riæ herbe, aut caryophyllatæ; & trifolij. Atque
hæc sufficiant, nam passim quæ desunt
reperientur.

Lib. 2. de
morb.)

DE CAPITIS CONTUSIONE, & vulneribus

INSTITVTIO. VIII.

N V V L N E R V M
capitis curatione duę frequē
ter se offerunt mōstrosę rari
tates: vna quidē nō paucos
perijsse, vel sola cutis capitis
excoriatione. Cuius occasio-
ne dixit Hip. nullum capitis
vulnus contēnendū fore: nā
sæpissime ex huiusmodi vul-
neribus confidēter cū negligētia curatis, plures in-
terijisse conspeximus, non sine magna Chirurgico-
rum admiratione & artis opprobrio. Altera quidē
ex vulneribus magnis cum cranei fractura, & non-
nūquam disruptis membranis, ac forsan medullaris
substantiæ parte discissa, citra vllam artificum spē
aliquos sanitati esse restitutos. Quod animaduer-
sum velim, nequis quidquam aut temere commi-
tat, aut negligenter prætermittat, vel ob desperatio-
nem deferat: sæpe enim præter spem multa felici-
ter succrescunt, sicut alia confidenter & temerariē
neglecta improspere cesserunt. Nec mirādum pro-
fectō est, cū tot tamque varia & scitu digna ac
necessaria in quouis capitis vulnere existant: sed
rem, Deo auspice, sic aggredior, præmissa vulnerū
capitis distinctione.

Vulneratur itaque caput vno è quatuor modis:
primo quidem per contusionem: quā rursus tribus
contingit fieri modis: vno solūm carne contusa: se-

K 5

cundo

Li. devul-
ner. capi-
tis.

cundo cum vlcere: tertio cum interna cerebri concussione, & cōmōtione maxima: & quouis modo accidat, fieri potest, citra cranei fracturam, aut cum ipsa, aut cranei cōtusione. Secūdo vulneratur scinditurq; caput cranei fractura intus latente, aut oculis conspicua. Tertio cū solūm scinditur capitis cutis vsq; ad caluariam, sine vlla ipsius apparente læsione. Quarto & vltimo scinditur capitis cutis pericraneo integro manente. Prouenit autem huiusmodi varietas ex percutientis viribus, & telorum differentia, quippe telum aut secat, aut pungit, aut contundit.

Quibus suppositis, hęc institutionem in duas potissimum partes placet diffecare: in quarum prima de vulneribus, quæ celsim aut punctim infliguntur citra vllam contusionem, est institutum differere: in secunda verò de contusis vulneribus.

Partes igitur quæ lædi possunt in capitis vulneribus, præter extimam cutem tres solū esse possunt, videlicet craneum, membranæ internæ, & externæ, ac cerebri substantia.

Licet seniores Medici varias caluariæ fracturarum species descripserint, nos verò Hipp. imitantes plures tanquam inutiles ad Chirurgi ministerium, & notitiam prætermittimus: illas dumtaxat annumerantes, quæ sæpius occurrunt, & Chirurgo maius negotium faceffunt. Quinq. solum tanquam frequentius euenientes enumerabo, fissuram nimirum, rimam, vulnerationem, collisionem, & oppositionem. Certum enim est caluariæ os pro telli ictus, atq; ossis varietate, variè quoq; frangi contingere. Quarum specierum, quæ veluti primum genus se habent, plures species continet: nam initio sump-

to à sede teli, quæ veluti genus est omnium fractura-
rum quæ ab acuto telo fiunt, cum ab acuta exactè te-
li acie fractura in osse imprimitur, & tantum vesti-
giū teli representat, à Græcis rogne, à Latinis inci-
sio, & sedes teli dicitur, quia recta, & angusta super-
ficiei ossis scissio est, ut Gal. diffinit, cui aliquando
accidit fissio seu rima, quæ vere ossis fractio est ma-
ior, aut visu difficilior, ita ut à capillorū imagine, ca-
pillationem, seu capillarem fractura nominarint
Chirurgi. Hæc etenim dum intima petit aut diploi-
dem lēdit, trichismos Græcè vocatur, & Paulus no-
minat arctissimam rognē: in qua fracturarum for-
te mirum non est si plures differentiae reperiantur,
dissidentes solum quoad magis aut minus, nā sunt
inter ipsas, tenuiores, & tenuissimæ, longiores, & bre-
uiiores, rectæ & curvæ, superficiales, & profundæ,
quæ iam ad aliud genus proximè videntur accede-
re. Rima, prout fractionē dicit à graui & obtuso tel-
lo, & hac ratione secunda fracturæ speciē designat,
ferè semper contusioni adiuncta est, & varijs in sig-
natur nominibus, iuxta varios fracturarum modos.
Quippe aut à corpore graui, obtuso & non inscin-
dente os frangitur, & tunc solum rima tantum ap-
paret: vel os in plures partes atteritur, cuius pars
extrudatur extra, & intrudatur intra, quo menin-
ges internæ afficiuntur, & vocatur ecpiēsma, qua-
si compressio, & effractio, Arabicè antica, Latine
rima seu fractio. Verum si in rima exterior lamina
cranei tātū, aut interior, vel utraq; dum secunda la-
mina à prima hiat, iuxta medium meningis cōpri-
mens, egisoma appellatur, à Latinis diffractio di-
citur, seu separatio. Ad rimam autem reducitur alia
fracturæ fors, quæ sit cum exitu vehementi,
à telo etiam graui & obtuso ossa caluarie proprijs
futuris

Li. 6. met.
c. 6. & 9.

futuris disiunguntur, aut frustratim diuisa inuicem cōpinguntur, quo cauitates & sinus inæquales apparent, quæ vocantur à Græcis, camarosis, ab Arabibus cutamotos, & à Latinis cameratio & abscissio, cuius Hipp. non meminit.

Tertia fracturæ species eleuatio dicta, etiam in plures alias diffecatur: nam telum secans vel cranei superficiem signat, frustrulum ossis diuidens, quod vndique eleuatur, & recedit à proprio loco: quæ fractura Græcè appellatur aposceparnismos Arabicè, alberia, Latinè rimularis fractura. Aliter fit dū à telo ossis superficies exciditur, non tamen vndique separatur, sed alicui parti adhæret, Græcè dicta encope, Arabicè, angin, Latinè eleuatio. Ter tio fit cū profundius telum imprimitur, & os sic eleuatur, vt membrana cerebri pateat, Græcè aposceparnismos, etiam nūcupata ab Albucasi alciasis, Latinè verò comminutio nuncupata.

Quarta fracturæ species collisio dicta, quæ ferè sensui latet, etiam sibi proprias fortitur diuisiones: quarum prima os habet inflexum, sed non disruptū, cū nulla appareat continui solutio, sed solum cōpressionē facta à corpore contūdente, vt mollibus contingit ossibus: quod Gal. his verbis docuerat. Collisio magna ex parte accidit in carne, quanquā mosse euenire nonnunquā videtur, idq; maximè in pueris, siquidem oportet, quod in sese cogatur omnino id quod colliditur, atque ita sit molle, vt absolutam duritiem non assequatur. Similem quandam imaginem huiusmodi collisionis vasa ænea aut plūbea referunt, dum à solidiori corpore violētia quadam impinguntur: nam absq; fractura cōtusa pars discedit, ibiq; cauitas quēdam percipitur: qui fracturæ modus Tlasma à Græcis dicitur, & ab Arabibus

Libr. 2. de
cau. mor.
cap. ult.

bus *alcafāt*, Latine *collisio*, *impulsio* & *inflexio*: hæc autem fracturæ specimen non representat, sed in sui ipsius natura remanet os. Secunda differentia huius speciei, dum vnâ cum collisione *fisuræ* seu *rimæ* conspicuæ cognoscuntur, appellatur Græcè *entlasis*, Arabicè *hesema*, Latine *infractio*, & pro maiori aut minori ossis parte deorsum aut in superficie prolapsa varias sortitur species. Vltima autem collisionis differentia fit, cum superior lamina sine fractura comprimitur, inferiore manifestam fracturam patiente: nomine autem caret, solum compositam fracturam licet nuncupare.

Quinta & vltima fracturæ species est, quam oppositionis appellant Chirurgi & Græci *apochema*, calamitosa quidem & lethalis, cū caluaria violenter percutitur, & alia parte aut opposita rumpitur cranium, & ibi rima tantum adest, & non sedes, aut cōfusio: vt expressis verbis dixerat Hipp. Frangitur, inquit, caluaria sub vulnere alia parte, quàm vbi plaga est. Sed vt cōtrouersiam de hac re diu disceptatam apud authores diluamus, statuendum est, posse alia parte à vulnerata cranium lēdi, vt Hipp. & multorum est sententia: cæterum in caluaria, quæ futuras habet, credendum est, difficulter fieri posse: facile verò in futuris, quæ è contrario latere aut proximè sunt, nam facile dehiscunt, ac forsan in separatione ferratos dentes & eminentias illas frangi: quo facile per fibras quib9 futuris alligatur dura mater disruptas, in cerebri mēbranis colligitur aliquid, quod in pus aut corruptelam versum mortem inopinatò accersit: & hac via censeo posse fieri dāna, quæ authores reppererunt, in his qui ex huiusmodi vulnerib9 perierunt. Quibus omnibus fracturæ fortibus accedit alia, *pertoratio dicta*, à telo acuto & oblon-

Li. de cal
ua. cura.

oblōgo inflīcta. Atq; hæ sunt caluariae fracturarū species, quę potissimum speculatione dignę existunt. Pręter quas à recentioribus alię plures reperiuntur, à telo incidente, & à corpore suscipiente, formā capientes, vnde breues, longę, rectę, oblique, angustę, latę, orbiculares & alię huius conditionis non paucę, quarum cuilibet contusionem adiungi affirmat Hipp.

Nec parui momenti est nosse telorum differentiam, quibus caput vulneratum fuerit: sæpe enim & percutiente, & telo innotescit, qđ in vulnere occultum latitet Hipp. enim statuit tellū illud esse quo alter alterum vulnerat: in telo inquit considerantur pondus, prout graue aut leue est: figura, quatenus latum aut angustum videtur: à lato aut alterius figurę fit collisio, aut fractura: ab angusto inscissio aut punctura: frangit etiā casus ab alto. Sic Gal. de his sermonem habens ait, quod vulnera fractureve omnes, inscissione, cōtusione, fractione, erosione, & tēsiōne pueniūt. Incindūt quippe arma quę acutę sunt aciei, vt ensis & gladius: cōtundit graue omne & purum, atque hæc tanto grauius, quanto vehementius irruunt.

Dictum est à principio huius institutionis, tria in capite præter carnem & cutem posse vulnerari, os, membranas, & medullarem substantiam. Quo fit, vt neccssum sit vtriusq; partis læsiones docere cognoscere, explicantes cuiusque signi vim & efficaciam, ad ostendendam tum caluariae, tum membranarum aut cerebri ipsius læsionem. Cognoscimus autem capitis læsionem ex vulnere, tum sensibus, tum pathognomonicis signis, tum etiam indicijs aliquibus coniecturalibus. Sic cranei fracturam,

Li. de of-
fi. Med.

Li. de can.
mor. in fi.
Li. ar. me.
c. 80.

Cómēt. in
3. de of-
fi. med.

Signa.

ram aliquando qualis & quanta sit, visu cōperimus: quòd si delitescat, digitis optimè exploratur: ac si id non suffecerit, specillo faciliùs innotescet.

Quòd si his omnibus tentatis cognosci non possit, ad accidentia vulnerum confugies: quippe hæc ut pathognomonica & propria specialius cuiusque partis damnum monstrabunt. Nam quædam crassam tunicam ab osse diuissam esse ostendunt: quædam sanguinem aut pus, aut ixorem, aut humiditatem reconditam declarant: quædam cerebri intemperiem, aut ipsum esse dissectum, vel vehementer contusum monstrant: quorum omnium ut certior fiat Chirurgus, primo ad laborantem accessu inquirat diligenter, quali telo fauciatus fuerit, si vehementer, si ex sublimi loco ceciderit, si in lapidem aut rem duram impegerit, aut à re tali ictum acceperit: à lapide proiecto, vel à telo in manu.

Insuper an accepto vulnere confestim procidat homo: quia lætiam fuisse animalem potentiã intus ostendit, & motiua instrumenta per consensum à cerebro læsa: sic vomitus biliosus permanēs, fractam caluariam, & facultatem etiam intus lēdi, & compati ventriculum designat, ut docuerat Hippo. statuens quibus cerebrum dissectum fuerit, his febrem & bilis vomitum accidere.

Pari ratione si vertigine corripiatur, anteriorem cerebri partem lædi ostendit Galen. 3. de locis affect. 4. acut. comment. 38. 4. aphorismi. 7. Similiter si ab ictu obcæcatio succrescat: nam præter fractam caluariam, internam cerebri partē lætiam esse monstratur, si quidem ab ea nervi vitorij, qui adeò compatiuntur, originem trahunt.

Libr. i. de morb.

Li. de coacis.

Li. de lo. in hom.

Lib. 6. apho. 50.

Cels. li. 5

Gale. li. 4. de mor. & sym. ca. 7.

Longè

Longè maiori euidentia monstrat prædictam læsionem sanguinis fluxus ex naribus, ore aut auribus: quia membranarum aliquam, aut venarum quæ in ipsis sunt, disruptionem monstrat.

Lib. i. de morbo.
Li. 7. aph.
59.

Verum si laborans obmutescat, cerebri vehementer concussionem, ac ex consequenti graue damnum ostendere statuit Hip. quam sanè concussionem vehementem rarò sine damno alicuius partis cerebri adesse, euidentiissimum est, cum vocalia instrumenta ex cerebro oriantur.

Li. 7. aph.
34.

Quòd si dentium stridor adfuerit, cerebri tunicas noxam recepisse manifestè constabit: si tamen cum hoc stupidus laborans videatur, tunc quidem inquit Hipp. in capitis ictu, stupefcentia malum.

Quibusdam etiam stupor aduenit, musculis temporum affectis, & ex compressione fractæ calvariae, vel punctura nonnunquam prodit.

Rigor etiam superuenire solet, & inordinatè, ac circa iudicatorios dies elucescere, qui noxam cerebro illatam ex vulnere cum fracto osse cõmostrat, quòd natura acri humore laceffita nocuū expellere conetur: sed cauere oportet, ne rigores à corporis vitio succrescant, nam parum mali eo tempore ostendunt, sicut plurimum craneo fracto.

Lib. de iudiciis.
Li. de coactis præ.
Li. 4. aph.
53.

Aduenit etiam febris continua, quæ si non à primo die inuaserit, ingentis mali præludium existit: nam euidens signum est, ex materia sub craneo putrescente, vel inflammatione aliqua inchoante suboriri. Quod docuisse Hippoc. constat, nam perniciofa iudicatur si decretorijs diebus appareat, vel ultra tēpus inflammationis perduret, aut leui vulnere superuenerit, vel delirium commouerit, aut si neruorum rigor vel distensio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Ob id enim dixit Auic. Si in capitis

capitis dolore & ictu febris accenditur, & mentis perturbatio adest, caput inflammari manifestum est.

Quod si paralyfis accesserit, mox ab inflicto vulnere, cranei fracturam & cerebri ab osse compressionem ostendit: sicut dum postea procedente malo suboritur, indicium est inflammationis cerebri, aut obstructionis viarum ab humiditatibus illabentibus in neruorum exitus.

Si tamen apoplexia ex vulnere fiat, signum est, craneum confractum esse, & cerebrum punctione aut vehementi compressione adeo affici, vt ventriculi eius lædantur. Certiores tamen reddimur de huiusmodi damno, si osse comprimente eleuato, eger respirare coeperit, & à noxa liberari: constabit ex læsione caluarie fieri, si febrem sibi habeat comitem. Epilepsia verò etsi rarò vulneribus capitis succrescat, aliquando tamen meninges læsas esse ab ixore mordente commonstrat, in qua maior est motus conuulsui prouentus quàm oblæsiō sensuum.

Accedit vulnerato capiti conuulsio mille modis, omnibus tamen lethaliter, vt Hippoc. proferit: quippe euidentissimum est cranei fracti indicium, & ex fractura læsarum membranarum ab inflammatione, si processu temporis succrescat, & à punctione & mordicatione ossis fracti, si mox ab inflicto vulnere. Sic pro ratione partis in caluaria affectæ conuulsio suboritur: nam aliquando faciei altera aut vtraque pars conuellitur, vt in spasmo cinico.

Item oculi immobiles fiunt, & strabosi redduntur, aut quæuis alia pars vulneratæ parti opposita, vt cùm vulnus dextra parte infedit, sinistra con-

L

uelli-

Lib. 5. apho. 1.
Libr. de
coa.

uēllitur, aut ē contra: vel si in medio capitis vulnus insit, vtrunq̃ue latus conuelli conspiciamus.

Li. 7. aph.
14.

Li. 7. aph.
24.

Desipere capite vulneratos damnauerat Hipp. dicens: In capitis ictu desipientiā quādoq; occurre re, & malum esse. Pari ratione idē author dixerat, in ossis præcisione stupor aut desipientia, si in vacuū apprehenderit, in osse præsertim præciso, quod in capite est: non simpliciter tamen, neq̃ue vtcunq̃ue hoc contingit, sed vsq; ad interiorem superficiem, quam locus continet vacuus, in quo cerebrum con seruatur, desipientia sit, siquidem passio iam mem branis & cerebro proxima existit: cumq; igitur à principio accepto vulnere desipientiæ fiunt, in an cipite habēt. Quod si transacta quarta, aut septi ma, aut decima quarta apparuerit, in cerebro iam fa ctam, aut fieri inflammationem.

Prætereā somnia atq; vigiliarū excessus, si post capitis ictum succrescāt, inflammationem, aut irri gationem cerebri monstrāt, vigiliæ ex caloris impe rio, ac si dormitet laborans ignea phantasmata oc currunt, facile expergiscuntur, clamant, delirant, & capiti sæpe manum admouent, & oculi sponte la crymantur, & circa sensus tenebrose, aut accense vi siones apparent, aut sonorum non existentium au ditus, quæ anteriorem cerebri partem læsam osten dunt. Adest & delatio in somnum, vel ex irrigatio ne frigidi succi, aut si mox ab illato vulnere sub oriatur, cum detentione subita animæ & corporis, compressionem ventriculorū cerebri à fracto cra neo, vel nimiam sanguinis frigidi prolapsionem in prædictos ventres.

Adest etiam aliud non minoris momenti signū, dolor nimirum ingens, indicium quidem separa tionis

sionis membrane ab osse: quo tempore colore inficitur cineritio aut liuido, & substantia fit aucta ob venarum, quibus alitur, scissionem, necnō & aliarū ē medullio. Quo tēpore dolores in sincipite & occipite adeo sunt vehementes, vt sæpe laboras manum ad mouere capiti cogatur. Ad sunt & rigores quā plurimi: pulsus cerebro affecto vndosus: membrana lala, ferrinus, aut conuulsionibus interceptus: oculi inflammantur tanquam si lippitudine laborassent.

Quibus iā apparētibus nulla prorsus in vulnere sanies generatur, sed veluti salitū apparet, aut caro ipsius ab osse discedit, vel laxatur, & subsidet. Nā ob id dixit Hipp. si in vulneribus prauis, & fortibus tumor non appareat, ingens erit malum: quod his verbis dixerat idem author. Si post febrem vulnus colorem amittit, & pauca ex ipso effluxerit sanies, æger moriturus est, dum siccitas ab externa causa non prodeat. Quod nosces, quia praua accidentia protinus sequuntur, si ab intrinseco vitio prodeat prædicta siccitas. Quæ sanè signa pariter quandoq; simul omnia apparent, interdum vnum aut duo aut plura, aut nullum, & cum hoc æger moritur, quia in leuibus & contēnēdis vulneribus sepe cerebri cōmotio, quæ mutos reddit sic affectos, grauissimum accersit malum: nonnumquam transcolatio humiditatum, quæ sit per futuras, ipsis præ iētus vehemētia de hiscentibus: tanē hæc mala, non nisi transacta vndecima die succrescere assolent, aut parum ante, cū anteā leuissimū apparuisset vulnus.

Li. 2. pop.
Li. 5. aph.
66. 67.
Li. de coa.
Li. 1. prog.
nost. 25.

Ex capitis præstātia, dignitate & partiū compositionum varietate & tenuitate substantiæ, aut

L 2

Contu-
sionis in
capite
sensi. curatio.

fenfibilitate prodit, nullum in eo vulnus contemnē-
dum eſſe, quantumuis levis contuſio ſit: cuius pri-
mo loco inſtitutum eſt agere. Eſt igitur æquimo-
ma, ſeu contuſio, tumor tactu mollis, cedens, livi-
dus, & magna ex parte indolens. Qui ſanè ſit à gra-
ui quodam corpore obtuſo, & æquali, quod extrin-
ſecus caput percuffit: contunduntur venæ exiguæ,
& diuortium patiuntur, ſanguisq; cū tunicas ve-
narum tranſcolat, profunditur, cute externa inte-
gra manente. Cuius mali naturam expreſſit Galen.
atque etiam Hippoc. ſtatuens partes contuſas amit-
tere naturalem vñionem cum ſanguinis profuſio-
ne ad loca iuxta venas.

Lib. 2. de
frac. li. 4.
de mor.

Contigit huiusmodi morbus in capite, vno è qua-
tuor modis: nimirum cū ſola ſit carnis contuſio,
ſimplex & citra complexum alterius mal: ſecundo,
cū præter carnem contuſam, etiam cutis diſcindi-
tur, & ſit cum vulnere contuſio: tertio, cū præter
externam contuſionem, cerebrum intus quoque à
re contundente commouetur, & læditur: quartove-
ro, & vltimo, cū etiam craneum læditur, contu-
ſumque, aut confractum efficitur. Quorum omniū
ſeorſum breuiter meminero, quo vtilior & clarior
ſit curationis inſtitutio.

De ſim-
plici cō-
tuſione.
Li. 4. met.
cap. 7.

Cū ſanguinem contentum extra venas, in con-
tuſione neceſſum ſit putredine, aut alio vitio fœda-
ri, ni cito præueniatur, vt ſtatuit Galen. Idcirco iux-
ta optimam rationem Medici, quamprimum ſtudēt
præcauere ſcientes ægrè diſcuti poſſe, ſi iam in gru-
mos congerit, aut ad eandem partem alij humores
confluxerint. Quo ſtudio primò diligenter cauent,
ne ad affectam partem, alienæ humiditates procum-
bant, tandem vt extra venas ſanguinem profuſum
diſſipent, antequam ingruerit, & venas diſruptas
compri-

comprimant, ac roborent. Quamobrem mox à principio ex Galen. & Auic. mente nonihil ex adstringētibus his, quę dixerunt, admiscere oportet, donec venarum tunicę densationem adeptę plus sanguinis non fundant: postea solis resoluentibus vten- dum. Sic primo mali accessu (si opus fuerit, sanguine misso) capiti derafo admouere oportet rosaceū omphancinum, aut vt Gal. placuit oxirrhodinum, aut rosaceum myrtino admixto, postea oui candi- dum aliquādiu agitatū, cum lini stupa exceptum, additis rosarum pulueribus: nam myrti puluis plus comprimit, quā in principio par sit, quinimō for- san sanguinem condensare est arbitrandum, adeo, vt resolutioni deinceps ineptior fiat. Sequenti die, nonnihil camemali adijcies, & si dolor creue- rit, caput vniuersum rosaceo, ex olio maturo tepido bis teruē in die inunges, & lanam eo imbutā appo- nes. Quod si resolutioni magis inniti placuerit, pul- uerem addes ex rosis, betonica, & calamento, & de- super lata splenia madefacta, & expressa, vino nigro decoctionis rosarum, betonicę, & camemali appo- nantur. Præterea vtēris emplastro confecto ex ca- memali, meliloti, furfuris ana. p. j. farinę fabarū & lupinorum ana. 3. j. pulueris myrti 3. f. cum sapa, li- xiuio & oleo myrtino aut camemali fiat emplastrū. Quibus vtēris, donec tumorem decreuisse compe- reris: & postmodum adhibebis vnguentum ex oleo anethino, camemelino & pulueribus, meliloti & ro- sarum cum modico croco & cera, desuper linteolū duplicatum madefactum vino stiptico addito sale, & camemalo adhibebis. Confert & aqua vitę, ac tandem superposito emplastro diapalma, aut oxi- croceo, ad sanitatem perduces. Quod si consusio le- uis sit, à quouis frigido superposito leuamē susce-

Li. 14, me
tho c. 3.
F n. 1. 3.
tra. c. 3. &
tra. 3. c. 3.

Li. 2. pha.
lec.

L 3

piat,

Institutionum Chirurgicarum

ptat, siue lapis, siue ferrum sit, vel mica panis aqua frigida madefacta.

**De con-
tusione
cum cō-
mōtione
cerebri.**

Verum si ex ictu vel casu, non solum contusione apparet, verum cerebrum commotum, agitatum, & laesum fuisse constiterit, quod laborans obmutescat, & veluti catalepticus apparet: nam plerunque ex signis quae cranium fractum ostendunt, pleraque solent succrescere: ob id maiori diligentia rem hanc tractare necessum erit: praesertim cum cerebri commotio plerumque fiat a grandiori casu ab alto, vel vehementi ictu, a quibus cranium aut suturas obladi non raro contingit, praesertim si his sanguis e naribus, ore aut auribus profiliat: indicium quidem disruptionis vasis alicuius membranarum. Postquam autem redierit laborans, licet vel mutus, vel omnino mente constans supersit, necessum est, dolorem, qui plerumque huic malo comes est, mitigare, caput roborare, & dilacerata vasa firmare & comprimere, & confluentem humiditatem aut saniem resolvere. Quibus consideratis, ne doloris inclementia humores ad caput euocentur, sanguis tunc mittendus est, quantum vires tulerint, non tamen confertim, sed per vices, quo magis fluxionem auertas. Victum praeterea tenuissimum institues, corpusque quieti mandabis in loco temperato & mediocriter lucido. Praeterea considerabis, caput omni arte esse roborandum firmandumque, & interim dolori prouidendum, & ultimo resolutioni humiditatum. Quibus vsibus proficua sunt, quae affectae partis calorem innatum foueant: quem vsus praestat lana dulci oleo calenti madida cum rosaceo omphacino, aut myrtino, camemelino, aut liaceo

liaceo & albumine oui. Leuato namque dolore, aut tertio die, hoc vtêris emplastro, quod recipit farina fabarum, pulueris rosarum, absynthij, myrtillorum, camemali, meliloti & sthœcados, ana partes æquales, albuminis ouorum, quod satis, vt cum oleo rosarum & camemali fiat emplastrum, addito modico vino. Quod si sufficere non videatur, discussionem valentiùs aggredi opus erit, ne quod in tumore relinquitur, suppurationem experiatur. Nec displicet cerato ex oleo Aparicij confecto, vniuersum caput circumdare, aut ipso oleo fouere. Cui vsui probatum est quod recipit absynthij. m. ij. rosarum rub, florum camemali, betonicæ & sthœcados, ana. p. j. bulliant in vino rubro, postea contundito, & addito farinae hordei & fabarum, ana. 3. iij. cimini. 3. s. rosacei quod satis pro cataplasmate. Verùm si his exhibitis, tumorem nihil minui comperiamus, & molitiam, vel seruauerit, vel denuo contraxerit, verendum est ne in pus mutetur quod ibidem contentum est: quo tẽpore ne intus aliquid permeet, quã citissimè in suppurationem & apertionem ducere opus erit. Tunc enim vtêris (post fotum olei dulcis in quo ferbuerit alihææ radix) tripharmaco, quomirum in modum id opus consequêris, aut alio ex emplastris suppurationi idoneis, cum triticea farina, vitellis ouorum & croco. Dissecto abscessu & extracto pure, vlcus curabis digerendo, quousque opus fuerit, & postea his quę abstergendi & exsiccandi vires habent, donec caro nouiter supercrescat.

Quod si cum vulnere accidat contusio absq; caluarie nocumento, cõtraria prorsus methodo vtendum est: nam contusionibus adstringentia & resoluentia pharmaca satis sunt: at in vulnere

De vulnere capitis cõtuso.

Institutionum Chirurgicarum

contuso (quòd calore destituatur pars, longè magis, quàm in sola contusione, vbi integra manet cutis) suppurantia pharmaca mox à principio adhibere conuenit: nam ob id carnes contusas, in pus necessariò mutari dixerat Hippocrat. Quo fit, vt si telo obtuso, graui & inæquali, cutem, panniculum, & carnosam substantiam abrumpi contingat, cum partium contusione, craneo integro manente, mox vt ægrotantem adieris, si quid præter naturam in vulnere contineatur, protinus auferes, & si sinuosum sit vulnus, quo medicamenta omnes partes nò attingant, si aliter fieri non possit, dilatare oportet, & minimè lichinis formare, aut quàm paucissimum, sed abluere vino, & coniungere quantũ possibile fuerit, & abrasis capillis per vulneris ambiũ, si sanguis immodicè fluat, puluisculis præpediatur, aut ficcis filamentis, vel oui candido. Et præmissa euacuatione per sanguinis missionem, & parca ac refrigerante victus institutione præstita, tentatis omnibus distractionibus, exterius, doloris gratia partẽ vulneratã, & cõtusam, rosaceo aut myrtino oleo inũges, & intrus ea admouebis quæ pus mouent, digestiua communiter dicta, donec symptomatum præterierit suspicio. Studendum quidẽ est in huiusmodi contusionibus, quàm celerrimè contusas carnes, & sanguinem in pus vertere: minus namque phlegmone tentabitur vulnus, & ex sedatione doloris robur parti addetur, fluxionesq; prohibentur: cauentes ne vlcus, aut aëris frigidi contactu, aut frigidis medicamentis recrudescat: quod maioris mali solet esse causa, vt ex Hippoc. constat. Nam minimè ad cicatricem vulnera duces, nisi media coctione, vt ex eodem authore & Gal. euidenter constat. Hoc itaque diligenter seruabis, vt contusum

Ii. de vl-
ceri.
Li. de cal-
cur.

tufum vulnūs prius coctionem experiatur, deinde
 non dolorofam abfterfionem, alioqui plus attra-
 hes ad vulneratam partem, poſtea nouæ carnis pro-
 ductionem ac cicatricem induces. Itaque per initia
 ſolo roſaceo vtêris, vel cum luteo oui, in molliori-
 bus corporibus, in alijs verò, terebinthinam & oui
 luteum adhibebis, aut triapharmaco vtêris, niſi in-
 flammationis ſuſpicio ſit. Quòd ſi hæc non profue-
 rint, pbatiffimū eſt id quod recipit olei roſacei &
 terebinthinę, ana. ʒ. iij. cere. ʒ. j. croci, ſcrup. ſ. quòd
 ſi inflammationis ſuſpicio ſit, abluatur terebinthi-
 na, aqua betonicæ, & addatur farinæ hordei, ʒ. j.
 Verūm ſi carnis productuum efficere velis, addes
 ʒ. ij. puluerum corticum thuris, & ʒ. j. aloës: poſtea
 ſuper totum vulnus cataplaſma appones, quod ro-
 borandi caput vires habeat, nec non & digerendi,
 ob pituitæ & humiditatis copiam, quæ in contuſis
 ſæpiſſimè accreſcunt ad œdematis modum, quem
 admodum in curatione contuſionis dictū eſt. Hoc
 tamen vnum animaduerſione dignum iudicaui, co-
 quòd dictum ſit ſuppuratorijs & humidis eſſe vtē-
 dum, id quidem cautè eſſe agendum, in contuſio-
 nibus temporum & tendonum: nam ſæpe grauiora
 mala & corruptiones ſuccreſcere aſſolent, & ob id
 pure expurgato, ſiccioribus vtēdum: nec diſplicet
 oleum Aparicij.

Qualiter autem cognoſcere & curare liceat vul- De cōtu
 nus contuſum, cum cranei contuſione aut ſubin- ſione cū
 tratione, tactu, & præſcriptis accidentibus facilè ve ſubintrā
 neberis: quo tempore coniectandum eſt & diſcer- tione
 nendum, an hæc cranei contuſio ſit cū vlcere, aut cranei.
 citra ipſum, vel adeò magna ſit cranei ſubintratio
 & fractura, quòd mēbranas dirumpat, aut vtcunq;
 aliter lædat: quo tempore aperta contuſione vul-

L 5 nus

Institutionum Chirurgicarum

nus curari, multi ex nostri temporis Chirurghi cōsulant: quod profectō formidādū erit: nā vbi vulnē rata caro nō est, fidere oportet, ac sperare plus effeētūrā quouis auxilio naturā, quā carne dirupta & ossibus perforatis, vbi longē minus potēs est, quā carne & cute protecta: & ob id sciendum est, contusionem cum cranei subintratione sine vlcere, primō desiderare cranei eleuationem, tum per capillorum euulsionem: nam cucurbitulam, licēt multi consulant, formidare oportet, quia cuius ad partē euocātur lēfuri humores, quā eleuetur craneum: tum verō per ea medicamenta quę siccēt, roborēt calfaciāt quę caput, qualia veteres illi cōmendarūt, solum Aparicij oleo liquatū isis, aut gummi elemi emplastrū, & capiti vniuerso appositum, subius facta ipsius olei inunctione. Quod si vel inflāmatio tentauerit caput, aut leniori velis vti curatione, fateri, sanguine misso, capiti adhibere cataplasma temperans ex pulueribus rosarum, cameinali, meliloti & croci, cum oleo rosaceo & oui albumine & vitello, donec tumor subsideat: postea verō adhibere oportet emplastrum ex fermento, terebintina & furfure aut ex melle, sulphure, & furfure, sale & puluere absynthij: vel vnguentum ex gummi elemi. Quod si hæc non profuerint, & accidentia non supercrescant, satius erit (præsertim in capitibus puerorum, & corporum mollium) os sic relinquere, quā cutem incindere, & auxilia tentare, quæ maius damnum sunt allatura: cutis enim, vtpote naturale tegumentum, incredibilis est efficacix & vtilitatis. Verū si cum vlcere fuerit subintratio cranei, tunc quidem facta dilatatione sufficienti, & præmissa sanguinis euacuatione, & lenitione ventris, ac omni diuersionis

frontis genere, rem ages, velut cum craneum fractum existit, si accidentia præsunt, aut verearis: sin aliter, vnguento vtêris ex gummi elemi appposito, & supra vniuersum caput emplastro, quod recipit vini nigri. 3. xvj. olei absynthij & canemali ana. 3. j. mellis communis. 3. ij. pulueris rosarum, canemali, meliloti & fursurum torrefactorum ana. p. j. fiat emplastrum, additis duobus ouorum vitellis, & postea vt par est, vlcus curetur.

Verum si capitis vulnus simplex sit, citra vllam cranei lationem, neque ad ipsum telum percurrerit, tunc quidem mens erit, futura vulneris labra vnire, si in lateribus capitis fuerit, & in infima eius parte foramen relinquere, per quod penicillo appposito pus expiret: tandem in reliquis, vt vulnus simplex curari debet. Secus res se habet, si in summo capitis vulnus sit: non quidem elichinis efformare vulnus oportebit, vt indocti homines perperam & præter artis rationem faciunt: nam vbi sanguis non fluit, aut abradi debet vulnus, abluere calido vino, & exsiccantibus curare, longe tutius est, quam paruum vulnus longè maius efficere quàm telum. Quo tempore terebinthina cum oleo Apariciij vtêris, aut balsamo, vel vnguento Isis, donec necessum sit carnis generationi prouidere. Quod si vulnus etiã in summo capitis sit, & ex casu cutis plurimũ sit dirupta, tunc quidẽ licet in summo sit, nõ erit ab re cõseruatiua sutura vnire, relicto foramine ad puris expurgationẽ. Qua sanè curatione, licet craneũ detectũ sit (si nullum præsit lationis vestigium) satius erit manus continere, quàm leui timore cõrusionis cranei ipsum abraderẽ (licet id consuluerit Hippoc.)

De simplici capitis vulnere.

quo

quo & vulnus maius sit, & ob id periculosius: sicca enim medicamenta maioris sunt efficacis, & valentia extrahenatum illum sanguinem in contusione conterere, iuvante cutis mediocri tegumēto. Nam ob id censeo plurimos perijisse, quia fidunt Chirurghi magis abrasioni cum blandioribus medicamentis quam siccis citra abrasionem.

De capi-
tis vul-
nere eū
cranei
fractu-
ra.

In nulla alia vulnerum aut ulcerum curatione, quod ego legerim, maior usquam suborta fuit controversia, tum inter veteres illos sapientissimos, primos artis professores: tum inter neotericos, & nostri temporis Chirurgos, quam in his capitis vulneribus, quæ os fractum sortiuntur. Nam extant ex altera parte, Asiatici Medici, ut de Megete Sidonio, & Eudemo retulit Galen. quibus solum mens erat siccis medicamentis prædicta vulnera curare à principio usque ad cicatricis obductionem: suscipientes principium huius præcepti ab Hippoc. qui primus omnium ulcera nulla madefacere instituit, & omnia siccis esse curanda, eo quod verissimum sit, siccum sano esse simile. Id quod profectò maxime erat necessariū in capitis vulneribus: tum quia ulcera, humiditatibus extraneis ex propria conditione abundant, quibus si medicamenta addas humida, necessum est maiorem succrescere, & ad putredinem subiectas partes deducere: tum verò ratione ossæ naturæ, qua caput maiori ex parte constituitur. Cui doctrinæ adstipulatur Galen. statuens in omnibus & in prædictis maxime, videndum esse eis, ac siccioribus ubi os fractum fuerit, sumēs pro exemplo unguentum isis, barbarum, aut viride, & huius census alia. Quod sanè dogma, adeo religiosè & observanter & citra ullam distinctionem nostri temporis Empirici, & Chirurgorum aliqui ob-

Lib. 2. per
loco: c. 1
Li. 5. per
ge. c. 14.
Lib. 6. me
tho. c. 2
Li. 4. me.
th. c. 5.

obseruant, vt neque alijs medicamentis, neque vlla
manus actione, aut ossium fractorum prouidentia,
extractione, abrasione, aut perforatione, quantum
uis membranas oblædant, pungant aut dirumpant,
vtantur, sed solùm exsiccantium, resoluentium &
corroborantium efficacix fidentes arbitrantur,
non solùm vanam & crudelem, sed & perniciosam
quoque esse reliquã curandi viam, siue blandis fiat
medicamētis, siue manus opera, maximè cùm expe-
rimentis non paucis confirmauerint sui dogmatis
veritatem & vtilitatem. Reliquam verò partem
tuentur Hippocrat. vt primus author, & Galen. lo-
cis citatis, necnon & Auicenn. Celsus, Paulus, &
alij sapientes Medici, atque etiam nostri temporis
Chirurgi, statuentes fracta, collisa, & vtcunque so-
luta ossa esse vel abradenda, vel euellenda, perfo-
randa, complanandamque superficiem, & postea
verentes inflammationem, humidis & blãdioribus
medicamentis, ac forsan minus siccis, quàm ossium
natura expostulet, vlcus curant omnes, excepto Hip-
pocrat. Probant hi authores rationem sui dogma-
tis, quòd periculosum arbitrentur expectare vulne-
ris consolidationem & curationem, donec ossa fra-
cta coalescant, & poro seu callo medio iungantur,
quin antea succi & carnes vlceris lethali vitio cor-
ripiantur, vt frequentissimo euentu compertũ est
in his, in quibus citra vllum ferramentorum opus
tentarunt vulnus curare: quippe à septimo die
plerunque lethalia accidentia succrescunt, ob ad-
ductam rationem, adeò graua, quòd licèt postea
craneum perforare aut abradere tentes, nil pro-
ficere constet. Quo euentu moniti Chirurgorum
nostri temporis ferè omnes, mox à principio
ad cranei abrasionem confugerunt, vt separata
parte

Libr. de
vul. ca.
Lib. 2. de
frac. 57
eadẽ pa.
48.

parte soluta ossis, quàm citissimè exeat, quòd decidit intra cavitatem aut in osse est contusum, & caro ossi sano adhæreat, & vulnus pristinae sanitati restitatur. Hanc sane legem statuit Hippoc. hanc sequutus est Gal. dum apud Romanos Chirurgiam tractasset: & hos sapiētissimos viros sequuti sunt alij in re Chirurga illustres viri, Hispaniam degentes, cum euentu felici & plurimis exemplis probato. Hoc tamen contra Hipp. mētē esse arbitror, nimirum siue os abradatur, siue secus, semper vfos fuisse blandioribus & humidis medicamentis, vt de se Gal. refert cū in Romam ab Asia redisset, quē sequuntur (licet varij in hac re fuerint) Celsus, Paulus, & Aetius, & omnes nostrę ætatis Chirurghi.

Verū si quis controuersiam hanc diligentius & penitus examinet, ratione sumpta ab ipsa rei natura, proculdubio reperiet, neutram harum factionum absolūtē veram esse, neque ex omni parte ad mē Hippocratis, & ex consequenti, nulla ratione (licet) exequendam fore. Censeo quidem primos fuisse alteram partem sui dogmatis, verissimam quidem, cæterum diminutam ac sæpius insufficientem, credentes sicca medicamenta sufficere indistinctē, & indiscriminatum (vt ipsi arbitrantur) caulariæ quamuis fracturam reficere, & vlcus curare, citra vllam aliam ossium fracturam prouidentia, & quod deterius est, arbitantes, hanc esse mentem Hippocratis & veterum omnium, quorum fuit institutio & præceptum, sicciorum medicamentorum, quasi ipsi negauerint manualem operationem, & ossium abrasionem, quonihil est apud Hippocratem, & Gal. ac reliquos viros strenuos vulgariis. Commendarunt quidem
sicca

Sicca medicamenta, cæterum non negarunt ferramentorum vsum, vbi opus esset. Quippe nullis ossium tracturis ferrum adhibere, nouum profecto est: omnibus tamen cranei solutionibus subuenire abrasione aut perforatione vel ferramentorum opore, antiquum & Hippocraticum non est: hoc quidem vitio vertendum est. Chirurgis nostri temporis: illud verò Empiricis, & alijs qui se nouæ ac particularis curandi rationis institutores venditant. Sic nostri temporis Chirurgo decepit Gal. qui Romanam Chirurgiam sequutus, quanquam siccis medicamentis plures in Asia viderit sanitati restitutos, quàm humidis, illis relictis, Romano more vtēs, humidis vti mille in locis probauit, præcauendæ inflammationis gratia, vt de rosaceo, farina triticea, & hordeacea, ac de alijs huiusmodi refert. Atque hæ sunt vtriusque factionis rationes.

Nos quidem post plurimos vtriusque dogmatis euentus, præhabita etiam maturiori consideratione, & præhabitis sapientissimorum in re Chirurgia virorum consultationibus, arbitramur, vtriusque opinionis (quarum quælibet duabus constat partibus) alteram partem tantum esse veram, & ex vtraque parte vera constitui genuinam & verā Hipp. mentē & in hac re doctrinā. Sic Megetis & Posidonij sententia, quatenent, in capitis vulneribus siccis medicamentis esse vtendum, tanquam verissimam arbitror, vt quæ primum authorem habuit Hippocratem. Quatenus verò, non proferunt, ossa esse abradenda, aut aliter ferramentis tractanda, id rejiciendum fore arbitror, tanquam omni ex parte doctrinæ Hippocratis aduersum, & ex opposito contrarium: necnon & Galeni, Pauli, Celsi,

Celsi, & Auicennæ, quantumvis qui hodierna die hanc factionem tuentur, huiusmodi auctores in sui patrocinium aduocent, quatenus ad hanc partem attinet, imponētes profectō illis suum figmentum. Pari prorsus ratione censemus alterius dogmatis primam partem, quæ statuit ossa esse abradenda, verissimam securioremq; esse, & quæ (sicut probatum est) ad mentem Hipp. & reliquorum virorū ac Chirurgorum nostri temporis felicissimis exemplis confirmata est. Arbitramur tamen reliquam eiusdē factionis partem esse à ratione & Hipp. mente alienam, vt quæ blandis & humidis medicamentis huiusmodi vulnera esse curanda statuatur, cum vulneribus, maximè capitis, nocua existat.

Quibus sic constitutis, constat vulnerum capitis curationem, non omnibus ossium fracturis, per vulneris dilatationem & formationem, ac eorum abrasionem, aut extractionem exercendam fore, neq; omnibus denegandam esse manuum ac feramentorum operationem. Cæterum vtcunq; sit, siue ossa abraferis aut perforaueris, siue nihil horum feceris, semper siccis medicamentis vtendum est à principio ad cicatricem, blandis & humidis nequaquam: nisi inflammatio vlceris, aut membranarum, vel quoduis aliud accidens tantisper eis vti consuluerit, aut alijs admiscere: quod si incautè & diutius fiat, longè grauius erit, quo magis os perforaueris, ac sine perforatione non tutum.

Ad instituendam veram, genuinam & legitimam curationem horum vulnerum, quæ cum crani fractura sunt, quatuor consideranda se se nobis offerunt: primum, quæ vulnera dilatare oporteat: secundum, quæ formare, aut quæ secus: tertium, quam ossiū fracturam liceat abradere, perforare, aut quæ ossa euellere,

euellere, quæ verò minimè: vltimò verò qualia de-
beant esse medicamēta omnibus proficua, & an sint
alicui aliqua peculiaria. Circa primum statuendum
est, id vlcus dilatandū fore, cuius ossa abradere, aut
perforare, vel extrahere citra dilationem commo-
dè fieri nequeat: nam cū aliquod ex prædictis ope-
ribus citra maiorem scissuram fieri possit, id quidē
eligendum summopere erit tanquam tutius: nā sæ-
pius nouacula malū lethalius, quā telum percutiens
effecit. Præterea dilatare oportet sinuosum vulnus,
quo facilius medicamentum omnes partes perua-
dat, nisi commodam nactum fuerit expurgationi fi-
guram: rotundum autē vlcus non id necessariò ex-
postulat, licet vile aliquando sit. Circa secundū tu-
torem curationem vulnerum capitis arbitramur, so-
lū ea elichinis formare, quibus os abradi neces-
sum est, & quibus sanguinis profusio adiungitur.
Quamobrem laudare non possum quorundā Chi-
rurgorum cōsuetudinē, qui nullum capitis vulnus
citra dilatationē curare sciunt, efficientes in mem-
branæ & carnis separatione à craneo longè maius
damnū, quā telū, cū sola exsiccatione & vnione tu-
tius & citius ac iocūdius curassēt, quā facta frustra
& inutiliter scissura & formatione, quo difficilius
deinceps vulnus curatur. Tertium quod proposui-
mus ad legitimam horum vulnerum curationē esse
necessarium scitu (ac forsan si à recto discesseris,
periculosius) est, quæ ossa ex fractis necessariò abra-
sionē, & quæ perforationē aut auulsionem expostu-
lent, ita vt citra id, longè periculosius euadat ma-
lum: & quæ licet fracta sint, maius & certius pericu-
lum minetur, si ferramenti vtaris, quàm secus. Cui
vsi expendere oportet, quòd si ex vulneris signis,
ex vulnerantis vigore, ex teli acutie aut gravitate,

M

& ex

nota

Institutionum Chirurgicalium.

& ex laborantis symptomatis, quæ mox à vulnere illato succrescunt, constituent, lēsum fuisse aliquo modo cranium, siue angusta fractura sit, siue sedes teli, aut cranei contusio, aut vicunque, vel in prima aut suprema cranei superficie, aut profundius in medullio, vel in vitrea seu diploide appellata, maximè verendum est, ne temporis progressu, ignota scissuræ penetratione ad intima, perniciofa & difficulter reparabilia succrescant symptomata. Siquidem non raro disrumpuntur venulæ & arteriæ membranarum, & instillat sanguis, necnon ab ossis parte spongiosa, contusa aut discissa, quæ vel intra os putrescens, aut profundius supra cerebri membranas, vel ipsæ membranæ præ ictu dolentes & inflammatæ, aut malo suscepto per futuras cranei à pericraneo contuso, aut lēso, lethalia accersant accidentia, quibus nusquam subuenire possumus, etiam maiori diligentia eo tempore adhibita, quæ forsitan non succrescunt, longè minori in principio præhabita, vel leui abrasione aut perforatione cranei. Verùm cum neque si id feceris tutius incedes: nam sæpissimè osse abrafo aut perforato à principio, eadem & forsitan maiora ac certius, & accidentia & mortem succrescere comperiamus, ex vulnere illato à telo, & eo quod melioris gratia Chirurgi manus fecere: ob id pròfecto diligenter disquirendum erit, quales calvariæ fracturæ, quæ vulnera feriant, mentiorū ope indigeant, quæ verò secus, ne duplex fiat vulnus & malum malo addamus sub specie curationis.

Li. de lēc. Cum potissimam abradendi ossa calvariæ fracta, necessitas sit, ut sub sit aditus, succis qui intra caluariam transcolarunt (siquidem ut inquit Hipp. Quod

in bo.

Quod per angustum intrans, non autem exiens, affligit, & furere hominem facit) aut in cranei porositatibus contusum est, antequam putrescat, & os purulentum fiat, membranasque vitiet ac cerebrum: ob id profecto sciendum est, ex fracturis quasdam esse, quas nec ferramentis, neque quavis alia manus actione tractare citra maius & certius periculum possis: alias, quæ perforationem expostulant necessario: & nonnullas, quæ abrasionem quidem expostulant, perforationem autem minimè: alias insuper quæ non id solum, sed & ossium avulsionem, separationem, aut elevationem requirunt necessario. Tunc sic statuendum est: quocumque tempore accidentia læsi cerebri appareant, monstrantia, vel aliquid cecidisse intus, vel intra caluariam ruptum, aut in ipsa confractum, eo usque caput abradere oportet, donec sufficiens aditus subsit his, quæ intus læsura sunt, aut iam lædunt. Quod sanè malum vereri oportet, si in calvarie osse, fissura, scissura aut confusio appareat, quæ interius permeare inveniatur abradendo, facta atramenti probatione: quo tempore penetrare ad meninges oportebit citra ullam dubitationem, alioqui vereri oportet ne membranas inflammatione aut corruptione lethale afficiant, exitum non habentes extranei succi. In quo sanè opere Hipp. ubi abrasio à vulneris principio facta sit, non permittit ad membranas usque perforare, sed parum ante subsistere (ne ferro abradas, aut frigore diutius detecte lædantur) nā id arbitratur naturam facile posse separare. Quam sententiam nō semper exequendam arbitror: nā ubi aliquid prociidit in membranas, cuius occasione exitus queritur, caput abradere, & emisarium nō efficere, irritum & inutile est. Quā obrem, ubi post accidentiū aduētū caput perforatur,

Li. de vul.
cap.

M 2

necessa

Institutionum Chirurgicarum

necessariò aperienda caluaria est, quo pus expiret, nam tunc iam dura mater à craneo discessit: vbi verò constat aliquid prolapsum esse, & à principio abraditur, perforare oportet, sed nò eo die, quo fit abrasio, sed relicta tenuissima lamina, quæ facile commoueatur, subsistendum est. Secus tamen res se habet vbi internæ læsionis suspicio levis sit, licet fissura permeet, & parū adhuc confluxisse constet ex his signis quæ in vulnerando præcesserunt, aut adsunt: tunc quidem satius est ante integram perforationem & laminæ cōmotionem subsistere: nā sicca ebibentia, & resoluentia ac roborantia medicamenta sufficient profectò, reliquū discutere & extrahere. Quòd si iuxta futuras vulnus fuerit illatum, ipsas abradere nequaquā licet, sed à latere iuxta futuræ longitudinem vtrinque foramen excavare oportet: secus res se habet cū accidentia iam apparuerunt, & dura mater discessit à suturis putrefacta, & discissis filamentis.

Cæterum vbi ossa caluariæ fracta sunt, cōminuta, aut secus, ea tamen solutionis sorte, quòd prædictis succis, qui vel delapsi sunt de super, vel è venis membranarum aut cranei exsudarunt, pateat exitus, siue ossa dimota sint, siue nò sufficienter æqualiter sita, neque ferramentis tractare, mouere, abradere aut aliter euertere, vlla ratione cōuenit: longè enim maius beneficiū susceperat, cute non admodū disrupta, ex siccis & resoluentibus pharmacis, quàm ex fractorū ossium abrasione, aut separatione. Quinimo ex hoc opere plurimū lædi naturam, & lethalius fieri vulnus est arbitrandū. Pari ratione vbi fractura, cuiusvis sortis sit, in capitis lateribus adsit, nullo modo ferramentis aut dilatactione vtendum erit, sed futura aut vinculo & ynione opus est, quantum

rum possibile sit, relicto purgationi emissario. Verum si telo acuto craneum perforari contingat, vereri quoque oportet ferramentorum usum: nam præter id quod coniectabile est, sufficiens foramen adesse, cauere oportet nouam & maiorem capitis apertionem in huiusmodi vulneribus: quod si feceris, non errabis: nec si dimiseris, & siccis medicamentis utaris, quia in extremitate parui foraminis externa foraminis superficie amplior est hiatus, quo facilius quam in alio vulnere sua medicamenta proficua sunt. Prætereà ubi solum craneum directum denudatumque est, protinus abraderè suspicionem sola contusionis occultæ, periculo non vacat: nam cum id opus adeo graue & timorofum sit, quantumuis id consulat Hip. aggredi solo timore percitus, vereri plurimum oportet. Satius enim in hoc casu erit uti Celsi consilio, qui non solum in denudato craneo, sed in omni fracto osse emplastris & medicamentis exsiccantibus utebatur: quod ego non consulerem in scissione aut fractura, libenter tamen in ossis denudatione: quippe tunc cauendum est à ferramentis & apertione ac dilatatione cutis & pericranei, sed protinus craneum cooperire & exsiccare pro naturæ modo oportebit. Pari prorsus ratione fugiendum est à ferramentorum usu, vel ulteriori apertione aut dilatatione, ubi percussio aut vulnus in vno est loco, & è regione in contrario suspicamur factam fuisse ossis commotionem, aut solutionem: quod difficillimum arbitror: sed longe difficilius & grauius est partem sanam, siue tumeat, siue secus, aut aperire, aut craneum ferramentis tectare. Maxime enim in hoc casu utilitatis est, & ex necessitate naturæ affectus prodit, siccantia & roborantia auxilia adhibere, & caput fouere omni arte.

Cæterum ubi solum teli sedes elucet, aut contusio

M 3

apparens,

Institutionum Chirurgicalium

apparens, vel evidentibus coniecturis certa, abradendum quidem cranium est in fede teli donec solutionis vestigium deliteſcat, ibidemq; ſubſiſtendum, nec penetrandum ultra erit: nā id in huiusmodi vulneribus ſummē eſt graue & periculoſum, ſed mox ſiccis vtendum medicamentis. At verō in contuſione, abradendum quidem eſt, donec ſanguis ab oſſe pullulet, ſubſiſtendumque dum oſſis ſpongioſitatē complanaueris, & eo facto ſiccis medicamentis vtēris.

Vnumō, ſi oſſa adeo fracta ſint, & à ſuis locis ſemota & euerſa, quod vel membranas dirumpant, pungant, comprimant, ac dilacerent, ferendum nō eſt, quin protinus vel coequantur, & eleuata complanentur, ac ſi omnino exciſa ſint & ſeparata quā leniſſimē euellantur, ante quā membranis inflammacionem accerſant. Quippe credibile non eſt poſſe naturam pati adeo moleſtam configurationem citra maximum damnum: præter id quod ſic oppreſſa nequibit oſſa complanare ſuis, nec auxiliorum viribus citra manuum aut ferramentorum adminiculum, & ob id vel forcipe, vel eleuatorio inſtrumento, vel quouis alio idoneo, eo uſque dimmouere oſſa oportebit, donec membranæ à compreſſione, diſruptione, punctioneque liberentur. Quod ſi id citra oſſis extractionē fieri poſſit, longē tutius erit, quā vi aut quouis alio modo euellere, & in naturam violentiam interre: nam ſi ipſa abſque moleſtia ſit, complanare quidem & æquare atque vnire diſtracta oſſa facilē poteris, maximē medicamentorū huic miniſterio idoneorum adminiculo.

His ſuppoſitis, ſciendum eſt, veteres illos Chirurgos, & noſtri temporis plures innumeras ferramenta

mentorū formas, quibus prædicta opera exequerentur, excogitasse: quæ sanè potius apparatū ostendunt, quàm indigentiam compleant. Quibus relictis, quia eorum consideratio non est præsentis instituti, tanquam firmum haberi debet, nullum aliud ferramentum ossibus fractis abradendis, aut capiti perforando, æquè idoneum esse, ac id quod abradorium appellatur. Quippe hoc solo instrumento, quantum volumus, & quomodo instituimus, caput abradimus, aut perforamus, citra aliud dānū aut molestiam, id quæ tutò facimus. Secus tamen res se habet, si post aliquot dies inopinatò accidentia succrescunt: nam eo tempore si perforandum est, cycliscis seu serrato circulo craneum perforare licebit, quia tunc periculum non incumbit læsionis membranæ, quòd probabile sit iam à calvaria discessisse: in alijs verò sufficit rasorijs diuersæ magnitudinis uti, prout necessitas aut corporis vel viceris magnitudo postulauerit.

Abrasionis præterea opus incipies ab ea parte, qua os euidentiùs fractum aut collisum apparuerit: alioqui verò ab infimiori parte. Ac si fractura ossis oblonga admodum sit, sat erit in apertione euidentiore abradere, & postea vtrinquæ procedere, non tamen æquè profundè ac in loco dicto, ut ossis integritas adseruetur quantum possibile fuerit, quo faciliùs ab ea parte porum gignere incipiat natura, quantum possibile fuerit: nam ob hanc rationem nonnulli consulerunt, oblongam scissuram omnibus extremis non esse abradendam, si per medium perforata est. Et ob id sat erit craneum perforare quantum lentis est magnitudo, & sufficiat expulsiōi receptæ

M 4

humidi-

Institutionum Chirurgicarum

Humiditatis, & non sit aëri liberior introitus, postea membranas læsuri: ut cunque tamen sit, os rasum complanare oportebit & asperitatem lenire, & lenticulato ferramento, siquid acutum aut læsurū superest, auferre. Quæ sanè opera, leniter, citò & cautè facito, alioqui non leue malum ex vi illata, aut aëris contactu sperandum erit.

Non est profectò minoris momenti nosse, quando & quo vulneris tempore aggrediendum sit huiusmodi abrasionis opus. Cuius rei opinionibus prætermiſsis, statuendum est, longè melius, quini-
mo necessarium esse mox à principio quātum possibile fuerit craneum abradere (dilatio quippe nullus est momenti neque usus) antequām vitium contrahat quod supra tunicas procubuit, & accidētia superueniant: quo tempore, vel perniciosum vel inutile existit craneum perforare, aut abradere, nisi in his vulneribus, in quibus visum nō fuit à principio id opus efficere, quòd nullum apparuisset vestigium interioris mali, & cum hoc à septima die, aut ultra, si levis febricula vel dolor aut humiditatum defectus in vulnere apparuerit, tunc satius erit anceps experiri auxilium, quām certò mori hominem permittere. Tunc quidem protinus perforare craneum oportebit: tum ut malo incipienti præueniamus: tum verò, quia si maiora succreuerint accidentia, frustra & erroneum fuerit craneum perforare. Neque interdicat Hipp. veritus primis diebus craneum perforare, quia id scribit, eo quòd dura membrana eo tempore adhærens adhuc existit craneo, & periclitatur læsione ab instrumento abrasorio: postea verò cū iam malum crescit, separatur, & sine periculo foramen fit. Quo constat, pulsationem huius membranæ deterrimum esse signum,

Li. de vul.
cap.

signum, quippe arguit colapsam esse supra piam, quæ pulsatur, nam quietam esse arguit in loco naturali existere. Quibus factis, inspiciendum diligenter est, ne ossis ramentum, pilus vel humiditas aliqua præsit inter membranam & craneum, quod conandum est pellere compressa respiratione, si vel pus, vel humiditas aliqua intus latitet.

Ultimum verò, quod in disputationem duximus est, siccis ne, an humidis medicamentis in huiusmodi vulneribus utendum sit, idque vel semper, vel in omnibus vulneris partibus. Nam adeo crevit Empiricorum temeritas & ignorantia, quod ubique ulceris, & semper siccis indiscriminatim utantur, sicut quorundam Chirurgorum nostri temporis rusticus timor, quod lenissimis & humidis, vel leuiter siccis, utantur, cum siccitas minor, quam partis & ulceris natura exoptulet, sordidum & humidum reddat ipsum. In qua re statuendum est, utrisque esse utendum in capitis vulneribus, cæterum longè diuersa ratione: nam siccis necessario, & ex natura, tum partis, tum ulceris: humidis verò non nisi accidentium gratia: illa quidem vlcus curant: hæc verò accidentia mitigant, dolores leniunt, inflammationem arcent, aut mitigant, & cruda ulcera coquendo ad sanitatem adipiscendam coadiuuant. Quamobrem necessum est nunc docere, qua lege & ratione utrisque utendum sit. Quod sicca adhibere ab ulceris principio ad cicatricem, & ea perperam prætermiserint Chirurghi nostri temporis, constat, ex Hipp. qui ita scriptum reliquit: *Li. de ul. cap.*
Vulnus in capite nullo humore humectare conuenit, ac ne vino quidem. Quam etiam sententiam *Li. 2. de fractu, 58.*
cōfirmauerat alibi, dicēs. Quin & cataplasmata per-

M s

lima

Institutionum Chirurgicarum

Li. 5. per
en. c. 14
Li. 6. met.
Lib. 2. per
p. c. c. 6.

Li. 6. per
gen. c. 14.

Summa quidem ea sunt, quæ sunt grauissima, sed & pleraque alia praua sunt, & abscessum prouocant, & tunc mucositatem anphioem, tum suppurationes molestas mouent. Galen. quoque medicamenta sicca laudat, blanda refugit, & mille in locis inquit ossi nudato necessaria esse, fugiendaque emota à Græcis appellata, quòd linamentis inunctis offerantur: & eadem parte idem confirmat, necnon ex Megetis & aliorum veterum opinione & felicissimo euentu probat. Quod Paulus, Auicenna & reliqui sapientes viri euidenter consulunt, maximè vt Gal. docuerat, vbi os nudatum est: nam inquit sicciora (quasi vt probatum relinquit sicca, omnibus vlceribus proficua esse) medicamenta vulnerato capiti eatenus idonea esse, quatenus os apertum est, quoniam capitis vulnera vbi os nudatum non est, nil proprius requirunt, magis quam in alia corporis parte, vbi semper expectanda est natura affectæ sedis. Denique cū vulnè, quatenus vulnera sunt, cōmunis curatio, siccantibus perficiatur (nisi in articulis & conuulsa carne, aut aliquibus casibus specialiter) ob id profectò fit, quòd vulnus nō vniatur, nisi sicceat, nec carnem producat nisi sicceat. Siccitas tamen, quæ ossibus fractis aut detectis, proficua est, longè intensior futura est, quàm quæ vlceri solum commoda existit, ob id sicciora dixit Galen. prærequiri. Quid igitur de blandis & humidis medicamentis sentiendum est, an omnino ea ablegare oportet à vulnerum curatione, quòd suapte natura vulnus diutinum ac sordidum reddant? subiectum os, vbi nudatum est, corrumpant? & omnino effectum contrarium, quem res postulat, efficiant? siquidem hæc omnia medicamenta ex illis inueniuntur sint,

sint, laxandi quæ vim ac pus mouendi habeant, nec non & putrefaciendi atque corrumpendi.

Si quis rem hanc diligenter pensiter, vtrisque utendum esse reperiet, non tamen indistincte & indiscriminatum, & vtcunque, sed hac lege instituta: nimirum siccis, dum vulnus nil aliud sibi habet adiunctum: & reliquis, si aliquid vulneri accedat, quod id exoptulet & vlcens indicationem obumbrat. Cæterum in siccorum administratione, cæse non semper feliciter succedere, quia modum, mensuram & gradum metiri exacte nescimus: nam si id recte efficere studuerit, proculdubio multo citius & certius sanitati restituerentur: quod profectò non procedit, ut studemus, quia quibusdā siccius, alijs minus siccū adhibemus medicamentū. Vulnus itaque capitis, si citra ferramentorum aut manus ope potest curari ut dictum est, vino diligenter abluere, calido, siccis atque modicè calidis medicamentis actu calidis tractare oportet, exceptis à vulnere prius quæ extranea fuerint. Vulnere verò à vino exsiccato, oleo ex Aparicio, quod calidissimum sit, quantum laboras ferre possit, vulnus implendum est, supraque linteola oleo imbuta imponenda, & extremum vino iterum calido superponatur, & facta comoda ligatione usque ad integrā curationē sic facito. Quippe huiusmodi oleum exacte glutinat & carnē ad cicatricē producit, præsertim si emplastri forma, cum terebinthina & cerusa, aut pulueribus siccis, quos inferius referā, apposueris. Inter medicamenta sicca, huic vsui & omni vulneri cuiusvis sit partis proficua, id maxime probatum experimento & ratione cōperio, quo felicissimo euentu vsi sunt non pauci Chirurgorum tamquam maximo secreto. q. r. myrrhe, thuris, mastichis, sanguinis draconis, boli Armenici præparati, sathalorum rubeorum aloes,

Institutionum Chirurgicarum

aloës absynthij, ana. ʒ. ʒ. fiat omniū puluis tenuissi-
mus, & p cribrū quater coletur, vt remaneat sicut al-
cohol: & quatuor vncijs olei Aparicij adde huius
pulueris. ʒ. ʒ. & agitentur tēpore vsus. Quo vnguento
vulnus penicillis, aut citra ipsos, replebis leniter. Po-
ste à vnguento desuper vteris nigro. q. r. olei rosati
& mastichini ana. ʒ. iij. lithargyri. ʒ. iij. minij. ʒ. j.
aquæ vitę. ʒ. iij. myrrhę & mastichis ana. ʒ. j. pru-
nelle, betonice ana. ʒ. ij. fiat emplastrum secundum
artem, quod fiet nigrum ad modum vituminis. Sunt
autem hæc vsui maximè proficua. Verū si vulne-
ri sanguinis fluxus succrescat, vino non vtēris, sed
eodem oleo, frigido tamen & pulueribus restricti-
uis admisto: habet quippe singularem compescēdi
fluxum efficaciam, maximè si desuper addideris oui-
candidum cum pilis leporinis. Quòd si capitis vul-
nus cū cranei fractura euidēti sit, ac sufficienti ex-
purgatione succorū, vel solūm craneo detecto, aut
cum læsione in contraria parte ab ictu, vel cum os-
sium separatione, inæqualitate, & grandi confractio-
ne, ita vt manus ope non sit opus (vt dictū est, nisi
oporuerit aliquod os separatum extrahere) nul-
lo alio medicamento vtēris nisi vino, & oleo
Aparicij: adeò enim validè exsiccat, vt neque
saniem neque pus intus permeare sinat. Oleum
hoc profectò caluarie fractas ac diuisas partes, aut
vnit, aut separat & educit: Sic vbi in contraria à vul-
nerata parte læsio aliqua persentitur, ipsa eo præca-
lido inuncta, abrasis capillis, mirum in modum præ-
cauet & curat, sicut emplastrum nigrum nuper scri-
ptum. Pari prorsus ratione vbi abraferis os, siue pe-
netrauerit abrasio siue fecus, eadem curationis for-
ma vtēris: hoc vno excepto, quòd vulneris labra si
cruda sint, si contusa, si inflammatione tententur,
blandis

blādis medicamētis, vt quæ digestiua vocantur, le-
mēda sunt, & coquendū id quod digeri nequit, vt
paulò inferiūs leges. Verūm siccis vti medicamen-
tis, vt considerationem maximam expostulat, ita
omnino tutū non est. Nam triplici ratione sicca me-
dicamenta caluariæ fracturis proficua existunt: tū
quatenus vlcus est, perpetuò siccantia expostulās,
modicē tamen: tum quatenus ossa detecta sunt, quæ
custodire, protegere & fouere oportet, quæ opera
nullo alio auxilio tutiūs fiēt, quā per sicca medica-
menta: quæ tamen innatam ossis siccitatem excede-
re non tenentur, alioqui non erunt proficua: tum
vltimò vbi os discessurum est, quo faciliūs emoria-
tur & tabescat, & facilius discedat: quæ vehemen-
ter & supra ossis naturam siccare oportet. Quæ sa-
nē & delapsam humiditatem, aut pus ebibēdi & ex-
siccandi arque extrahendi vires habent. Sic profe-
ctō quæ sicca sunt & pulueris forma adhibentur,
plurimum siccare nata existunt: quæ verò vn-
guenti aut emplastri forma, licet æqualiter siccis
conficiantur, nō tamē æquē siccant, ob admixta me-
dicamenta, quæ quodammodo molliora reddunt,
maximē si oleo liquentur & emollescant, præsertim
Aparicij. Itaque his liquatis supra omne vlcus vtē-
ris (si mens est ossa extrahere siccis) vt puluere iri-
dis, aristolochiæ, betonice, centaureæ, & reliquorū
quæ cephalica dicuntur, sin aliter blandiori forma
adhibitis. Huius naturæ est vnguentum isis, barba-
rum, de centaurea, betonica, gummi elemi, & simi-
lia: quæ ferē omnia aliquid viridi eris recipiūt. Quæ
vel admisto gummi elemi vnguento, vel oleo Apa-
ricij liquidiora reddes, & supra vlcus appones, ex-
teriūsquē prædicto oleo inunges, & madido ex eo lin-
teo superposito caput ligabis: & hac lege ad vlti-
mum

Institutionum Chirurgicarum

mūm vsque curationis procedes, nisi aliquid adiun-
ctū sit aut succrescat, quod prædictā & antiquā me-
thodū euertere doceat: hac quippe curationis via
plures sanos se vidisse, quā humidis statuit Gal.

Solent autem vulneribus succrescere inflamma-
tiones, dolores, cōtusiones quæ præfuerūt ab ictu:
itē ex aliqua occasione vulnera recrudescent adeo,
vt sæpe posthabita præfata & generali vulnerū me-
thodo curatiua, necessum sit, cuique pro indigen-
tia subuenire: nam si aliquo ex prædictis acceden-
te, siccis amplius utaris, dubium nō est, quin vel do-
lorem, vel inflammationē adaugeas, aut sordidius
& crudius reddas vlcus. Quamobrem diligēter con-
siderabis, an membranæ, vel externa caro dolore,
tumore & inflammatione tententur: quo tempore
inhibendæ inflammationis & mitigandi dolores
gratia, omphancino rosaceo calido, supra membra-
nam utēris, & exteriūs in vulneris circuitu, & quo
magis ab inflammatione quæ præfuit, discefferis,
tanto minus utēris oleo, & adicies mellis, donec eo
solo utaris, positis supra os siccis elichinis, vel ap-
pones puluerem capitalem Gal. lib. 13. metho. c. 1.
& lib. 6. c. 5. Labia tamen communi digestiuo cura-
bis, cauēs ne penicillos digestiuo obductos, iterum
rosaceo madefacias: nam impossibile est intus ad
ossā nō permeare: qua curatione plurimos deductos
fuisse cōstat in ossium, & membranarum corrup-
tionē & putrilaginē, haud secus quā ex cōtusione
aut succorum prauorum prolapsione supra mēbra-
nas aut cerebrum. Pari prorsus ratione blandis &
pus mouentibus etiam à principio utēris, vbi con-
tusum ex carne aliquid est: nam si exsiccaueris pro-
culdubio lædes, & vlcus aut sordidum, aut salitū
& siccum reddes. Verū cū à siccis abstinueris, id
lentē

lentē & sensim facito, maiori parte digestiui ex terebinthina adiecta, quā ex oui luteo: tandem his viēris, donec vlcus coctionem commoſtret, & inflammatio ac dolor miteſcāt: quo tempore ad sicca iterum te cōferes medicamēta, quibus & abstergas, & pariter sicces. Cauendum tamen est in hac curatione, ne vulnus elichinis adeò impleatur, quòd vel caro, vel membranæ, vel fracta ossa nimis compri mantur, ac dehiscant: hoc enim curandi genus sæpe maius damnum attulit, & maiores dolores quā malum ipsum. Postea verò supra vulnus (vt securius coquantur labra & contusæ partes) eodem digestiuo viēris: sed laudo magis tetrapharmacum: ac si calorem partis deficere conſtiterit, vel cataplasmata ex pulueribus calidis impones, vel emplastrum aliquod ex dictis: deinde quæ carnis generationem præstet: veluti vnguentum medice confectionis, & in mollioribus corporibus vnguentum aureum: in adultis verò quod ex gummi elemi cōficitur, aut cerotum isis, vel emplastrum centauræ, si liquidiora reddantur melle, aut oleo.

Hac etenim via procedes, si re feliciter cedere cōperias: verū si membranæ sordidæ & prauis coloris apparuerint, maiori indiget diligētia: & ob id addere oportet melli rosaceo aque vitæ modicū. At si ex pure inter tunicā & craneū innatate, sordities suboriantur, cōficere oportet medicamēnū ex succo betonicæ & melle rosaceo, & præmissa coctione vsque ad succi consumptionem, addes gummi elemi parum. Prodest etiā terebinthina abietis cū puluere reos: verū si ad nigredinem vergat, & vereamur membranæ corruptionem, vnguento Apostolorum, & postea Aegyptiaco, admisso melle rosaceo, viēris, aut vnguento rubeo, licet eo tempore parum pro

prodesse pharmaca arbitrandum sit. Verum si inflammatio adeo crescat, quod membrana ad modum fungi supra cranium emineat, tunc quidem solo lincolo rosaceo madefacto utendum est, donec tumor decrescat. Verum si excrescentia fungosa & spongiosa carnis fuerit, tunc quidem alumine vsto supersparso uteris, quod sat erit.

Reliquorum accidentium (quæ vulneribus evenire assolent) tractatio, quia non est præsentis instituti, consulto ableganda est ab huiusmodi tractatione.

DE VULNERIBVS IN genere

INSTITVTIO. I.

A M continui solutionem, quæ ab intrinseca proficiscitur causa, & inueterascit, nequitque per vnita labra solum sanescere, sed vnâ vel plures sortitur dispositiones, quæ vnionem vel consolidationem remorentur, cum saniosa & purulenta colluue atque putredine, vulgariter Chirurgi vlcus appellant. Affectio quidem quæ (licet in simplicem & compositam diuidatur) nullibi simplex reperitur, ut vulnus, adeo ut per simplicem cohabitum partium vniri non possit, quemadmodum vulnus, sed semper secum habet adiunctum aliquid, siue sanies, siue carnis defectus, siue quid aliud, quod & simplicitatem & vnionem remoretur. Cum hoc tamen seclusa hac simplici vnione, curari

curari desiderat ut vulnus per unionem, eam tamen quæ fieri debet per carnis productionem aut cutis, & separationem prohibentis.

His non obstantibus, diuiserunt prisci illi sapientissimi vlcus in simplex & cõpositũ. Simplex igitur erit vlcus, cui nullus alius affectus, nec symptoma aliquod coniungitur, sed id solũ quod solutio cõtinui est, cũ pure, ixore aut putredine. Quæ sane vlceris fors & conditio, licet in multo plures diuidatur, ab ipsius vlceris natura vel rei substantia desumptas, ut quæ à figura seu magnitudine vlceris desumantur, quæ à tempore, à situ, seu parte vlcerata desumuntur alia plures: quas tamen quia non plurimum euariant communẽ & vniuersalem medendi viam, prætermitto, licet necessum sit aliquid euariare peculiarius & specialius, non tamen magni momenti. Quod verò in curatione maius longè facessit negotium, vlcerũ cõplexus & complicatio est, ut quæ & peculiarem requirat providentiam, & citra quorum ablationem, vlcus curari nulla ratione potest. Sic profectò, præmissa diuisione vlceris magni, parui, recti, obliqui, æqualis, inæqualis, profundi aut superficialis, aut eius quod est in parte similari vel organica, in cute, carne, vena, arteria, vel in quouis alio corporis mēbro, solũ in mediũ adducere eam vlcerum diuisionẽ placuit, quæ à cõplicatione aut cõpositione vlcerũ disseminatur, ut quæ maximè facessant in re practica negotium.

Vlceris igitur cõpositi differentia sumuntur à cõplexu ipsius cũ symptomate, ut crucians, dolore vacans, sordidũ, saniosum, cruentũ: vel adiungitur morbo, ut vlcus intemperatũ, phlegmonosum, erisypelatosum, gangrenosum, cancerosum, putridum, cauum, phagedenicum, supercrescens, callosum, & cũ vitio ossis. Aut adest suæ causæ adiunctũ, ut cacochymũ, N fluxio

*Differē
tiæ.*

fluxionibus complicatū, aut sinuosum, varicosumve. Quorum sane in multo plures subsistantur species, iuxta causæ, morbi aut symptomatis complexum: quorum omnium meminisse non est praesentis instituti, sed solum eorū, quæ maius facessant in curatione negotium, & certius periculum accersunt.

Causæ.

Causæ omnium ulcerum in genere, duplices tantum habentur, namque ab huiusmodi curatione, pro cataracticæ omnino sunt ablegandæ. Antecedentes quidem sunt humores vitiosi, erodentes, mordaces, adusti, falsi, & viciniqu; aliter adeo vitiiati, quod quancūque partem adierint, vim habeant (citra quantitatis considerationem) ex maligna cōditione abraderet, & exulcerare. Continētes causæ in multiplici sunt differentia: nam quædam perpetuò assisunt tuentes damnum semel factum, ut partis ulceratæ intemperies: quædam augent, ut fluxiones cuiusvis humoris: in qua etiā fluentis humoris copia consideratur: quibus sane causis accedit ossis vitiiati portio, aut varicū vicinia: ex quibus profecto vel insanabilia, vel ægre curabilia fiunt ulcera, quod ex prædictis causis illis succrescant sanies, virus, sordes, pus, callositas, cancer, corruptio, & omne virulentiae & putrilaginis vitium, adeo ut insanabilia fiat, ni prius prædictum adiunctum leniueris.

Diagnosio.

Cognosces prædictorū ulcerū vnūquodq; ex propria cuiusq; diffinitione & natura. Sic virulētū vlcus id est, in quo virus, id est, tenue quoddā & liquidū excrementū, sanies nuncupatū, citra erosionē abūdat, & ob id saniosum etiā appellatur. Corrosiuū vlcus id est, quod carnem sibi subiectam erodit, & scaram quæ ab acri humore inducitur, maiorem indies progignit, carne subiecta erosa. Quod sane vbi ad sanas & sibi vicinas carnes se se extenderit erodendo,

do, vlcus depascens nuncupatur. Cui generi redu-
ciuntur noma, & phagedena, licet hoc solum extimam
carnem & cutem depascatur. Sordidum vlcus id di-
ciunt, quod crassiore villo ac viscosiore recremento,
quod sordem appellant, abundat, crusta vestitum
crassa, molli carne, crassa & superflua subius laten-
te. Putridum autem vlcus id est, ex quo vapor
aliquis graue olens, & cadauerosus expirat, vt à
putridis & corruptis carnibus exhalat cum humi-
ditate superflua, sorde, & caliditate extranea, qua
febrem sibi habet comitem, & superat malitia vl-
cus sordidum. Cauernosum vlcus id est, cuius
orificium strictum atque angustum existit, pro-
funditas verò latior, & sensum effugiens, multos-
que anfractus habet & cuniculos, sicut vias hinc
inde discurrentes, citra callositatem & duritiem.
At huic finitimum existit fistulosum vlcus, cæte-
rum differt ab eo, quòd meatus illos anfractuo-
sos & sinuosos habet duros & callosos. Cancro-
sum vlcus id dicitur, quod visu horrendum & fœ-
tidum existit, labra habens dura, crassa, tumida atque
inuerfa, colore fœdatum, inter rubrū & nigram me-
dio, fusco & liuido, in circuitu venas veluti expādēs
liuidas, turgidas, nigro & crasso sanguine plenas.

Distemperatū vlcus dignosces, quòd mala qualitate
præternaturā polleat, vt est caliditas immoderata, vel
frigidityas, humiditas aut siccitas, aut ex illis plures si-
mul. Dolorosum vlcus facile cognoscitur, q̃ semper
laborantem atrociter molestat cu cruciatibus & per-
petua sensibilitate, & molestia ibidem persentita.
Reumaticum vlcus hoc est, quod perpetuo humo-
ribus aliunde fluentibus scatet, quibus ad sanitatē per-
uenire nequit. Apostemosum id vlcus appellatur, in
quo tumor aliquis præter naturam adiunctus est, ex

Dignos-
tio.

N 2

per-

Institutionum Chirurgicarum

perpetua fluxione, in carnem vicinam ulceratæ prolabente. Cacoëthes autem vlcus id propriè est, quod ad sanitatem peruenire nequit, etiam si omnia iuxta artis præcepta fiant, quòd in carne vlceris malignitas quædã insit, cæca & nobis occulta, quæ reddit vlcus insanabile, aut rebelle, & ægrè sanabile. Vermiculosum vlcus id dicitur, in quo ob impensam putredinem vermes nascuntur. Varicosum profectò id haberi debet, in cuius partibus superioribus venæ quædam eminentes ac turgidæ, crasso sanguine, vel vitiofo aliquo succo plenè apparent, quas varices Medici appellant, ipsi vlceri fluxionem & fomentum suppeditantes, consolidationem & sanationem impeditentes. At que horum facta mentio sit satis: nam reliquorum natura facilè solo aspectu innotescet.

Præsigium.

Præfagare euentum in huiusmodi & reliquis vlceribus nō est ita facile, & ob id solū explicabo quod in hac re difficilius videtur. Sic annua vlcera rarò citra ossis vitium reperiuntur, & pluries, nisi os excidat, recrudescunt, ac cicatricem elidunt. Quod nō minus accidit acrium & erodentium humorū fluxibus: quo fit, vt vel dura vel sinuosa, vel prauis coloris fiant, & caro circumstans deterioris: quæ sane iecur malè affectum indicant. Pari ratione insanabilia sunt, aut difficulter, quæ alijs morbis succedunt, item & vlcera circumglabra, quæ radículas pilorum omnium exedunt: item quæ in extremitatibus musculorum dorsi, tibiæ & brachiorum adnascuntur vlcera, difficilia sunt, maximè quæ ad internam membranam pertingunt. Prætereà vlcera rotunda difficilem habent curationem: pari ratione, quæ extremis partibus accidunt, & articulis. Item quæ auxilia non admittunt, quæ reuertuntur, & tandè ea omnia graua, periculo plena,

plena, aut saltem fanatu difficilia sunt, quorum diffinitiones nuper adduximus.

Vlcus etenim omne, vt solum simplexq; vlcus est, *Curatio*
vnam tantum habet communissimam curandi rationem, nimirum exsiccationem, in qua profectio conuenit cum vulnere: sed hoc discrimen habent, quod hoc minori, illud vero maiori desiccatione indiget, praterquam quod velut vulnus cauum curari desiderat vlcus, quantumuis simplicissimum sit, quia sequitur pustulas, & abscessus. Quo fit, vt prius sordem abstergere, & humiditatem tenuem absumere oporteat, deinceps carnem generare, & ea in hoc munere exsiccatione vti, qua caro quæ gignitur, simillima fiat, aut genita efficiatur ei quæ præest in parte sana: postea vero maiori opus est exsiccatione ad cicatricem inducendam, quantum cicatrix cute ficcior & durior futura est.

Cæterum quia huiusmodi curandi via insufficiens est compositis vlceribus curandis, quod vniuersa prius remotionem prohibentis, & complexum coniuncti morbi, symptomatis aut causæ expostulet, ob id seorsum cuiusque meminisse oportet, siquidem quodlibet pro ratione sibi adiuncti mali, aut causæ curari desiderat. Verum quia omnium specialiter scribere esset operosam, & præter institutionum rationem, ea causa motus studui, solum quatuor vlcum complicatorum sortes per capita scribere: quibus exactè intellectis & eorum vniuersalibus præceptis, ac specialibus auxilijs diligenter perspectis, facile erit reliquorum medellam adinuenire.

DE VLCERE DISTEMPERATO, cacoëthe, dissepulotico & inueterato

INSTITVTIO II.

DE O coniunctum est inueteratis vlceribus, malignis & ægrè curabilibus intemperamentum, vt mirum videri nō debeat, hoc vno capite, eius simul cum alijs causis horum vlcerum meminisse: quamuis sciam, aliud esse, vlcus præcalidum, humidum, frigidū aut

ficcum esse, & aliud sibi adiunctam habere malā qualitatem, quæ vitiosum, mali moris & difficulter sanabilem edcat. Nā illud facile cōtrarijs adhibitis cedit, & vlcus sine magno negotio sanescit: hoc verò non nisi difficulter, adhuc præstitis iuxta artis præcepta remedijs, vt ex Gal. euidenter constat. Sunt igitur cacoëthe & ægrè curabilia, atque reuersua vlcera ex malignorum genere, quia licet corrosiua nō sint, neque inflammationem aut vehementem dolorem, aut copiosam saniem fortiātur, cum hoc tamen oras habet callosas & saniem tenuē, atque partes adeo prauè intemperatas, & rotunda figura insignitas aliquantulo, quod nullis videātur cedere remedijs, quantumvis plana sint: ac si quando cedat, mox cōsumpta subito cicatricem reueritur. Sed cū hoc vlcus genus in tres species diuiserit Gal. necessum est cuiusq; naturā & causas diligenter cōsiderare. Est autē in hoc genere vlcus adeo vehemens & malignū, quod nullis cedere auxilijs videatur, neq; ad bonæ carnis generationem vel

1. Meth.
c. 40.
4. Merho.
6. 7.

4. per. 80.

vel cicatricē inducendā, quod chironiū vlcus, aut thelephicum nuncuparunt antiqui. Aliud quidem adeo leue, vt præstito auxilio, boni reddatur coloris, cicatricem acquirat, cæterum (vt dictum est) paulo post recrudescit, & cicatricem dirūpit, ac iterū ad antiquum statum regreditur: reliquum verò mediū est inter hæc duo: nam difficilius cicatrice obducitur & longiori tempore, & quantumvis boni coloris sit, non omnino claudūtur vniuersum vlcus. Quam varietatem censeo proficisci ex natura & diuersitate causæ, vt mox referam.

Multa sunt quæ hoc vlcusis genus remorantur, quominus carne impleatur: alia cicatricem fieri impediunt: nonnulla, quæ genitam depopulantur. Primò valida intemperies, quæ imbecillitatem parit, vel carnis impedit generationem, aut genitam depopulatur: insuper humoris confluxus, præsertim vitiosus, vt qui commutationi in carnem ineptus sit, quod non minus plenitudo, quam superare nequit natura, nata est facere. Cæterum cicatricem omnino prohibent fieri horum vlcusum labra callosa, dura, & in tumorem eleuata: reuerti verò cicatrice obductum vlcus cogit, & cicatricem delet varicum vicinia, aut prædicti humoris vitiosi nouus confluxus, & ultimò subiecti ossis vitium: quod mirū in modum vlcusū, quæ nullū videntur habere vitium, consolidationem & cicatricem remorantur. Hinc profectò constabit differentia inter cacoethe vlcus & dissepuloricū: quippe illud habet in propria & vicinarū partium carne adeo prauum temperamentum, & deterrimā conditionē, quod præter id quod hac ratione occultam multi appellent, vt morbo Gallico affectus cōtingit, quod vniuersum alimentū, quantū-

Causæ.

nis laudabile & probum sit protinus vitiet, & alitioni ineprum efficiat: vlcus insuper eo suscepto fædet, & carnē ac cutē circūstantē prauo colore subnigro inficiat. Hoc verò ad cicatricem ægrè peruenit, quod alimentum sibi præstitum vitiosum sit, copiosum, aut praua conditione à iecore vel à toto corpore affectum, quo vlcus quantumuis cicatrice videretur obductum, iterum recrudescat.

Neq; solùm arbitrandum est, Gal. locis citatis temere & inutiliter hoc vlcus gen⁹ in has tres sortes disseccasse, sed vt simul doceret naturam topici auxiliij, cuique proprij & peculiaris, iuxta maiorem aut minorem resistantiam vlcus: nam sic primę sortis vlceribus vehementiora consulit adhibere medicamentum, & infimæ sortis debiliora, ac mediocria reliquis, quæ in secunda classi constituit.

Curatio

Erit igitur curandi ratio & via triplex: vna, quę vniuerso corpori aut iecori prouideat: secūda causam eā ex his, quas diximus, malum efficientem illidat: tertia, quę topica auxilia iuxta differentiam assignatam adhibere, qualitate, quantitate & occasione debitis, doceat.

Vniuersalis igitur prouidentia sita est in debita vitæ & victus institutione, & in euacuatione eius, quod constiterit in corpore redundare, vel indies generari. Victum institues omnino contrarium ei succo, quem cognoueris superabundare: quippe vel pituitosus salsusve, aut biliosus, vel melancholicus existit, ob id cuique pro indigentia, cibaria, quæ minus generent abundantes succos porriges: quantitatem mediocrem institues, & exercitium, ni quid uerit, imperabis, si pituitosorum adsit copia.

Ad superflui igitur euacuationem accedentes, considerabimus, quæ ex tribus causis superfluum gignat humo.

humorem: namque id fit, quia non expurgantur, ut par est, vel quod generentur vitiosi vitio alicuius officinarum: aut quod totius corporis prava qualitate & temperie inficiantur. Vt cūque fit, semper huic malo subuenies medijs vacuationibus, nisi malum succrescat prauorum alimentorum esu: quē tamen non ut cūque exequeris, sed iuxta humorum vitiosorum generationis modum. Nam si vitio consuetæ & necessariae euacuationis fiat prauī succi prouentus, frequentius purgabis, præstito medicamento iuxta humoris ideam: si verò alicuius membri vitio, ei prouidebis, reducens eum ad antiquam temperiem, & paulatinis euacuationibus, quod paulatim gignitur imminues, aut facta fontanella iuxta membrum mandans, aut suscipiens. Verūm si vitio totius corporis generati humores conspurcētur, sudorificis auxilijs curabis, & intemperiem corrigere, & congestum humorem minuere.

Ad ulceratam igitur partem accedendo, sciendum est, quod si ex partis ulceratę intemperamento, vel absumatur alimentum à calore & siccitate, vel crudius frigiditate & humiditate permaneat, aut præ imbecillitate, nec probè conficiatur, nec ut par est, excrementa pellantur, tunc quidē statutū est ab omnibus Medicis, per contrarias qualitates ei, quæ præest, rem agere oportere. In quare sciendum est, quod licet intemperantia nata sit prædicta vitia inferre, nihilominus tamen plerumque accidit, quod adeo sit intensa & immoderata, ut proprię virtutis coctricis & carnem generantis ministerium & actum deiciat, ita ut non sufficiat refrigerare calidam intemperiem, aut frigidam calfacere (licet precisè necessarium sit) sed opus etiam sit caloris innati vim & substantiā adaugere, aut supplere. Sic profectò euēru-

N 5

fre-

fréquenti comperimus, nullum hæc vlcera, aut quàm parvissimum susceperare beneficium ex calidis, aut frigidis, sed solum à temperatis, & his quæ partis calori nativo simillima sint, aut alimentorum probitate caloris substantiam adaugeant. Quo factum esse arbitror, vt medicamenta, quæ temperata sint conditionis & mediæ nature, frigidis & calidis vlceribus proficua existant, vt videre est in ceroto ex lithargyrio composito, quæ propter in omni vlcere intemperato his omnibus providendum erit, & postea ipsum curare, vt nuper diximus,

4.M t. 4. Verùm si causa difficilis curationis & reuersionis vlcerum fuerit laborum & carnis circumstantis callosa durities, cum euidentissimum sit, eam fieri ex affluxu malignorum & terrestrium humorum, ante omnem manus adhibitionem, curandum est, corpus vniuersum expurgare, quo minus ad affectam partem deinceps confluat, alioqui vel crescent callosa labra, vel iterum callus renascetur, vt dixerat Gal. Quo facto, nulla citius & tutius curationis via vlcus ad veram cicatricem duces, quàm præcisis labris forcipe, aut nouacula, quo caro noui & laudabilioris nutrimenti aduentu, præstantius nutriatur, & duratura cicatrix inducatur. Quod si laborans renuerit, vel fore fistulosum vlcus prædices, vel longissimo indigere temporis intervallo ad callosam duritiem medicamentis extirpandam: quæ omnia ex genere exedentium esse tenetur; cui vsui scarificare ad minus labra vlceris teneris, quo facilius vis medicamenti omne callosum corpus perineare possit,

A Egrè etiã aut nunquam ad veram cicatricem patitur peruenire vlcus varicosa vena nutritum: & ob id

Id sciendum est, quid agere oporteat, nam si permittas ex varicibus ad vlcus disseminari alimentum, incurabile efficies ac forsan cancrosum: si verò cures ac diu opere perseueres, nil proficies, quantumvis corpus purges & repurges: proderit quidem ut laborans melius se habeat, non tamen ut sanitati restitatur. Superest igitur triplex curandi via: prima, præhabita corporis maxima prouidentia, bis ter ve in anno sanguine misso, expurganti etiam medicamento melancholiam ducente pluries exhibito, item prouocatis hæmorrhoidibus. Secunda, scissa ferro candenti varice, aut duobus locis ligata filo, per medium dissecta, cauens ne deinceps humorum illuc fluentium ad aliam partem fiat decubitus, frequentius sanguine misso, aut expurganti medicamento exhibito: tertia verò, fontanella iuxta varicem aperta, qua expurgeretur, quod varicosa vena in vlcus transmittere assueuerat. Ultimò tamen, curato recenti vulnere varicis, vetustum vlcus curabis ad cicatricem ducere.

Quòd si subtus in vlcere imo vitiatum os latitaue-
rit, quod nosces ex carne spongiosa ab osse separata, & molli, ita ut specillum permeet vsque ad os, & quòd vlcus sit anuum aut antiquum, ut dixerat Hipp.
præterquam, quòd tenue pus abundat plus iusto,
tunc quidem sperandum erit, nunquam posse ad firmam peruenire cicatricem, osse non extracto, aut eius parte cariota separata. In qua re sciendum est primò, os posse vel in superficie vitari exasperariq; vel intus carie corrodi, idq; à tenui & corrosiuo excremento, quale ossium futurum est, si quidem minus cōcoquere potest ac incrassare, & poris sit stric-
tiorib9. Sic etenim siue caries à carne incipiat, ossi-
que cōmunicetur, siue ab osse, credibile est, nunquam

6.aph.45.

vitiatum

vitiatum ossi carnem posse adhærere: & ob id quantumvis in vlceribus caro à lateribus supercreseat, quia ossi non adheret, mollisq; ob id existat, cicatrice nō obducitur firma & stabili, sed crusta vi medicamentorū facta, quæ procius delitescit, & subtus caro mollissima apparet ab osse separata. Quamobrem, qui huiusmodi vlcera voluerit perfectè ad sanitatem perducere, facta sufficienti vlceris dilatatione, vt quod ossis vitiatum est, vndique pateat, vel maior eius pars, si solū asperitatem conspexerit, sat erit leuiter abradere, & siccis medicamentis vltius procedere, donec aliquid ossis abscedat, & vlcus coalescat. Sunt autem hæc medicamenta, vt vnguentum isis, vel Aegyptiacum, vel vinum in quo ferbuerint myrrha & centaurea, aut vnguētum ex bufone. Quod si profundius permeauerit caries, abradere quidem oportebit, donec vel os melioris sit coloris, durioris substantiæ, aut sanguinis aliquid pululet. Cum hoc tamen non sufficiet, nisi os ferro candenti vratur, aut caustico medicamento, velut est argentariorum aqua: postea vlcus curabis, studens ne carne impleatur, antequam ossicula ex toto decidant, quæ violenter extrahenda non sunt: nā aut iterū recrudescet vlcus, aut sinuosum efficietur. Osse itaque abrafo, vlcus impleatur elichinis, rosa-ceo & albumine oui imbutis, maximè si prius madefeceris & expresseris in aceto: postea oleo & vitellis ouorū vtêris: deinceps butyro & melle, tandē aliquo ex mundificatiuis, donec (vt dictū est) ramenta ossis ex toto decidant. Verū si vniuersa ossium substantia ex toto cariōsa sit, membrum aut scindere oportet, aut leuiter curare, si pars affecta fuerit, vel os pectoris, aut costæ, aut caput ossis sciæ: quo tempore satius erit vniuersum negocium naturæ & siccis medicamentis

mentis committere, vt AEgyptiaco vnguento, pul-
ueribus radicis peucedani, aristolochiæ, lilij, alumi-
nis vsti, euphorbij, vitrioli, aut Vigonis rubris pul-
ueribus, vel mundificatiuo ossium Auicen.

Vltimò non solùm vlcus efficitur dissepuloticum,
sed & simul cacoëthe, seu mali moris, & ægrè ad sani-
tatem ac veram cicatricem perueniens, ex vitiosa car-
nis qualitate, quæ prætergradum, primarum quali-
tatum, naturam & modum, adeò deterrimæ efficitur
conditionis, quòd nobis occulta sit, & laborati rebel-
lis ac perniciofa, adeò vt alimentum vniuersum, ad
particulam veniens, quantūuis laudabile sit, vitiet &
conspurcet: quo à dissepuloticis vlceribus dissidere
videtur, quæ solùm humorum defluxu ad partem,
ægrè ad cicatricem veniunt. Cum hoc tamen nō ra-
rò cōtingit, vlcera vtroq; modo fieri mali moris, ali-
menti nimirū vitio, & partis vitiosa & habituali qua-
litate. Quapropter, antequam vel nerueæ partes coaf-
ficientur, vel ossa carie periclitentur, oportet diligen-
ter vtrumq; præcauere.

Sic primo accessu studebis intelligere, an maligni
alicuius succi affluxus partem vitiet, quem demere, di-
uertere, corrigere atq; réperare curabis. Primò ali-
mentis boni succi, & téperatæ naturæ, quæ substantia
& qualitate corruptioni obsistant, & corruptos suc-
cos attemperent. Postea à sanguine misso, si cōstiterit
aliquid eius abundare, aut succos esse corrosiuos, &
mordaces ac præcalidos: tādē purgabis, si corpus vni-
uersū eis scateat, copiosè, sin aliter, vitio iecoris, aut
alicuius mēbri quotidie gignantur, lentè, paulatim,
per vices & intervalla. In qua curatione præter di-
stractionem non erit ab re sudatoriijs vti auxilijs ex
Guayaco, sparta parella aut China. Quibus factis, ad
vlcus prouidētia accedes: in quo opere cōsiderabis
malam

malā qualitātē in ipso ortam ex illuue prædictorū
succorū conditionē prauā cōtractā fuisse, aut ex car
nis innato vitio. Qua cōsideratione phabita, sciēdū
est, viriusq; vlcēis eandē esse prorsus curationē, &
ob id placuit auxilia vtriusq; proficua simul recēdere,
ne eiusdē rei sepius efficere mentionē cogamur. Pro
sunt igitur his vlcēibus auxilia, quę cura mordica
tionē valenter siccēt, cū resolutione & corroboratio
ne partis, quo facilius, nisi quid denuo influxerit, vel
repercutiatur, vel resoluti possit, quib; exinaniatur hu
mor quem labra imbibebant, aut non purgarant.
Fluētē igitur humore, primo repellentibus vtēris, vt
folijs solani, plātāginis, hyoscyami. Adhibebis etiā
emplastrum diacalcitheos, vino austero temperatū,
cum galla, malicorio, cortice aristolochiæ, & alijs hu
ius naturæ: quibus deinde admiscere oportet oleum
vetus, laurinum, aut farinā erui & lupinorū, & tan
dem digerente cataplasmate vtēris, quo fluxiones
quiescant, & quod fluxum est digeratur.

Verūm si carnis vlcēratæ vitia, festina fluxione, ex
inueterata & immerita vitiosa humoris substantia
habitualiter fixa, prodeant, adeo vt prædictis
nequeant cedere auxilijs, & vlcus magis ea ratio
ne tordefcat, tunc quidē potentioribus vtēdum est.
In quo opere sciat peritus Chirurgus, pharmacis cō
posita virtute ex repellentibus & resicantibus prædi
tis huiusmodi vlcēra sanari: quę sane futura sunt ma
gis aut minus efficaciora, prout vlcus vetustū aut mi
nus inueteratū sit. Nam inter ipsa quædam sunt vali
da, quædam leuia, & quædam mediocria, quæ pro vlcē
ris resistentia, & corporis duritie, aut mollitie adhi
benda sunt: leuius vtrūque ministerium exsiccatio
nis & repulsionis præstant, malicorium, aristolo
chia, cortex capparidis: maioris sunt efficacię lemmia
terra

terra, cadmia ex aceto diu sub sole trita, calcithis combusta & lota, ærugo, calcantium, mifi, fori & his similia, vsta tamen & lota. Valentius hæc omnia cruda, nō lota, neq; præparata, & omne aluminis genus: pari ratione met halleis omnibus cōmune est hoc beneficium præstare combustis & lotis in pueris & fœminis: sed horum medicamentorum maiorem tractationem reperies parte secunda. Cui muneri profunt ex compositis pharmacis plurima, quæ vsui securiora sunt & vtiliora, quòd minus mordacia sint, & minus irritent: quippe hæc plerumq; solent sordidius reddere vlcus, & iterum fluxionem concitare: qua propter prædicta medicamenta lauare, resiccare, & iterum in puluerem reducere, ac vino, ceræ, oleis, & gummi admiscere, necessum erit.

Quòd si prædicta vlcera, quæ à fluxione inceperunt, diu persistent, & plurimum resistant cicatricem inducentibus, coniectare oportet veluti cacoethe, & quæ ex contracto habituali carnis intemperamento præsumunt, tractanda fore: quamobrem vtrique medebis per eadem medicamenta mineralia, nimirum vehementer desiccantia & resoluentia circa morsum. Verùm ne hæc quidē prodesse quidquam possunt, nisi prius Hip. præcepto vtaris, quo monuit, vt ab inveteratis vlceribus mittatur sanguis, ac si opus sit, iteretur missio, & cum vlcerata pars scalpello lectis labijs satis exhausta videatur (quod consilium ex vsu quoque erit in rotundis vlceribus, quæ nisi oblonga fiant, ægrè etiam ad cicatricem veniunt) tunc Gale. consilio veniendum est ad curationem vlceris, per carnis illius extirpationem & nouæ procreationis: quo tempore dimissis prædictis medicamentis, plurimum proficit aloës, myrrha, iris, centaurium, farina erui, & testa oui vsta, & emplastrum isis: & vbi

Li, de vlc.

3. Me. c. 9

& vbi carne vlcus plenum fuerit, inducenda cicatrix erit, inspersa galla, acatia, hipocistide, malicorio, squama eris vsti & loti, vel aliquo ex medicamentis cōpositis, huic vsui apud Chirurgos passim cōscrip-
tis: cauētes tamen, ne, vel plus siccēt quā par sit, & callum inducant, aut minus, & vlcus prē humidū fiat, vel magis attrahant mordicatione, quā exsiccent moderato calore.

DE VLCERE VIRVLENTO & corrosiuo, ac de sordido & putrido

INSTITVTIO. III.

IRVM Fortassis omnibus vī debitor, hæc vlcera inter se adeo diuersa, & per diuersa capita distributa à plerisq; Medicorū, me vno hoc capite cōplexū fuisse. Sed arbitretur studiosi id nō sine cōsilio factū: quippe virulentum & corrosiuum vlcus, propriū sicciorum nuncupant peritiores Medici: putridum etiam longē elegantius sordidum appellabis. Et cū hæc duo excrementa, sanies nimirum, qua corrosiuum efficitur vlcus, & sordes, qua putridum redditur, eodemq; modo in vlceribus fiant & comperiamus, & carnis, quatenus vlcerata est, sint propria & peculiaria excrementa: ob id simul vno hoc capite studui scribere naturā & curationem, explicaturus etiā alias causas vtriusque vitij in his vlceribus.

Ad veram integramque horum vlcerum cognitionem & curationem, nosse oportet quod sæpius dictū est

est à Gal. & reliquis Medicis, duo nimirum in omni vl-
cere succrescere excrementorum genera: alterum tenue, &
reliquum crassum: hoc quidem sordidum secundum naturam geni-
te in carnis nutritione simillimum, illud verò excreme-
to, quod præ tenuitate insensibiliter natura discutit in
eadem carnis generatione, assimilatur. Verum, quia pars
ulcerata caloris innati defectu, nequit in carnis pro-
ductione per insensibilem halitum digerere, in tenue hæc
vertit saniem, & quod in crassum assueuerat mutare
excrementum, in sordidum vertit. Signum profectò summæ
ulcerum cruditatis: nam interim dum hæc excrementa non
mutantur in pus, euidentissimum est summè esse crudum.
Quod si quis dixerit, in ulceris coctione, & carnis
generatione cum pure commisceri, & non apparere seor-
sum, non mirabor. Sciendum tamen est, hæc duo excre-
menta signum esse cruditatis, quæ si in malitia & condi-
tionem corrosioni aut putredini inducendæ apta com-
migrauerint, non solum crudum, sed & sordidum & putril-
aginosum vlcus generat. Quibus premisis, ut constat
virulenti seu corrosiui ulceris, necnon & putridi, natura
& conditio, statuendum est, quod cum huiusmodi duo ex-
crementa, solum abundant ea copia, quæ ulceris magnitu-
dini respondeat, & qualitate, quæ carni genitæ parum
dissimilis sit, vlcus citra virus & corrosionem, aut putri-
laginem & sorditiem præest. Verum si tenuis sanies acris,
mordaci, & virulenta conditione foedetur, vlcus corro-
siuum efficitur & virulentum, hoc est virore plenum. Sic dum
sordes adeo putrescit, quod foetore & arnis putrilagine
& malitia abundet, vlcus sordidum & putrefactum dicitur.

Sed ut cuiusque seorsum naturam & curationem melius
adipiscamur, statuendum erit, virulentum & corrosiuum vl-
cus idem ferè esse, solum maiori aut minori malitia dif-
ferre: sic virulentum vlcus efficitur ab herpete, ero-
dentibus pustulis, & alijs ulceribus, violentioribus
pharmacis curatis, semper tamen à succis biliosis, mordaci-

cibus

Institutionum Chirurgicarum

cibus & vitiosis, qui adustione passi cacoethiam contraxerunt: ex quibus ad vlcera cōfluentibus, ixores, & sanies, quæ in vlcus instillant, virulentum ipsum efficiunt: corrosiuū verò sit, cū nō solū his succis ad carnem cōfluentibus pars nō alitur, sed & absumitur, abraditur, & depascendo sanā carnē denuo exulcerant, quod ambulatiuū vlcus appellāt nōnulli, à Græcis nomades nūcupatū, quod vlcus cū putredine, corrosione & febre est, aut phagedena, qđ sine febre & putredine, licet partes corrodat. In quo vlcerum genere & carnem & vlceris succos fluentes malignitate prædicta hæc mala perpeti est arbitrandum.

Quamobrē duplex erit curandi ratio: altera quæ fluxuro humori prouideat: reliqua verò quæ fluxo & carni ad quā fluit. Ad primū igitur accedēdo, diligēter curādū est, si forsan vacuatio aliqua antiqua suppressa sit, ipsam reuocare: sin aliter, & vitio vel rectoris, vel totius corporis cacochymi fiat humores, sanguinē quidem mittes, nō tamē copiosē, sed quātum par sit, vt & artēperamētū præstes, & viā purgātibus pharmacis pares: quibus per vices & interualla vitæ. prout maiorem aut minorē senseris vitiosorū copia, aut indies magis generari. Quo facto, & vita ac victu alimentorū boni succi instituto, ad vlceris prouidentia accedes: quippe si solū virulentū fuerit, ea adhibebis medicamēta mox à principio, quæ siccandi, refrigerandi & roborandi ac influxū repellendi & reprimendi vires habeant. Huius autē naturæ varia reperies scripta apud authores: nam prius vlcus ablueri oportet aqua plantaginis, rosacea, aluminosa aut chalybeata. Quo facto, supra vlcus defensiuum ex bolo appones, & in vlcere vnguētū de tutia, de minio, ex plumbo vsto & loto: itē emplastrū diapalma, liquatū oleo myrtino aut cytoniorū, superpositis linteis madidis vino nigro, decoctionis rosarum & corticum

gra

granatorū cum alunine, aut si ingens calor fuerit, ex posca. Quod si hec nō profuerint, ad efficaciora cōfugies, ut vnguentū ex stybio & lapide hematite, ex lithargyrio, & re cōbusto & loto & spodio: ex quibus cum oleo myrtino, cytoniorū aut ophancino, varia poteris efformare vnguēta, aut linimenta, quę sæpius agitata in mortario plumbeo proficua erunt.

Quod si cum virulētia, carnis quoq; erosio adsit, maiora expostulat auxilia: quāobré protinus vnguēto rubro viēris, & mox puluere rubro Vigonis, superposito vnguēto ex tutia, aut plūbo, vel de minio cū linteis desuper positis madidis oxicato. Prodest & vnguentū populeō cū puluere Vigonis aut arsenici. Verūm si plurimum serpat, ferro candenti facilius cōpesces, & necessario ad id veniendū erit, si primis diebus medicamenta non profuerint.

Sordidū verò & putrilaginosum vlcus id esse diximus in quo crassū illud excrementū adeò est copiosum, sordidū & putrilaginosum, ut mēbri etiā carnē mollē, viscidā & putridam reddat, cū crusta foetida, quę cadauerosum & foetidū vaporē spirat, ut aliquādo proximē accedat ad eithiomeni naturā & cōditionē, ob succi ad ipsum confluentis prauitatē, crassitiem & corrupti sanguinis naturā, quo generatur sordidissimum excrementū, nō ex coctione residuum, sed summam arguens putredinem & malitiam, quod vlcus genus appellarunt Græci Riparon.

In huius vlcus curacione, præter vniuersalē providentiā (quę exequenda venit, ut dictum est, & copiosius sanguine misso, & purgato nō seruet corpore, ac per victus eā institutionē, quę laudabilē sanguinē & reliquos succos nata sit generare) duplex erit curandi ratio: altera quæ sorditiē auferat, quominus in vltiorē putredinē cōmigret: reliqua verò quæ putredinē carnis & humoris inhibeat: & si quid putri-

Institutionum Chirurgicarum

dum est, omnino auferat. Primā exequeris per ea medicamenta, quæ plusquā mediocriter abstergant, vlcusq; abluant, principio habito ab hydromellite, aut aqua salsa, vel si distēperies calida intēsa sit, aqua hordei saccharata, vel fero lactis. Quo factō, vtēris vnguento Apostolorū, aut mūdificatiuo ex apio, vel medicamēto ex succo absynthij, melle rosaceo, myrrha & farina hordei, ad modum vnguēti factō. Quōd si non profuerint, adijcies modicum Aegyptiaci, vel pulueris Vigonis, aut vnguēti rubri, donec puris vestigium apparere incipiat: quo tēpore abstinēdū erit ab his medicamentis, & sensim ac paulatim adijcere oportet plus mellis rosacei aut sacchari: itē pānis desuper appositis posca madidis vtēris, vel defensiuo ex bolo. Quōd si putrilaginem ex sorditie contrahere iā vlcus cōperias, & minimē sat esse, quæ vim habent abstergēdi, ad maiora & efficaciora auxilia deuenies. Primō tñ, quia semper huiusmodi vlcus calorem putredinosum sibi habet adiunctum, oxicato vlcus abluēs, atq; aqua cineris: quo factō, vnguēto vtēris Egyptiaco lixiuio diluto, vel aqua salsa, superpositis prædictis linteis, oxicato, aut vnguēto ex bolo intinctis: quod si non profuerit, ad puluerē Vigonis deuenies (maximē vbi putredo carnis grandior fuerit) adiecto modico alumine, maioris enim efficitur efficacię. Similiter præstat linimentum quod recipit vitrioli partes sex, calcithidis partes quinque, tragacanthi partes quatuor, coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentū. Præstat, si hæc nō profuerint, arsenicū sublimatum, vel cū modico sanguinis draconis admistum: quippe causticum medicamētū adstringētibz admistum lōge maioris efficitur efficacię: quāobrem id cautē facito. Quōd si hæc nō sufficiāt, emplastrum ex farinis & oximellite adhibere oportet, & carnem prius aqua argentariorum yres, aut igne, donec

donec putredinem cessasse comperias : quo tempore modicè ficcis vti sufficiet, donec pus appareat, & iterum ad abstergentia & carnem generantia deuenies.

DE FISTVLIS ET VLCE- ribus cauernosis

INSTITVTIO. IIII.

On sine magna cōsideratione fistulosum & cauernosum vlcus hoc vno capite complecti institui: siquidem nulla alia interstat differentia, quā quòd fistulosum vlcus nil aliud sit, quàm cauernosum cum callositate & duritie aliqua: quippe in vtraq; vlceris forte orificia

adsunt stricta, profunditas verò in latum se diffundit, & sensui occulta est, cū multis anfractibus rectis aut obliquis. Quo fit, vt Latini optima ratione finū appellauerint huiusmodi cauernosū aut fistulosū vlcus. Et quāuis fistule seu sinus breues sint, recti, flexuosi, simplices, aut plures, nil ad curationē interesse videtur, nisi cū huiusmodi sinus vel deorsum altè penetrant, aut ad ossa vel cartilaginem subeunt, aut ad cavitatem alicuius membri, vbi aliquid secundum naturam & vsui vitæ cōtinetur. Quare nisi facto ex aduerso emissario antequā pus ad nuper dictas partes perueniat, nihil omnino profeceris, cum non cōtingit, fanem vel ex orificij commoditate, vel ex membri situ, facile effluere posse.

Sunt autem causæ sinuosi vlceris, vulnera perperā *Causæ.* curata, vel abscessus tardiùs quàm par sit disruptus: denique cū pus vel non probè aut citò expurgatur,

tur, sed aliter procedit, aut diu in carne immoratur, a-
crem & malignam acquirit naturam, qua facile car-
nē hinc inde exedit, & cuniculos ac sinus seu fistulas
excauat, quæ deinceps difficulter ob pravam condi-
tionem carni impressam coalescit, aut carne impleri
potest, tum ob id, tum verò quia succrescit protinus
maior vitioforum humorum fluxus, qui prædicta vl-
cera difficulter sanabilia efficit.

Signa

et præ-

signum.

ad Gla.

Curatio

Quod si cereis candelis aut plūbeo argenteove in-
strumento, vel quouis alio specillo, vel ex retēto pu-
re, & postea exeunte, facta in partib9 vicinis cōpressio-
ne cōijcias sinuosum esse factū, necnō ex colore pu-
ris, quod simile sit loturę carnis, cōsiderabis Gal. sen-
tentiā, quæ in hūc modū se habet. An verò aliter sinus
partes coaluerint, ex manāte sanie deprehendes, si ea
multa, vel pauca, cocta vel cruda sit. Præterea si ne-
que in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat,
sed totus locus æquabilis sit, siccus ac doloris ex-
pers. Quod si puris, pbē cocti portio exigua in ore cō-
spiciatur, multo magis de glutinādo sinu sperandū est.
Cū autem dictū sit à Gal. fieri minimē posse, ut in vl-
cere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel ag-
glutinatio, aut cicatricis inductio rectē vnquam ce-
dat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat,
ob id profectō in horum vlcere curatione quin-
que necessariō peritus Chirurgus considerare di-
ligenter, & efficere tenetur. Primum quidem sub-
iectam carnem pro naturali modo reddere: quod
faciet duobus modis: vno, si remouerit impediēs, qđ
præfuit, vt intēperiē, tumorē, gāgrenā, vel quid aliud
extraneum vel præter naturā, ex his, quę sanitatē &
carnis generationem remorari assolēt: altero verò se-
motis ipsius vlcereis excrementis. Nā cū in ipsa nouæ
carnis generatione duplex prouenire excrementum
necessum sit, alterū quidē crassius, quod sordes pro-
priē

prius appellatur, & alterum tenuius, quod sanies dicitur: & cum ex hoc tenui vlcus humidum efficiatur, & ex crasso sordidum, duplicibus ob id sinuosum vlcus egebit medicamentis, antequam carne impleatur, siccantibus nimirum & extergentibus: his quidem ut forde careat vlceris caro, illis vero ut superflua humiditate quoque orbetur, quo proximius sanæ carni accedit affecta particula, licet neutrum horum verè sarcoticum dici mereatur, ut li. 2. c. de carne generantibus, latius leges. Quo fit, ut sanationis ordo in horum vlcerum curatione, a sorde expurganda, & exsiccanda humiditate initium sumat: si quidem neque glutinari quidquam, neque carne impleri potest antequam ab his excrementis immune reddatur. Quibus factis, verè sarcotica pharmaca adhibenda sunt, quæ non has humiditates, quibus vlcus abundat, exsiccent, sed ipsam carnem, quæ mollior, quam par sit, gignitur, siccior est, & sanæ carni similior reddat. Post quæ agglutinantibus auxilijs uteris, quæ austera & adstringentia vocantur. Itaque hæc dicta sint, si nihil carnis generationem impediat: verum si figura aut situs ipsius sinus eius conditionis aut positurae sit, quod deorsum vergat, aut ad latum declinet, vel intro feratur, quo liberè sanies effluere non possit, minime poteris ad cicatricem vlcus ducere, nisi prius collectioni purulenta effluxum molliaris. Quod sanè opus duobus modis efficere poteris: nimirum vel facto in imo vulnere foramine (cum in parte est vlcus magnis venis aut arterijs & nervis intertexta, vel cutis crassa) vel cavitare dissecta, cum vel partis ignobilitas patitur, vel cutis adeo est tenuis, quod sperandum sit non posse coalescere. Denique nisi vlcus magnum sit, & locus periculosus, præstabit potius totam ipsius sinus cavitatem dissecare, quam ex aduerso plagam efficere: nam sic facilius & citius, ad sanitatem vlcus perducitur. Quod si feceris, elichinis uniuersam cavitatem replebis,

O 4 & me-

Institutionum Chirurgicalium

& medicamentis repurgabis ac deficcabis, donec carne genita vlcus impleatur, & ad perfectam cicatricē perueniat. Cæterum si in parte contraria solum apertio facta sit, flamulam lineā aut ex filamentis cannabinis poteris per utrumque foramen ad setonis modum immittere, & eis medicamentis illinies, quæ siccandi & abstergendi vires habeant, donec constiterit difficilius flamulam permeare, & sic elichino altero & infimo foramine appposito, supremum coalescere fines.

Ad Gla.

Verum si neque in imo ipsius sinuosi vlcis plaga commodē fieri possit, neque cauitas vniuersa dissecari, eluere cauitatem oportebit, deterforijs primò, ad inhærentes sanies abluēdas, deinde sarco-
ticis, ac mox agglutinātibus vtēris.. Primo vsui Gal. mellicratum adhibuit, postea vinū, ac nonnunquam mulsum: quæ omnia tantū sunt adhibenda maioris efficaciae, quantum fordes viscosior malignior quæ fuerit & putredinosa. Sic lixiuio aut aqua aluminosa vel salita vtendū erit, admisto Aegyptiaco vnguento, vel ipso solo cum oximellite. His factis, considerandum est, an sinuosum vlcus, præcalidum sit, aut frigidum: nam si primum, facile in virulentum commigrat, & abluī desiderat mellicrato decoctionis lentium, rosarum, hordei & balaustiorum: si verò secundum, mulla ex decoctione absynthij, marrubij, pimpinellæ & myrrhæ. Quo facto, ligatura expulsiua, & medicamentis exsiccantibus generantibusq; carnem vtēris, appposito puluinari vel spongia vino stiptico madida, comprimens ligaturam à parte contraria & infima ad foramen ipsum, quo facilius expiret sanies, & minus in parte caua colligi possit.

Quòd si iam sinus in callosam intrinsecamq; superficiem commigrauerit, fistulosam naturam adeptum fuisse erit coniectandum, quæ nil aliud est, quam ob-

oblongus arctusque & callosus sinus, qui ex absces-
su indexterè curato & alijs vlceribus, ferè indolens
suboritur item vt Hippoc. refert, ex contusionibus,
& ex frequentia equitatione. Cuius morbi multipli-
ces sunt differentiae, quæ (veluti in sinu diximus) ex
situ, figura, numero, & magnitudine desumitur. Qua-
rum profectò aliæ sub cute extenduntur, nonnullæ
altius penetrant, & ex his quædam intra carnem de-
finunt, nonnullæ ad ossa & cartilaginem permeant,
vel ad nervos, venas, arterias aut ad cavitatem aliquã
perueniunt: atque vel tortuosè, vel rectè procedunt.
Nec miradum est Gal. dixisse, posse fistulosum vlcus
citra callositatè esse, cum sat fuerit, ad constituendã
differentiam inter ipsum & cauernosum, fistulam car-
ne esse obductam alba, compressa, atque conti-
nua, citra humiditatem & dolorem, & Paulus etiam
statuit.

Li. de fi-
stulis.

2. ad Gla.
Li. de tu-
mo. præ.
natu.
Li. 6. c. 77

Præmissa hac distinctione, nosces fistulosum esse
vlcus à callosa cavitare, quæ huius mali natura est:
item ab accidentibus, vt virulentia horribili ab ipsis
cavitatibus emanante: sint verò plures sinus, an vna
simplex cavititas, venaberis cerea candela, aut plum-
beo instrumento: item quòd varijs corporis positu-
ris, aut manus compressionibus, supra vlcus exit pus:
quod si ex carne exierit, leue, albū & copiosius erit:
ex nervo tenuius, cui accedit dolor, stupor, & pun-
ctionis sensus motu membri imminuto. Pari ratione
ex vena erosa sanguinolentus humor fuit: si ve-
rò arteria, flavior tenuisque sanguis cum stridore
exibit: os verò detectum facile specillo depre-
hendes.

Signa.

Fistulosi vlceris curatio facilius profectò erit,
si ipsum sit simplex, recens & solū intra carnem, &
in corpore iuuenili: difficilior verò, vt Hippocrat.
docuerat, si os vel cartilaginē vel nervū, musculos,

Curatio

Libr. de
coacis.

O s aut

aut articulos occupauerit, vel ad vesicam aut pulmō-
nes, vterum, thoracem, guttur, ventriculum aut inte-
stina permeauerit. Quibus maior accedit difficultas,
si verus sit, & per ipsum natura se se expurgare assue-
ta fuerit: maximè in corpore senili, valetudinario,
aut alios morbos per eam partem purgare assueti,
quas curare omnino periculosum erit, sicut hæmor-
rhoides: quare vel aliquā relinques, vel cura lenien-
te præcauebis, ne in maius malum degeneret: sic enim
consuluit Hippoc. Verùm si curare non potueris, sin-
gulis annis corpus purgabis, ter quaterve in anno, &
parti appones diachylonē cum puluere ireos, aut dia-
palmā, vel puluerem corij bufonis combusti, & partē
ablues vino decoctionis ligni sancti, & potui dabis
decoctum agrimonie, plātaginis & foliorum oliuæ
cum ligno Guayaco. Idem facies decocto lentisci,
quod mirum in modum huic vsui præstat. Quod si
curare studueris, constat communi Chirurgorum
consensu, quatuor esse peragenda. Primum, ora, seu
foramen (quod de natura huius vlcis sit, strictis-
simum esse) dilatare: secundum, callosam duritiem
euellere aut stirpare: tertium, abstergere & exsicca-
re sordes & sanies, sicut in reliquis vlcibus: & quar-
tum, his quæ carnem generent vti, donec cicatri-
cem inducentibus vtaris.

Circa primum, multis modis peritiores Chirurgo-
rum assuescunt patentius reddere foramen: tum
fensione dilatando, tum igne, tum verò medica-
mentis, si reliqua non tulerit patienter laborans:
huius naturæ est spongiæ penicillus filo liga-
tus, & in foramen immisus: quod si satis non
sit, & velis simul callosam substantiam abra-
dere, intinges prædictum penicillum vnguento quod
fit

fit ex ceræ & resinæ, ana vncia vna, arsenici drachma vna, quibus liquefactis & admixtis intingitur elichinum, & apponitur duodecim horarum spatio. Præstat eundem vsum gentianæ radix, aut aristolochiæ, vel brioniæ, aut drachoncij. Quo facto, vt faciliùs quò tendat, & quam partem attingat fistula, cognoscere possis, si nec venas grandiores, nec arterias, aut nervos scindendo læsurus sis, vno è tribus modis fistulam curare, & extirpare aggredieris, quod secundo loco esse agendum proposuimus: primo medicamentis acrioribus & callum erodere potentibus: secundo incisione totius sinus cum calli auulsione: tertio per vitionem sinu sufficienter aperto. Callos etenim extirpant multa, velut radix asphodeli circumrasa & fistulis imposita: item trochisci asphodelorum. Ea etiam medicamenta, quæ sunt ex calce & sapone: sed vtiliores sunt quæ arsenico conficiuntur: item trochisci ex minio. Prodest infusio, quæ recipit vnguenti Aegyptiaci. ʒ. ss. sublimati. ʒ. ss. lixiuij. ʒ. iij. aquæ rosarum. ʒij. aquæ plantaginis. ʒ. iij. bulliant vsque ad consumptionem tertiæ partis: quòd si efficacius efficere velis, arsenici scrupulum vnum addere poteris. Quo medicamento iniecto, mox vlceris os claudes, ne protinus effluat, aut penicillis eo madidis replebis. Prodest & aqua argentariorum: item ex aridis medicamentis aliquid intus per fistulam exustando immittes, superposito vnguento ex bolo, aut alio ex defenuis pharmacis. Aufertur secundo modo callosa substantia, discisso vniuerso sinu (si aliquid ex his quæ diximus non venerit) & ferro candenti, aqua argentariorum, aut alio ex numeratis causticis exusto & abrafo callos interim

Institutionum Chirurgicarum

interim tamen mitigatorium aliquod medicamentū admiscebis, & mox quæ crustas emolliant & illidant. Tertiò verò callus aufertur, post totius sinus apertionem, vnguibus aut scalpello euulso ac separato radicatus callo, ita vt sinus ex toto carneus appareat, callo omnino extirpato.

Quod autem tertio loco post calli abscissione, aut abrationem, diximus efficiendum fore, est proculdubio abstergere & exsiccare sordem & tenuem sanie, quæ mox callo extracto necessario succrescent. Quod facies melle aut vino, aut aqua ebuli & melle rosaceo: vel eo. q. r. terebinthinæ in aqua vitæ ablutæ. 3. ij. succi api, succi cynoglossi singulorū. 3. vj. farinæ lupinorum. 3. s. mellis rosati. 3. s. aristolochiæ rotundæ. 3. ij. coquantur succi & terebinthina cum melle rosaceo vsque ad consumptionem medietatis succi, & mox reliqua cōmisceto. Cui medicamento deinceps addes, myrrhæ, sarcocollæ, radicis peucedani aridæ & iridis singulorum momentum, quo vtēris vsque ad integrū carnis cōplementū, si quid præter naturam supercrescens non vetuerit: & reliqua veluti in omnibus alijs vlceribus facito.

DE VLCERE CANCROSO INSTITVTIO. V.

V M de cancro, prout solum dicit quantum genus tumorum præter naturam, abunde prima huius tractatus parte actum sit; nunc in animo est, tantum de vlcere cancroso, seu de cancro vlcerato differe-
re. Hoc sane malum vt cognosca-
tur,

Cogni-
tio.

tur, præ se fert dolorem, & duritiẽ cū vlcere eroso, inæquali & sordidissimo, atque labris prætumidis, inæqualiter duris, cum aspectu graui & horrẽdo, ex concreta humorum colluie, fæculenta, liuida, & interdum subrubra & cruenta, cū sanie aquosa, nigra aut fulua & grauiter olente: insuper habet in circuitu venas liuescentes, tumidas & aliquando varicosas. Cuius vlceris natura adeò est difficilis & perniciofa, vt si curare tentes, aut secus, rarò aut nunquam sanitati integræ restitues. Multis etiam nominibus à Chirurgis insignitur, iuxta naturam partis affectę: quippe in facie & labijs appellatur noli me tangere, in dorso ac ventre cingulus, sicut in cia aut iuxta nates lupus.

Fit propriè vlcus cancròsum ex nò vlcerato cācro, confluente succo tenui, acri & erodenti ac præcalido, qui exulcerationem mollitur, item ex vlcere prauè curato, & exacerbato validioribus pharmacis.

Cause.

Cognita huius vlceris deterrima & fraudulenta, atque edaci & exedẽti natura (cuius latitũs meminimus cap. de cancro, & lib. de mulierum affectionibus) siue cures radicitus, siue leniter & blandẽ, eam victus & vitæ formam institues, quæ humori melancholico, vel adusto gignendo idonea non sit, sed ad frigidũ & humidum vergens, constansque ex cibarijs boni succi: curabis enim animi passiones prorsus vitare, aut compescere, exercitium interdicere, & habitationem temperatam eligere.

Quibus sic institutis, duplex erit curandi via: vna quæ malum radicitus euellere docet: altera verò quæ leniter agens, solũ ei studet augmentum interdicere. Qua verò harum vtendum sit, docet ætas & con

Curatio

conditio mali: nam si inueteratum vlcus non sit, neque nimis adhærens internis partibus & ossibus, aut iuxta magnas venas & arterias ac nervos, neque laborans timidus & imbecillus, verendum non est, radicitus ipsum extirpare. Quod si contrarias prorsus sortiatur conditiones, curati longè citiùs pereunt. Verùm si curare aggrediaris, id quidem cautè facito, multa enim sunt quæ consulere possunt in his vlceribus manus continere, vt libr. de mulierum affectionibus longiùs scripsimus. Fieri tamen potest vno è duobus modis: primo per caustica & erodentia medicamenta, qualis naturæ est arsenicum: cuius administratio, licet Guidoni & reliquis placeat, adeò est vlceris praua & maligna conditio, quod longè faciliùs excitetur, eat quæ indeterius his medicamentis, quàm quod possit aliquod susceperare beneficium. Et ob id consulo, ne hac curandi via utaris, nisi in mammis, vbi carnis vbertas perferre poterit, appositis tamen desuper defensiuis, & alijs auxilijs, quæ nouum prauorum succorum affluxum prohibeant. Quod si oportuerit, ob rationes superiùs adductas, radicitus euellere, comprehensa vndique totius vlceris duritie, & nouacula excissa, expresso quæ sanguine melancholico & fæculento ibidem immorante efficies, vt consuluerat Galen. maximè si corpus vniuersum priùs sufficienter purgaueris. Auulla itaque cancrofa carne, & vndique duritie excissa, ferro candenti partem (si quid non vetuerit) inures, quo nihil superfit iterum reuersurum: cum hoc tamen Celsus parum fudit his curationibus, cum adhuc inducta cicatrice, iterum morbum reuerti sæpissimè contingat, aut superesse vlcus non minus cancrosum, quàm quod præfuerit. Quamobrè peritiores & sapientiores Medici, lenien-

te solūm vtuntur curatione: cui vsui tria exequere-
ris, quæ maioris solent esse momenti: primum in fœ-
minis, quæ nondum ad vetustatem venerint: quippe
bis terve in anno mittes sanguinem, præsertim ex
talo, etiam si menstruationis tempus præterierit:
vel aliquando hæmorrhoides prouocabis. Purga-
re igitur frequentius oportet, maximè autumno &
hyeme vsque ad veris principium. Secundū sit, fon-
tanellam aperire ea parte, quæ directius vlcerata
correspondeat, qua facilius expiret virus illuc itu-
rum. Tertium sit, ea omnia adhibere medicamenta,
quæ vim habeant leniendi dolorem & partem fir-
mandi, quo minus recipiat: item refrigerandi atque
siccandi, minimè verò mordendi efficaciam for-
tiantur. Huius naturæ sunt quæ ex mineralibus
vstis & lotis fiunt, maximè ex plumbo, & vt con-
sulit Galen. lamina plumbea supra partem posita. 9. Simp.
Item solani succus atque aqua ex vsu est, sicut
vnguentum ex tutia & lithargyrio, ex plumbo vsto
& loto. Sic solani succus panno lineo imbutus, su-
pra vlcus appositus, mirum in modum prodest, ma-
ximè si in mortario plumbeo agitaueris & postea
refrigeraueris. Item vnguentum quod sit ex ar-
genti spuma, cerusa & oleo rosaceo in mortario
plumbeo agitatis, donec colorem plumbi acqui-
rat. Prodest & aliud quod recipit plumbi vsti &
loti, pompholigis & thuris, ana. ʒ. ij. f. absynthij. ʒ. f.
olei rosacei lib. f. succi solani & ceræ quod satis
vt fiat vnguentum. Idem beneficium præstat, &
lenit dolorem cataplasma ex solano, papauere, co-
riandro, polygono & cichorio. Ferunt etiam pro-
desse appositionem carnum gallinarum supra vl-
cus ipsum: verū quia hac in parte solūm mens
est, instituere Chirurgos in his quæ vniuersalia
sunt,

sunt, particularium solummodò appositis exemplis, curationes specialiores non scripsi, relegans lectorem ad scriptores Chirurgos, in quibus copiosè scripta sunt peculiariora cuique parti affecta proficua: & hac ratione huius primæ partis hîc esto finis.

(?)

Finis primæ partis.

INSTITVTIONVM

partim ad Chirurgos, partim ad
Medicos attinen-
tium

LIBER SECVNDVS.

V L L V M esse in Medicina
auxilium quod vtile futu-
rum sit, nisi recta admini-
stratione & vsu adhibea-
tur, probat ratio, & confir-
mat experimentum, in de-
terius mutatis affectioni-
bus, ex indextero præsidio-
rum vsu, cùm alijs præsti-

terint salutem. Quod noscens Hippoc. dixit: Quæ
enim profuerunt, ob rectum vsum profuerunt: quæ
verò nocuerunt, ob id quòd non rectè vsurpata
sunt nocuerunt. Quapropter (inquit eadem parte)
scire quidem oportet de singulis optima in omni
arte, vti verò ijs quæ singulis vicibus idonea visa
fuerint. Ob id profectò in quouis præsidio hæc &
plura alia vnicuiq; peculiaris sunt diligenter confi-
deranda. Namq; non sat est Medico docto nosse
vti repellentibus, suppurantibus, discutiētibus, aut
quibusuis alijs peculiarib; præfidijs, ni exactè no-
uerit ea mutare, materiamq; aptam inuenire, prout
partis cōditio & morbi status tulerint. Quamobrè
primò vniuersalium omnium topicorum rationē

Li. de ar-
te.

Institutionum Chirurgicarum

vno capite docebo : deinde per singula capita distribuam topica ipsa auxilia, & cuiusque propriam vtendi rationem.

DE TOPICORVM AVXILIORVM administratione in genere

INSTITVTIO I.

VO potissimum curaturus sibi (cum ad particularium auxiliorum administrationem conscendit) ante omnia proponat necessum est. Primum quod memorie Hippoc. prodidisse proferatur, nimirum vniuersalia medicamenta omnino per-

discere, eorumque facultates, tam simplices quam compositas, & speciatim prout singulis naturis & cuiusque corporis discrimini conueniant, prius quam ad artis doctrinam exercendam Medicus admitti debeat. Quod etiam Galen. alijs verbis protulerat dicens: Ad sanitatem retinendam & morbos tollendos, nocentium vsus fugiendus est, quod ad materiae adhibendae notitiam experientia potens atque utilis est. Secundum quod prae manibus habere debet, est notitia partium corporis, vt in vnaquaque diligenter disquirat quae sit eius natura, quae constitutio, quale temperamentum: rimari item actionem, posituram, formationem, potentiam, humorum discrimina oportet: morborum etiam quam plurima genera, differentias, causas, accidentia, qualiter.

Li. de op.
fect. ad
Tra.

literque singula in singulis adiuuant, & mox quantum ab statu naturali forte recedat. Quippe non fat est, ea quæ nuper diximus nosse, ni exacte uti valuerimus præsidij adiuuentis, iuxta ea quæ de partibus cognitu esse necessaria diximus. Nam idem auxilij genus, resoluentium exempli gratia, aut repellentium, & similia, diuersam sæpe exposcit materiam, diuersasque methodos & rationes, à partis diuersitate sumpta indicatione. Quod elegantissima oratione dixerat Hippocrat. his verbis. Morborum autem omnium vnus & idem modus est, locus verò ipse eorum differentiam facit. Sunt autem omnium topicorum simplicia genera: (præter ea quæ simpliciter calfacere, humectare & exsiccare singulas particulas valent: quorum utilissimam & longissimam tractationem denuo additam reperiēs tom. 2. li. de recto præsid. vsu) quæ adstringunt, quæ laxant, quæ emolliunt, quæ aperiunt, quæ obturant, quæ attrahunt, quæ repellunt, quæ pus mouent, quæ resoluunt, quæ abstergunt, & quæ abluunt: scarotica itē, glutinātia, epulotica, caustica, anodyna, & vltimò roborantia, præter alia quæ minoris sunt momenti.

Li. de fl.

Prætereā in gratiam omnium topicorum scire oportet, hæc omnia auxiliorum genera ab affectus natura & tempore, veluti iure indicari iuxta causæ & affectus dispositionē. Sic humores qui in parte aliqua recoduntur, aut repulsionē, aut suppurationē, aut discussionē desiderant, pro humorum qualitate & tempore affectu, sicuti quæ sordida sunt, absterfionem, & quæ dissoluta vniōē, & sic pari ratione de omnibus alijs affectibus. Ceterū materia, qua quoduis auxilij genus, & quousque, & quomodo ea liceat uti, præscribit etiā particulæ ratio, & insuper præ-

Institutionum Chirurgicarum

experimentum. Alijs namque simplicibus constant repellentia, suppurantia & resoluentia(& sic de reliquis) quæ oculis debentur, alijs quæ cerebro, alijs quæ vetriculo, & sic facta computatione aliarum partium, vt mox docebo, si prius dixero quædam omnibus communia.

In gratiam huius institutionis differere oportet, an semper expediat ante topicorum adhibitionem vniuersalem prouidentiam præmittere. In qua re ita uendum est, quatuor esse in vniuersum morborum sortes. Prima est, in æperaturæ habitus parti accidens, ac alimentum vitians citra humoris aduentum: cuius curatio nullam, neque per sanguinis deractionem, nec per purgationem, requirit prouidentiam, sed solis gaudet alterantibus. Secunda non raro euenit, vt humoris fæx & vapor parti impressus aduenientem humorem conspurcet ac vitiet: quamobrem requirit hoc affectionis genus, non corporis agitationem aut purgationem, sed deobstructionem & discussionem materiæ parti affixæ, per euaporantia sudorificaq; & deobstruentia auxilia. Tertia species fit sæpius, cum partis affectio materialis sit, pendensque non à toto, sed à superiori aliquo membro, vt thoracis morbus à vitio capitis. In quo affectus genere præcedat prouidentia oportet, non tamen totius sed partis primo mandantis fluxionem. Quo fit, vt errent, qui vt capitis purgationem regularius videantur egisse, totum corpus medicamentis purgantibus, citra ullam indigentiam turbant. Superest sola quarta differentia materialis affectus, pendensq; a toto, quæ iure optimo purgatum corpus, aut sanguine euacuat, ante localium adhibitionem, expostulat, vt Galen. statuerat dicens: Particularem affectionem si leuis

leuis est, solis ad laborantem particulam remedijs curari, quod etiam Trallianus confirmauerat. Denique solùm in quarto morborum genere vtedum prouidentia est, vt ex Hipp. constat dicente: Primùm igitur ventrem purgare oportet sursum ac deorsum, deinde vteros subductitio medicamento: & alibi inquit: Quapropter optimum est purgare totum corpus prius, & post ipsos vteros. At in reliquis morbis extra quartum genus, circa vllam prouidentiam particularis curatio adhibenda est.

Li. i. c. ii
Lib. i. de
mor. mul.
Li. 2. de
mor. ma.

Præterea statuendum est, tantam esse particulæ dignitatem & præstantiam, vt nullum auxilia possint præstare beneficium, nisi in ordine ad ipsam dirigantur. Namque vt Galen. asserit, auxilij genus ex morbi specie exquirere oportet, cæterum speciem, materiæ modum & pleraq; alia quæ in auxilijs considerantur, particulæ natura & differentia citra dubitationem præscribunt, alioquin Medici decepti morbi natura, imprudenter & inordinatè auxilijs vt erentur. Particulæ enim natiua temperies debitam præsidiorum mensuram præscribit, ipsius verò substantia alterantium moderatur quantitatem, & vacuandi modum, & locum ostendit situs partium & connexio. Sic partium acutus sensus aut obtusus modum suo modo ponit: dignitas item & officiũ multa in exequutione præsidiorum docent, citra quæ, præsidia aut nocēt, aut irrita sunt & nullius momenti. Partis itaque situs & connexio multa docent in affectuum curatione, vt mille in locis Gale. docuerat, nam inquit. Quod si particula affecta in penitioribus sit locis, machinari oportet insuper tale inuenire remediũ salubre, cuius vis nequaquam antea in itinere soluitur: si itaque calidius esse oportuit, eo quod est

1. ad Gla.
2. etho.
3. thec.

Institutionum Chirurgicarum

moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantum exigit morbus, sed ultra eam mensuram tantum adijciatur, quantum ex situ, ut perungere possit ad locum patientem, necessarium sit: si verò frigidius, non simpliciter tantum frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque prius est aduertenda: si enim crassa sit, non admodum poterit ad profunda penetrare, sed potius contrarium præstabit affectum, spissando superficiem. At si tenuioribus constet partibus, poterit sanè plurimum subire profundum, id enim etiam in humectantibus & exsiccantibus accidit. Considerare itaque oportet, quot numero partes permeat medicamentum, antequam ad partem affectam deducatur, ut pro ratione itineris eius vim augeamus. Exemplum quidem est id quod de pulmone fertur, quod è ventriculo in iecur, venam cauam & cor, tandem ad pulmones debetur: cui certum est in hisce partibus humoribus admisceri, & mutationem ac alterationem quandam perpeti: quapropter quod virtutis eius superest, minus omnino ac hebetius est, quàm ut læsam particulam iuuare possit: quo fit, ut intendi necessariò oporteat, quare medicamenti, siue id foris adhiberi, siue deuorari debeat, vires non præfentes, sed quales dum ad affectum locum peruenerint, futurę sunt, considerandę.

Præterea confert situs partium mirum in modum, ad vacuationem, reuulsionem seu deriuationem molendam, ut prima harum institutionum parte abunde probatum est. Sic partium figura mille modis ex usu est, & figuris instrumentorum efficiendis, & effingendis præsidiorum etiam figuris.

guris: cuius rei testis est Hippocrat. qui in hunc modum refert. Multæ verò etiam aliæ & extra & intra corpus figuratæ species sunt, quæ magnopere inter se differunt, quod ad affectiones pertinet, tum ægro, tum sano: namque alijs utimur instrumentis ad vterum dum afficitur, alijs ad vesicam, alijs ad intestina crassa: quippe in hæc per clysteres, in vterum per metranchitam idoneorum aliquid injicimus: sic in vesicam per indirectè foratas fistulas, quas syphones rectos appellant. Denique tanti est momenti situs, figura & connexio partiû, ut hæc Hippocrat. protulerit verba. Verùm hoc studio habere oportet, ut proximum exitum facias, siue infernè, siue supernè, aut etiam alia aliqua corporis parte ubi exitus sunt: & subdit dicens: Cæterum morbi ea parte qua proximi sunt, & qua parte singulis exitus quàm proximus est, extrahendi.

Li. de vét.
medic.

Li. de loc.
in hom.

His suppositis, dignitas & præstantia partis non minorem sibi abrogat partem in moderandis metiendisquæ auxiliorum viribus, licet in simplici alteratione parum aberret à conuenienti refrigeratione, calfactione, humectatione & exsiccatione: nihilominus tamen in alijs medicamentorum generibus, præsertim his quibus aliquid notatu dignum à particula expellitur, aut naturam & facultatem membri vim & iacturam pati posse speramus, conducit quidem plurimum, ut ex Gal. multis in locis colligitur. Niam quo particula præstantius & magis commune obtinuerit officium, eo prudentiùs & cautiùs vacuari aut laxari desiderat, cum nō sibi soli vires obtinere teneatur, sed & reliquis. In qua re diligenter considerare

Li. 3. artis
med.

Li. 3. metho.

Institutionum Chirurgicarum

oportet, an pars quæ afficitur, de earum numero sit, quæ totius corporis communes vires habent, an etiam alteri parti communem actionem, an communem quidem, sed cuius actio ad vitam necessaria non est, licet ministerium præstet ad vitam necessarium: vltimò vero, an priuatam ac propriam, an aduentitiam & subseruientem. Vires quidẽ communes habent cerebrum, iecur & testes, in quibus non levis habenda est de robore virium sollicitudo: ventriculus quidem ad portionem iecoris se habet, vterus non item. Virtutes etenim habent communes, & actiones ad vitam necessarias, cæterum per ministerium alteri membro ad vitam necessario, vt lien, vtraque vesica, venter inferior, thorax, pulmo, alpera arteria & fauces: ex quibus quam primum vacuare redundantiam licet, dum modò ne quid nimis dissoluatur. Priuatam item particulam ac sibi seruientem non offendes, si aut euacues, aut laxes, aut quomodolibet alteres. Cæterum in alijs primi aut secundi generis partibus, nusquam quæ vehementer laxent ac discutiant, sunt adhibenda, quin tantum eius medicamenti, quod roborandi & adstringendi vires obtineat adiiciamus, quantum membri vires periclitari, ac proprię substantiæ & spirituum dissolui coniecerimus: siquidem virtus & robur sibi & alijs obtinere tenentur. Et ob id laudauit Galen. vsum adstringentium in his membris, vbi eorum, quæ tenuiũ sunt partium, aliquid admisceamus penetrationis gratia, quam adstringentia remorantur. Particulæ etiam exactior sensus suam in adhibendis auxilijs præstat considerationem: nam quæ acuti sunt sensus partes, mitiora expostulant medicamẽta, quàm affectus desideret: at vbi tardus hebesque sit sensus, in his proculdubio

Lib. artis
med.

bio aliter, quia quod iustum est porrigi potest. Itaque partes docent, & sui temperiem, & reliqua quæ diximus: ad quorum integram notitiam, maximam præstat utilitatem totius corporis scientia. Namque puerorum corpora, fœminarum, iuuenû, senum, item & eunuchorum, nonnihil etiam evariant à communi auxiliorum materia: sicut & anni tempus, & regio. Cum hoc tamen dum morbus grauis est, non statim à principio considerata est ex toto particulæ natura, sed modicum, tantùm ipsam respicientes, est admiscendum, augendum tamen quod particulam tueatur, quo magis remedia profunt, & morbus decrescit: nam eo tempore plus præualet particulæ indicatio. Secus tamen res se habet in vacuantibus auxilijs, in quibus partis tantùm officium à principio magnificare oportet: nam sæpe ex euacuationibus circa affectus principia inconsideratis, aut facultas in medio itineris subsidet & labitur, aut mēbro principaliori imbecillo factō, denuo alter affectus grauior succrescit.

Ex qua doctrina non leue suboritur dubium vtra harum indicationum, membri ne, an morbi præstantior sit: quod hac lege dirimere studui. Quòd si è duobus alterum agnoscat, ignorato reliquo, multo præstat agnosci affectus speciem, ex quo summum genus curantis præsidij præspicitur, licet ad indiuiduas differentias (quod conandum est) non descendatur. Nouit aliquis laborare calore hominis viscera, num verò is calor hepar, an renes, an ventriculum occupet, perpetuum non habet, verùm cum hoc frigorifica adhibebit præsidia. Qui verò intelligens morbum ex capite pendere, secum non decernit mali naturam & morbi originem, is ne genus quidem auxiliij decernit, &

Li. art. me
di. 24.

inops consilij pendet animi, summa & maxima affectus cognitione destitutus. Verum cum species pauca & in genere doceat, si ambo illa Medico perspecta sint, & in dubium reuocatur vtra sit præstantior, locus multo plura & magis individua præstat. Quo fit, vt Galen. asserat, quod vtraque cognita imparem vsum curanti præbeat, maiorem locus, affectus minorem. Cum hoc tamen minor illa potior est ea quæ plures præstat: nam quanto grauius est genus ignorare, quia totum ignoratur, quàm species, qua ignorata ignoratur solum pars, tanto præstantior est indicatio à morbo, indicatione quæ à parte sumitur.

DE EVACUATIONE QUAE fit à parte

INSTITVTIO II.

Ractaturo mihi de topicis auxilijs, primum se se offert particularis vacuandi ratio, citra quam, nullum auxiliũ tutò parti adhiberi potest. Quæ sanè tot habet differentias, quot sunt partes in corpore ceteris communes & proficuę, veluti cerebrũ, ventriculus, thorax, iecur, splen, vterus, renes, vesica ac testes, & partes quæ habent peculiare vias, quibus citra totius corporis turbationẽ, expurgari possunt, atque sanguine misso vacuari. Et vt ab ea vacuatione quæ per sanguinis missionẽ fit, initiũ sumam,

nam, statuendum est, quod cum sanguis alicui parti inhaeret, plenitudinemque partialem efficit, & sanguine misso ex communi vena minimè separetur deriueturque, duplex insurgit particularis ratio euacuandi: altera per scissionem venae illi parti propriae & peculiaris, à qua pars ipsa fouetur, aut quae ab eadem oritur: nam huiusmodi sectiones ocysimè particularē plenitudinē deponūt. Sic venulas nasi & linguae in capitis affectionibus vtiliter scindimus, aut eā quae prope humerū sita est: in praecautione verò eos ramos qui inter pollicē & indicem sunt. Sic capitis dolores, vertigines, & alios ex calido defluxu affectus sanat incisio earū venarū quae ponē aures sunt: pari lege & cucurbitae in scapulis scarificatur. Oculorū verò affectibus medemur post communem venā scissam, scarificatis partibus humerorū & ceruicis, & scissione venarū quae sunt in angulis oculorum. Auribus verò inflammatis & parotidibus vena scissa sub aure prodest. Gingibarum, maxillarū & dentiū doloribus ea scissa auxiliatur quae sub labijs extat. Cordis verò ac pulmonis, interior sinistri potius quàm dextri cubiti vena prodest. Nec erit ab re dextri venam tundere si vniuersum corpus malo consentiat, quoniam pulmonum venae è dextro cordis sinu prodeunt, sed quia in sinistram parietem venae cauae inferitur, qui per alam sinistram in sinistram cubitum excurrit, non displicet prima sententia & communis. Iecore item oppresso, inflammato ve, dextra caeditur, sicut lieni succurrit interior sinistra: vtrisque tamen medetur saluatella eiusdem manus. In his autem affectibus qui inter clauiculas & renes sunt, reuellit vena interior, tardiùs autem vena manus, aut ex vtrisque partibus vena media, siquidem illa

ex

Institutionum Chirurgicarum

ex communibus ramis humerariae interioris coag-
mentata est. Subter renes in quacunque parte infit
affectus, secta poplitis vena praesidium fit: renes
verò ancipites (vt institutione de sanguinis mis-
sione latius probauimus) existunt. Musculos ab
dominis ab inflammatione vindicat aperta infe-
rior vena: coli intestini vitia, quamuis subter re-
nes fin, interior cubiti vena secta aufert. Vteri ve-
ro affectus, licet membrum vnum sit, varias tamen
venarum sectiones desiderant: nam immodicè fluen-
tibus menstruis, interna brachij medetur: suppres-
sis, malleoli, nisi ex immodica totius corporis co-
pia & oppressione supprimantur: inflammationi
quidem per initia, etiam interna brachij, mox ab
impetu fluxionis aut procedente malo, ex tali ve-
nis: nam prima sectio plenitudinem euacuat, & im-
petum reuellit, secunda directiùs partem affectam
respicit. Præterea quemadmodum in mensibus,
ita & in hemorrhoidibus suppressis aut fluentibus
res fieri debet. Verùm si quæ inflammatio vel po-
dicem, vel partes obsecenas, vel vesicam, vel alterũ
inguen infestauerit, modò veneni particeps non
sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summo
nenda, inhibendaq; fluxio est: cæterum deriuatio
particulariùs directiùsq; ab inferiorib9 fiet: cui si-
milis est in mittendo sanguine crurum inflamma-
tio. Secundus autem vacuandi à parte modus per
ea fit auxilia, quæ ab ipsa parte per eandem met san-
guinem demit: quod fieri est necessum in his quæ
non obsident à cute & carne distantem locum, qui-
bus cucurbitas affigere cum scarificatione, aut hi-
tudines, promptè quod in parte est ab eadem eua-
cuat. Quæ omnia nouisse oportet: nam aut mutare,
aut alio modo efficere, præterquam quod nihil
pro-

prodesse omnibus est compertum, aut lædere, aut nouum affectum excitare, & facultatem frustra infirmare certissimum est. Quas sanè particulares euacuationes necessum est moliri, præmissis vniuersalibus, si profuturæ sunt: quòd si aliquando citra vniuersalem prouidentiam fieri contingat, vt in conualescentibus, imbecillibus, & his quibus abundantia tantum parti affectæ inest, necessum antea est frictionibus & ligaturis longè à parte affecta factis totius corporis humores ad distantes partes quodammodo euocare, ne impetu sanguinis fluentis ad affectam partem fluant.

Pari prorsus ratione dum in aliqua particula vitiosus aliquis humor colligitur, particularibus etiã purgationibus, materia demenda est. Considerare tamè antea oportet, an humor in eadem particula generetur, an aliunde trāsmittatur, vel à toto corpore ibidem decidat: si primum, nulli dubium est quin per ea medicamenta quæ partem affectam respiciant, euacuare partem oporteat: & pari ratione si secundum: ceterum commodius erit purgare particulam mandātem: nam in his duobus casibus, corpus medicamentis purgantibus turbare, vanum est: vniuersalis enim purgatio turbatos humores ad affectam partē facile defert. Verum si à toto corpore fluant, ante particularem euacuationem præmittenda est vniuersalis prouidentia per expurgans medicamentum, à quo deinceps facile est vitiosos in parte receptos per discutientia pharmaca euacuare.

Sint ne aliqua purgantia medicamenta particulam aliquā respicientia non est ita facile dirimere: sed dubitationem hanc sic dissolues, si prius didiceris esse medicamenta, vt Galen. probat, quæ partes

Libr. de
theriaca
ad pif.

Institutionum Chirurgicarum

res, sympathia & similitudine quadam respiciant, ut fertur de sthœcade, & de scolopendrio & alijs. At ut id purganti alicui insit, necessum est scire, medicamentum purgans tribus è partibus posse signatim purgare: primo à toto corpore, ex similitudine humorum vniuersum corpus obsidētium: secundo è partibus vicinis ei in quo medicamentū purgans inest. Quamobrem obseruantissimum est præceptum, in purgationibus quæ per vicina fiūt, non licere valida adhibere medicamenta, ne à distantiioribus ad affectam vi medicamēti plus iusto trahatur. Tertio autē modo medicamenta dicūtur purgare, cū in vnica parte existentia, à distāntissima & signata quadam particula, citra aliarumurbationem humores trahunt & expurgant. Quod multi arbitrantur esse, quia aliquod purgans medicamentum non habet similitudinem nisi cum humoribus qui in ea parte præfunt: quātum valeat hæc ratio, iudicēt alij. Ego quidem arbitror, id fieri ob aliud notius & manifestius, nimirum quia medicamenta quæ purgandi vim habent, simplicibus admiscetur medicamentis, quæ è directo partem aliquam dicuntur respicere, qualia sunt à Medicis appellata iecoraria, splenetica, capitalia & huius cēsus: quæ sane cū admiscetur medicamentis purgantibus, & suapte natura habeant in illas partes deferri, secum deferunt in partem illam vim medicamenti purgantis, ex cuius attractu partes illæ promptiūs purgantur, quàm reliquæ quæ non ita humoribus abundant: præterquam quòd partes quæ afficiuntur, naturam habent adminiculantem, quia grauata aut laceffita humoribus, id faciliūs exequitur quàm partes quæ humoribus sunt exortes: qua lege censeo prædictas purgationes

tiones fieri potiùs quàm alio modo.

Purgamus itaque caput aut quoduis aliud peculiare membrum, dum humorum vitio laborat, duobus modis: aut per proprias & peculiare vias, per oculos nimirum, nares, aures & palatum, aut per communes: eo tamē medicamentum admisto quod est directo caput respiciat, & sic utriusque vacuandi generis seorsum in quavis particula meminero. Sunt autem capitis emunctoria, oculi, aures, nares, palatum: rarò tamen natura per oculos cerebri purgantia pellit, nisi errans, aut præcauens grauius malum: quā purgationē nobis non licet tentare. Nec dissimili gradu aures æstimantur, licet sæpius maiores purgationes moliatur natura, quas leuiter abstergentibus iuuare, non erit abs re. At per nares & palatum errithnis, gargarismatis, dentifricijs & masticatorijs purgamus caput, sed non pari efficacia & securitate: nam masticatoria, & quæ palato indita caput purgant, securiùs quàm errithna purgant, quia ex vehementi cerebri agitatione ignoratur quò se vertat humor: cum hoc tamen omnia proficua sunt & necessaria.

Errithna itaque medicamenta solum naribus indita duplicem præstāt usum: quippe aut pituitam & omne cerebri excrementum præparat, ut deinceps facile dilabatur, aut eadem vim habet expellendi. Quam profecto expulsionem duobus modis fieri comperimus: vno, peculiari vi & efficacia trahentis medicamenti: altero verò, irritata cerebri expellente facultate, ut ipsa deinceps sua sponte cerebrum quatit sternutamento facto, impetu quo suis humores pellat à cerebri non postica parte, sed à reliquo cerebro & circumnigines. Item nares purgant, & non rarò quæ in ventriculis continentur: quo fit, ut potenter reuellat quæ in fauces distillando dilabuntur. Cui usui medicamenta

ars

ars probavit duplicis differentiæ: nam quædā propria & peculiari vi id efficiunt, quæ verè errithna dicuntur. quædam verò id efficiunt, ceterum commoto cerebro & sternutamento facto, quæ ptarmica & sternutatoria appellantur, vtraque tamen reperiuntur multis gradibus dissidentia, & vtraque etiam necessaria sunt pro affectus vehementia & sensus obtusione vel acuitate: item vtraque ferè eiusdem sunt generis, dissident tamen tenuitate substantiæ, qua promptius se se in cerebri mēbranas inserunt, quibus vellicatis & demorsis mouetur sternutamentum: quæ verè errithna sunt, crassioris sunt substantiæ & naribus indita & adhærentia efficacius humores alliciunt. Quod sane opus hæc medicamenta efficiunt, aut caliditate aut fervore aperiendo ac fundendo humores, detergendoue, aut ex propria virtute humores trahēdo, quibus motus forsan commouetur sternutamentum. Quæ verò caliditate id efficiūt, sunt odorata omnia, vt sampsuccus, pulegium, & succus hederæ & nigella, quæ cauere oportet in corripa, ne maior fiat fluxio & humores acriores. Verūm quæ tota substantia euacuant, sunt veluti cyclamen, elaterium, nitrum & alia huius naturæ. Quæ per nares commoto sternutamento humores purgant, licet multis modis prædictis similia sint, differunt tamē, quia acriora sunt & tenuiū partiū, velut saponaria herba, castoreū, batrachij radix: inter quæ mitiora sunt nux muscata, acori radix & zingiber. Quæ omnia aut in tenuissimū puluerē exuflata, aut aliquo liquori admixta, vtiliter adhibentur: hæc quidem quibus mens ægrotat, illa verò reliquis. Quorum omniū materiā & copiā & vtendi legem reperies libro de recto præsidiorum vfu, tomo. 2. nam breue

Breue hoc institutum non patitur longiorem translationem.

Apophlegmatismum autem vocarunt id auxilium, quod vim habet pituitam è cerebro per os educere: qualis naturæ est medicamentum quod ori & palato inditum, id præstat, & etiam è ventriculo educit, ratione communionis tunicæ que ventrem & os ambit. Quæ sanè medicamenta hæc opera efficiunt, vel cùm palato adhærent, aut dentibus affricantur, vel cùm eisdem dentibus manduntur, vel cùm os eis colluitur, gargarisma appellatum: quorum Galen. latè meminit. Verùm siue dentifricia, siue masticatoria sint, vel vtcunque aliter, vno è duobus modis id efficiunt: nam vel irritando & calfaciendo, vel vi propria attrahendo, id moluntur, & quæ calida & acria sunt, veluti anethi semē, capparis radix, caryophyllus, & radix etiam pithri, & alia huius census. Cæterùm quæ valenter trahunt, sunt nitrum, anemonis radix, & radix raphidis agriæ, & iridis etiam radix: ex quibus aqua maceratis fieri possunt gargarismata: cera autē, mastiche, vel ficuum carne exceptis, masticatoria: sale admisto, dentifricia faciliè fieri possunt. Quæ sanè omnia mirabiliter capitis pituitam expurgant: prorsus quæ (corporis præhabita prouidentia) in ueteratis capitis & vicinarum partium affectionibus, ijs præsertim quæ per epicrasim vacuari desiderāt, dummodò os aut palatum aut laringis caput non sint aliquo affectu læsa. Caput præterea purgamus per ea medicamenta quæ humores trahunt ad ventrem & communia emunctoria: in his tamen capitis affectibus quæ vel à toto vel ab aliqua particula fomentum susceperant, aut in quibus maior est humoris copia, quàm possit per capitis emunctoria

Lib. 5. An
pli. c. 123

b

pur-

Institutionum Chirūrgicarum

purgari, & rursus in his, quorum caput præ imbecillitate aut sensus acrimonia, purgantiū vim & mordacitatem ferre nequit. Cui sanè vsui medicamenta conficies ex his quæ humorem peccantem respiciant, admittis alijs medicamentis, quæ quāuis purgantia non sint, partem quandam respicere possunt, vt antea dixeram.

Purgare ventriculum varijs modis docet ars, vt totidē ipse patitur affectuū differentias: nā aliquādo adhibemus quæ abstergunt, quæ irritant, quæ abluunt, quæ leniendo purgāt, sæpe quæ cōprimendo, ac sæpissimè quæ propria vi purgādo ventrem ipsum ab humoribus & excrementis immunē reddunt. Quod magno cōsilio arbitrandū est artē nostram cōstituisse. Nā abstergendo purgamus viscidos & adhærētes succos, melle, terebinthina, melle rosaceo, aut si calor simul adest, hordei decocto cū saccharo. Irritatorijs vtimur ventriculo ex pituita aut alijs excrementis obruso: sic profunt mercurialis, sicla, decoctū vrticę cū melle & aceto. Abluimus ipsum, dū humoris vitiosi aut acrioris medicamenti reliquię à purgatione vel à morbo supersunt in ventriculo, quo tēpore ius, aqua calida, hordei decoctum aut consimilia profunt. Lenientibus vtimur pharmacis, dum tenaciori facta facultate retentrice, plus iusto ventris excrementa retinet: quem vsum præstant pingua omnia, lenia ac humida, veluti casia, manna & eius naturæ alia. Adstringunt quidem nonnulla, & si cum hoc etiam ventrem soluant, cū in animo est, post totalem humoris expulsionem, vltiorem impedire: quē vsum præstant rhabarbari substantia, & cortices myrabolanorū. Vtimur etiā propriè purgantibus medicamentis, dum humor altiūs in ipsum ventriculum

culi corpūs, pancreas & meseraicas inferitur. In quo purgandi genere primò considerare oportet, non licere vehementer purgātia adhibere, ne plus trahant in ipsum à toto corporis ambitu, quàm à ventriculo pellant: huius conditionis sunt rhabarbarū, aloēs, pilulę mastichinę, & hiera Gal. Secūdo sciendū est, ventriculū nō cōfertim, sed sæpius esse purgādū: nā vt pars princeps nequit cōfertim ferre citra dānū euacuationes. Tertiò statuendū est, ventriculū pręrequirere medicamenta purgantia in forma solida, vt sufficiēti mora detēta efficacior operētur, quantūuis leuia sint & sine vehemētia.

Dū iecur vitio humorū laborat, purgationē desiderat efficacioribus medicamētis facta, quā ventriculus, vt minori facta mora, facilius & magis purgent, nō tamē per longiora interualla: hoc insuper habet peculiare, quòd dilutiora medicamēta exoptulet, ob viarum angustia & locorum interualla. Quo fit, vt ea medicamenta desideret, quę obstructiōē aperiāt, roborent tamē nullo calore medio: qualis naturę est gramen, in tybi omne genus, adiātum, eupatoriū cum rhabarbaro, agarico, & aliqua ex stillatitijs aquis. Nam expurgantia medicamēta iecori proficua hoc peculiare habent, quòd misceri semper desiderent inscindētibus & attenuantibus medicamentis, & adstringentibus etiam: illis quidē, vt purganti pharmaco vias & humores pręparent: his vero vt simul partis robur seruetur. Quod vt commodius fiat, pręire debent inter vnā & aliam purgationem attenuantia & inscindentia, vt qua die medicamētum purgans accipitur, suum munus facilius subire queat, habito semper respectu ad iecoris intemperamentum, vt simul aliquid illi contrarium admisceatur.

il) b a Cūm

Institutionum Chirurgicarum

Cum lienis natura & conditio terreæ sit & crassæ compagis, & maximas ob id, & ob facilitatem suscipiendi patiatur obstructions, quia quantumvis crassam habeat carnem, raram cum hoc sortitur, necessum profectò est, paulò grauioribus & efficacioribusvtri medicamentis, maximè cum humores ibidem congesti, ob natiuam conditionem sint tractu difficiles, & viæ arctiores & angustæ. Quo fit, vt leuia medicamenta nihil profint: vehementiora verò, angustias & accidentia non leuia inferant. Quamobrem censendum est, apta lieni medicamenta ea esse, quæ primò suauitate quadam terreum illum humorem, vel emolliant, vel quodammodo liquent, attenuent & detergant, sine adstrictione conspicua: vt deinde obstructione vel leuiter soluta, faciliùs & leuicribus medicamentis humores decendant in aluum. Quorum equidem nonnulla moderatè frigida sunt & humida, quæ exuperanti bili re torridæ conueniunt, vt violæ, vtrunque buglossum, & succus pomorum redolentium: plurima verò moderatè calida & tenuium partium, vt crassā fæculentamq; melancholiam attenuet: qualia sunt lupulus, casuta, scolopendrium, radix apij, cortex tamarisci & capparis, & eius naturæ pleraque. Itaq; in vniversum duplex erit purgandi ratio: altera, quæ blandè & leniter aduersus humorum qualitatem & substantiam pugnet: qua sæpe tantum licet liquare humores, quòd citra alterius auxilij adnunculum per ventrem singulis diebus aliquid eorū prorumpat: altera verò quæ humoris electione & tractu eos pellere nata sit: quæ sanè leuibus exercenda non est medicamentis, sed validioribus, verum in parua quantitate: hoc quidem ne maior humorum copia, quàm viæ angustæ capere possint

finis

sint trahatur: illud verò quia sic expostulat durities & renitentia humoris. Quãobré censeo Hipp. dixisse: Si verò splenicus fuerit, ne purges, neque lacte, neque suo sero, sed eo quod modicū ingestū plurimum educat.

Verūm non minus purgant vterum duo medicamentorum genera: alterū quod per propria emūctoria ipsum purget: reliquum verò quod per communia, vt præcaueat à corporis vel aliorum membrorum vitijs quæ expurgantur per ipsum tanquā per sentinam. Primo modo vterum purgamus, per pesaria & per metrēchitas, vterinos appellatos clysteres, per suffitus & euaporationes: ita vt cūm necessum est vterum abluendo purgare, metrenchitas adhibemus: suffitus vero & euaporamus, dum in animo est aut reliquias humorum conterere, aut distemperiem auferre, vel tandem vteri humores ad euacuationem præparare. Verūm pesaria quibus frequenter utebatur Hippocrat. tribus medicamentorum sortibus constare conspiciamus, dū tantūm eisdem purgare intendimus (nam varia iuxta varios affectus parari solent) nimirum ex attrahentibus & his quæ valida sunt, vt flos gris, pulpa colocynthidis, nitrum, cucumis agrestis, & eius naturæ. Quibus licet antiquitas & Hippocrat. utebantur, minimè ego auderem, nisi aut maximo vrgente malo, aut coopertis lana & gossypio ipsis pesarijs, ne vel partes exedant, vel plus attrahant quàm particulæ conditio patiatur. Aliud quidem eorum genus est, quæ modicè purgare possunt, vt agaricus, aloës, puluis benedictæ, succus mercurialis, aut alicuius rei acris, quæ aut vterum irritando, aut modicè trahendo expurgent. Tertia verò & vltima constant his quæ calcitrando, incindendo & atte-

b 3

quando

Institutionum Chirurgicarum

quando humores liquant, fundunt, & attenuant, & vteri vias aperiunt. Sunt tamē pefaria hæc forma rotunda, & longiora crafsioraque glandibus ipsis: fiunt ex molli: lana, cera, panno aut bombace, vel ex herbis: quæ filo appensa, in vterum mittuntur ad menstrua prouocanda, ad sedandas inflammationes, ad vlcera curationem. Purgamus etiā vterum per communes vias, deriuationisq; gratia, vt dictum est.

Renēs verò & vesicam purgare docuimus prima harum institutionum parte.

DE RECTO AVXILIORVM alterantium vsu

INSTITVTIO III.

Li. 7. metho. c. 12.

Li. de vet. medic.

Ixerat Gal. temperiem dignitate maiore esse in quouis affectu, quoniam ipsa temperies, quasi virtus & robur membri haberi debeat. Quo sensu censeo dictum esse ab Hipp. caliditatem & frigiditatem in corpore minimè esse potètes, quia adeò sunt per cōuersionem attemperatæ, vt non solum alterum ab altero nō lædatur, sed vnū ab altero vicissim veluti fomentum & refectionem suscipiat. Quod in antiparistasi euidenter cōstat, sed diuerso modo in corporibus adinuicem reficiuntur. Quam sanè alternatiuam refectionem solum inter calidum & frigidum reperimus: siccū
verò

verò & humidum semper corruptiuè inter se operantur. Verùm omnium aut quorundam contemperatio facultatum efficitur instrumentum, sicut læsionum causa, dum alterum, aut totum intemperatur, & à cōtemperatione recedit. Quo fit, vt necessum sit ad vnguem callere, quantum & quid vnaquæq; prædictarum qualitatū efficiat, vt iuxta cuiusque effectum & agendi potentiam, ea ratione ad prius statum reducere possimus.

Sic caliditatis natura est, vt ad agendum omnium sit efficacissima & potentissima: contra ad resistendum omniū maximè infirma: cū hoc tamen si conferatur frigiditati, virtus caloris in agendo longè maior est, quàm virtus frigiditatis in agendo, etiā si frigiditas in resistendo superet caliditatem: licet tanta sit caliditatis vis & efficacia, vt dum agit in frigiditatem, ipsius resistantiam superet. Est itaq; calor, si frigori comparetur, habens rationem naturæ, vitæ & habitus: frigiditas verò, priuationis & interitus. Caloris enim est componere & congregare homogenea, dum naturalis est, & coctionem molitur, ac ob id aliena separat: verùm cū modicum excedit (nā loquimur de calore animantium) omnia disgregat perditque, vt de calore putredinis constat, qui hæc opera perficit, median-
tibus quibusdam alterationibus, quas primò inducit. Nam præter calorem quem præstat, tenuat etiam & fundit, mollit, digerit, siccatur, rarefacit, trahit, dolores sedat, dolores efficit: præter quā, quòd calor innatus coquit alimenta & humores, ob idq; homogenea cogit, & æthereogenea separat. Calor itē tam internus quàm externus per accidens refrigerat, humectat, aut exsiccatur: hoc tamen habet

Institutionum Chirurgicarum

peculiaris, quod humanum corpus securius calfit
quàm refrigeretur.

Actiua etiam qualitas frigiditas est, longè tamen
diuersa à caliditatis actiuitate: nam præter refrige-
rationem insuper congregat tam homogenea, quàm
æthereogenea, cōstipat quæ omnia, & vnumquod-
que reddit sua natura immobile & veluti mortuū:
& sicut motus indicium est vitæ, ita immobilitas
mortis & interitus. Per accidens tamen frigoris
actiua vis facit ad operationem naturæ: nam cū
actiones naturales à moderato proficiantur calo-
re, frigiditas huiusmodi moderationē illi præstat:
sepe enim vi frigoris circumstantis calor cogitur
in vnum, & per antiparistasin multa generat, & cō-
ficit. Item vi frigoris compescitur sæpe extraneus
calor, à quo solet proficisci corruptio & putrefa-
ctio mistorum: agit quidem vicem instrumenti na-
turæ, per accidens tamen. Præterea frigiditas prop-
ter propriam quam infert sibi similem frigiditatē,
crassat, gelat, glaciatur, ac durum concretionem facit
veluti, crystallum aut succinū. Hinc à frigido luo-
res: sic scirrhum conficit, pituita crassiori facta aut
melancholia: pigros item facit spiritus & veluti cō-
gelat: frigiditas ex retrocessione aëreæ & sangui-
neæ substantiæ impinguat. Sic à frigore conuulsio-
nes, & cum hoc cute densata, interna calfacit, flu-
xiones ea ratione concitat: item fluentes materias
sistit: coctionem vel impedit, vel coctum recrudes-
cit: omnia item viuientia mortificando internecat,
siccat etiam & humectat per accidens. Qua ratione
dixit Hippocra. Siccāt autem & calida, vbi nimium
calfaciunt, & frigida vbi nimium frigefaciunt, ex-
pulsam materiam humidam. Quæ quidem omnia opera,
tam calidi, quàm frigidi auget medicamentorum
tenui-

Lib. 1. de
morb.

tenuitas in calidis, & moratur crassities: sicut contra in frigidityte, etiam si tenuitas celeriorē & maiorem præstet frigidityti actionem propter motū & penetrationem.

Humiditas quidem & siccitas cū magis sint qualitates materiales, minùs suas actiones pādunt. Vis ergò humiditatis in agēdo non est admodum magna: in resistendo contra humiditas vim magnam habet: quæ quidem propter propriam qualitatem quam inducit, mollitiem etiam conciliat, sicut in omnibus in quibus prædominatur humiditas aperte conspicitur. Habet insuper hæc qualitas id proprium, vt in penitissima corporis se se insinuet, modò per nutritionem nostris corporibus succrescat, modò per madefactionem.

Siccitas ex propria natura partes durat, vt ostendunt ossa, cartilagine, metalla, & lutum sole induratum: quod siccum duobus modis inducit: primo alterando partium substantiam, consumpta videlicet ipsarum humiditate: secundo humorē in proprijs spatijs ebibendo: ad quem referri possunt omnes illæ siccitatis species, quas Gale. laussima oratione recenset. Cum hoc tamen siccitas minimam omnium vim habet in agendo, & maximam omnium in resistendo, & ob id difficulter quæ sicca sunt terminari possunt termino alieno: item caliditatis est calcar & dispositio, sicut humiditas frænum, etiam si calori sit pabulum.

Quibus inspectis, sciet diligens lector, quæ opera nata sit efficere quævis harum qualitatum, vt dum alterare intendit, caueat, ne ob incuriam aut ignorantiam quid aliud ex his quæ calfacientia & refrigerantia posse efficere diximus, perperam & contrainstitutum molatur. Cuius rei gratia statuendum

7. Meth.
4. simpli.
c. 8.

b s

dum

Institutionum Chirurgicarum

dum est, partes natura calidiores dum ex frigore laborant, liberalius & diutius calferi exoptulare: sicut etiam quę frigidioris, siccioris aut humidioris sunt naturę, pari ratione. Quippe eatenus redeat ad naturā vnumquodq; necessum est, quatenus ab eadem recessit. Præterea considerandum est, non semper in calidis distemperantijs esse eodem modo refrigerandum, sed iuxta caloris actionem, aut modum, quo causa operatur. Multa enim sunt quę calorem compescunt cute rarefacta: nonnulla quie te: alia vacuatione rei calidę, aut retentione frigidę: plura verò alia ratione. Sic dum temporis alteratione egent: siquidem parvus est in præter naturam lapsus, & rursus in id quod secundum naturā est, reditus: quod de coniugatis intemperantijs pari ratione est sentiendum. At cū diuersa particulę affectę temperatura, diuersam ab ea, quę ex ægri sumitur natura, indicationem præbeat, illius quoque ediscere prouidentiam conuenit. Quippe si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula sit siccior iusto, neque adiiciendum neque deirahendum quidquam pharmaco est, sed tale adhibendum quale particula medijs temperamenti exposceret: si siccior debito plus particula fuerit, quanto corporis temperamentum iusto est humidius, vique tantam intendi siccitatem medicamenti conuenit, quantum particulę temperamentum totius temperamentum excedit. Veluti si quatuor numeris pars ulcerata sit medio temperamento siccior, ægri natura gradibus tribus humidior, manifestum est, particulam quę nunc exulcerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentum, quàm quę pars sit temperata. Præterea siccam partem re-

ficcre

ficere vno è duobus modis oportet: nam aliquando sicca affecta est noua quadam inducta siccitate, quæ per alterationem ab humido factam corrigitur: fit autem vel per ablationem partium humidarum, quæ latebant compressæ & contentæ interrestribus partibus: aut cum euolant resolutæ in vaporem: illam posituam: hanc priuatiuam nonnulli nominarunt. Prima corrigitur per calfacientia, quæ quod coagulatione siccum factum est, liquefactione humectant: altera vero per renutritionem humiditatem antiquam recuperat.

Præterea ut de calida distemperie dictum est, ita prorsus de frigida est intelligendum: nimirum non semper esse in frigidis calfaciendum. Nam corpus calfacere possunt motus, rei calidæ vicinia, constrictio corporis, & medicamenti aut alimenti calidi assumptio. Sic motus calorem concitat, exercitio, frictione, compressione & cucurbitis, gaudio etiam ac moderata ira, & reliqua quæ diximus, & ex accidenti frigiditas. Quæ omnia maturo quodam consilio veteres illi sapientissimi distinxerunt, ut iuxta rationem causæ & modi excitandi calorem, ars quoque alterationem & correctionem molitur, quam si euerso modo aut incognita causa perfrigerando aut calfaciendo, aut aliter alterando tentaueris euincere, in longè grauiora mala laborantes deduces.

Etiam considerare oportet, eodem ferè tempore calidam distemperiem discuti ac frigidam, quamuis caloris maior quàm frigoris sit efficacia. Vnde fit, ut æquali tempore vires suas exercent effectusque obtineant, dum distemperies
simplices

Institutionum Chirurgicarum

simplicis sunt, alioqui ob materiæ vitium difficilius frigida quam calida evanescet. Quorum etiā auxiliorum ea quæ calida sunt, tutissima esse videntur: nam frigida dum calorem naturæ contrarium extinguere incipiunt, nativo pariter negotium faciunt: calida verò dum frigus pellunt, innatum similiter calorem excitant fouent quæ. Quin etiam genuinus corporis calor, ascititio tanquam auxiliator opitulatur, ut facilius mitiusque externum frigus pellat: eo quæ frigida intemperies, præsertim levis & recens, securius ac lenius quam calida auferatur: inueterata autē consummataque, difficilius multo quam calida remedijs cedit: sicut extrema senectus infuso calore destituta mori quæ iam proxima, minus sanari quam febris hæctica potest: eodem modo sicca intemperies tardius omnino ac difficilius quam humida tollitur.

Lib. de
ver. med.

Consideratione etiam dignum est, nosse has omnes qualitates non semper humanum corpus lædere ob insitam sui naturam & conditionem, sed ob alias qualitates sibi comites: quod pulchra quadam sententia his verbis dixerat Hippocrat. Si autem est calidum quoddam acerbum existens, aliud verò calidum fluidum tenue, sunt etiam & alia calida, alias etiam vires sub contrarias sibi ipsis habentia: & subdit: Non enim calidum est, quod magnā vim habet, sed ipsum acerbum & fluidū, & alia quæ à me relata sunt, tum in homine, tum extra hominem, siue edantur, siue bibantur, siue forinsecus illiniantur, aut quomodocunque formata adhibeantur. Et paulò inferius addit: Atque ego hoc maximum signum esse puto, quod non propter calidum simpliciter homines febricitent, neque hoc sit simpliciter

pliciter affectionis causa, sed est & amarum & calidum: item & calidum & acidum, & falsum & calidū & alia infinita: & rursus frigidum cum alijs facultatibus coniunctum. Quæ sanè omnia diligēter edificere oportet, vt iuxta cuiusvis qualitatis coniugiū auxilia parare Medicus discat: nam eādē parte Hippocrat. diuersam in his constituit curandi legem dicens: Omnibus autem liberatio hæc est, vt ex frigidityte quidem affecti calfiant, ex ardore verò refrigerentur: reliquæ autem omnes fluxiones quas propter humorum acrimonias & intemperantias ego fieri sentio, restituntur & curantur, vbi temperatæ fuerint & concoctæ. Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, nō cū fluxus prodit, & inflammatio consistit, sed postquam fluxus crassior, & minus acris, concoctusq; & magis permixtus priore fuerit, tunc sanè iā ardor cessat. Quibus manifestè constat primas qualitates cessare, secundis qualitatibus sibi adiunctis attenuatis, commixtis, & concoctis. Quamobrem qui temperantia auxilia præstaturus est, caueat ne indiscriminatum aut indistinctè adhibeat, ne aliquam accersat ex secundis qualitatibus, quibus certum est lōge magis ledere præexistentem quàm antea, vt ex Hippocr. præfata doctrina euidenter colligimus. Nam vt Galen. inquit, ex vno in alterum affectum inopinatio fit cōmeatus: quapropter mensuram & modum in omnibus seruare oportet, & sæpe paulò inferiùs subsistere, & iterato auxilio defectum adimplere, aut aliud eiusdem generis interponere, aut intendere, vel remittere: tum ne natura vni assuescat: tū vt quod vno fieri nequit, alio consequamur. Qui verò voluerit scire quibus medicamentis, tam simplicibus, quàm cōpositis, teneatur tēperare partes nostri

Li. 7. Metho. c. 7.
Li. 9. Metho. c. 25.

Institutionum Chirurgicarum

nostri corporis, tum principes, iū priuatas, legat
tom. 2. lib. de recto præsidiolorum usu, vbi vtilissi-
mum & copiosum reperiet de hac re tractatum.

DE ADSTRINGENTIVM *præsidiolorum administratione*

INSTITVTIO IIII.

NE nobis varietas confusio-
nē pariat, & erroris sit cau-
sa, distinctione prius expli-
care oportet, adstrictionis
nomen quid importet. Ap-
pellant quidem Græci ad-
stringēs omne medicamen-
tum styphō, quod velut ge-
nus quoddā est ad omnia,

quæ comprimendi, contrahendi, adstringendi &
vtrunque cogendi ac densandi partium meatus &
partes ipsas vires obtinent, atque etiam ad omnia
quæ humores cogūt, incrassant, siccāt, reprimunt,
ac denique vincunt & cōinent partium sibi cohæ-
rentiū substantiā. Est tamen adstringens præcipuē,
genus acerbī & austeri: continet hoc proprium,
quod terreum sit, & maiori ex parte frigidum.
Acerbum verò corpus est vehementer adstrin-
gens, facultate frigidum atque terreum, vt gal-
la immatura, & eius naturæ: frigidum quidem,
quoniam tale gustantibus lingua contrahitur, den-
satur, siccatur, exasperaturque, quæ non nisi à fri-
gido fieri possunt: terreum siccumque esse quod
tardē in corpus permeet, humiditas faciliē pe-
netrat,

netrat, & frigiditati adiuncta, non acerbum, sed acidum potius efficit. Acerbi quidem sunt fructus omnes prope sui ortus principium, qui postea quâ humore impleri cœperint, decedit quidem acerbitas & accedit aciditas. Acerbitas etenim tribus modis exoluitur, incalescentia, aut humiditate, aut utroque modo: incalescentia quidem in dulcedinem migrat, humiditate austeritas acquiritur, si aqueus fuerit humor: nam si aëreus, aciditas succrescit: quòd si utrūque, dulcedo ex aqueo, & pinguedo ex aëreo comparabitur.

Præterea adstringens, alterum est summum, ut alumē, melantheria, galla & rhus: alterum modicē adstringens, ut pyrum & rosa: quorum omnium maior pars, frigida naturæ est, minor verò manifesta caliditate pollet: utraque tamē tertio ordine sicca apparent, ac terrea sunt, & crassa corporis consistentia.

In cuius auxilij consideratione statuendum est, aliud esse adstringens in genere, aliud verò adstringens, ut aduerit Galen. nam quod astringit, non adstringit modo, sed præter adstrictionem acre est, pingue, dulce, amarum, salsum, aut acidum: at adstrictio vnum tantum est, ut dulcor aut falsedo. Et ob id constat adstringentia medicamenta duorum esse generum: primum eorum est, quæ citra manifestam qualitatem, ex his quas nuper retulimus, adstringunt, quorum munus est constringere, densare, repellere, incrassare, refrigerare & exsiccare: cuius generis sunt balauistiū, galla, citinus, hypocistis & eius naturæ alia: quæ licet ex toto nō sint alterius qualitatis expertia, quia id euidentissimum plurimum nō est, sincera iudicantur. Secundū verò his constat, quæ

Li. de cibis bo. & ma. succi. Li. 3. simplic. l. c. 14.

que cum adstrictione aliquid etiā habent acre, dulce aut amarum, falsum aut acidum, vt egregiē docuit Galen.

Neque est parui momenti hæc in re practica nouisse: nam acida & adstringentia, veluti immatura pruna, cerasa, mala, mora, & immatura vua, penetrationem maiorem moluntur, tum intus, tum extra adhibita, præterquam quod calidis affectionibus magni sunt momenti.

Acre medicamentum adstringens reperitur, & calidū est natura, veluti æs vstum, atramentū sutoriiū, flos squāmāq; æris & calcithis: quæ omnia præter adstrictionem, quam præstāt, extenuant etiam, purgant, digerunt, rumpunt, attrahunt & scaram efficiunt. Quo fit, vt hæc prosint quibus subitam & profundam adstrictionem moliri conamur, veluti in sanguinis profusionibus, quas sauciata pars excitat, vt humores & partes adstrictione cogantur, crusta que succrescat: quorū in viscerum affectibus raro vti datur.

Amarum etiam medicamentum, veluti rhabarbarum, aloës, absynthium, habet præter id manifestiorem purgandi potentiam: nam hæc omnia abstergunt & attenuant humores manifesta caliditate: cum hoc tamen diapedesi & alijs sanguinis fluxibus profunt, maximè si ob serosam substantiam admistam fluant, etiam si ob venarum laxitatem prorumpant: licet aloës excitandi hæmorrhoides vires habeat.

Li. 4. simp-
pli. c. 20.
Li. 5. simp-
pli. c. 25.

Amaris propinqua esse falsa ex Galen. aperte constat, quod terrea ambo sint & calida: sic falsa contrahunt, constringunt, & condiendo seruant, & ob innatam acrimoniam aluum soluunt: quo fit, vt prosint partibus humidis constringendo, & fir-
mius

mius contrahendo resoluta humiditate, & earatione nervis & articulis laxis mirum in modum profunt.

Dulcia simul & adstringentia sunt myrti fructus & pyri agrestis, & roboris & castaneæ ac palmule, quibus profectò opus est, vbi adstringere est necessum citra medicamentosam qualitatem, quam laborantes frequenter pertimescunt.

Præter hæc adstringentia medicamenta, alia insuper minus propria reperiuntur, velut sunt omnia frigida & glutinantia, quæ materiam incrassando ac partes comprimendo adstringere dicuntur: arida etiam & viscida: item crassa, tum alimenta, tum medicamenta: postremò quæ resoluendi materiam vires habent. Oportuit profectò hanc adstringentium varietatem recensere, quia variam expostulat materiam particula patiens & affectus conditio, ad adstrictionis formam & conditionem. In quo opere considerare diligenter oportet partes quæ propter fluxum aut laxitatem adstringentia expostulāt, nimirum, quòd tantum partem ipsam cogant, citra alterius qualitatis administrationem, quales sunt partes laxæ, aut casu aliquo adaperthæ, aut diruptæ, adeò vt humores sibi commissos continere nequeant. Quippe in alijs fluxiones supprimuntur emplastricis medicamentis, quia & partem otburant, & humoris acrimoniam retundunt. Prætereà alijs profunt quæ humores densant & incrassant: item aliæ expostulant vtrumque, quod oportet diligenter considerare, si profutura sunt quæ præstamus auxilia.

In administratione verò horum auxiliorum arbitraturs Medicorum vulgus adstringentia pharmacavim habere & efficaciam roborandi, ex quodubi-

bitant expultricem ne roborent, an retentricem. Sunt qui credant ficcitate minori iuvari expultricem, maiori verò retentricem. In qua re ita sentiendum est, quòd si membro inanito accedant adstringentia, retentrix augetur roboraturq; & cessant hac ratione fluxiones: si verò pleno, propter vasorum aut cauitatum contractum, expultrix operatur, & robustior efficitur: qua lege adstringentia vltimò ingesta aluum citant, non quidem quòd re vera vires adaugentur, sed quia actiones earum videantur perfectius fieri. Nā cōstricta, densa taq; ac cōpressa superiori alui parte, fit vt ad pellē dū deorsum natura promptior reddatur. Quippe Galen. non admittit vires firmari & augeri adstringentibus: fieri tamen euacuationem, vt dictum est, credit, dummodò lubrica & leuiter purgantia præmittantur, vt olera cum oleo & garo: nam cōstrictio à superiori parte ventriculi deorsum pellit quod in ipso & vijs ductuum fuerit, vt Galen. adstruit.

Verum ne quis imprudenter & incautè adstringentibus vtatur, in memoriam reuocet, adstringentia esse, vel vehementer talia, vel leuia: illa quidem si alijs admisceas, quantumuis humida sint, ingredi vbi par est, prohibent, quòd superficiem densent: quæ verò leuiter adstringunt, iuant reliqua medicamenta altius penetrare, vt de rosaceo Galen. apertè probat. Prætereà, quantumuis in aliquo affectu adstringendum sit, non protinus à vehementibus auspicandum est, neque credendum est, vt Galen. docet, verisimile esse, id quod amplius adstringit, amplius prodesse, quàm quod moderatè id præstat. A vehementer quidem adstringentibus partes simile quid contusioni perpetiun-

Li. 6. de fa-
nit. tu.

Li. de op-
ti. sec. ad
Tra.

Lib. 2. de
alimen
fa. c. 22.

Li. 3. sim-
pl. c. 16.

Li. 9. sim-
pl. c. 1.

petiuntur, quia substantia ipsarum vehementer condensatur. Secus quidem res se habet in dentium affectionibus, citra gingibarum inflammationem, quibus vehementia Galenus eadem parte iubet ministrare. Item licet iecur corroborationis gratia adstringentia desideret, cum hoc tamen adhibenda non sunt, ubi infartam habet flauam aut retorridam bilem: quippe hac ratione citius inflammatur, quare cōtemperare ea oportet: quantum sat sit ne alia medicamenta vim iecoris resoluant.

Sic caput ea desiderat, quæ cum exsiccatione adstringant, cum fluxum concitant, quia promptius resolvuntur humores quieti quam moti. Duplici enim ratione cephalicis medicamentis adstringentia admisceri solent, ut etiam aperte docuerat Galen. primo, ut id quod affectis partibus influit repellatur: secundo, ut in profundum cætera medicamenta ducant, dum tenuissimè trita adhibeantur quæ adstringunt, alioqui vel nihil profunt, aut potius obfunt. Verum si calida fuerit fluxio, sat est solis adstringentibus uti, ut quæ frigiditate humores crassent, attemperent, adstrictione comprimant, & hac ratione facilius coquantur, aut digeri queant: oculi quidem adstringentibus gaudent mineralibus, læuigatis tamen, ut ex Asclepiadis libris Galen. refert. Oris etiam faucium & gurgulionis vitia ex adstringentibus ea renuunt, quæ medicamento-
 Li. 2. phar
 ma. gen.
 c. 9.
 Li. 4. phar
 ma. lo. c. 2
 3. 4. 5. & 6
 Li. 2. har
 ma. lo. c. 1
 c. 2 adstrin.

Institutionum Medicinalium

Libr. 3. & 3. de morb. Li. de sub figura empirica. Li. de eō-
 stis. artis med. Libr. 7. pharma. loc. c. 4. Lib. 1. de morb. Lib. phar. gen. c. 12.

adstringētium genus, exceptis mineralibus, & quæ acra & mordacia sunt, licet Hippocr. (quamā æris præbuerit suppuratis. Intestina verò vlcera, vt ex Galen. constat, ex adstringentibus medicamentis ea tantum desiderant, quæ amarorem aut acorem non habeant, nam ijs plurimum offenduntur. Prætereā licet pluribus affectibus ex his qui à fluxione prodeunt, adstringentia medicamenta ex vfu sint, cum hoc tamen, neque omnibus, neque semper, neque quibusvis particulis. Quippe sanguinē ex pulmone expuentibus nulla ratione conuenire possunt: nam inquit Galen. Maximē igitur lædere eos noui, qui sanguinem ex pulmone ex tussientibus adstringentia per totum thoracē medicamenta, in orbem circumponunt: nam præter id quod eorum facultas in pulmonem non penetrat, sanguinē etiam, qui in thorace est, ad viscus compellit: quo etiam affectu intus sumpta, dum ijs quæ tenues partes habeant, medicamentis commisceantur, plurimum prodesse eodem loco fatetur, dummodo vas à quo sanguis profiliit, ruptum dilatatumve sit. Itē in vteri fluoribus & intestinorum ex sanguine, adstringentia quæ soporem inducūt plurimum sunt proficua, vt etiam consuluerat Galen. Sic tumores vteri interdicit adstringere Hippocra. Etiam dysentericos in deterius labi adstringentium vfu, cui dentissimum est, nisi ex his sint quæ leniendi & attemperandi vires habeant. Prætereā si quando oportuerit purgantibus adstringētia admiscere, mitissima sint, ne purgantium vi superata, maius malum succrescat. Insuper, licet in principio vlceris, ne inflammatione teneatur, & in fine, vt citius ad cicatricem perueniat, adstringētibus posse vti consulat Galen. quia tamen carnis generationem nata sunt

sunt impedire, quātum possibile sit ea vitare oportet, vt etiam idem Galen. aduertit, maximē posthabito inflammationis timore aut tempore. Præterea cautē est eisdem vtendum in maximis inflammationibus: nam vereri oportet, ne prohibita ventilatione in corruptionem commigret affectio. Sic neque in magno echymosi: nam idem periculum instat, vel saltem ne quidquam sanguinis discutatur, sed fixius ibidem inhæreat. Pueris item læuia sunt adhibenda, quia facilē quibusuis cedit eorū substantia. Sunt etiam quædam partes, quæ nulla ratione adstringentia admittunt, & reliquæ quæ ipsis plurimum gaudent, quas subiceo, quia diffusa oratione Galen. annumerat.

Li. 3. Metho. c. 4.

Libr. II. cap. 16. phar. gen.

DE RECTA LAXANTIVM auxiliorum administratione

INSTITVTIO V.

Quantumuis laxum & molle quodāmodo assimilari videantur, sicut durum & tensum, cum hoc tamen inter se videntur longissimis intervallis dissidere. Nam tensum & laxum solūm pertinent ad partes, durum verò & molle potiùs ad partes simplices & ad humores (non loquor de his quæ naturaliter talia sunt, vt ossa) tunc sic licet conijcere tensionem fieri, quotiēs materia quævis, seu vapor, seu flatus vacuitates partium replent, extendique

Lib. I. de
diff. reip.
cap. 3.

tendiq; cogunt: nam quæ à frigore rigent, seu spasmo tenentur, cōtrahi potius quā tēdi iure optimo dixeris. Sic laxū facilē constat esse, cuius partes remissē inter se cōcidūt, nō vi, vt in cōgelatione contingere diximus, sed laxitatis ipsius interuentu. Quibus consideratis, constat euidenter differentia duri & tensi, & mollis ac laxi: nam durum, Sole, æstu, labore, & his quæ diaphoretica sunt, potius fit, sicut molle ē contra, vt cap. de emolliētibus euidenter constabit. Meminit quidē Gal. triplicis laxitatis differentia: nam scribit differre longē collapcionem à demissione & laxitate: collapcio quippe est subita demissio (nam demissiones paulatinæ ex facultate fiunt) citra vllum facultatis interuentum: laxitas verò absque facultatis vitio, sed partis substantia tantūm molliori facta: quo fit, vt laxitas partibus viuētibus familiaris sit, secus tensio. Rursus hæc laxitas, quæ nobis hoc capite sese offert, duplex est: altera morbosa, quæ ex præternaturali causa, partis temperiem vitiantē proficiscitur: altera verò, quæ in partibus præter naturā tensis, medicamentis laxantibus perficitur. Quæ ratione tot necessario tenētur esse medicamentorū differentia, quot sunt laxitatis species: sed tutius est auxiliorū differentiam rimari, penes causæ quæ tensionem efficit, varietatem.

Tensionem esse dupliciter considerandam euidenter constat ex Galen. decretis: vno modo, cū circa articulos accidit, ligamentis pariter & tendonibus affectis, quibus tensio contingit ipsis exsiccatis aut refrigeratis: nam id quoque inter tensiones numerare licet, spurias tamen, maximē cū phlegmone aut scirrho afficiūtur. Alio verò modo in cute, non hac tantū ratione, sed musculis qui

eis subiecti sunt quoquo modo in tumorem subla-
tis, aut ipsa ex receptione alicuius prædictarum sub-
stantiarum, plus iusto extensa. Quamobrem ex la-
xantibus medicamentis, quædam partē humectare,
alia emollire, plura item vacuare, plurima discutere
necessum est, licet quæ emolliunt ex accidenti laxent,
præter ea quæ frigore defatas partes simul cū sicci-
tate, humiditate emolliendo simul cū calore laxant.
Quo fit, ut meritò ea Gal. inter laxantia enumeret,
ob idq; docet, induratis tantū ex his causis proficua
esse: nam reliquis tensionis causis nil profunt. Sed cla-
rius adhuc laxantium differentia & usum ostendit lo-
quens de aqua calida, quā omni tensionis speciei con-
uenire docuit. Quæcunq; enim (inquit) ex reple-
tione erant intentæ, sicuti omnia quæ inflammationē
patiuntur, ea dū euacuantur, laxari consueverunt: quæ
ex concretionem, ob refrigerationem intentionem
habent dum calfiunt: quæ ex siccitate, dum hume-
ctantur: quæ ex humiditate, dum superfluo humo-
re innaniuntur: quoniam calida aqua hæc omnia
prestare potest, cū amplius ac diutius corpori
iuerit infusa.

Li. 7. phar-
ma. gen.
c. 7.

Li. de his
quæ in me-
dic. text.
15.

Sed qualiter cuiq; tensionis forti oporteat sub-
uenire, explicare iam aggredior, induratorum tra-
ctationem differens vique ad propriū caput: si prius
dixero, chalastica seu laxantia medicamenta varia
admodum esse, pro causæ tensionis differentia. Quæ
enim ex refrigeratione intentæ sunt, ut laxa fiant,
sensim & paulatim calfacere oportet, ne subita al-
teratione partes dolore tentatæ nouam fluxionem
concitent. Sic aqua moderatè calida, & oleū amyg-
dalarum dulcium calidum, aut sesaminum prodesse
est compertum, cauētes ignis accessum, quia subita
caloris actione dolores concitat.

Institutionum Chirurgicarum

Pari etiā ratione, quæ ex ficcitate tendūtur partes, humectatione egēt, vt laxiores fiant. Partes etenim sicce duobus modis tēdi possunt: vno depauperata parte substantifica ac natia humiditate, quæ nulla ratione humectari ac laxari deinceps potest, nisi alimentis per nouam refectionem: alio quidem dum partes sua natura mucidæ ac mucore & madore exuberantes, à calore externo, exercitio, solis æstu, & huius generis alijs priuantur madore ipso naturali: quo fit, vt partes tendi cogantur: quibus opitulatur potiùs madefactio quàm humectatio: madefactio quidem quæ aqua & alijs liquoribus ac inunctionibus fit: quæ sanè longè distat ab humectationis natura: nam hæc primò desiderat refici alimentis, inuatur tamen balneis & extrinseca madefactione, qua partes meliùs disponantur: illa verò primò requirit madefactionem: cum hoc tamen proficua est alimentorum quæ mucida sunt, & aquosa refectio, cuiusmodi non rarò cōtingit in articulis & lassitudinibus, quibus balnea mirū in modum profuisse constat.

Laxant eodem modo, ac vehementissimos sedant dolores, quæ tumores præter naturam expurgant: aperto namque tumore protinus concidunt partes. Sic vniuersum corpus, cū tensua lassitudine tumet ac rigit, sanguine confertim extracto, protinus subsidet laxaturque. Quibus affectionibus nulla ratione paulatinis auxilijs agendum est, vt balneis, frictionibus, inedia aut exercitio, sed his quæ subito plenitudinem demant: alijs verò tensionibus quæ ex particulari aliquo humore concitantur non sic, sed lentè & paulatim vacuare & laxare oportet.

Quartus verò laxandi modus sic profectò lentè
& pau-

& paulatim exercendus venit, quo securius insensibiliter pars ab humore replente liberetur: veluti in partibus inflammatis contingit, quæ necessario requirunt quæ meatus aperiant: quo fit, ut calidis indigeamus auxilijs, discutientibus nimirum, & quæ per insensilem halitum humores dissipent. Rarefacit quidem moderata caliditas, quæ aperit sibi vias, & quod obstat ingressui, mediocriter per halitum discutit, sine aliqua exsiccatione substantiæ membri, ut patet de aëre balnei, & de aqua tepida: talia igitur, moderatæ nimirum caliditatis sint oportet medicamenta, quæ rarefaciunt, ne adurant: tenuis substantiæ, ut penetrent: humida, vel temperatè humidis commista, ne exsiccant, & partes cōstringant, ut Galen. aperte docere videtur. Differunt tamen rarefacientia medicamenta ab aperientibus, utpote quæ crassarum sint partiū, & substantia mordaci & acri, quibus non indigenus ad discussionem & rarefactionē. Nam quæ rarefaciunt, moderatioris sunt caloris: siquidem calor non ratione sui, sed ex accidēti est opportunus, nimirum quatenus meatus aperit: cuius census sunt lilium, lini semen, camemalum, fœnugræcum, sampucus, pulegium, calamintha, & id genus. Pari modo rarefaciunt butyrū recēs, oleum dulce, cefypus, adeps, & reliqua quæ intra secundum gradum calfaciunt: quæ omnia efficiunt, quo minus cutis resolutioni impedimēto sit: humores ipsos præter id attenuāt & discutiūt, quibus resolutis, facile tensa pars subfidet & laxatur.

Li. 5. sim-
c. 13.

Supereſt adhuc quintus laxandi modus, qui per eadem fit medicamenta, quæ eis quidem partibus quæ cutanæ & membranæ sunt, flatibus tamen tenduntur, proficua existunt, ut sæpe sub cute, in
c s testinis,

testinis, vesica, utero, ventriculo, ac thoracis tegu-
mentis contingit: excitatis vehementibus crucia-
tibus, quibus medicamenta prædicta sunt proficua,
admixtis tamē quæ mollia & lenia sunt, quæ partē
tensam quodammodo obliniant, & cedere tendēti
substantiæ faciant, quo minus doleat. Quo fit, vt
in coli dolore & reliquorum intestinorum exfla-
tu, clysteria quæ emolliant & discutiant miro mo-
do profint. Cæterum hæc medicamenta tensis ex
frigore mediocriter calida sunt adhibenda, neque
inflammatis partibus, nisi transacto principio. Hæc
itaque sunt chalastica medicamenta, quæ cū ten-
sio multis modis contingat, videntur plures obti-
nere laxantium species. Nam quædam humectan-
do laxant: alia molliendo: nonnulla vacuando: rur-
sus quædam aliud quidquam efficiendo, vt nuper
dictum est.

DE RECTO EMOLLIENTIVM
præsidiorum vsu

INSTITVTIO VI.

Lib. 2. de
sanit. tn.
c. 5.

TATVIT Galen. du-
rum & molle, similaribus
tantū partibus accidere,
rarum verò ac densum ob
meatum structuram, in-
strumentalibus, quibus pa-
ri lege conueniunt tensum
& durum ob plenitudinē
olū obortum, quod po-
tius tentum aut remens
appella-

appellare docuit Gal. Nam durum hac in parte statuit tribus modis fieri, repletionem videlicet, siccitate, aut concretione. Cæterum cum ex concretione aut siccitate (nam de tensione præcedenti institutione actum est) humores in particulis induruerunt (quibus propriè emollientia medicamenta proficua sunt) id sæpe duabus de causis contingit. Altera est caliditas, quæ partem exsiccando, humores ibidem impactos, digesto per halitum, quod eorum tenue est ac subtile, densos solidosq; ac duros efficit: reliqua verò est frigiditas, quæ concretione eosdem duros efficit, ut in glacie & grandine sæpe conspiciamus falsam quandam sicci imaginem representantia, potius quàm quòd re vera talia sint: nam verè dura calore medio fiunt, sicut & sicca, ut Gal. placuit. In cuius rei consideratione scire oportet, siccitatem posse duobus modis fieri, videlicet alteratione quadam noua inducta siccitate, per ablationem partium humidarum, aut per compressionem humiditatis contentæ à terrestribus partibus siccioribus, ut dictum est de glacie & congelatione. Sic prorsus humiditas duobus modis comparabitur: aut enim alteratione fit, qua ea res exuat siccitatem priorem & induat humiditatē nouam: aut resolutione quadā partiū aquearum, quæ compressæ constipatæq; prius erant, vel coactione vaporis in aqueam naturam, vel per subingressum in poros partium aquearum dissolutioneq; terrestrium, prius in vnū coactarū. His suppositis, dicendum est, coagulationem genericè sumptā, prout cōtinet omnē duritie sortem, interdum fieri à calido per se, si calidum illud fuerit etiā siccum, quæ vera durities est: tum inducendo nouam siccitatem, quatenus est siccum: tum componendo partes aqueas

Li. 5. sim
pli. c. 4.

Li. r. i. de
tempera-
mentis
prope fi.

aqueas, aëreasve, & humidas cum terrestribus siccis, necnon resoluendo partes aqueas in vaporem qui euolet & euanescat; quam quidem coagulationem, seu siccitatem fieri à calido per se dicimus. Interdum etiam per accidens calidum efficit coagulationem, cum per antiparistatim cogit in vñ frigidum, quemadmodum in grandinis generatione contingit. Frigidum autem coagulationem per se facit exsiccando, si fuerit coniunctum siccitati: item condensando partes aqueas in vnumque cogendo cum partibus terrestribus, à quibus fortius condensatae etiam continentur, maioremque soliditatem accipiunt. Per accidens etiam frigidum coagulat, exprimendo partes calidas subtiliorem immistas humido, cum quibus humidum quoque implicitum euanescit. Item per accidens coagulationem facit frigidum, si vi caloris humidum resoluitur, qui in vnum cogitur circumstante & cōstipante frigido: dimitto etiam hac in parte aliam permissionem factam, quæ huic instituto minimè conducit.

Hæc profectò sunt, quæ breuiter de duritie & coagulatione colligere potui: incumbit nunc docere, quanam ratione quæ dura sunt & coagulata, liquari & emolliri possint. Liquefiunt itaque coagulata per se à calido, quoniam calidum partes in vnum coactas à frigido rarefacit, & disgregat, simulque disiungit partes terrestres, quæ vi frigoris arctius continebant partes aqueas. Pari etiam ratione calidum, vt per accidens congelat, ita per accidens liquefacit, quando scilicet resoluit partes aqueas in vaporem, simulque in vnum cogit partes frigidas per antiparistatim, quarum vi vapor ille disgregatus in aquam cogitur, vi frigiditatis in

vnum

vnus coacta, à frigido verò per se liquefieri dici possunt, improprie tamen. vapor enim in aquam cogitur à frigore, sicque cōdensando & coagulando frigidum liquefacit. Item à frigido humido liquefcunt sal, nitrum eiusque generis alia. Per accidens etiam à frigido quedam liquefcunt, quoniam à frigido expellitur calidum, cuius vi fit crassitudo & impingatio. Quæ verò vi caloris dura per se fiunt, sol in euolatis humidis partibus, & intro coercitis terrestrioribus, dura fiunt, agente semper calore, rarefacienteque adeò vsque ad tenuitatem quæ facile euolet & deserat proprium subiectū.

Quibus sic suppositis, docere nunc incūbit, quæ via quævis duritiæ species à suis causis proficiscatur, vt eadem emollientia medicamenta priora & magis proficua facile sit cuius adhibere. Causæ tamen quæ mediante calore siccitatem inducunt & duritiæ, quales sunt validū exercitiū, solis æstus, inedia, febris ardens, ac medicamenta quæ subito & vehemēter calfaciūt id quidem efficiunt, extracta ab humoribus subtili substantia, ac dum crassa terrestrior remanet, cogitur duriorque efficitur, quia aërea aquosaque substantia orbatur: quibus humida pharmaca prodesse est compertum, quia humidum viscidum separat à parte cui adhæret, & crassum mitione attenuat.

Causæ verò quæ concretione duritiem molliūtur, qualis vehemens est frigiditas, facile calore superantur & mollescunt. Sed condensationis à frigido triplex reperitur causa: vna à foris incidentibus, puta aëre, aqua, aut medicamento indexterè adhibito: altera ex propria partis intemperie, qua humores in eam profluentes duritiem facile perpetiuntur scirrhosam: tertia quidem ab influente in ipsam

Li. 5. sim-
pli. cap. 6.

ipsam partem humore, qui resoluta parte tenuiori facile duritiem contrahit. Qua ratione dictum est à Galen. humectantia medicamenta ijs quæ ex sicci are indurantur, tantum esse proficua: alijs verò quæ ex concretionem dura fiunt, quæ verè emollientia appellantur: non quidem ut multi falso autumant, calida & humida (qualia debentur duritiei per congelationem mediante concretionem) sed potius calida & sicca. Quod eleganti oratione docuerat Galen. dicens: Oritur autem induratorum affectio ex fluxione viscosa & crassa parvis particulæ poris siue meatibus impacta, digesto verò eius quod tenue est & subtile per halitum, ac deinde quod reliquum est, refrigerato ac veluti congelato, scirrhusa sequitur dispositio, ac proinde frigidum pathos aunt. Porro quoniam cum frigiditate humor redundat superfluous, id circo compositam eius esse medellam oportet, ob refrigerationem scilicet, excalfaciencia poscente affectu, ob alienam verò humiditatem quæ mediocriter siccat. Quibus euidenter constat, emollientia pharmaca, quæ talia debent esse, sicca & calidæ naturæ necessario fore. In quorū electione, ea fore proficua sunt arbitrandæ, quæ nec nimis intensæ, nec remissæ caliditatis sint: cuius naturæ sunt quæ in secundo gradu vigent, nec ultra nec citra: quæ sanè humectiorem reddunt partem, quamuis ipsa sicca sint, liquata calore materia, quam exficcare tenetur eorum medicamentorum siccitas. Quo sensu intelligendus est Galen. qui de emollientibus hæc refert verba. Illa verò ceu maiorem calorem, quam pro natura accenduntia sunt, ac nonnihil quoque humiditatis contrahentia, qua ratione oportuit esse sicce naturæ, qua contererent humiditatem. Verum

Li. 5. sim-
pli. c. 2.

rûm quia periclitaretur partis substantia, si cum
 hoc, quod calida & sicca essent, etiam tenuium
 fuissent partium, necessum fuit quodammodo
 terrestria esse, vt mineralium pleraque, quæ hu-
 iusmodi distillationi maiori quàm par foret, quo-
 dammodo obsistat: & ob id emollientibus minera-
 lia admiscemus gratia attemperandi calorem in-
 duratorum, qui sæpe contrahitur, tû etiam vt la-
 xantia quibus admiscuntur, non subint ita mollia,
 quia aliena sunt ab huiusmodi induratione. Cum Li. 8. phar
 hoc tamen consulit Galen. alia quæ tenuium sint ma. cap. 8
 partium admiscere, sic scribens. Emollientium me-
 dicamentorû misturam laudau, nimirum vt præpa-
 rantê indurata corpora, & prædictis pharmacis ido-
 nea facientem: & cum hoc eâdem parte monet, id
 cautê esse agendum, nisi malum sit in membris in-
 terioribus, vt in iecore, tû penetrationis gratia, tû
 quia membrû cõpagis est humidæ. Proinde quam-
 uis innumera sint calfacientia simul & desiccantia
 medicamenta, sola tamen ea quæ convenientem
 ac finetrum calorem possident, vnâque illi cor-
 respõdētē siccitatem sunt fortia molliari possunt,
 quæ scirrhi instar indurata sunt: quod etiam con-
 suluerat Gal. dicens: Non igitur curandę sunt par-
 tes induratę medicamento immodicê siccantē, sed Lib. 2. ad
 cum eo quod calorem habeat tepidum, humidi- Glau. c. de
 tatem verò neque multam neque minimam: quod scirrho.
 enim superfluum humorem habet, nihil omnino
 dissoluit: quod verò minimû, plus quàm oportet
 exsiccat. Quo fit, vt malactica, hoc est emollientia
 medicamenta, eodem tempore vtrûque simul sint
 agentia: nēpe quod cõgelatû est, fundentia, & sen-
 sim per halitum digerentia: peculiariter enim me-
 dicamentum emolliens, non omnibus induratis

ex

ex quavis causa ex usu erit, sed his, quæ congelatione induraverunt, magis, si in eis sit contentus humor præter naturam. Tale enim est, bdellium, styrax, galbanum, tymiama, amoniacum, medulla ceruina, adeps caprillus, & alia, quorum inferius meminero.

His suppositis, necessum est docere, ea quæ indurantur, posse vna ex quatuor dispositionibus manere: prima qua dura manent, citra alterius qualitatis commercium, quibus quæ verè emollientia dicuntur, proficua esse constat. Secunda, cum duritiei associatur lentor & visciditas, cui iure optimo debentur emollientia ea, quæ aut tenuium sunt partium, aut eisdem commiscantur, vt docuerat Gale. dicens: Quæ verò ob frigidos ac viscidos humores in solidis corporibus imbutos indurantur, ex necessitate frigidam habent affectionem, quare & calfacientibus, simul quæ tenuium partium pharmacis opus habent: hæc enim efficacia sunt, & ad visciditatem humorum induratis partibus infartorum extergendam, & ad secandam crassitiem, & discutiendos humores ita extenuatos. Sunt autem hæc acetum mulsam, vel in quo hyssopum, thymum, pulegium, anethum & similia præcoxeris, aut oleum prædictis herbis decoctum. Tertia autem forma dura manent, quæ in callosam, tophaceam & lapideam naturam degenerant: quibus frustra adhibemus emollientia nuper dicta. Quapropter his porrigere oportet, quæ humidam & fluentem substantiam habent, tenuissimam quæ cum multis partibus igneis vel terreis attenuatis. Cui usui conceduntur liquores, qui vel purè acidi sunt, vt succus limonum: vel purè acres, vt succus chelidonij: vel mixti ex utroque, vt acetum, præsertim scyllinum. Quibus

duritiei

Libr. 8.
Phar. loc.
.8.

duritie modis addi potest quarta, nimirum cum durities, utcumque sit, commistam secum habet tenuum, acrium & erodentium succorum fluxione, cuius ratione in vlcus cancrorum degenerare solet scirrhusa durities. Cui vsui deseruiunt quidem quæ emolliunt, cæterum admistis non solum mineralibus, sed additis oleo mædragoræ, succo solani, & aliorum quæ frigidissima sunt: quorū lib. de fecm. morb. copiam reperies.

At quia non est vnica corporum omnium, aut corporis partium conditio, sicuti neque vnus duritiei gradus, ideo scire oportet, plures esse & varios medicamentorum emollientium ordines, iuxta maiorem, aut minorem corporis, aut partis vel tumoris excessum. Sic imbecilla mollientia paruis medicantur inflammationibus, ut etiam insinuaue rat Galen. his adhuc fortiora, leuem duritiem sine phlegmone persanant: validiora itē maiores, quæ admodum & quæ duritiem in scirrhum propē degenerantem curant. Cui vsui extant apud Galen. quatuor emollientium medicamentorum ordines, quos ad duos tantum placuit reducere, quia hi etiā adhuc differūt ratione maioris aut minoris solum. Primi autem ordinis sunt (in quo item quædam leuiter & alia efficacius agere reperiuntur) cera alba, butyrum, axungia porcina & vitulorum sepi, axungia anatis, anseris, gallinæ, æsopus, lana succida, oleo amygdalarum dulcium inuiscata: quibus aliquod ex mineralibus addere oportet. Quæ verò secundi sunt ordinis, validiusq; emolliunt, in validis etiam & robustis corporibus, aut inueterata duritie profunt, ea quidem sunt ut Gale. refert, gutta ammoniaci, bdellium, galbanum, ladanum, propolis, thus: pinguis etiam, verum vetusta, & hircorū,

Libr. 7.
pharma.
gen. c. 1.

Libr. 7.
pharma.
ge, cap. 4.

Libr. 7.
pharma.
gen. c. 3.

caurorum, leonum, maximè si aceto liquentur, quo tempore tophaceas durities emollire etiam possint.

Variè hæc omnia confici possunt iuxta partis affectæ varietatem. Partes namque nerueæ, dum scirrhosæ fuerint, nullo aut modico aceto emollientia commista desiderant: sat est partem oleo & aceto calidis euaporare, quo disponatur ad emolliationem suscipiendam. At in partibus mollioribus & rarioribus, dum abditæ sunt, vt splen & iecur, aut quæ neruis carent, vt carnosæ musculi partes, tutior est aceti vsus penetrationis gratia. Quapropter musculis, carnosis partibus scirrhus affectis, ammoniacum aceto liquatum plurimum confert, dum interpositis diebus cataplasma ex althæa, radice lilij, axungia porcina & oleo liliorum vtamur. In tendonibus verò & ligamentis, solo vtitur Galen. aceti vapore, in quo ferrum candens aut pyritis lapis extinguuntur. At dum scirrhus in mammis contrahitur, cautius aceto est vtendum: faciliter enim harum partium substantiam aceto demolliemur, nisi affectus inueteratus sit, & corpus robustum: quo tempore Gale. modico vtitur. Vteri quidem durities omnino acetum renuit, sicuti ea quæ ventris os attingit, licet hæc euaporationem sustineat, illa autem nequaquam.

Reliquas durities subticeo, quia Galen. id copiosissimè docuit.

Li. 4. methodi

Libr. 2. ad Glau.

DE APERIENTIVM AVXILIORUM administratione

INSTITVTIO VII.

V I aperientibus auxilijs probè vti studuerit, primò diligenter perdiscat differentiã cavitatũ, quæ in corpore occludi possũt, vt iuxta cuiusq; naturam & locũ aperientia auxilia administrare sciat. Ex cavitatibus itaq; quæ in corpore præ-

sunt, quædam sunt insensibiles, velut cutis meatus: quædã verò euidentēs, vt cavitates venarũ, arteriarũ vetriculi, intestinorũ, renũ, vesicæ, vteri, pudendorum, ani, aurium, narium, faucium, & meatuum qui ad vrinam & semen transmittendum comparati sunt: itaque vt varij sunt meatus, ita & variæ reperiũtur obstructions. Cutis igitur meatus ab his quæ habent vim densandi, cuiusmodi est externũ frigus, vel adstringendi, vt aquæ aluminosæ, vel exsiccandi, vt Solis feruor, vel indurandi, vt duræ frictiones, potissimũ constringũtur: caloris etiã retrocessus ad interna viscera, extremã superficiẽ densiorem reddit: sordes itẽ quæ adhærent cuti: & ei admota emplastrica, vel terrena medicamenta.

Cuius rei gratiã statuendũ est, medicamẽta aperientia esse in duplici differẽtia: quædã enim rarefacientia appellatur, quæ tantũ sunt proficua cutis obturationibus: quædam rursus verè dicuntur deobstruentia, quæ magno dissident intervallo, vt

d 2

Gal.

Institutionum Chirurgicarum

Li. 5. sim-
6. 13.

Galen. statuit: namque rarefacere, tantum est superficiem cutis magis solutam reddere, ut vapores per ipsius meatus commodè diffusi possint, aperire autem, est ad profunditatem meatuum penetrare, obstruentiaq; corpora attenuare, abstergere & excutere. Sunt itaque rarefacientia modicè calida, minimè desiccantia & tenuium partium: aperiētia verò, crassę substantiæ esse oportet, & maioris caloris, cum ad profunditatē penetrare teneantur, quę non oportet secundum gradum caloris transcendere, nec plus crassitie obtinere, quàm par sit, ad sustinendum diutius calorem.

Cutis igitur dum constringitur, rara fiet, calore, humore, aut calore & humore simul, vel motu: dū verò ab externo frigore cōstringitur, modicè calfaciētib; rarescit, ut aëre calido, quemadmodum

Libr. 1.
ad Glau.
ca. 3
Li. de his
quę in
medicat.
Li. 8. Metho.

Galen. consuluerat, inunctionibus, tegumentis, frictionibus etiam, quemadmodum Hippoc. scripserat, necnon & idem Galen. Cauendum tamen est à duris frictionibus, ut quę densiorem & duriorē reddant cutem. Quòd si aquę aluminosę contactu densitas prodeat, vel alterius similis medicamenti accessu, profunt fots ex oleo tepido, amygdalarū dulcium, euaporationes ex dulci aqua, calidi etiam aëris contactus. Verum à Solis æstu aut dura frictione balneis aquę temperatę & prædictis inunctionibus laxa fiet: cōstrictiones à caloris retrocessu curant extremarum partiū frictiones & totius corporis, donec rubescant. Quibus autem ob puluerem aut sordes meatus obturantur, absterfiones profunt ex furfure, farina fabacea, oleo & nitro, ut egregiè docuerat Auicen. loquēs de opilatione non profundata.

Li. 4. fen.
2. c. 36

Sed longè maius negocium facessit patētiorum
meatuum

meatum obstructio, tum propter causarum varietatem, tum propter partium diuersam naturam. Sed in vnuerfum cavitates eæ angustiores redduntur, quando corpora quæ cavitatem constituunt, comprimuntur, concidunt, cōtrahuntur, obstruuntur, coalescunt, tenduntur, distorquētur, vel à suis sedibus egrediuntur. Cōpressio nāq; contingit vel ob adiacentis corporis, aut ipsius partis extrinsecū tumore, vel rē grauem arctiūs alligatam. At cōcidunt latera meatus constringentia, dum nimio humore imbuta, suum terminum retinere nequeūt, vel cū euacuatur id quod in cavitare contentum latera inter se distare faciebat. Contractio etenim à siccantibus nascitur, corrugatione media, sicut fit ab adstringentibus medicamentis, aut à facultate retentrice vehementiūs cogente. Porro obstructio fit à rei, quæ in cavitare continetur, crassitie, lentore & multitudine: quorum quædam familiaria sunt ipsi parti, vt cibus, & sanguis contentus in venis: quædam excrementa sola qualitate inimica, vt crassi, tenacesq; humores: quædam quantitate: alia etiam tōra substantia, vt lapis in vesica, pus, sanguis concretus, callus, stercus durum, vel tuberculus aliquis, aut cōpiosa pinguedo. Coalescant insuper partes, cū vulneratæ vel vlceratæ fuerint, intercedente nimirum carne, vel ex coarctato coalitu. Item luxatæ partes, vel malè figuratæ, vel vtcunque à sua sede dimotæ angustiores efficiunt meatus, & malè dispositos. Ex qua causarum varietate constat, quàm difficile sit aperiendis medicamentis vti.

Institui cuiusque obstructionis differentiarum modum aperiendi seorsum scribere, quo clarior euadat docendi ratio, ne quis euerso ordine aperiendis

medicamentis vti.

ribus vtatur. Sic cū ex tumore præter naturam, aut quouis alio meatus occluduntur, non aperiē-
ribus, sed his quæ aut tumorem præter naturā cu-
rent, aut rem adiacentem auferāt, curari desiderāt.
Verum dum laterum concisione delitescunt mea-
tus, inspicere oportet, an ex nimia humiditate id
fiat: quā sudoribus exficcare, aut alijs auxilijs sat
est: item an cōcisa sit vena ob immodicā vacuatio-
nem, quā per alimenta optimi & copiosi nutrimen-
ti aperies. Quòd si ex siccitate corrugētur, balneis,
inunctionibus & alimentis rem humectabis. Ad-
stringentia medicamenta, si id fecerint, auferenda
protinus sunt, & pars fouenda dulci oleo & mode-
rata frictione. Quòd si robur contentricis facul-
tatis id fecerit, deijciendum est tepidis, pinguo-
sis & mucilaginosi, & nonnunquam expultrix
excitanda est, vt contra operetur: dum verò situs
partium mutatur, eas ad antiquum statum reduce-
re sat est.

Obstructio quidem quæ longè maius facessit
negocium, tribus omnino capitibus continetur,
iuxta tres communes vias humoribus defferendis,
aut excrementis excernendis destinatas: nimirum
omne venosum genus, intestina, & instrumēta vri-
næ seruiētia: nam de reliquis omnibus actū est hu-
cusque sufficienter.

Vrinæ autē seruiētia instrumenta, dū obturan-
tur, lōgè maius facessunt negociū: quippe obstruū-
tur ab humoribus crassis, à sanguinis grumo, à pu-
re, à tuberculo, aut tumore quouis præter naturā, à
carne succrescente aut carūcula, & vltimò à lapide.
Quæ sanè causæ hoc habent in curatione commu-
ne, quòd antequā medicamēta, quæ contra causam
pugnent, adhibeantur, expostulant à vesica yrinā
prius

prius deponi, ne nobis præter spem contingat, foramine adhuc obturato, medicamentis quibus salutem speramus, maiorem allicere urine copiam, graviora quoque symptomata concitare. Sic prius fomentis, infusionibus, inunctionibus, catheteribus, motibus vehementioribus urina prouocanda est, vesicaque ab onere liberanda, & mox pro ratione cuiusque causæ curatio aggredienda. Si tamen ab humoribus crassis & viscidis obstructio fiat, præmissa per vomitum aut expurgantia pharmaca ventriculi & totius corporis prouidentia, omnia quæ obstructionibus venarum & interiorum viscerum in eisdem causis profunt, adhibenda sunt: dummodo illis admisceamus quæ urinas mouent, ea solum quæ meatus urinarios abstergere possunt, non quæ urine copiam ad eas partes alliciunt. Verum si sanguis concretus meatus obstruxerit, adhibitis quæ lapidem comminuere nata sunt, alia mox leges, & additis etiam calidis medicamentis curationem perficies: namque non sat est, esse tenuia, acria & acida, nisi caliditatis aliquid obtinuerint: fundit enim quod concretum est calidum medicamentum, ut oximel ex decocto artemisise, rubise, aut bete vel rubi cum leporis aut hedi coagulo & aceto mulso. At purulenta materia ea medicamenta exoptulat, quæ abstergendi potentiam obtinent, non laxantia & emollientia, ut nonnulli consulunt. Quippe affectus & causæ natura solis abstergentibus gaudet, maxime si eis miscuerimus, quæ tenuandi vim obtineant ac mouendi etiam urinas, ut cap. de abstergentibus reperies.

Quod si supercrescens caro aut verruca, vel caruncula aliqua pudendi meatum obstruxerit,

¶ 4

longe

Institutionum Chirurgicarum

longè diuersam rationē aperiendi desiderat (præ-
termissa Galen. curatione tanquam suspecta.) Nam
que in huiusmodi obstructione, quæ carnem exe-
dendi, & carunculas perforandi vires habeant, sunt
adhibenda, præmissis quæ emolliunt, laxant, ac
dilatat partes per infusions, fomenta, inunctio-
nes & emplastra, à quibus mox tentare conuenit,
hastulas petroselini, iunci aut maluarum per cana-
lem ad vesicæ vsque cavitatē immittere, quibus, si
fieri potest, caro aut caruncula perforetur. Quod si
ob duritiem fieri nequeat, inferēda leuiter est can-
dela cerea (cauendum tamen ne intus frangatur, ne
aliquid eius aut aliorū intra vesicam excidat) quod
si ita res successerit, quod caro rumpatur (quod ex
saltu, & portione candelæ ingressa cognosces) ma-
iorem te existima fecisse partem. Verū si nō per-
meauerit, conficienda est virgula plumbea, qua ite-
rum conari oportet carnem dirūpere: quod si hæc
adhuc non profuerit, argenteo cathetere utēdum
est, donec caro paulatim & leniter perforetur, ac
sedato sanguinis fluore, & relicta ibidem per diē
candela cerea, aut iunci hastula, postea extracta cu-
riose est inspicienda: & qua parte sit cōtusa & com-
pressa, circa eam obducendum est medicamentum
huic apertioni continuandę proficuum, exsiccat
nimirum & erodens, quod carnem depopuletur &
exedat, qualia sunt ex mineralibus & metallicis plu-
ra. Verū quia in rebus dubijs, incertis & pericu-
lofis satius est expertis uti, quā intrepidē noua
experiri, placuit scribere mirabile illud vnguentū,
quo sæpe & tuō utebatur Lusitanus quidam in
hac re peritissimus. Recipit quidem cruginis, auri
pigmenti, calathidos (vitriolum vocant) aluminis
rupei, singulorum. ℞. ij. perfusa acerrimo aceto
inter

inter duos marmoreos lapides ducantur accuratissime, redactaque in leuorem tenuissimum exponatur Soli caniculari: exsiccatu puluis rursus aceto affuso, ducendus ac læuigandus est, Solique similiter exponendus: id quod octo aut nouem diebus facere necessum est, donec partium summa tenuitate acquisita omnem prorsus acrimoniam atque mordacitatem amiserint: namque fortia medicamenta, ex aceto diebus pluribus contrita, morfu quidem & acrimonia carent, vires tamen maiores acquirunt. Confecto itaque puluere, accipito argenti spumæ (quæ lythargireos appellatur). ℥ij. olei rosacei ℥.iiij. quibus per cocturam ad emplastrum formam redactis illius. ℥ij. permisceto cum pari portione prædicti pulueris: aut minori, si imbecillius facere studueris. Quod quidem vnguentum mitius adhuc efficies, si olei seminis cucurbitæ. ℥.ij. admiscueris, & ad formam linimenti mollioris effeceris: cuius autem aliquid in se recipiat candela cerea parte signata à carunculae foramine excavata: curandumque est, ut ei parti exquisitæ adhæreat: vel candelam inuolues linteo mollissimo in circuitu ad modum lineæ gyratiuæ, supra quod vnguenti aut linimenti aliquid appones: nam fixius ea arte adhæret medicamentum: & tunc perstabis in hoc opere donec carunculam extirpasse cognoueris ex libero vrinæ exitu, & ex facili candelæ transitu, & nullo aut paucissimo pure excreto, mox tamen vlcus absterges & conuenienti methodo curabis.

Quod si vrinarium foramen, aut aliquod eorum quæ à renibus in vesicam deferuntur, lapide obstruantur, aperienda solum via est lapide fracto, aut à foramine semoto. Frangere quidem eum qui in

d s

vesica

vesica est multi tentarunt, frustra tamen: & cum hoc ego etiam tentabo idem efficere: non tamē dū in duritiem lapideam commigravit, sed cū adhuc in glutinis formā concrevit solū: quod possibilis arbitror. Cui vsui præstat scire, varia medicamentorum lapidem fragentiū genera à varijs authoribus scripta fuisse, diuersa quidē & sæpe cōtraria, vt facilē apud Gal. reperire est, quod non citra maximam considerationem, & salubre medendi consilium factum esse censeo: ex varia etenim frangēdi lapidē ratione, & ex varia lapidis dispositione seu ætate aut tēpore sumpta ad id indicatione. Quamobrem, postquam Medicus ex proprijs signis, lapidē inesse vesicæ cognouerit, nō potest hoc aut illo medicamentorū genere indistinctē vti, sed à principio id adhibere tenetur, quod iuxta lapidis statū proficiū fore cognouerit. Cuius rei ratione sciendū est, quatuor reperiri medicamentorū frangētium lapidē genera multis doctissimorū comperitū esse. Primū quidē rimari diligēter oportet, an lapis sit plurimū induratus, concretus & cōpactus: an paruo aut nullo glutine cōfectus: nā hoc esse lapidis principiū Hipp. his verbis statuit. Glutinū quidē sit pituita ad fæcem admixta, & primò parua lanugo superstat, deinde quod accedit arenosum sit, glutino fiēte pituita: quod etiam eādē parte longiū explicat. Quo quidē tēpore solent adhiberi calidiora, quā pro frangendo lapide forent necessaria, vt Gal. optimē aduertit, quibus exsiccatō debili, aut vt rectiū loquar, dissolutō, & nondū cōcreto glutine, faciliū inhibeatur lapidis concretio. Quē vsū præstāt inter alia, quē breuitatis causa prætermitto, nicotiana herba, vulgò tabaco appellata, cuius pulnis quātitate. - j. cū tripla sacchari quantitate, &

Vino

Libr. 4. de
morb.

Li. 9. phar
ma. loc. 1

vino aut aqua saxifragæ exhibitus plurimū cōducit: veluti stillatitia aqua ex calcitrapa, & decoctū etiā florū & seminis eius. Verū si iā induratū esse lapidē cognouerimas, nō tamē omnino concretū, necessaria sunt ea medicamēta quæ tenuib⁹ cōstāt partibus, acida tamē & multo humore inundātia, & quæ calore sunt moderata: nam talia à tenuitate habent vt penetrent densas cōcreti lapidis partes: ab aciditate, quòd inscindāt & in minutissimas partes lapidē dissipent: à copioso verò humore, quòd madefaciant, & veluti emolliant: e gēt tamē moderato calore: nam quæ acriùs calfaciunt, magis indurāt, quàm cōminuant lapidem. Cuius efficacix sunt succus limonū, oxalidis, radicis rubi: betonica ipsa, graminis radix, adiantum, asplenium, smyrnij semen, rumicis radix, vitis lacryma, semen malux siluestris, radices canarum, blitis, saxifragix, vrtica & alia huius naturæ. Tertij generis medicamenta ea sunt, quæ impropriè lapidem inscindere dicuntur: nam abstergendo tantūm atterendoque superficiem lapidis, ipsum conterunt, vt alpera omnia, sicut vitrum tritū, lapis spongiæ, lapis lincis, cinis leporis cōbusti, cinis corticū ouorum, lapis, vesicæ hominis aut porci & alia huiusmodi, quæ vt sunt parui momēti, ita voluntariè subriceo. Quarto loco ea oportet porrigere, quæ multam vrinam prouocent, vt quod ex lapide excussum est, & in arenulas aut frusta cōminutū, inūdante copiosa vrina pellatur. Qua quidē lege Medicus poterit, inspecto statu laborātis, porrigere quæ proficua fore sperauerit. Sunt præter hæc alia medicamenta, quæ à proprietate ferunt id posse: sed hæc prætermitto, nā plus fictitij quā veri obtinere arbitror. Insuper cōposita reperiūtur nō pauca, quæ

quæ efficacius id possent efficere, si experimentū probasset, ut rationabiliter videtur composita. Et hæc sufficiant, quando brevis institutionum ratio plura non admittit, & lib. de inter. morb. curatio. latius scripsi.

At quod maius videtur negotium facessere in aperiendis meatibus, est venarum, tum viscerum, tum totius corporis obstructio. Quam efficere solent humores multi conferum & subito vasa obturantes, aut viscidi & crassi ibidem congesti, & vasorum tunicis adherentes, præpedientesque aliorum humorum, tum distensionem, tum distributionem sufficienter. Fert quidem natura patienter collectiones humorum, donec vel qualitate sua sint admodum molesti, vel crescendo iam incipiant eam premere: quæ si valens sit, eos aggreditur expellere vel deuincere: ac si impotens, humores ibidem permanere finit, & obstructionem efficere: quod si multi aut calidi fuerint, febrem accendunt: si verò crassi & tenaces, minimè aut longo post tempore, ut Galen. mille rationibus probat. Eueniunt quidè sæpius ac citius huiusmodi obstructiones, in frigidis & foemineis naturis, quæ ob crudi sanguinis copiam, aut vitam ociosam & sedentariam facile his humoribus aut excrementis abundanti, tardius verò in calidis.

Sed medicamentorum, quæ deobstruere possunt natura triplex reperitur: vna quidem quæ primò & per se humorum peccantium prauæ conditioni se opponit, euacuatione nimirum, si quantitate peccant: aut purgatione, si vitio aliquo: in scissione, attenuatione vel abstersione, si crassi, viscidi, & tenaces sint. Altera rursus, quæ ex accidenti obstructionem demolitur, pondere videlicet, etiam si abstersione

Li. 8. phar
ma. lo. c. 6
Li. 8. & . 11
method.
Li. de cō-
stit. art.
med.

sione id efficiant. Tertia verò continet ea medica-
 menta, quæ infartu liberant & obstructione, quæ
 à Gal. ecphractica, & ecatarctica appellantur, quasi
 expurgantia & infartu liberantia dixeris: quæ om-
 nia nitrosa & amara sunt, non nihil adstrictionis ha-
 bentia: cuius ratione, quæ circa ventrem sunt par-
 tes, quæque in iecore, liene alijsq; visceribus, cum
 maximos in se meatus habeant, maius accipiunt com-
 modum ex vasorum corroboracione, quam pro-
 pter osculorum exiguitatem lædantur. Sunt au-
 tem ea vt scylla, iris, nitrū, aphronitrum, spuma ni-
 tri & scryphon, & id genus reliqua, quibus rarò
 vtimur solis, sed ob humoris peculiarem conditio-
 nem ea quæ primi generis esse diximus, admiscere
 iubemus. Nam cum humores crassi, viscidi & lenti
 plerumque obstructiones efficiant, ob id Galen.
 consulit ea esse adhibenda, quæ abstergendi & at-
 tenuandi vires habent: nam abstergentia & inscin-
 dentia, visciditatis præsidia sunt, crassitie atte-
 nuantia. Inter quæ medicamenta etiam eligenda
 sunt, quæ cuique membro proficua experti sumus,
 veluti quæ iecur respiciunt, vt nardus Indica & Cel-
 tica, ex aqua frigida epota, lauri cortex, tribus obo-
 lis vino odorato sumpta, piceæ folia malsa diluta,
 gentianę radice succus, aut decoctū chamæpiteos,
 eringij, raponici, agarici, betonica, eupatorium: qui-
 bus admiscere oportet succum, vel serapium cicho-
 rij aut absynthij: quibus etiam modicas lienis ob-
 structiones auferre poterimus: nam quæ maiores
 sunt, vehementiora desiderant, vt capparis corti-
 cem, radices tamarisci, scolopédrium, scyllam, aple-
 nij folia, & alia id genus: cuius naturæ est vinum
 in quo ferrum candens sæpius fuerit extinctum.
 Hoc tamē obseruabis, quod si iecoris caui fuerit
 obstru-

Li. 8. me-
thod.

Li. 1. etiā
& 3. art.
med,

Li. 8. m.
ab eo. aliq
simili

obstructum, quæ ventrem solvunt admiscere oportet: si verò gibbum, quæ per urinam purgēt: in lenis autem obstructionibus semper addere oportet aceti non nihil.

Verum licet hæc sufficere viderentur, necessum tamen est nosse quid primò sit agendum in deobstruendis visceribus, incindendū ne, an abstergendum aut extenuandū, an simul totū peragendū. In qua re, nisi quid particularius obstiterit, semper attenuantibus primò est utendū, mox incindentibus, & abstergentibus ultimò. Quòd si ex omnibus vnum cōposueris medicamentū, longè utilius te fecisse existima: in quo tamen primis diebus attenuatio polleat, postmodum addere oportet quæ incindendi vires obtinent, ultimò tamen abstergentia, & repurgantia vigeant necessum est. Qualia autem sint quæ attenuant & incindunt, antea dictum est. Abstergunt quidem incisos & attenuatos humores mel, saccharū, terebinthina, addito rhabarbaro aut agarico: præsertim si his utaris tertio vel quarto quoq; die .ij. pondere, in aqua lupulorum facta infusione & expressione. Quorū sufficientem copiam reperies lib. de curat. morb. cap. de iecore & splene obstructis: nec non lib. de recto præsidiorum usu.

Secundum autem apertionis obstructionum genus, maioris est efficacis & vetustioribus affectionibus proficuum: quod perficiunt ea medicamēta, quæ (ut ferunt) sua gravitate deorsum ferre omne id quod in visceribus antestat, vires habent: qualia sunt omnia medicamenta quæ ex chalybe conficiuntur. Quæ quidem, non solum pondere & gravitate id nata sunt efficere, sed ut Galen. aduertit, quia non-

Li. 9. sim-
pli. c. de
squāmis.

nonnihil obtinent caliditatis, & plurimum absterfionis, & vt lib. de fœminarum morbis diximus, ob vim etiam purgatiuam ex parte sulphurea, qua abundant: quo fit, vt calore sibi viam aperiat, & humores etiam attenuet, pondere quidem celeriter quosuis meatus permeet, absterfione verò humores abradat. Nec ob id credendum est, crassum partium chalybem plus prodesse, quàm dum subtiliter limatur: quippe tunc potius perforat humores suo pondere, quàm vi propria abstergat: quo fit, vt fœminę sic curatę citius reincidant in maiores obstructions: quod profectò his quę subtiliùs limatum chalybem acceperunt, non accidit. Exempli tamen gratia modum præparationis vnum aut alterum proponam: longiùs enim de hac re egimus lib. de fœmin. morb. & lib. method. & de recto præ. vsu. Quod magis proficuum fidissimò experimento cognoui, est chalybem subtilissimè limare & sæpius aqua rosacea vel quauis alia abluere, & admiscere prædictis medicamentis hac forma. Excipe syrupi de quinque radicibus (in fœminis sine aceto, & in viris cū eo) syrupi cichorii & adianti ana. ʒ. iij. pulueris rubiæ, & rumicis ana. ʒ. j. f. pulueris diamaragaritonis fri. ʒ. j. chalybis subtiliter limati & loti. ʒ. vij. misce & fiat ad modū opiatę. Robustioribus verò addere poteris mellis ʒ. ij. chalybis vsque ad. ʒ. j. f. diatragacathi. ʒ. j. diacurcumi & dialaccę ana. ʒ. ij. Cuiusque harū compositionum sumat laborans manè cocleare vnum, & mox per locum accliuem & decliuem vnus horę spatio se exerceat. Verùm in his qui aut vomunt aut aluum habent adstrictam, ex vsu est modicum aquę calidę antea sumere: in alijs modicum vini, & si quod accidēs succreuerit, iuxta

iuxta eius naturam subuenire oportet, vt locis citatis abunde dictum reperiet diligens lector.

DE TRAHENTIVM AVXILIORUM administratione

INSTITVTIO VIII.

IERI motum localem vno é duobus modis, vnamini constat Philosophorum, & Medicorum omniũ consensu: vno à principio quodam intrinseco (cuius hac in parte non meminero) alio quidẽ à principio extrinseco, in quo res mota

renitentiam potius quàm actionem præstat. Quod sanè motus genus iterum diuiserunt Philosophi in quatuor species, quales sunt pulsio, tractio, vectio, & vertigo. Inter quas hæc est differentia, quòd pulsio sumit denominationem à termino à quo pellens incipit motum: tractio à termino ad quem: vectio ex vniuerso motus spatio: vertigo verò ex pulsu & tractu componitur. Pulsu verò utimur, cùm aliquid quo non oportet vergit: sic medicamentorum repellentium adminiculo à parte trahimus quod præter naturam fluit: quòd si ea prodesse non comperiamus, tractu uti cogit rei necessitas: quippe trahentia auxilia, vel propria virtute, vel per contactum ad se alliciunt quæ aliunde vergunt. Verum hæc trahentia auxilia, duobus modis considerata & accepta reperio: vno, cùm à virtute

tūte quadam trahente sibi indita id munus exequitur: vt magnes & rhabarbarū: alio verò cōsideratur tractio, quæ solūm est humorum transmutatio, absque peculiari trahendi virtute: qua significatione, licet genere motus trahentia auxilia eadē sint specie, longē tamen diuersa sunt, & diuersa constantia materia. Quæ sanē trahētia omnia quatuor generibus tantūm continentur, in vacuo videlicet, in suctu, in dolore & in calore: quorum omnium meminisse decreui, vt cuique constet quando, quomodo & quousque hoc vel illo tractionis modo vti teneatur. Nam licet soli cuti hæc adhiberi possint, consequutione tamen quadam viscera & internum corpus exonerant, foras trāslata materia tabidas & veluti sideratas partes restituunt: venenum in cutim euocant, vitiosam sanie exhauriunt, criticos abscessus accelerāt, deploratos pleuriticos & foras ætonitos releuant, inguinum tumores amplificant, squamas ossium detrahunt, coxendice laborantes iuuāt, hydropicos suctione minuunt, clauos, spinas, sagittas ē profundo reuocant, sic reuulsiones & alia pleraque eximia beneficia præstant.

Vacuum non vt vulgus arbitratur, simpliciter trahere est intelligendum, cū sua sponte nihil agere, vt quid priuatiuum possit: cum hoc tamen duobus modis vacuo trahere accidit. Primo, quia partes quæ circumstant, propter sui conseruationem, in vnione sitam, naturaliter coniūguntur: quo fit, vt graua sæpe accendant maiori vi, quā dum ad proprium locum conscendunt: quia ad proprium locum, vt meliūs se habeant, adeunt, sursum verò contra proprium motum, vt conseruetur vniuersum. Trahitur secundo alia ratione in vacuo, nēpe

e

quia

Institutionum Chirurgicarum

quia in corporis partibus vacuis & inanitis excitantur facultates ad validas & cōsuetas tractiones: qui modus frequentissimè vsui medico proficuum est. Hac enim lege sūt reuulsiones, quæ cū euacuatione associantur: nā inanita distantiori à parte affecta mēbro, quod ibidē superest, facile ab innato trahitur: modò ipsa facultate trahente: modò successione ad id quod euacuatur, humore delapso. Quod sanè præsidium, dum vacuationi adiungitur, semper vires validas requirit, nā sanguinè mittere & eo vsq; corpus vacuū reddere, vt à distātissimis trahere cogatur, graue est, nisi vires cōstēt. Nō minores obtinet trahēdi vires suctus, quinimo è profundioribus & distantissimis partibus educere valet. Quem vsum præstant cucurbitæ, hirudines, folles, aut syringa vacua, quæ sugendo à partibus quibus adhærent, ad se facile alliciāt. Vtimur tamen hoc præsidio, vbi vires periclitari veremur maioribus vacuationibus.

Dolorem de maximè trahentibus esse Gal. & ferè omnes Medici asseuerāt. Verum statuendū est, non vi & efficacia propria id posse efficere, cū qualitas solū sit intentionalis, sed potius arbitrandum est tractionē succedere, quia ad dolentē partem reliquæ transmittunt propter cōmunē sympathiam quam habēt: quo fit, vt omnes condolentiā persentiscant, & quod habent (siue abundet, siue secus) transmittant, facultate nimirum totius corporis transmittente ad partes affectas. Quippe Galen. ex professo docet, dolorem non trahere, sed transmissionē & fluxionem mouere. Quod duplici ratione posse fieri existimo: nimirum spiritu & calore per arterias transmissio ad partem dolentem: aut humore per venas ad eandem delapso: illud qui-

Li. 3. metho. c. 3.

quidem necessariò fit in omni dolore, eo quòd facultas vitalis spiritum & calorem ad singulas partes pro ratione vsus & indigentiae transmittit: & cum pars dolore affecta eo tempore ad causam molestantem propulsandam plus indigeat calore & spiritu, ob id natura ex propria lege id semper nititur: cum hoc tamen vera tractio dici non debet, quia non fit appetitu mouete facultatem ad expellendum nocuum, aut ad trahendum simile & necessarium, quorum neutrum in dolore reperitur. At in quibus aut sanguinis missione reuellere non datur, aut iam factum est, & non sufficit, praesentaneum remedium est longè à parte affecta dolorem vinculis, aut alio quouis modo excitare.

Potiori profectò ratione tractiones calore fieri omnibus est còpertum, non quòd calori insit trahendi potentia, quantumuis ab Hipp. dictum sit, membrum per caliditatem trahere ad seipsum à vicinis venis & carnibus pituitam aut bile. Nam si quis authoris mentem satis callere studeat, reperiet partes potius medio calore trahere, quàm quòd ipse per se trahat: dilatat enim partem calor, & fusis humoribus vicinarum partium trahere dicitur. Quo fit, vt partes praeter naturam calidae, protinus humoribus repleantur: tum quia dilatatae facilius susceperint: tum verò quia humores proprius ad eas liquati còfluunt. Qua quidem ratione Gal trahentia medicamenta, calida esse & tenuium partium asseuerat. Caloris enim est partes dilatare, & humores fundere: & tenuium partium est in altas permeare partes, quo faciliter fiunt in partibus magnae attractiones. In qua re statuendum est, trahentia auxilia aliquando quod attractum est à corpore, sensibilibiter excludere, cum attractio cum euacuatione fit, vt in reuulsorijs

Lib. 1. de morb.

Li. 5. sim- pli. 6. 16.

8 2

san-

Institutionum Chirurgicarum

sanguinis detractionibus: aliquando verò insensibiliter, ut digerentia efficiunt medicamenta: nonnunquam solum attrahunt citra discussionem, ut cum in partem emortuam calorem & spiritum reuocant. Quod etiam probauerat Galen. dicens: Vicinæ sibi virtutes sunt eorum quæ in alto latent, attractrix & attractorum digestrix: nam quæ trahunt, etiam nonnihil discutunt, & quæ discutiunt, pariter trahunt: differunt tamen quia in digerentibus discussoria vis est, in attrahentibus attractrix præpollet. Quæ ratione Galen. loco citato, valenter trahentibus adstringentia admiscet, ac nonnunquam emplastrica, ut vno tantum medicamento, aut solum quod opus est, trahatur, aut minus, ut discussioni detur locus, ut necessitas postulauerit.

Li. 5. sim-
pli. c. 16.

Medicamenta verò trahentia, duorum sunt generum: nam quædam sua sponte nata sunt trahere, ut tapfia, sagapenum, propolis, succus cirenaicus, euphorbium, opopanax & alia huius naturæ: quædam etiam aduentitio calore trahunt, ut fermentum & stercorea putrefacta: inter quæ non parua inest trahendi diuersitas, ut Galen aduertit, quæ medicamenta à secundo ad tertium ordinem calfacientium vagantur. Sunt præter dicta, alia quæ proprietate quadam magis quam aliter id agere videntur, ut radix arundinis cum melle, radix oxiacanthæ, coagulum, oleum etiam scorpionum, & theriaca. In quorum administratione Gal. sic scripsit. Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, intendendus atque augendus est dispergentis medicamenti calor, cum dubitatum sit, ne prius quam profundas attigerit

gerit partes. interim vires amittat: neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorē sentient, cum omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicamentorū vsum, & summæ partes, quæ tolerant, & profundę quę egent. Quibus constat præcalidis esse vtendum in profundioribus malis, ita vt iam acria sint, quæ Græci methasincritica vocant, idest, transponentia, traducentiaque ab internis ad extimas sedes, quæ etiam vocant rubificantia.

Quorum etiam vsum docuit Galen. his verbis. Si quidem vbi tantū corpus celeriter calfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quę & celerissime à caloris nostri contactu incalescant, & promptissime vnde quaque ferantur: verū vbi partē quamprimum refrigeratam calfacere studemus, contra agendum est, nimirum quę tardē calefcētia plurimo tempore perdurent. Itaque cum in caloricis mens est, vt per moram igneæ partes in profundas sedes meent, non in solas eas quibus admouentur, eligenda sunt calida, multam habentia lentamque humiditatem, quę festinam calidi euolationem adhibeant & remorentur, cuius generis sunt taphia, nasturtium, sinapis, & id genus: quorum calor diutius duret & tardē succendatur, vt quæ ex profundo sunt euocatura humores. Cæterū cum mens est, partem quamprimum contingunt, citra aliquā attractionem excalfacere, eligenda sunt, quæ citra incoctam humiditatem promptē incalescunt, qualem substantiam Galen. in pipere coniecit: nam ob eam tenuritatem humiditatis expertem, citissime exurit & permeat: quod etiam alibi expressius docuerat. Ex quibus omnibus aperte constat, trahentia omnia, aut sicca & tenuum

Li. 6. simpli. cap. de zingibere.

Lib. 4. de sanit. tu. cap. 11. Li. 6. simpli. c. de cin giberi.

Institutio Chirurgicarum

partium esse, aut humida illaborata humiditate. Siccis uti docet in extremis partibus, reliquis ubi ex profundis locis aliquid educere conamur. Prætereà sensim aut confertim, leuiores aut maiores, continuo aut interpolatè huiusmodi præsidia adhibenda sunt, prout affectus diuturnus, grauis aut acutus fuerit. Nam grauib. & periculosis maiora à principio sunt adhibenda: diuturnis verò, sensim & paulatim vires eorum sunt augendæ, inspecta parte cui adhibentur, ne ultra modum operentur: parsque ut facilius vim medicamenti susceperet, vino aut aqua tepida fouenda est. Lex autem & ratio utendi, neque vna in omnibus in quibus conueniunt, neque quibusuis omnia sunt adhibenda. Nam criticis tumoribus, venenatorum moribus, & pestiferis bubonibus, non sunt adhibenda quæ vehementer trahant, sed quæ leuiter: nam præter id quòd plurimū calorem concitant, minori transpiratione grauius periculum accersunt. Vltimò tamen uti Galeni consilio expedit, qui partem cui adhibentur medicamenta hæc, circumlinire medicamento aliquo inflammationem arcente docet: in alijs verò, in quibus ex profundo allicere conamur, his opus non habemus: præstat tamen in omnibus à leuioribus sui generis initium sumere.

Li. 5. phar
ma. loc.
cap. 20.

Sed de tractione expurgantis medicamenti non nihil docere institui, quantumuis sciam non magis posse meam sententiā pluribus placere, quàm reliquorum authorum. Conueniunt itaque ferè omnes Medici in hac re: nimirum medicamenta purgantia trahere peculiari quadam trahente virtute, calore quo abundant, plurimum ad id iuuan-

te.

te. Alij tamen ex similitudine tractionem fieri contendunt: item alij qui ad veritatem proprius accedunt, tractionem in calorem, electionem vero in huius aut illius humoris similitudinem referunt: qualis autem sit hæc similitudinis ratio, non constat: nam varias proferunt de eare sententias. Nos autem per similitudinem, modum quandam mixtionis in medicamento & humore similem intelligimus: hoc est, quod æquis portionibus elementorum constet humor ac medicamentum trahens: nimirum, quod admistionem concurrat vnumquodque elementum æqualance libratum, ac in medicamento, & sic de reliquis omnibus: hac lege, quod in medicamento sint vnius elementi partes duæ, alterius pars vna, reliqui rursus partes quatuor, & quarti partes tres: rursus in humore sibi familiari par portio omnium & singulorum adseruanda erit. Quasymptothia & similitudine coniectabile est vnum ab altero elici & trahi. Quo dogmate constat posse dilui multa argumenta difficultatem inferentia: nimirum medicamentum trahere humores, & non é contra, ob præstantiorem medicamenti formam quàm biliosa, pituitosa, aut quæuis alia excrementa fortiantur. Secundo non inconuenit medicamentum esse calidum & humorem frigidum, quia ratio similitudinis non stat in primis qualitatibus: nec inconuenit vnicum medicamentum posse plures humores trahere, quia familiare trahit, reliquos natura irritata sua sponte expellit. Prætereà tractio medicamenti nequit fieri nisi in parvissima distantia, & libero medio: at cū medicamentum in vetriculo residens humores habeat distantes & medijs plurimis præpeditos,

Institutionum Chirurgicarum

oportuit calorem præsto esse, qui vias aperiret, humores funderet, & iam attenuatos, per apertas vias & anfractus duceret: quo fit, vt calore hæc medicamenta ab alijs trahentibus dissideant: siquidem neque magnes nec electrum eo indigent ad tractionem.

DE REPELENTIVM AVXILIORUM administratione

INSTITVTIO IX.

Q V M maiori ex parte mala quę nostris corporibus succrescunt, ex fluxione dependant, ob id prouida ars decreuit, varijs medijs & instrumentis à parte affecta aut afficiēda fluxiones auertere: reuulsionibus nimirū, deriuatione, & vltimò repulſu seu transmissione, non ſolūm fluentis adhuc materiæ, verūm & fluxę iam atque in partibus receptę. Repellentia itaque auxilia, quæ mirā hanc efficaciam ſortiuntur, non eo repellunt quia virtute aliqua id efficiant, ſed quemadmodum trahentia, ſolūm partium dilatatione, & humorū fuſſione, ita & repellentia partium cōpreſſione, trahunt humores in particulas contētos. Dimitto hac in parte deligationes & fascias quæ viarum coarctatione potiūſ impediunt quā repellant. Auxilia ſanè repellentia, vt ex Galen. facilè colligitur, naturę eſſe frigidæ & adſtringentis euidenter conſtat, licet

licet per se frigida citra adstrictionem, ad leuiter repellendum paucum humorem, superficiem corporis occupantem, constituta esse comperiamus, vt ex eodem Galen. his verbis constat. Genus igitur repellentium pharmacorum, in principio inflammationum in refrigerantium materia situm est. Hæc enim medicamenta molli tantum aqueaq; materia præpollent, quæ densantia Medici vocant, velut est aqua frigida, semperuiuium, portulaca, tribulus, lenticula palustris, lactuca, intybum, oleum rosaceum, violaceum, lac, & oxycratum, & id genus: alia insuper fortiora reperies in hoc genere, vt mandragoram, hyoscyamum & cicutam. At in grauioribus affectionibus, & quæ postulant reuulsiones maiores, neque illa, neque solum adstringentia, sed quæ simul adstringant & refrigerent requiruntur: namque hæc sunt verè repellentia, vt expressit Galen. quia ad adstrictionem opus est crassa terrenaque substantia. Quippe proprium adstringentium munus est, contrahere, constipare, & substantiam nostram condensare. Huius autem naturæ duorum generum sunt medicamenta, frigidorum cum adstrictione vnum, vt arnoglossum, rubus, capreoli vitis, polygonum, myrtus, balauitium, omphantium, & sanguis draconis, oleum myrtinum & sumach. Calidorum verò aliud, qualia sunt mastix, thus, absinthium, mentha, alumen, calcantum, casia, cinnamomum, ciperus, spica, myrrha, polium & marrubium, ex quibus varias repellentium formas effinxerunt Medici. Nam defensiva appellata huius etiam naturæ sunt, quæ non supra partem, sed paulò distantiùs ab ea apponuntur, & strictioribus factis vijs & canalibus fluxionem ad particulam inhibeant: repellentia verò supra partem appo-

Li. 6. phar
ma. loc.
cap. 1.

Li. 5. sim-
pli. c. 16.
Li. 6. sim-
pli. c. de
cætaurea.
Li. 9. sim-
pli. c. 1.
Li. 3. c. 17

c 5

nun-

nuntur, ut ab ea contentum & fluentem humorem pellant, ac delabi amplius in partem prohibeant.

Li. ar. me.
85.

Li. 3. me-
the. c. 9.

Verum ante omnem considerationem, discat diligens lector naturam affectionum, locum & denique tempus in quo adhibenda sunt. Affectionis naturam Galen. eleganter depingit dicens: Cum vasa maiora & minima, affluenti vel sanguine, vel quouis alio humore repleantur, ita ut periculum sit ne ex vasis exfudet ad spatia vacua, tum quidem vacuatione indiget particula, ut pote plena. At vacuatio (ut alibi refert) hoc genus affectionum excogitata est duplex: aut translato ad alias partes qui in ægra continebatur sanguine, aut foris à corpore expulso: satius profectò est (inquit) utraque uti, obseruantibus diligenter, ne quæ læsio ex accidenti sequatur. Ergo cum gemina sit dictarum vacuationum utraque, quadruplex in uniuersum nascitur vacuantium genus. Quorum omnium præcipuum primumque est, translatio humoris ad alias partes: quam profectò his auxilijs repellentibus molimur, quo iterum resummi possit qui delabitur humor. Itaque si vacuatione non prohibeatur ad particulam fluxio, aut non sat fuerit, reuulsionibus ipsum retrahere oportet, & mox à parte repellentium adminiculo abigendus est humor, perstandumque, donec delapsa materia in venas, à quibus emanauit, iterum recipiatur. Quo auxilij genere declinamus phlegmonarum ortus atque incrementa, quia mirum in modum à parte quod defluxerat pellunt. Retrocedit autem, inquit Galen. vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel horum vno aliquo modorum, vel omnibus. Quos etiam extractionis modos alibi clari-

Li. ar. me.
85.
Libr. 13.
met. c. 6.

rius

rius exprimit, intelligens per repulsionem actum facultatis expultricis: verum cum id parte existente agra nequeat commodè fieri citra alicuius medicamenti adminiculum, ob id summoperè sunt huic vsui proficua. Verum transmissio solùm intelligenda venit, prout refertur ad frigida & adstringentia medicamenta, quorum munus est constringendo expellere humorem ad vicinas partes. De quo auxilio hæc refert verba Galen. Quanto enim per maiora vasorum conceptacula fiat euacuatio, eo promptiorem esse est arbitrandum: nam per ea expellitur à laborante loco materia ad maiores membrorum meatus: qua enim ratione delabitur materia à maioribus ad minores: eadem iterum remeat à minoribus ad maiores, compressis minoribus vi medicamentorum adstringentium: quo solo auxilio faciliter inflammationes non paucæ curari assolent, ut idem author optimè alibi docuerat. Verum quod in hac re maiorem ingerit dubitationem, est an tanta sit vis & efficacia repellentium, ut quod in spatia non naturalia excisum est à venis, in eadem iterum resumantur efficiant. Quod profectò euentu quotidiano probant multa: nam puerorum excrementa, morbili & variolæ crebro re-percussu frigidi aëris repente occultantur: item inanita loca, inquit Gal. trahunt ad se ipsa, ergo humorem contentum in tumore ad vasorum inanitatē remeare, & secta vena purgari manifestum est. Præterea ex pleuritide fieri cōmeatus in phrenitidē & pulmonia docet euentus (quāquā hoc alia ratione & modo fieri possit) sic Hipp. Quibus inter vētriculu & septū pituita reposita est, & dolorē affert nō habens exitum, neque ad alterum ventrem, his

Li. ar. me.
85.

Li. de op-
ti. sec. ad
Tra.

Li. ar. me.
c. 85.

Libr. 7.
apho. 54.

per

per venas ad vesicam pituita versa soluitur. Rur-
sus in his qui ex morbo Gallico hydrargiro inun-
guntur, mirabile dictu quam celeri motu ab exter-
nis ad intima fiat humorum confluxus & com-
tus. Confirmat insuper echymosis curatio per re-
pellentia, facta retrocessione ab spatijs illis ad va-
sa. Quam etiam Galen. doctrinam docuit loquens
de emplastro, quod ex argenti spuma & hydrargi-
ro conficitur dicens: Cuius auxilio exulceratis
partibus ne quid influat impedit, & iam fluxum de-
nuo ad partes circumstantes trudit: idem scripsit
idem author dicens: A patiente verò loco adstrin-
gendo ac refrigerando repellemus, sed & loca exi-
nata, attrahunt ad se ipsa quæcunque repercu-
tiuntur. Quibus profectò constat, comatus hu-
morum possibiles esse, quantumvis aliquid post re-
pellentia remaneat in parte, discussoria auxilia desi-
derans. Quo fit, vt nò sit repulsorijs plurimùm inni-
tendum, sed antequàm postremùm fiat, cessandum,
ne aut in alium mutetur affectum, vel in duritiem
immedicabilem, ac etiam vt detur discussioni lo-
cus. Cum hoc tamen se se extendit huius præsidij
vis & efficacia ad frigidos succos repellendos, vt
ex Galen. euidenter constat: nam edemata ea lege
curare iubet per repellentia ex spongia aqua & ace-
to imbuta, addito in incremento modico alumi-
nis. Præterea iubet à capite repellendum esse hu-
more, quisquis is sit. Verùm id non debet intelli-
gi de affectionibus quæ fiunt per paulatinam con-
gestionem.

His suppositis, arbitrandum est, non fuisse di-
ctum temerè & inconsultò, repellentia duorùm esse
generum: nam frigidorùm munus solùm est incras-
sare humores ac partes densare, ne facile pateant:

fri-

Li. 13. me-
thod. c. 9
Li. 1. phar-
ma. gen.
c. 6.

Li. ar. me.

Libr. 2.
ad Glau.
& 14. me-
tho.

frigida verò & adstringentia id quoque efficiunt, et si quid in parte receptum est pellunt. Sic partes, quæ præ nimio calore fluxione tentantur, sibi iure expostulant auxilia, quæ refrigerando repellunt, quibus & principium fluxionis auferatur, & pars compressione firmetur, maximè si fluxio ex humoribus sit tenuibus, biliosis & calidis: adstringentia verò his partibus sunt proficua, quæ ob impotentiam fluxionem susceperant, maximè si dolore afficiantur simul.

Supereſt adhuc his exactè cognitis, quando & quouſque ſit his repellentibus vtendum: quod docuerat Gal. ſtatuens id fieri tutiùs cū corpus vacuum fuerit & reuulſionibus uſus fueris: quia tunc humoribus impulſis ſubeſt via & locus liber. Quouſque verò ſit agendum idē author ſcripſit, docēs quòd in parte continetur, repulſu & diſcuſſione abigendum eſſe ab ea, & ob id tranſacto principio vtriſque ſimul iunctis vtimur, præterquā quòd alterum alterius miniſterium præſtat, reſoluens penetrationē adſtringentis, & adſtringētia propulſionē calidi ad interiora, quo adinuicem iuuantur, vt docuerat idem Galen. per hæc verba. Vna vero alia miſtura ex diuerſi generis pharmacis, ex huiusmodi ratiocinatione cœpit: rarò quidē inuenerit quis affectionem, aut diſcuſſorijs tantūm, aut repulſorijs indigentem. paræ etenim & affectionis nomine vix à Medicis dignatę conſeſtim ſedantur: vbi verò generatus affectus maiorem habuerit cauſam, impoſſibile eſt ipſum per repulſoria perfectè ſanare, & maximè vbi ægri corpus humoribus multis reſectum fuerit, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur ſæpe quidem in principio, ſæpiſſimè verò paulò poſt admiscere quidpiã

Li. de op-
ti. ſec. ad
Tra
Li. 13. Me
hod.
& Li. art.
med.

Li. 6 phar
ma. lo. c. 3

ex

Institutionum Chirurgicarum

Li. 14. method. c. 1

Li. 13. Method. c. 5.

Li. 6. pharmac. loc. c. 3.

Li. 6. pharmac. loc. c. 6.

Lib. 3. method. c. 15

ex discussorijs. Quapropter non tēpus morbi, sed cōditio præsens affectus ad curationē tāto operē cōmēdarūt authores: sed maximē Gal. nā licēt tēpora ad alios vsus cōsiderare opotteat, ad curationē præsens causa & præsēs dispositio affectus necessarię sunt: quare nō semp expectare oportet augmēti principiū ad mixtionē resoluētū, vt multi cōsūlūt: sed cōsiderare oportet, nū antea expostulet affectus cōditio. Et ob id sola aut parū mista in principijs inflammationū repellētia sunt adhibēda, quia plurimū fluit, fluxit tamē quā paucissimū, vt Gal. asseuerat, & quo magis morbus augetur, minor est fluxio, aut saltē equalis, magis vērō quod fluxū est: qua ratione vberius oportet admiscere, vt optimē aduertit his verbis idē author. Quēadmodū enim in principio cōmoda sunt pharmaca, id qđ influit repellētia, sic post principiū vsq; ad finē, pharmaco opus est ex vtriusq; misto, repellēte videlicet, & discutiēte facultate prædito: ac primo quidē tēpore adstringēs præceliere oportet, ad finē verò discutiēs: interposito autē tēpore, æquales vtroque partes esse cōuenit. Quādo verò velut inderatum quiddā de inflammatione reliquitur, penitus nō cōuenit adstringēs ad discussoriū admiscere, nisi prius totū corpus sit euacuatū: atq; neq; in principio bonum est discussoriū adstringēti admiscere. Itaq; vt quis exactē teneat quousq; sit repellendū, fluxionis durationē attento animo exquirat: nā hæc est quę metitur repellentiū adhibitionē & durationē. Præterea sciendū est, nō solūm consuluisse Gal. repellentibus admiscenda esse resoluentia fluxionis aut fluxuri humoris gratia, sed & penetrationis vt dictū est, & roboris cōciliandi causa: quod elegātē oratione docuerat Gal. dicēs: Cæterū adstringēdo

ac

ac defando summa corporis quod adstringitur vir-
tus illorū excluditur, & in altū ire prohibetur. Ob
quā rationē nonnulli Medicorū huiusmodi pharma-
cis alia subtiliū partium & acri potestate prædita
indere consueuerūt, à quibus veluti ductæ adstrin-
gentiū vires in profundū corpus perueniant. Quas
vires cū in cupresso adinuenisset Gal. plurimum
laudat. Rursus admiscetur adstringentia his quæ
maligna & incurabilia vlcera curant, vt nihil in-
fluat quod sanationē impediat, vt varijs in locis do-
cuerat Gal.

Li. 4. phar-
ma. lo. c. 5

Li. 7. sim-
pli.

Li. 13. me-
tho. c. 18

Li. 2 phar-
ma. gen.

cap. 2

Li. 1. phar-
ma. gen.

cap. 12

Sunt prætereā quædam affectiones, & quædam
partes, quæ prorsus huius auxilij vim & efficaciam
sustinere nequeūt: alæ rursus quæ certo quodam
modo. Affectiones quæ id auxiliū renuūt, sūt in qui-
bus materia est crassa, & repulsioni inobediēs, qua
propter in statum rarō eis vti licet: nam postquam
Galen. dixerat, in statu humorem esse crassiores,
& vehementer impactum, inquit. Time igitur, quæ
à phlegmone sumatur vna dumtaxat est indica-
tio agendorum: hanc Græci diaphoresim vocant,
Latini digestionem: secundo nec minus admittit
locus affectus incapax fluxionis magne, vt pollex
& talus: fit sæpe talibus reuellis materiæ reddi-
tus ad viscera: id etiam formidandum est, si ad
vile membrum fluxio decumbat, vt ad cutem &
adenes, è quibus sæpe suspecta est remigratio ad
interiora & nobiliora: item si fluxio critica sit.
Insuper quando locus affectus expurgatorium
est membri principis, aut principi vicinus. Cum
hoc tamē Gal. in emūctorijs & parotidibus, repel-
lentibus vtitur, nō tamē in omnibus: inquit enim:
Qui à sola destillatione seu defluxu materiæ pro-
ueniunt, neque multa existente quæ fluit materia,

Li. 13. me-
thod. c. 6

& 15.

Li. de pa-
ra. faci.

cap. 23.

neque

Libr. 10.
par. 10.
c. de ischia
de.
Li. 3. me-
tho.

Li. 13. me-
tho.
Li. de cō-
stit. art.
medic.

neque venenosa, neque toto denique corpore ple-
torico, sola spongia ex posca imposita sistuntur:
quibus constat, quando in his vtendum sit repel-
lentibus, quando secus. Nam dum corpus plenum
est, frustra tentatur repulsio, quoniam nil amplius
susceptabit. Profundus prætereà locus repellentia
quoque renuit, vt ex Galen. apertè videtur cō-
stare: qua enim de causa extima pars inflammata,
repellentis beneficio manitur, eadem si penitior
sit, impletur: cum hoc tamen ex commoditate par-
tis id commodè efficitur: neque inflammato cere-
bro cum vtilitate imponuntur sincipiti cum modi-
co aceto, quoniam locus non valde secedit ab im-
posito remedio. At si spiritalis venter afficiatur,
Galen. nonnunquam dissuadet, quandoque timi-
dè concedit, inquit enim: Ita verò sic vbi adstrin-
gente opus fuerit medicamine, situs egentis loci
spectandus est: nam si quod adstringit pertingere
ad ipsum sufficiat, nihil prohibet quo minus eo
vtaris, si idoneum non sit, considerandum, num
humiditatem sinus ex antepositis partibus acturi
in affectam, quamobrem aut adstringente medica-
mento admiscenda vis est, quæ dux veluti viæ sit,
aut eo non vtendum. Videtur quæ eo moderamine
procedendum in pulmone affecto, siue pulmonia,
siue emptoisi, sæpe egregiè leserunt externa re-
pellentia, quoniam ob interualli magnitudinem,
pressus à thorace sanguis pulmonis plenitudinem
adauget: si thorax ipse, pleura, musculive, parcius
vtendum esse ait. Cum hoc tamen satius est absti-
nere, quantumuis Mesues contrarium videatur cō-
sulere: nam in pleuritide nemo est qui non vereat-
ur ob retrocessum & incrudationem materiæ atq;
crassitudinem quam præstat: ita neque in ventre
sunt

sunt admodum rura. Verum in his & in spiritalibus membris aceti modus tanto magis moderandus est, quanto cedit thorax ex dimidio osseus, & venter ex toto carneus toti ossee calvariae, ita ut illic subquadruplum, hic suboctuplum admoueat. Super sunt adhuc artuum iuncturae, in quibus hoc modo repellendum esse docet Galen. Quippe inquit: Nam in particulis quae circa artus sunt, si fuerit etiam spongiam vel ex frigida aqua cui paululum aceti sit commistum, vel aqua sola madentem imponere, sicut etiam ex vino aliquo austero. His etiam Rasis considerans loci angustiam, concedit nonnunquam repellentia: reliqui post vacuum corpus admittunt: Avicenna non multo aliter, sed debilia concedit. Itaque aut non adstringendum, aut leuiter, in materiae copia, crassitie, vitio molli, & vegeto sensu praedito corpore, aut dolore & calore graui oppresso, vel crasi efficiente.

Lib. 1. 3.
meth. c. 11

Taxat Galen. eos, qui si adstringere tenentur, quae valide adstringant, proficua fore arbitratur: nam indistincte adstringere & quouis medicamento, periculo non vacat, sed inspecta prius natura & dignitate particularum, cuique materiam aptam adhibere oportet. Ab auribus quidem repellit Galen. his quae modice adstringunt & refrigerant, (licet alterius generis medicamenta validiora sustineant) ut rosaceo cum aceto, lacte muliebri calido, candido oui, item rosaceo cum auricula muris aut polygoni vel portulacae & cucurbitae succo. Oculi vero dum fluxione tenentur, desiderant quae Galen. commendat dicens: Est aliud genus pharmacorum, quod in oculares compositiones iniicitur, eorum videlicet quae natura adstringunt: quae igitur mediocriter hanc vim habent, mediocriter re-

Li. 1. 3. me
th. c. 11

Li. 3. phar
ma. lo.

Li. 4. phar
ma. lo. c. 8

f

pellunt

Li. 4. phar
ma. loc.

c. 4.

Li. de usu
hum.

Li. 4. phar
ma. loc.

Li. 13. me
tho.

Li. 5. phar
ma. lo. c.
9.

Li. 6. phar
ma. lo. c. 1

Libr. 13.
met. c.
9.

pellunt influxiones, quæ verò valenter ampliorem
dolorem infligunt, potius eas exasperando, quam
iuuent fluxionis impetum repellendo, asperitas longè
à natura oculorum distat. Præterea idem author præ
cipit ea debere esse mordacitatis expertia, qualia
ex metallicis lotis aut aliter præparatis componi
refert. Consultit etiã Hipp. mediocriter adstringen
tia commoda oculis existere, inquit enim. Vbi mo
dica potabili in spongia utaris, optimũ oculis est.
Explicat etiam Gal. qualia debeant esse his verbis.
Sunt verò huiusmodi, folia rosarum & flores & suc
cus oricæ quæ fructus & nardi spica, amplius quæ &
malabrati folium, & crocus & lilium, & quæ hypo
cistis appellatur, atque ut exemplum hæc sufficiant.
Gingibæ etiã & dentes dum dolore inflamantur, re
pellentia sustinent vehementia, ut Galen. hac ora
tione docet. Vehementissimis igitur opus est me
dicamentis, siue quis repellere, siue discutere velit
doloris causam, siue humor sit, siue flatus vento
sus, & propterea pleraque ipsorum ex aceto acerrimo
præparantur: sic galla pinguis, teda, myrtus &
eius naturæ alia aceto feruefacta plurimum profunt.
Cæterum gingibæ mitioribus admisceri desiderant,
ut reliquæ oris partes, ut Gale. aduertit ob tunicæ
oris tenuitatem. In his verò medicamentis, quæ in
tus ad repellendum sumuntur, suam etiam eligendi
rationem Gal. præbet, sic scribens. Neque enim ab
solutè, si adstringere incipientem phlegmonem est
opus, quodlibet adstringens in his quæ deuoran
da sunt adhibebimus, sed ea quibus nulla corrup
trix admista vis est. Denique omnis mordacitatis
expertia oportet esse talia medicamenta, ut
loco citato longissima oratione
ostendit.

DE

DE AVXILIORVM RESOL-
ventium administratione

INSTITVTIO X.

SE opus resoluendi post
repulsionem docet his ver-
bis Galen. Necessum igitur
est, vt aut superfluitas retro
cedens euacuetur, aut per
ipsam patientem particulā:
retrocedet autem, vel impul-
sa, vel attracta, vel transmis-

Li. ar. me.
c. 8.

sa, vel horū vno aliquo modorū, vel omnibus. Per
locū verò patiētē euacuabitur, partim quidē mani-
festē & sensibilibiter, partim verò in vaporē soluta.
Quod sanē resolutionis ministeriū, per huius effi-
cacię medicamēta, resoluētia nimirū perficitur. Ve-
rū vt vis, natura & efficacia horū medicamentorū
eluceat magis, statuēdū est, omnē suā grāiā nobis
impertiri mediāte calore: quāobrē necessū erit, qui-
bus modis ea opera calor possit efficere, ante om-
nia docere, vt cōstet, quę sint quę verē resoluētia
haberi debeāt, & quomodò à calorificis dissideāt.

Calor igitur peculiari sui ratione, quę crassa sūt
tenuat, ac si liquida fuerint in vaporē versa, exha-
lāt: interdū intra corpus, & siūt ē pituita aquosa fla-
tus, inflationes, & palpitationes: interdū verò fo-
ras, euacuanturq; halitu, vel insensibili vel sensibili cū
sudore: si verò licca fuerint crassa illa quę tenuā-
tur, aut etiam humida, sed minus exhalantia, te-
nuioris substantiæ euadunt omnia, vt Galen. sta-
tuit, ex austeris nimirum acida, ex acidis dulcia
tenuia, ex dulcibus salsa tenuiora, & ex falsis

Li. 4. sim-
pli. c. 19.

f 2

amara

amara adhuc tenuiora euadunt. Calidum itē fundit & liquat à frigido concreta: rursus eadem fundendo mollit: sic etiam fundendo & liquidiora ad motumque promptiora reddendo excrementa, obstructa liberat, fluxiones etiam aut excitat aut gemit: idem calidū fusa tenuataque, si diutius exercet digerendo, aut aliter vacuando, tandem siccatur. Rarefacit eadem ratione poros ac meatus omnes, & ora ipsa tam vasorum quam aliarum cavitatum aperit: item trahit adhuc foras, si admotum est, intro si sumptum sit: euocat materiam à se tenuatam per meatus etiam à se apertos, quapropter vehementer resoluit & digerit. Quo fit, ut etiam dolores sedet, & cum hoc materiam ubi adest euocet. Verūm ut ex Galen. constat, calida sumpta nō tantum trahunt, sed etiam prorsus propellunt, licet ex accidenti, ut quæ flatus dissipāt per ructus & crepitus: quæ etiam sudores, urinas, menses & hæmorrhoides mouent, secundas & fœtum mortuum propellunt. Calor item ex accidenti refrigerat, vel euacuata ex corpore materia calida, ut Venus & medicamentum purgans, & dura frictio. Item per accidens humectat, fufis qui à frigido concreuerunt succis: & ultimò calor, tam internus, quam externus, dum vehementior est, mordet, rodit, rubificat, carnem deterit, vrit & scaram inducit: quæ sanè sunt opera caloris. Quibus constat, quanti momenti sit distinguere, quale sit opus resolutionis inter omnia hæc opera, ut eligere possis, quando hoc, quando illud, caloris beneficio velis efficere.

Li. 9. sim. Resoluentia pharmaca, quæ omnibus affectibus
pl. c. de pa proficua sunt futura, tertio ordine calida & sicca
ronyemo esse aperte monstrat Galen. nam inquit: Vis eius est

est tenuium partium, & exsiccatoria morfu vacāt: nam talia sint oportet quæ paronychia sanant, talia enim sunt, quæ cum ex tertio sint ordine calfacientium & exsiccantium, præter hoc insuper essentialis subtilis sunt. Item idem author loquens de digerentibus, ad differentiam coquentium inquit. Li. 5. simpli. c. 9. Qui multo etiam magis ab his quæ diximus, & ex calfacere & exsiccare possunt. Præterea alibi sic scribit. Quæ autem penitus tenuia calidaque sunt, magis digerunt discutunt quæ humores ex corporibus quibus admouentur: & clariùs adhuc alibi dicens: Discutunt autem calida & sicca facultate prædita: cum hoc tamen valde dissidēt discussoria, ab his quæ trahendi vires obtinent, etiam si vtraque calida sint: nam trahentia ex profundo ad cutem externam possunt trahere: discussoria verò, attractum possunt sua sponte in halitum conuertere, licet nonnihil attrahere possint: itaque ut in vnoquoque vis altera superat, ita genere distincta sunt.

Li. 3. simpli. c. 17.
Libr. 3.
phar. loc.
cap. 3.

In qua re statuendum est, quòd licet dictum sit, tertio ordine esse calida & sicca discussoria pharmaca, cum hoc tamen id subintelligere oportet de his, quæ omnes tumores & humores in genere discutere possunt. Verum quia non omnes, neque omnia corpora aut corporum partes, eiusdem sunt naturæ & conditionis, ob id varia oportet esse discutientium opera. Quod Galen. animaduertens suammet sententiam moderatur, & de scirrhis tumoribus verba faciens, inquit: Quæ verò a lento crassoque humore cōgelata sunt, calida possunt siccaque medicamenta, sed non tamen quæ valida sint ac violenta, sed sufficit interim ut secundi aut terti ordinis sint calfacientium, primi exsiccantium.

Li. 5. simpli. c. 3.

Institutionum Chirurgicarum

11. c. m.
11. c. 4.

Porro cum non exigua sit in corporibus sic induratis maioris minorisque latitudo, necesse utique est medicamentorum illis medentium non parvam esse latitudinem: & ob id idem Galen. in duo capita dissecuit: primum namque continet in hoc genere leuiora omnia, quæ farcotica nuncupantur: aliud verò fortiora, quæ Medici appellant diaphoretica: inquit enim. Quæ verò excalfaciunt, dum contentum in calescentibus humorē in vapores dissoluerunt: quæ autem desiccant, velut quæ vocantur diaphoretica, hoc est, per habitum digerentia, & ipsa duplici ratione, aut humores ebibentia, cum poris quibusdam insunt, aut totam alterantia partem. Sunt autem leuiter digerentia, ut camemalum, melilotū, fœnugræcum, semen lini, adiantū & althæa. Paulò verò valenter discutunt, abrotonum, brasica, daucus, veteres medullæ & oleum vetus: adhuc valentiùs ruta, iris, asphodeli radix, galbanū, bdeliū, nitrum, piper & id genus. Ex quibus non pro libito quis vti poterit, sed pro indigentie ratione, ea eligens quæ affectus aut locus exposulauerint.

Quæ verò leuia sunt desiderat tumor in corporis superficie expositus, materia calida, humida, & locus affectus natura mollis & contextura rarus: nam talia maiori ex parte calori nostro simillima sunt, aut parum intensa, & humido tepori conuulsa. Quo sit, ut minimè siccent, dolorem leniant, cutē laxent, spiramenta corporis rarefaciant penetrent quæ & humorem liquefaciant. Quæ verò acrius resolunt, ut tertio ordine calida, sicut longè nostrū calorem superant, ita affectus persanant in alto corporis sitos, & ex frigido crassoque & glutinoso humore ortos: quia dum ad eam partē deuenit, quale est necessarium reddiur.

In

In quo verò, quātū, & quouſq; vtendū ſit his præſidijs, ediscere conuenit: nā reliquias cuiusuis affectus cōterunt: ſed hos diuides in affectus vniuerſales, & in particulares internos aut externos. Et licet in omnibus proſint in cōterēdis reliquijs poſt vniuerſales euacuationes, cum hoc tamē in cauſis & affectibus calidis reſ tantū agenda eſt ijs, quæ aut noſtro calori ſint ſimillima, aut his quæ relictā diſtemperiem compeſcendo, noſtrum calorem iuant, qui poſtea ſua ſponte reliquias conterit: quo ſit, vt quæ intenſum calorē attenuant, reſoluant etiam. Cum hoc tamen in morbis calidis & acutis certius & ſecurius reliquias conterūt, quæ per aluū & vrinam ſenſim & paulatim educunt, vt latius dictum eſt proprijs Inſtitutionibus. In alijs verò affectionibꝯ, quæ aut diuturniores ſunt, aut ex frigidis & craſſis concitātur humoribus, longē aliter fieri debet: nam præmiſſis plenioribus euacuationibus, intrepidē quæ ſenſibiliter diſcutiunt, adhibenda ſunt, veluti in hydrope, paralyſi & epilepſia ac reliquis eius conditionis. At quia huiusmodi affectus plures expoſtulant euacuationes, ideō inter vnā & aliam ijs oportet vti, quæ & materiam attenuēt, & eandem diſcutiant, & quod reliquum fuerit ad coctionem ſimul præparent. Quo ſit, vt ſimul cum diſcuſſorijs inſcindentia & attenuantia admiſcere oporteat. Sic ad internarum materiarum diſcuſſionem præſtant radices gentianæ, peoniæ, iridis, pimpinellę, galangę, & aliarum huius naturæ, quibus admiſto medicamento pro humoris natura, facile erit reliquias quaſuis cōterere, ſi vim purgantium ſubterfugerunt.

Sed in externorū affectuū reſolutione, noſſe primò oportet tempus ſeu occaſionem reſoluendi:

f 4

ſecundò

Li. ar. me,
cap. 85

secundò differentiam discutientium, quam præscribit humoris aut affectus differentia: tertio verò, quid loci conditio exoptulet. Circa primum Galen. euidenti oratione docet resoluendi occasionē, dicens: Si igitur hac via (loquebatur de repulsione) superfluum omne retrocesserit, benè se res habet, vt si aliquid fuerit in parte retentiū, coniectandum erit id lentum & crassum existere, atque ea ratione coactum atque adstrictum, vt cum difficultate solui possit: in quo casu tempus suadet ad id veniendum esse, vt hoc ipsum quod reliquum est, per patientem locum euacuemus, imponēdo supra iacentibus partibus ea, quæ influentem humorem vim habeant reprimendi. Maximè verò euacuabis si in spatijs intermedijs coniectura assequaris, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ vim habeant digerendi. Ex qua sententia euidenter colligitur, eos affectus exposcere discutientia auxilia, quibus vniuersales vacuationes non profuerunt.

Li. 7. metho, c. 6

Quo autem tempore vtēdum sit repellentibus, Galen. docuerat dicens: Digerendi certè tempus, adeò late patet, vt etiam si velis, in eo non aberres: & paulò inferiùs. Semper tamen (inquit) vtraque misceatur, & repellendi & discutiendi facultas, nisi quando fluxio prorsus constiterit, & corpus vacuum fuerit, tunc ad digerentē, sicut in primis incurfibus ad repulsoriam virtutem tuta est accessio. Sed clariùs adhuc alibi sic refert. Nam per initia repellere comprimereq; influxus oportet: in vigore autem ita per halitum digerere, vt morsus absit. Etenim indicationes in inflammationum incrementis contrarias esse necesse est: nam simul vnoque impetu, ab adstringentibus contrahētibusque

Li. 3. simpl. c. 17

sul-

substantiam, ad laxantia, fundentiaque transire, planè absurdum est: sicut sanè æquum est in inter medio principij statufque spatio, dum videlicet morbi adhuc increfcunt, nec planè repellere, sicut in principijs, nec itidem digerere, sicut in vigore, sed perinde vt morbi conditio media est inter contraria, ita medicinam quoque mediam esse oportet. Prestat etiam maiorem huius rei notitiã, nosse occasiones, quibus partes affectæ suscipere cœperunt, & naturam humorum, quos susceperant. Primum egregiè aduertit Galen. dicens: Ad eundem modum, si ex frigido dominante distemperies sit oborta: nam tunc quoque calfaciendo, non solùm intemperantiæ, sed etiam phlegmoni vnà medebis: itidem si calor vehementior intemperiem facit, refrigerantibus præsijs, si quidem intemperantia contraria semper requirit. Quibus verbis aperte monstrat adstringendi tempus eo debere esse breuius, quo frigidior fuerit fluxionis causa, ac ex consequenti eo magis moratur digerendi occasio, quo & particule calor fuerit intensior. Secundum alibi his verbis explicat. Cùm enim phlegmone duplici ratione à natura recessit, & quod pars ipsa multo sanguine sit referta, & quod eadè sit calidior, vtrique vacationis indicatio vincit, cōtra scilicet, quàm in erysipelate: in illo namque refrigerationis indicatio magis vrget, quàm vacationis, quāquā vtriusque affectus curandi commune caput est infestatis humoris euacuatio: ideo que postquam refrigeratū erysipelas est, ad ea que digerunt medicamenta conuertimur. In phlegmone igitur tantisper est refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius sistendum est commodum: etenim cùm immoderatus calor dolorem exciter,

f s

atque

Li. 3. meth. c. 6.

Li. 13. method. c. 8

atque etiam aliquid ad ægrā partē attrahat, utroq;
nomine augescere phlegmonē accidit: ergo quan-
tum refrigerationis phlegmoni, ceu calido morbo
congruit, tantum eius incrementum inhibere est
aptū. Simili modo & quæ calfaciunt modicē, vtra-
que interdum ratione profunt: quoniam & dolo-
rem sedant, & quod contentum est in laborante
particula digerunt. Quibus constat, quantum præ-
stet ad occasionem & quantitatem repellendi nos-
cendam humoris & tumoris conditio.

Li. ar. me.
cap. 95.

Li. 3. sim-
pl. c. 17
Li. 3. me-
tho. c. 8.

Li. de affe-
ctionibus

Qualis verò futura sit ad digerendū materia, ex-
pressē docet Gal. dicēs: Quod igitur mediocrē ca-
lidiatē obtinet, in his sensum doloris nō inuehit,
atq; eo ampliūs omni dolore vacat, si humidū exti-
terit: quippe calidiora maiorē dolorē & fluxionē
cōcitāt, & ob id simillima nostro calori oportet ef-
se, quæ phlegmonis & erysipelatis resolutioni pro-
ficua sunt. Quod sanē alijs verbis mille in locis cō-
mendauerat idem author, semper statuens mode-
ratum calorem similem cuiq; particulæ affectē, ad
phlegmonarum resolutionem proficuum esse. Nec
ob id credendum est suppuratoria fore hæc medi-
camenta, quia nec poros obstruunt, nec seruant hu-
miditatem partis & humoris, sed lentē & sensim
depascuntur & resoluunt omne superabundans.
Quapropter censeo Hippoc. dixisse, pingua ad in-
flammationem non conducere, neque ad ea quæ
non sunt purgata, neq; ad putrescētia, quia his red-
duntur calidiora.

Cæterū in alijs affectionibus, in quibus fluxio ex
toto iā quieuit, & crassū ac sūmē impactū est quod
superest, aut citra fluxionē paulatim gignūtur, ma-
xima opus est cōsideratione, ne aut tenui parte eua-
porata, durior supersit residuum si efficacioribus

vtaris,

vtaris, aut si lenioribus nihil prodesse possis. Quod egregiè aduertit Gal. dicens: At in quibus senius quidem est (loquebatur de scirrho & duris tumoribus) sed obscurior, hæc curatur pharmacis humorem incrassatū digerentibus, non tamē validē ac vniuersim hoc agentibus, sicut digerentia medicamenta faciunt, cuiusmodi Græci vocant epispastica & exhipotica, idest, attrahentia, & excolatia. Mirari verò non oportet mutationem in duritiem ex inflāmati accidere, cū simul & humor cōfluens crassus est & viscidus, & curatio medicamētis valdē exsiccātibus administratur: nā verendū est, vt alibi refert, ne humorū reliquiæ duræ fiāt: nam ea curatio quę fortiter exsiccātibus agitur, reliquias duras operatur: Nisi enim humectaberis inquit Gal. atq; mollieris induratos tumores, sed fortibus medicamētis tantū resoluerē studueris, in primis quidem diebus eos insigniter decrescere facies, sed pariter id quod relinquitur indurabis. Quāobrē censeo alibi dixisse: Melius igitur sicut diximus, vt fortiter resoluentibus medicamētis admisceamus molliētia, verētes, ne tumores in scirrhum cōuertantur. Cuius operis metrū & rationē adduxit Gal. dicēs: Indurescētia igitur, quę ex recta medēdi methodo nō curata scirrhum cōtrahūt, optimē curabūtur, si Medicus spectet, quantū ægri corporisq; substantia à medio cri humiditate ac siccitate recesserit, quemadmodū etiam si affectus constitutionē, quatenus sit aucta inspiciat. Prætereā cōsideret inter ipsa pharmaca, quę magis, quæ minus emolliant: huc namque spectanti primus vsus emollientis medicaminis coniecturabilis quidem erit, sed cum artificio: at post vnum aut alterum diem, num intendere an remittere medicamenti virtutem conueniat, intelli-

Li. 7. phar
ma. gen.
c. 9

Libr. 2. ad
Glauc. c. 7.

Libr. 14.
meth. c. 4

Libr. 6.
pharmac.
gen. cap. 1

Institutionum Chirurgicarum

intelliget. Et subdit. Quapropter Medici emollientia & digerentia pharmaca composuerunt, tum ut partis duritiem, quæ iam in scirrhum degenerat, diffunderent: tum ut per halitum digererent: non vicissim utroque utentes. Ex quibus euidenter colligitur, necessum esse in induratorum resolutione miscere emollientibus discussoria: nam materia resolutioni apta ea sola censetur quæ aquea & vaporosa ac tenuis sit: quòd si crassa existat, & talis non reddatur, longe durior fiet resoluentium adminiculo.

His præmissis, euidentissimum est ad hanc vacationem quæ per resolutionem futura est, necessum esse humores in parte contentos prius per attenuationem præparare, more naturalis potentiae, quæ dum per cutem humorem sudando nititur expellere, prius in vaporem mutat, tandem in aquosam naturam, tenuiorem longè humoribus. Quam sanè legem seruantes prisci authores varia composuerunt pharmaca discutientia, præparatorijs admista, ab affectus & humoris natura sumpta diuersitatis indicatione. Nam duros concretionem aut siccitate humores resolvere tentabis, præmissis aut comistis quæ emolliunt medicamentis, crassos humores attenuantibus, lentos in scindentibus, viscidos abstergentibus, omnes verò humidis: nam humiditas, & quod crassum est, tenuat, & quod viscidum est, facile separat & fluidum reddit: quibus sat est adiungere quæ modicam habeant caliditatem: nam his frænata humorum duritie, vel solo innato calore resolutio fit, nedum cum moderato aut paulò maiori: quinimo sæpe sat est, sicca cura calorem addere medicamenta, quibus ebibatur quod suum tenuatumque existit. Cuius resolutionis
memi-

mēminerat etiam Galen. his verbis. Quæ verò ex-
calfaciunt, dum contentum in calescentibus corpo-
ribus humorem in vapores dissoluunt, quæ autem
deficcant, velut quæ vocantur diaphoretica, hoc
est per halitum digerentia, & id ipsa duplici ratio-
ne, aut humores ebibentia, cū poris quibusdam
insunt, aut totam alterantia partem. Quo genere
curationis Chirurgorum peritiores videntur, ve-
rentes maiora mala ex caloricis præsijs. Quo
fit, vt adinuenerint illam mineralium miscellā, qua
id tutius exequuntur, vt latius reperies lib. de præsi-
diorum recto vsu.

Li. 5. sim-
p. c. 4.

Superest vltimò notitia partis affectæ, quæ non
paruam præscribit resoluentium varietatem, & ad-
monet prouidentiam. Sic Galen. consulit cum par-
te stupida durius, cum ea verò quæ acutius sentit,
clementius agendum esse, quāquam stupore partis
abutendum non est, vt ea imperes quæ exulcerēt:
sic enim corpus contabescet & contrahetur, non
arescet, cogetur materia, non liquecet, horror, do-
lor, fluxio concitabitur, dehiscant venæ & omnia
in deterius mutabuntur, ac multo magis si materia
constant ficciori & crassiori. Prætereà affectarum
partium nonnullæ raræ, laxæ, molles natura exi-
stunt, nonnullæ autem densæ per se aut duræ: prio-
res igitur facile euacuantur, reliquæ acrioribus
egent. Item sunt inter partes, quædam in superfi-
cie corporis fixæ: aliæ quæ situm habent profundio-
rem: nonnullæ raræ & molles, vt dictum est, & plu-
res quæ connexionem habent cum emunctorijs:
item quædam quæ cæcos habent meatus: vltimò
aliæ quæ principales sunt & publicum habent of-
ficium, & aliæ quæ reliquis inserviunt. Quo fit,
vt partes in superficie, molles, raræ, tenues, leuia
solum

Li. 14. Me-
thod. c. 5.

solum resoluentia sustinere possint: contrariae vero vehementiora, quia ut illa à maioribus offenduntur, ita hæc à leuioribus non mutantur. Principes vero partes adstringentibus gaudet admixtis cum resoluentibus: sicut infimæ fortis particulæ nullis indigent, nisi solis resoluentibus.

D E P U S M O V E N T I V M
auxiliorum recta administratione

I N S T I T V T I O X I .

Li. 14. metho. c. 13.

Edendi quidē ratio & vsus postulat, post repellentia auxilia discutientia esse adhibenda: in quo opere persistendum est, si malum illi cedat, alioqui suppuratio tentanda erit, ut natura docet & Gal. scribit. Cuius auxilij gratia (quia graue opus

est) pus mouens, scire primò oportet, qualis sit pus mouentium medicamentorum natura, qualis materia in genere. Quæ sanè res cum opus naturæ sit, rimari oportet, an id ea sola possit, an artis adminiculo indigeat. In qua re considerare expedit, rarò solum membri calorem id posse efficere: quia cum maior quantitas humoris in parte succrescat, quam ea sit quæ secundum naturam ad alimoniam succrescere soleat, tantum oportet caloris adaugere, quantum ipse humor copia superauerit. Sic enim quia caloris innati beneficio ea opera fiunt, substantiam innati calidi adaugere opus erit. Quo fit, ut duorum generum necessario debeant esse hæc medica-

dica-

dicamenta: primū eorum quæ calida sunt, quātum
pars in qua futura est suppuratio, calida fuerit, aut
equē temperata: namque æqualitatem eius neque
intendere, neque obtundere tenetur: ac etiam cū
hoc humida esse oportet, ita vt neque augeat, neq;
minuat humiditatem partis naturalem, quod saluē
fit manifestum & sentiri queat, vt ex Arist. & Ga-
len. circa controuersiam constat. Secundum eorū
genus est, quæ emplastrica dicuntur: nam si substā-
tiam innati caloris augere & non intendere eius
qualitatem oportet, poros corporis obstruere ne-
cessum est, quo videlicet halituosos transpiratus
includent, quibus ipsius caloris substātia & copia
manifesto augmento crescit. Itaque ea medicamē-
ta quæ maiori sunt prædita calore, vt naturalem
haud quaquam feruent moderationem, omnino ni-
hil horum efficiunt. Nam si sicciora sint, cū de-
tergant, obstructione liberant, referant quæ mea-
tus, & vnā quoque particulæ calor euolat: quo fit,
vt humores contenti non parum euacuētur, & qui
reliquus est incalescat, & caloris natiui substātia
diminuatur. Qua etiam lege hæc medicamenta ab-
emollientibus dissideant, hinc cōstabit, quia emol-
lientia calidiora sunt, & moderatē siccant, humi-
ditatem tamen in partibus existentem adseruant:
pus enim mouentia similem nostris corporibus
fortiuntur calorem: aut emplastrica sunt, & calo-
rem prohibito effluxu adaugent: quæ vt celerri-
mē pus fiat, proficua sunt, sicut illa, vt opimum
fiat.

His suppositis, statuēda est differētia inter verā
coctionem, & eā quæ suppuratio dicitur: nam verā
coctio separat excremēta à veiò alimento: suppu-
tio verò, quod per putredinē calor vitiosus separa-

Lib. 4. me-
thod.
Li. 1. me-
thod.

re nitebatur (cū teneatur facere cessare putredinē) coniungit & vnit, & tantum studet ad benignum reducere, nulla aut quā paucissima separata nutritura substantia. Præterea hæc eadem suppurationis ratio, diuerso modo exequenda venit in tumoribus præter naturam, ac in vniuerso genere venoso, vbi febrium putridarum humores suppurationi tumorum quid simile experiuntur. Quæ sanè diuersitatis ratio sita est in modo caloris: quia calor coctionis author halituosus esse tenetur & spiritibus plenus, qualis necessariò est qui in venis & arterijs profundioribus corporis, in quibus fit putredo, reperitur: qui verò in partibus externis moratur humor, talem nequit obtinere calorem, quoniam ille per carnis & cutis meatus facile exhalat cum spiritu. Quamobrem vi emplastrica & adstringenti intus occludendus est, ne desit coctioni aut suppurationi, quæ in partibus inflammatis prærequiritur. Nec parti quidem inflammatae idem imminet periculum, quod vniuerso corpori adstricto & obturato: nam suffocatione periclitaretur vniuersi corporis calor, si natua transpiratione emplastricis destituatur: quod vni parti non continget, quia vicinarum perspiratione fruereetur. Quo fit, vt calor natiuo similis, morbis febrilibus ex usu ad coctionem sit: alter verò qui emplastricis cōciliatur, particularibus suppurationibus, ni quid obstiterit, aut immodica fuerit partis plenitudo, vt vereamur illis appositis in gangrenam migraturam.

Hæc profectò est in genere emplastrici medicamenti forma & natura: quibus vt quis rectè vti possit, sciat quæ temperatae esse naturæ diximus, tot susceperare differentias, quot partium nostri corporis

poris sunt temperamenta & calorum sortes, quæ etiam nonnihil variantur ob variam humoris suppurandi naturam. Ex emplastricis etiam quædam sunt propriè talia, & alia ex adstringentium sorte id quoque efficiunt, quia poros occludunt. Quæ autem verè talia dicuntur, duorum adhuc sunt generum: nam quædam illinientia esse oportet, quod poris corporis illita tenaciter hæreant, qualia sunt glutinosa, ferrea, & nulla ratione acria, vt Gal. statuerat dicens: Breuiter ergo emplastricum medicamentū est, quod tenaciter corporis poris siue meatibus illitum hæret, & mordacitate vacare etiam tenetur, vt pinguedines omnes, butyrum, resina, gummi & oleum dulce. Alia rursus sunt, quæ emphractica, idest obstruentia poros suo lentore appellantur, quæ media sunt inter calidia & frigida, quorum meminit his verbis Galen. At si talis cū sit, inter caloris frigorisque differentiā insuper consistentiam nacta sit, siccam, terrestris sit, & citra morsum deficere necesse est: appellitāt huius generis medicamenta omnia emplastrica, velut pleraq; quæ exactè lota sunt, vt amyllum, pompholix, cerusa, & eius naturæ alia. Sunt prætereā alia quæ ex accidenti emplastrica sūt, vt emollientia & laxantia vbi crassioris sint substantiæ: hæc enim illinientia sunt, & hac ratione poros obturant. Quamobrem censeo Gale. numerasse inter emplastrica hordeaceam farinam, cū frigida sit naturæ & abstergentis: ceterum illi accedit potius ob miscellā olei & aquæ quàm ex propria lege. Est etiam præter dictas alia puris mouendi ratio, quæ proficua est vlceribus, aut quibusuis alijs continui solutionibus, quæ per simplicem coalitum curari nequeunt, ob sanguinis copiam quæ in extremita-

Li. 5. simp.
pl. c. 10.

Li. 14. me
tho.
Lib. 2. ad
Glauc.
Li. 4. simp.
pli.

Li. 4. Me
thod.
Lib. 2. ad
Glauc.

tibus vasorum & partibus vicinis superest, quæ in pus mutari necessum est, sicut ea quæ contusa sunt: nam talia inquit Hipp. suppurari necessum est, si cōtusio grandior sit: nam levis absynthio contuso & myrtino oleo & rosis supersparsis curatur. Pus igitur mouentia exoptant vlcera, tumore aliquo præter naturā phlegmonoso, ædematoso, aut erysipelatoso coniuncta calidioribus quidem & humiditate tēperatis, vt quæ ex hordeacea farina & oleo conficiūtur in phlegmone, & in erysipelate adhuc tēperatioribus. Cui vsui ne vlcera sordescant, quæ secundo ordine emplastrica esse diximus, proficua sunt, cæterum apposita eo loco, quem consulit Hippoc. dicens: In talibus quidquid cataplasmate opus habere visum fuerit, non super ipsum vlcus cataplasma ponere oportet, sed circum, super circumscitas partes, quo pus decedat, & indurata molliantur. Quod etiam alibi his verbis protulerat: Verūm cataplasmate per ambitum vlcis, vtaris: nam is vsus & artificiosus est, & multum prodesse potest: obducere enim oportet vlcus medicamento ei vtili: rursus in defluxione quam partis impotentia nequit aut conficere, aut in pus vertere, huiusmodi auxilia plurimum sunt proficua: necnon vbi pars affecta frigida est, aut facultatem habet languidam. Verūm si distemperies vlcis calida fuerit, quæ nostro calori aut parti affectæ sunt simillima, adhibenda sunt, vt quæ calorem maiorem nata sunt attemperare. Hinc enim factum est, quòd sæpe mineralia lota & læuigata optimè pus moueant, vt in cerato ex lithargyrio quotidiano euentu comperimus. Ratio est, quia eam nanciscitur temperiem, quæ ferè omnibus externis partibus, quarum

Li. de vlc-
ceribus.

Li. de de-
ceti orna.

tum non est magna in temperamento diuersitas, est affinis.

Subit tamen in examen, quales humorum, aut tumorum differentiae suppurationem admittant, aut quæ difficulter aut faciliter, & quale suppurantium genus quouis eorum expostulet. Constat profectò ex Galen. puris substantiam potius confici ex sanguine quàm ex quouis alio humore: sic proximè huic sunt carnes contrusæ, & tandem omne id quod cum parte alenda similitudinem habet. Quo fit, vt simplicis humoris tumor, velut erisypelas, rarò in pus mutetur, & si id Galen. tentare iubeat, quòd ex tenuissima fiat sanguinis parte, qui exquisitus est, idque rarò & cum hordeacea farina, aut similibus: nam vetitum fuit etiam ab Hippoc. dicente: A berisypelate putredo aut suppuratio malum: magnam enim corruptionem significat adesse, vbi cum erisypelate putrescit caro, ad quam sequitur suppuratio: verùm hæc de solo erisypelate ex flaua bile factò: cum hoc tamen alijs præfidijs tentare oportet biliosorum tumorum curationem, & omnino abstinere ab his quæ pus mouent. Quod etiam obseruare oportet in omnibus à melancholia obortis & scirrholis omnibus, ne in cancerum aut malignam exulcerationem degenerent. At pituitosis tumoribus & his, qui ex frigida, crassa & viscida materia constant, non est ita facile interstinguere, an suppurationem admittant. Nam Hippocrat. ædemata suppurare docet: quod perdifficile videtur, cum necessum prius sit pituita in sanguinem verti, quod vix fieri potest, aut nunquã: ergo neq; in pus. Quã controuersia dirimes, si intellexeris Hippocra. locutum fuisse de ædemate, quod ex venoso genere

4. Apher.
47.

Li. 1. 7.
apho. 20.

Li. 1. pro
gnost. 30
& 31.

g 3

per

Institutionum Chirurgicarum

Li. de glā
dulis.

Li. r. 6. po
pu. 30.

Libr. 2. ad
Gla. c. de
ascetis.

per iudicationem in morbis acutis progignitur: item ea pituita etiam suppurari potest, quæ in loco aliquo calidissimo conclusa, diu incalescit: inquit enim Hippocrat. Alijs autem si per palatum in guttur multa fluxio contingat, ut plurimum morbi tabis oriuntur: replentur enim pulmones pituita, atque ea ipsa pus fit, id quod pulmonem exedit. Ex quo colligitur, aliquando pituita in pus verti, cæterum à maiori calore: quare pus mouentia illis opus est esse maioris efficacis & caloris, ut tantum partis calorem adaugeant, quantum ipsa à pituitæ frigidityte superatur. Cauendum tamen est ab his vehemētioribus, ubi copia humoris maior est, aut particula parua, vel partes extremæ & exangues: quapropter in his omnibus prudenter suppuratorijs uti oportet, sicut in partibus natura imbecillibus, & omnino ab eis fugiendum in malignis tumoribus, ut consulit Galen. his verbis. Ceterum nolite putare me omnia cruda nullumque pus habentia ita curare docere: nonnulla enim ex his, ab emplastricis istis medicamentis putrescunt, aut propter humorum ipsa creantium prauitatem, aut ob affecti membri imbecillitatem, ingentem calorem ita pusillum ægrumque habentis, ut neque humorum in ipsum de lapforum coctionem aggrediatur. Tantum enim veretur Gale. ad huc in his, in quibus opus est suppuratione, ut eam potius prohibere studeat, dicens: Si speres eam prohibere posse, panem oleo & aqua permistum plurimum incoques: satius enim est vel resoluentibus discutere, aut scarificata parte humorem vacuare. Quod si natura ad suppurationem properauerit, diligenter & breuiter procuranda est. Inquit enim Gal. loco citato: Quos ubi digerere posse parum speraueris, cata-

cataplasmatibus ex triticea farina vtere, nam ad celeritatem suppurationis plurimū cōferūt: quæ enim diutius immorantur, maximam carnis excavationem, plurimos sinus, ac sæpe immedicabiles fistulas pariunt.

Nec minoris momenti est nosse, quæ partes suppurationem admittāt, & quæ difficulter, aut secus. In qua re statuēdum est, partes abditas & intra corpus disitas nulla ratione suppurantia admittere, ob loci incommoditatem, & quia sufficienter calidæ sint ad id opus. Quo fit, vt nefas sit in huiusmodi partibus suppuratorijs auxilijs quidquā tentare, licet natura id aliquando efficiat: nam multa tentat ipsa, quæ Medico non licet mouere. Partes etiam quæ articulationes constituunt, omnino pus mouentia renuunt: difficulter enim vlcera harum partium sanescunt, ob copiosas humiditates quæ ad eas confluunt: præterquàm quod ligamenta & tendones facile ab his medicamentis putredinem subeunt. Rursus partes pusillæ & extremæ, vt superius diximus, vbi multo humore irrigantur, ob gangrenæ periculum defectu caloris, qui facile suffocaretur his appositis. Item vstiones quæ fiunt vel ad varices, vel fluxum sanguinis sistendum, ne gustare quidem possunt suppurantia medicamenta, ne ante integrum partium coalitum decidat scarra: neque in gangrena protinus ante integram exsiccationem eis vti oportet, ne amplius partes computrescant.

His habitis, statuēdum est, ob id varia artem nostrā adinuenisse suppurantium auxiliorum genera, quod mira partium & humorum varietas id iure optimo exoptulet. In genere tamen ea quæ simillima sunt nostro calori, necessaria existunt & suffi-

Institutionum Chirurgicarum

eiūt vbi pars calore abūdat: ceterū ad suppurandū humoris incrementū caloris etiā incrementū adhibere oportet: aut vbi humor adeo tenuis est, aut cutis rara, quod nō opus sit emplastricis: quibus opus habemus in frigidis particulis & humoribus. Alijs verō quæ ex accidenti pus mouent, indiget natura vbi opus est aliquid ante puris confectionē efficere: preparare nimirū ad festinā suppurationē, præsertim vbi utrūque finem respicimus, scilicet resolutionē, & eius quod remanserit suppurationē. Cæterum licet in erisypelate & alijs calidioribus, frigidis vtamur aliquando, tutum tamen semper non est, quia & calor partis extinguitur, & tumor in duriciem immedicabilem commigrat.

DE RECTA ADMINISTRATIONE *tergentium auxiliorum*

INSTITVTIO XII.

Suppurato disruptoq; abscessu, nequit pars ad antiquū statū reduci, nisi à recrementis tū puris, tum sordidū quæ in carnis generatione supersūt expurgetur. Quā sanè tractationem in quatuor potissima capita placuit diuidere, iuxta quatuor quæ in ipsa consideratione digna existunt: nimirū quibus, quando, quantum, & quousque abstergentibus vii oporteat.

Circa primum sciendum est, triū generum esse medi-

medicamenta huic ministerio proficua: quorū pri-
mum continet ea omnia, quę communi quadā ac-
ceptione abstergetia, seu rhyptica dicuntur: secūdū
ea quę catarctica seu purgatoria, & fartu liberan-
tia ab omnibus appellantur: tertiū verō reliqua om-
nia quę abluēdo, à sordida labe partē vindicant.

Cōstat igitur ex Gal. rhyptica speciatim, sordē à Li. 5 sim-
pl. 11.
cute & vlceribus tantū extergere, nō etiam obstru-
cta liberāt: inquit enim. Nā quę in superficie solū
sordē auferunt, siue in cute, siue in vlceribus, ea ex-
tergetia seu rhyptica nominarūt: quę vero poros
purgant, ea subtiliorū his partiū sunt, & emplastris
contraria: proinde ephractica & ecatarctica ap-
pellantur. Nitrosa quidē sunt omnia & amara, parū
inter se ratione maioris aut minoris operis dissidē-
tia: cū hoc tamē, quę efficaciora sunt, si adstrictio-
nē fortiātur, parū aut nihil abstergūt ob meatuum
angustia, quia ea ratione adhærent magis fordes.
At in internis viscerib9, q̃ maiores habeāt meatus,
maius accipiunt cōmodū ex vasorū corroboratio-
ne, quā propter osculorū exiguitatē lædātur: sic ab
synthiū foris adhibitū, parū aut nihil agit, intus
verō sumptū, mirū in modum repurgat, sicut alia
quę eiusdē sunt naturæ, vt nitrū vltū, nitrī spuma,
& aristolochiæ radix. At cutis vniuersæ & vlcerū
fordes, nō hęc tantū sed viribus minora auferre
possunt, salia nimirū & dulcia omnia, quę tenuiū
sunt partiū: licēt ex amaris imbecilliora alijs admi-
sta, prodesse optimē possint, tergit enim modicē fa-
rina fabarū, hordei, cicerū, semē lini torrefactū, ce-
rebinthina magis & mel despumatū: thus, amygdala
amarę: valentiū erui farina, semen hominis, ra-
dix ireos & panacis, atque alia id genus.

Abluentia verō medicamenta, licēt etiā fordes

Institutionum Chirurgicarum

Libr. 2.
tra. 2. c. 4

auferant, longe à prædictis virtute & agendi modo dissident, quod nullam habeant abstergendi vim, vt his verbis dixerat Auicen. Inuatiua est omnis medicina, cuius proprietas est vt abstergat, nõ virtute agente in ipsa, sed virtute patiente, quam inuat motus: & significo per virtutem patientem, humiditatem, & per motum significo cursum: currens enim subtile cum vadit super orificia venarum, lenit humiditate sua superfluitates, & remouet eas suo cursu, sicut aqua hordei & aqua cucurbitæ. Quibus constat qualis naturæ sint abluentia medicamenta, & qualiter dissideant ab abstergentibus. His tamen medicamentorum abstergentium sortibus alia adiungi possunt, quæ fugendo, vt spongia & suctiones, idem opus molliuntur. Et ea quidem aliquando in angustis & fistulosis vlceribus non paruo vsu adhibentur: quo etiam casu pyulcis vti licet, sicut & alijs quæ idem præstant, quod ex sicca & rara materia sint confecta.

Hæc autem medicamenta, quæ verè abstergentia dicuntur, solum id vlcus quod aliquid habet in sordem aut pus conuersum, desiderant: etiam si vlcus conditio, qualia abstergentia debeant esse eligat. Evidentissimum quidem est nonnunquam carnem vitiosam, ac sæpe humorè fluentem in pus versantem carnem ipsius vlcus, crassum & tenue excrementum ex necessitate naturæ generare: tenue verò oportet, aut coquere, si id vlcus crudum expostulet, aut exficcare & conterere: crassum equidem aut mediocre, modò pus, modò sordes, aut quouis alio modo appellare libuerit, perpetuò abstergendum.

Sed primi generis medicamenta (vt probè eligas, & cuique vt par est, præstare possis) tria consideranda

landa præbent: nimirum affectus naturam, sordis speciem & locum affectum: quippe ab his omnibus ea variare aut aliquo modo mutare, non rarò contingit. Quippe vlcus quodlibet, vbi à simplici de generat aut affectibus coniungitur, quì peculiare sibi curandi rationem prærequirunt, vt cum dolor, fluxus, carnis deperditio, sordes, sanies, pus aut cachoetia, vel quæuis alia deterrima conditio illi succrescunt, aut aliquid ab vlcere prodit, quod ipsum mutare videtur. Si primum, præmitti debent medicamenta aut saltem his cōmisceri, iuxta rationem affectus qui vlceri associatur: nam cruditas peptica, durities malactica, phlegmon lenientia, & sic de alijs permiscere docent, donec ex toto associati affectus subsideant, & solis abstergentibus vti liceat, vt consuluisse Gale. constat. Quo fit, vt iuxta optimam rationem prisci illi sapientissimi varias composuerint his vsibus medicamentorū formas, quas Galen. refert. Si verò secundū, cachexiam, virulentiam, corrosionem, sorditiem, putredinem, profunditatem vel cauernositatem: quæ omnia symptomatis potius aut causæ, quàm vlceris diuersitatem obtinet. In quorum curatione id adseruabis, quod in reliquis: nimirum accidentia vel causam primò auferes aut fluxionem, quā abstergentia adhibeas, vt his verbis optimè dixerat Gale. Prohibet quidem maximè huiusmodi vlcera sanescere fluxio, post verò, reliqua omnia putredo sanguinis, & si quid ex sanguinis transmutatione est ortum: prætereà herpetibus & esthiomenis omnibus: namque ex his qui fluxerūt humoribus, aliquid facile suboritur ex supra dictis malis: aut facta aliqua mala nutritione, corruptione ve aut duritie, aut quouis alio sanioso aut putrido vitio, quod curari antea

Li. 2. phar
ma. gen.
c. 4.

Li. 3. phar
ma. gen.

Li. 4. me-
thod. c. 5

g s des-

desideret. Quapropter his vlceribus abstergendis ea medicamenta sunt proficua, quæ vlceris vitio viribus sint æqualia, si abstergere intēdimus. Quælia autem vnumquodque vlcus requirat, perdisces facile, si noueris prius ea posse duplici forma adhiberi, solida quidem & humida: illa præhumidis vlceribus, & his quæ in cute sunt, aut prope articulos: abluētia verò sinuosis, fistulosis, & his quæ in corporis profundo sita sunt. Cum hoc tamē his aliquid ex ficcis & solidis addere oportet, quo aliquid vlceri adhæreat: inquit enim Gal. Nisi medicamentum diutius cuti adhæserit, nihil efficiet, & ob id damnat sæpius medicamenta mutare. Nā licēt Hipp. consulat sæpius cataplasmata esse mutanda, intelligendum est de cataplasmatibus refrigerantibus: In malignis quidem vlceribus, & his quæ ad cicatricem egrē perueniunt, tota exsiccandi ratio his medicamentis fiat necessum est, quæ citra morsum deficcant. Verūm considerare oportet, an vlcus sordidum fiat ex carne ipsius exesa & colliquata, an præter exsiccantia, prærequirat etiam abstergentia, quorum defectu sordidum efficitur. Nam si ex fluxione caro exeditur, per exsiccantia & fluxum reprimentia medicamenta, sordes auferes: quod si hoc non sit, abstergens medicamentum acrius est, & ea ratione euocat prauos succos & carnem exedit: aut tam est debile, quod nequeat abstergere. Quamobrem in his pensitanda est corporis, & affectæ partis dispositio, ac medicamenti natura & efficacia, quod his verbis dixerat Hippocrat. Qui porro de vlceribus cognoscere velit, quomodo singula finient, eum primum omnium hominum species perscrutari oportet,

Libr. 4.
pharmac.
gen 1. &
4. cap.
Li. de affe-
ctio.

Lib 2. præ-
dic.

ret, tum eas quæ meliores sunt ad vlcera, tum quæ deteriores: deinde ætates nosse in quibus singula vlcera curatu difficilia existunt: locos item in corporibus perspectos habere, quantum alij ab alijs differunt. Eadem etiam refert Galen. docens par-
 tes quibus difficulter curantur vlcera: ex locis subalares & laterum mollitudines, aut femo-
 ra: nam & moræ in ipsis sunt, vt inquit Hippocrat. & recidiuæ: & ex articulis periculo maximè obnoxij sunt maximi digiti: & præsertim pedum: Nam vt Galen. consulit, maligniora vlcera & corpora duriora ac robusta, valentiora abstergentia desiderant: at mediocria mollioris corporis habitus aut imbecilliora. Sed horum formam & rationem scripsit Galen. apertissimis verbis dicens: Prætereà notandum venit, pura vlcera ab his medicamentis, vnde prius cùm essent for-
 dida, nihil mordicationis percipiebant, nunc mor-
 deri: quod est signum euidentis medicamentum ef-
 ficacius. Quæ causa est, vt à valentioribus absterforijs ad mitiora minusque mordacia digre-
 diamur, vbi vlcus adamusim purum inuenerimus: quemadmodum rursus in sordidis, præsertim quæ vim medicamenti non perferunt, ad magis ab-
 stergentia transeamus. At in corrosiuis vlceribus, vt maior vrgentiorque est repellendi & exsiccan-
 di necessitas, ita quæ abstergunt medicamenta minorem præstant vsum, licet aliquid eorum ad-
 miscere non sit ab re: abluere tamen huiusmodi vlcera sæpe cõuenit. In cãcrofis verò vlceribus ma-
 iori opus est consilio: in quibus si debili vtaris me-
 dicamẽto, nil efficies, si validiori irritabis: quapro-
 pter lotis aut vstis metallicis Gal. vti cõsulit, quia mediã obtinẽt naturam: nã hac ratione coctionem
 iunant

Li. 4. phar-
ma. gen.
2.

Li. 4. me-
thod.

Li. 4. phar-
ma. gen.
c. 2. & 3.

Institutionum Chirurgicarum

iuvant, tepore verò ulceris scalorem compescunt, innata siccitate exsiccant & extergunt. Huius generis sunt lemnium sigillum, cadmia, calcithis, calcanthum, mysi, fori, stybium, plumbum, scoria plumbi, squama ferri & alia eius naturæ, dum lotione aut igne mitescant, quibus tantum ceræ, pinguedinis aut olei addere oportet, quantum hæc simplicia fuerint fortiora. Sic quæ ablui desiderant prius molli vellere aut linteo abstergere oportet, aut ferro, si acris sit sanies: si copiosa fordes, melicrato: si multa simul & acris, fero in quo sacchari octuplū, vel mellis tantundem diffusum sit: si verò vermiculosum fuerit, succo absynthij: quod si cavitas purior sit, onomellite, post vino austero utendū est. At in foetido sinu, putrido & cruento, oxieratum adhibebis, acetum, oximel, onomelli, dilutū marrubij, absynthij decocto, aloës, myrrhæ cum paucō melle. In defluxione humoris maligni & malignis ulceribus, & atramento furorio & caricis in cinere vstis pulvisculus onomellite aspergitur. Ligni etiam sancti decoctum, mirum in modum prodesse assolet. Tandem ea medicamenta abstergentibus & exsiccantibus addes, quæ ulceris conditio, accidens aut complicatio postulauerit.

His suppositis, superest adhuc alia ulceris conditio, qua vlcus quidem simplex aut cauum appellatur: simplex verò duplex reperitur, alterum citra alicuius substantiæ deperditionem, cuius meminerō ca. de agglutinantibus: alteram verò cum deperditione, quod à cauo differt, quia hoc & cute & carne subiecta caret, illud quidem sola cute: quod vlcus planum appellat Galen. Circa quas ulceris differentias nosse oportet, quòd cūm hæc tantūm desiderent carne impleri, & cute tegi, & ea sint solū naturæ

Li. 3. me-
tho. c. 4

naturę opera, quę perficere ipsa nequit, nisi quę prohibent abscindantur excrementa, quę necessario ex quavis coctione prodeunt, hinc profectò fit, dum vlcus simplicissimum non est (quòd sola vnione coalescat) abstergentia medicamenta esse necessaria, quę naturę carnis generatrici exteris superfluitatibus ministret, vt liberè carnē generare possit. Nihil enim vulgarius est, apud Chirurgos, quā huiusmodi vlceribus adhibere quę abstergant & exsiccent: hoc ad ebibendas tenues humiditates, illud verò ad fordes detergendas. Quoniam tenue illud excrementum, quod secundum naturam ex coctione & nutritione partis sanę supererat, euolabat quidem vi & efficacia sani caloris: at vlcerata pars, cū calorem non habeat æquē vegetum in aqueam & tenuem humiditatem mutat, qua vlcus humidius redditur: prætereā crassum excrementū quod ex eadem coctione pullulabat, nunc in vlcerata parte, in sordem & putrilaginem abit. Qua sententia diluuntur rationes Argenterij & Falopij aduersus Gal. existimantium in vlceribus non reperiri has fordes & tenues humiditates, quia non coquit pars vlcerata: quam disputationem latiùs explicatam reperies lib. de recto vsu præsid. Ego tamen existimo in principio & semper in vlcere prædictas fordes reperiri: cæterū dispari plurimum ratione: in principio quidem ob cruditatem & caloris præternaturalis actionem, & humoris ad vlcus confluentis maiorem copiam & vitium, partim quia non coquitur, partim quia adurit. At procedente tempore dum vlcus coquitur, prædicta sorditie purius redditur, quia coquantur qui præfuerāt humores, quibus vlcus sordescibat: ea tamē excrementa, quę à partis nutritione & carnis generatione

ratione suboriuntur, ut Gale. est sententia, quo magis coquitur leuiter sordidum sit ea sorditie, quæ non efficit vlcus vitiosum, ut prima sordities: quinimo his appareribus, boni moris esse, & ad salutem properare vlcus existimamus, & sic quo magis coquitur, eo minus apparerent ixores & sordes quæ à principio apparere, & puris maior copia, & citius sanescit vlcus, & pus secum ferre admixta illa duo excrementa coctionis. Et sic pus prout maiorem aquosi & crudi humoris copiam secum defert, aut crassioris, sordidiorisque maiorem aut minorem, aut æqualem cum abstergentibus exsiccantium medicamentorum miscellam exposcere: quia hæc excrementa raro sola visuntur. Quo factum est, ut vlcus in principio esse crudum iudicemus ob copiam illius primæ speciei sordis: cōcoqui verò, dum pus optimum sit: improspere verò coqui, dum tenuis crassave puris substantia plus iusto est. Ex quibus euidenter constat, duo esse genera excrementorum in vlcere: vnum ex cruditate & vitio caloris obortum: aliud excoctione. Illud verò quod crudis vlcerebus adest, nulla ratione abstergentibus curari potest: nam irritato vlcere eorum mordicatione & absterfione, crudius ob nouam fluxionem & dolorem efficitur, sed ijs tantum auxilijs quæ coctionem iuuent, & pus moueant. Quo fit, ut adhibitis frigidis, aut alijs quæ à natura coquentium longe dissideant, vlcus temperato extraneo calore coquatur. Cui etiam vsui ea tantum sunt adhibenda, quæ partis natiuam temperiem corroborent citra emplastricam qualitatem. At ea excrementa duo, quæ diximus, & pus citra vllam dubitationem abstergentia medicamenta expostulant: siccantia tamen admiscere oportet, sed alijs præcipue vsibus,

Vt

ut leges ea. de carnem generantibus. Verum dum pus improspere perficitur, & vitio caloris aut humoris aquosius fit, exsiccantia medicamenta predominari tenentur, sicut abstergentia, dum pus crassius fit eiusdem caloris aut humoris vitio. Atque his constat, qua lege quis certo uti possit tribus illis generibus abstergentium quae superius diximus.

Situs etiam & natura atque figura partis evariant praedictorum medicamentorum formam: nam sinuosa, abluentia desiderant cum abstergentibus paulo valentioribus & frequentius exhibitis, ut Hippocrat. consuluerat. Quae sane ulceris figurae indicatio adeo est necessaria, quod saepe obumbrat indicationem partis sicciora exposcentis: quod docuerat Galen. dicens, Siccioris sunt, qualia esse diximus, quae minus sunt carnosa, cuius generis, quae circa digitos & articulos habentur: praeterea, quae circa aures, & nasum, & oculos, & dentes sunt, ac ut semel dicam, ubi crebrae cartilaginee ac membranae & ligamenta, & ossa & nervi sunt: cum hoc tamen dum sinuosa sustinent ulcera, abluentibus tutius & citius curantur. In qua re in examen revocatur sententia illa Hippocrat. in qua praecipit nulla ulcera esse madefacienda, praeterquam vino, nisi in articulis fuerint: quem locum nonnulli intelligunt de ulceribus in articuli prolapsione. Quo loco Galenus aperte monstrat id fieri, ne nervis in articuli prolapsione distensio contingat: qua de causa non solum vino, sed & laxantibus & mollientibus uti docet: quod expressis verbis consuluerat Hippocrates dicens: Omnibus enim circa articulos lationibus multa aqua calida affundenda est, quod

Lib. 1. de
morb.

Li. 3. metho.
c. 9.

quod de omnibus vlceribus iuxta articulos subaudire oportet. Nam harum partium vlcera varia exoptant medicamenta, ob varias causas: tum quia articulorum natura non omnino renuit abluentia medicamenta (licet sicca constent substantia, quæ ob id & ratione vlceris ficcis gaudent) quia in articulis necessum est inesse quandam humiditatem motui facilius efficiendo aptam, quàm humidis præcauere oportet, aut humidioribus alimentis reficere: tum quia ficcis medicamentis harum partium vlcera facillimè exacerbantur, & ob id abluentia ficcis admixta exoptant: tum vltimò quia frequenter in his partibus sinuosa contingunt vlcera, quæ curari vt dictum est desiderant, nimirum per mixta pharmaca: nam sola abluentia plus damni quàm commodi afferre possunt. Pari etiam ratione, si vlcus in quouis viscere aut caua corporis parte fuerit, pus suctu & pyulcis extrahere oportet: post hæc abluentia admistis abstergentibus sunt adhibenda, modò per propriū foramen, modò per communia, vt aures, nares, vesicam, vterum & intestina. Ac si vlcus sordidum fuerit, abluentibus medicamenta sunt liquefenda, quæ per se sola exterius sufficerent extergere, nam quod loci ratione non datur, adhibere mutata medicamenti forma necessum est. Vlcera verò vteri peculiari quadam & grandi diligentia curare longissima oratione docet Hippoc. & ob id ad eam partem lectorem relego. At viscerum vlcera ea medicamenta exoptulant, quæ præter id quòd vlcери sint proficua, roborant etiam ob partis dignitatem & officium, vt his verbis Galen. consuluerat. Plerique paucum ex adstringentibus pharmacis ei admiscuerunt, idq; duplicis vsus gratia, sicut diximus: nempe vt id quod

Lib. 1. de
mor. mul.

Li. 4. method.

Li. 2. phar
ma. gen.
cap. 16.

quod affectis partibus influit, repelleretur, & al-
stergentium facultatem vsque in profundum de-
duceret.

DE RECTO VSV AVXILIO-
rum carnem generantium

INSTITVTIO XIII.

VBI T quidem in examē
illud auxilij genus, quo vl-
cera carne impleri facilius
possunt: quod quidē opus,
& si solius sit naturæ, ipsa
tamen in vlceribus varijs
impedimētis præpedita, ne
quit sine artis adminiculo
suum munus perficere, ve-

lut cūm sana erat. Cæterūm auxilia quę id efficiūt,
longē diuersa ratione ac vulgariter fertur, suū mu-
nus exequuntur: præterquam quòd Gal. neq; vnā
tenet sententiam, neque Chirurghi suum perficiunt
opus cītra maximā controuersiam. Nam aliquando
Gal. scribit ea medicamenta debere esse sicca: non-
nunquam primo gradu sicca, & prosequens eorum
exempla, quædam secundi, quædam tertij gradus
annumerat siccantia. Item modicē calida, hoc est
ipsa carne calidiora debere esse: alibi digerendi vi
prædita: rursus carnem densantia, repellentia, tēpe-
ratia, & vltimō ea quæ submouēt omnia quæ na-
turæ opus intercipiunt: quam varietatem sic dirime-

Diuiditur medicamentum carnem generans in
duo potissimum genera: quorum primum continet

h

ca

ea omnia, quæ proprius videntur id munus perficere, qualia sunt quæ modicè siccandi vires obtinent, quæ quidem non eo magis sarcotica appellantur, quòd aliquid conferant per se primò in carnis generatione, quàm cætera omnia: sed quia semper comperit vlceri, cui nullus alius affectus inest nisi carnis priuatio, cuius medella est inundantis humiditatis exsiccatio. Secundum verò genus omnia alia complectitur, quæ vtcunq; submouent ea quæ naturæ opus intercipiunt. Sunt enim vlcera non pauca, quæ eo carne nō implentur, quia præter humiditatem naturalem, aliud etiam obtinent impedimentum, quod nisi semoueris, etiam si commodè sices nil efficies.

Circa primum genus nosse oportet, duo esse excrementa, quæ in sanis corporibus in carnis nutritione fiunt, quorum tenue per insensilem halitum abit, & crassum in sordem: cæterum in vlceribus tenue vertitur in tenuem saniem, & crassum in sorditiem. Quo fit, vt cum vlcus coquitur, & caro generatur, sordidum & humidum fiat: quæ sanè excrementa postea carnis generationi retragantur: quapropter ea abstergentibus purgare, & exsiccantibus inanire consulit rei natura & conditio. Quæ Gale. doctrina licet optimo innitatur fundamento, vt mea fert opinio, non satis probat exsiccantia solùm hac ratione esse vlceribus proficua, vt verè sarcotica possint dici: nam hæc siccandi ratio longè dissidet ab ea, quam ixores qui ex coctione prodeunt, expolcunt. Quo fit, vt duplex succrescat in vlceribus siccandi necessitas, materia & fine longè diuersa: nam sanies quæ vlcus præhumidum (aut, vt rectius loquar, madidum) efficiunt, nulla ratione quæ potestate exsic-

CAR

Li. 1. meth.

eant exposcunt, sed ea tantum quæ ebibendi seu
 auferendi humiditates illas efficaciam actu habet.
 Namque sæpe contingit plura vlcera sanescere, li-
 neis aut cannabinis linamentis: huius rei ratio est,
 quia si tenuis sanies à carnis generatione prodit,
 necessum est, tanquam excrementum, à carne ipsa
 ad vlceris cauitatem pelli. Quo fit, vt vlcus ea hu-
 miditate madescat, cui medicamenta, quæ poten-
 tia siccent, qualia sunt quæ à Galen. recensentur,
 nulla lege sint proficua, sed ea tantum quæ su-
 gendo & ebibendo profunt, vt extersio crebra
 ex spongia aut quauis alia re, quæ extergendi vim
 fortiat. Quamobrem aliud pretiosius ministeriū
 medicamenta potestate exsiccantia præstare vlceri-
 bus mihi semper visum fuit. Quippe arbitror medi-
 camenta illa sarcotica à maioribus appellata, non
 ad humiditatis illius consumptionem, sed ad nouæ
 carnis robur, firmitudinem & constantiā ac simili-
 tudinem cum præexistenti comparandam fuisse in-
 uenta. Quod sanè dogma ipsa rei ratio videtur
 conuincere. Nam cum ex Hippoc. constet siccum
 sano esse simile, nec meminit quidem Hippoc. sic-
 citatis, quæ priuatione saniosæ humiditatis solum
 contrahitur: nam hæc madidum reddit vlcus, non
 humidum: sed eam profectò magnificat siccitatē,
 quæ carni sanæ assimilatur: quam quidē vlcus sua
 sponte citra exsiccantium adminiculum efficere ne-
 quit. Ratio est, quia cū calor partis vlceratę ob cu-
 ris defectum faciliè euanescat, nequit veluti cum
 sana erat pars, sua munia prosperè perficere: quo
 fit; vt carnem generet, sed non æquè solidam,
 densam ac siccam, sicut ea est, quæ in parte præ-
 rat, quia nequit pusillus calor ad vnguem discu-
 tere quod alimenti superest: quo fit, vt mollior

h a

hu,

Institutionum Chirurgicarum

humidiorque generetur caro, quam sit sana quæ præest: qua quidem ratione semper eget exsiccantibus medicamentis, quæ robur, firmitudinem, soliditatem, consistentiã generatæ carni addere possint, ut præexistenti similis fiat: qui usus exsiccantium medicamentorum potissimus est in ulceribus, & ob id dicta sunt sarcotica, id est, carnem quasi generantia, aut reddentia similem carni præexistenti. Quæ sanè paulò calidiora ipsa carne oportet esse, quo sanguinem attrahant, nec villo modo adstringere, ne ipsum repellant. Qua potissimum ratione factum est, tot artem nostram adinuenisse exsiccantium medicamentorum gradus, indicatione sumpta à partis ulceratæ natura, non tenui sanie, quia cuiusque parti similem tenetur reddere carnem: sic Galen. docuit corporis naturam contemplari: nam plura in pueris esse sarcotica constat, quæ in adultis & robustis corporibus pus mouent. Pari ratione Aetius hæc refert verba. Carnem enim quæ ad ulceris nutritionem distribuitur, reliquo corpori similem esse oportet: ubi igitur pristina caro siccior est, ibi noua quoque superueniens siccior fieri debet: denique tantum oportet siccum medicamentum ulceribus præstare, quantum caro quæ præexistit, sicca fuerit, nec plus nec minus. Nam exsiccantia medicamenta, potius carnis conficiendæ gratia, quam ut saniofas conterant humiditates, adhibenda sunt. Cui rei ultimam rationem adiungit Hippoc. dicens: Vbicunque in ulceribus, quæ neque rectè, neque ut res postulat, assidue purgata prius fuerint, produci caro cœperit, solet plurimum supercrescere: in his verò quæ rectè, atque ut res postulat, assidue purgètur, & nisi collisum aliquid accesserit, siccis præsidijs nutriuntur, plerumque

Li. 3. Method. c. 3.

Li. 4. c. 33

Li. de ulcerib.

rumque caro non excrefcit. Quibus omnibus con-
ftare arbitror, ficca medicamenta, huic folùm
vfu, & vt verbum Hippocrat. fonat, veluti nu-
triatul vlcus, adhibenda eflè, & ob id farcotica
iure optimo dici. Quo etiam fit, vt fi ficciori-
bus quàm præexiftens caro poftulet, vtamur, ca-
ro ficcior fiat, & in cicatricem protinus degene-
ret, præterquam quòd hæc exficcantia confolida-
tioni vlcerum fummo perè conferunt.

Cùm dictum fit plures eflè exficcantium medi-
camentorum gradus, iuxta diuerfitatem partium
corporis, neceflum subinde erit ea numerare, ne
quis plus, minusve quàm par fit, vlceris carnem
infcienter exficcet. Quæ fanè medicamenta Ga-
len. in tres ordines paritur: nam primo ordine lo-
catur thus, farina fabacea & hordei: fecundo
refina, terebinthina larifina, abietina, mel coctum
& defpumatum, mel rofaceum & pompholix:
tertio verò erui farina, multo magis ariftolo-
chia, mel crudum, myrrha, opopanax, & fim-
ilia, quæ fecundum exficcantium gradum non ex-
cedant.

Li. 3. & 4.
Method.

Quantum verò perfiftendum fit in exficcatio-
ne, docuerat Galen. ftatuens, id monftrari à carne
quæ generatur: nam fi fupercrefcat, & id pluri-
mum fuerit, ficcioribus vti oportet: fi verò modi-
cè creuerit, eisdem quibus ad id deuentum efl: at
fi tabefcat, mitioribus, donec velut reuiuifcens ite-
rum crefcat. Cui vfu fcicndum efl ex Galen. do-
ctrina, carnem eflè in triplici differentia, propriè
quidem & abfolutè vnam: & duabus improprie:
illa quidem diceretur pars corporis noflri, fimplex,
mollis, rubicunda, fibras mufculorum comple-
ctens: gignitur ex fanguine mediocriter ficcato.

Li. 3. Me-
thod. c. 3.

Li. 10. Me-
tho.

h. 3

Alte-

Alterum carnis genus nomine carens, huic est finitimum, sed tamen diuersum, fibras omnes cordis, ventriculi, æsophagi, intestinorum, vesicæ vtriusq; & vteri ambiens & circum eas nascens, & muniens contra causas calorem innatum dissipantes. Membranis etiam suam carnis compagem, negare non possumus: nam cum sanæ sunt, corpulentiores apparent: attenuantur verò dum non ita valent: quod in re practica distinxisse, magnum præstat usum. Tertium autem & vltimum carnis genus est, propria cuiusq; visceris substantia, quâ parenchyma Medici antiqui appellarunt: talis quidem est, cerebri, pulmonum, hepatis, lienis, renūve caro, seu id totum, quod venis ac nervis adheret. Atque hæc sunt omnes carnis differentiæ, quarum facile regigni, dum deperditur, potest prima: secunda difficulter: tertia verò partim possibiliter, partim difficiliter. Sic enim Hippocr. inquit. Nervus discissus non coalescit, neque vesica, neque aliquod ex tenuibus intestinis, neque vena sanguiflua, neque tenuis genæ pars, neque pudendi pellicula: qualiter verò in fenibus caro regenerari possit, & quibus medicamentis, latius poteris legere lib. de recto præsid. usu.

Sciendum vltimo in hac institutione est, vlceribus plura accidere, quæ citra novum affectum carnis generationem impediunt: veluti sanguinis paucitas: cui vsui medicamenta quæ parum siccant, & manifestè calfaciant sunt adhibenda: nam quæ talia sunt, plus attrahunt quàm siccant. Confluit item sæpe sanguis tanta copia, quòd eam natura regulari nequeat: quapropter quæ repellendi vim obtinent sunt admiscenda, dum non sint ex adstringentium genere. Item distemperies sæpe facultatem prostermit, ita vt carnem generare nequeat: quæ.

Lib. I. de
morb.

quāpropter non contrarijs (vt nōnulli cēsent) sed moderatis in omni qualitatū excessu distemperiem corrigere, & facultati ministrari oportet. Verū si vlceris distemperies plurimum fuerit à medio labens, medicamenta parum à medio recedere tenentur, versus contrariam qualitātē ei, qua vlcus distemperatur. Idem etiam de his quę emolliunt intelligere oportet, si prę partis duritie caro gigni non possit, & pari ratione de omnibus alijs, quę naturæ sunt impedimento.

DE HIS QVÆ CICATRICEM *inducunt medicamentis*

INSTITVTIO XIII.

V A M V I S vlceratæ partes tunc sanitati proximę habeantur, cū cicatrice solū obduci desiderant, non tamen ob id ita certū est, quando, qualis, quoue modo futura sit. Nam vlcerum plura ita sunt malignitate affecta, vt nullis præfidijs cicatrice obduci queant: alia etiam ob carnem excreſcētē, potiūs quæ exedant, quā quæ cicatrice obducunt desiderant, ob partis affectæ præſtantiā. Alia rursus ob partis sitū & naturā diuersis medicamentis expostulant cicatrice obduci, qualia sunt internarum partium, oculorum, aurium, narium & oris. Quapropter quatuor se se nobis offerunt

h 4

dispu-

disputanda in hac Institutione. Primum, quod simplicem & optimam cicatricem efficere doceat: secundum, quid possit modum ponere supercrescenti carni: tertium, quæ via malignis vlceribus cicatrix conciliari possit: quartum verò, quid iuxta diuersitatem partium cicatricem inducat.

Ante omnia tamen necessum est monstrare, qualis sint naturæ & fortis medicamēta epulotica nuncupata. Cuius rei reminiscitur Galen. monstrans duplicem obtinere naturam: primam eorum quæ ex accidenti epulotica dicuntur, quæ carnem detrahere, & colliquare propria natura sunt apta, quorum si minimū quid super vlcus in ieceris, ipsum ad cicatricem perducet: cuius generis sunt calcithis, es vltum & lotum, æris squamma, mysi ac vitriolum: hæc enim calli instar carnē indurando, & contrahendo, cicatricem dicuntur inducere: quibus si paulò largiùs vtaris, vlcus cauum efficies. Longè tamen diuersa ab his est natura eorum quæ verè epulotica dicuntur: nam præter id quòd nihil proficiunt, nisi magnam quantitatem vlceri imponas, carnem solūm alterare habent, non exedere, vt ea quæ mox diximus: id quod perficitur per ea medicamenta, quæ carnem ipsam contrahere, constringere, densare & exsiccare, ac instar calli durare valent, quæ vt plurimum sicca sunt, & frigida, vt gallia, alumen, æs vltum, malicorium, balauftium, acacia, thus & huius generis alia: quæ omnia Galen. de epuloticis refert. Quippe regigne(re) (inquit) aliquid opus est, quod perit, non tantūm vnire quæ dissident: cæterū diuersa ratione hîc gignere quod deficit, quàm in cauo vlcere, quando illic sanguis, hîc caro, pro materia fit: siquidē quod

Li. 5. sim-
pl. c. 16.

Li. 7. sim-
pli.

Li. 9. sim-
pli.

Li. 4. phar-
ma. gen.
c. 8.

quod cauum est, impletur ex gignenda carne, quæ ex sanguine ortum habet: at in cicatricem perducitur quod iam est impletum ex gignenda cute, quæ ex subiecta creatur carne. Ceterum caro eadē specie cum ea quæ perijt, gigni in cauo ulcere potest: cutis talis omnino, qualis erat quæ perijt, restitui non potest, sed quid simile cuti, & quod eius officium suppleat. Quibus verbis constat, ex carne per vltiorē exsiccationē fieri cicatrices, & eis deberi ea medicamenta quæ mox diximus subiectam carnem posse alterare.

Libr. 6.
aphor. 8.
Li. 1. phar-
ma. gen.
cap. 12.
Li. 3. me-
tho. c. 5

Qualis verò futura sit cicatrix, & quomodo, apertè docuerat Galen. docens cicatricem cutem non esse, quia pilis caret: inquit enim. Ergo quoniam cutis carne ipsa, tum siccior, tum etiā densior est, si carnem siccabimus & adstringemus, cuti etiā persimilem reddemus: nam quæ cicatricem inducunt medicamenta, non solum qui influit, consumere tenetur humorem, sed eum, qui in ipsa carne subiecta continetur. Cæterum in hoc opere cauere plurimum oportet calli generationem, ut Galen. apertè consulit dicens: Cura enim habenda est, ut citra callum cicatrix inducatur. Atque ea gratia ea pharmaca in usum veniunt, quæ multam ad tactum lenitatem inducunt: suboritur enim cicatrix paulò siccioribus his quæ carnem generant, & minimè mordentibus. In publicis itaque corporis particulis, & planis ulceribus, lenissimis medicamentis cicatrix quærenda est, aut saltem sarcoticis maiori adhibitis copia. Quod ita facere in lienosis ac senibus non adeò facile est: neque exedentibus medicamentis, nec plurimum lenibus, quia maior & deformior fiet cicatrix: quas

Li. 3. me-
tho.
Li. 14. me-
tho. c. 10

Li. 5. phar-
ma. lo. c. 6

h s pro-

profectò emendare nisi recentes fuerint, non poteris: ac si id futurum est, calamintha superparfa facies alborem cicatricem, sicut ipsa cum vino cocta, aut argenti spuma lota cum oleo rosaceo: item oleum in quo ferbuerit brioniae radix, sicut thuyitè lapidem refert Gale. recentes cicatrices emendare, inueteratas difficulter, licet medicamentis quæ carnem exedant, anserino aut gallinaceo adipe commistis, sæpe id ex voto succedat: alia verò quæ cicatricem corrigunt, leges lib. de rect. præsid. usu.

In cauo ulcere neque antea cicatricem inducere, quàm carne adimpleatur par est, neque plurimùm carnem permittere supercrescat, sed cùm planum factum sit vlcus. Quæ quidem opera cautè facies, ne cùm exedere & æquare carnem intendimus, aut crescentè plus iusto exedamus, aut præter institutum, caro ipsa in cicatricem degeneret, antequam equalis efficiatur. Quod etiam aduertit Galen. dicens: Celsare enim consulit Hippoc. antequam finem facias: & eleganti oratione alibi his verbis dixerat: Eatenus verò utroque utendum, ut tum primum desinas, ubi ad cōmoderationem peruenerit, prius quàm ad contrarium ascendat: nam & carne supercrescente diminuenda, nisi in symetro subliteris, cauam partem repræsentabis: & caua recreanda, nisi steteris, ibiq; in symetro cessaueris, immodicè carnosam efficies,

Sunt etenim inter medicamēta exedētia plura, quæ nisi debitè adhibeātur, id pròptè efficiūt: quod docuit Gal. distinguere, collatione facta corporis, naturæ & partis affectus, ac viriū medicamenti: nā quæ acria sunt, in paruißima quantitate adhibere oportet, dum cicatricem inducere studemus: at si carnem exedere, liberaliùs. Cuius generis sunt atramentū futorium,

Li. 13. me
th. c. 16.
Li. de cōf.
art. me.

futorium, calcithis & similia. Quæ verò vehementer siccant, sunt vt spongia, asphodelorū radix, hermodactili, stupæ minutim inscissæ, linimēta muria imbuta & exsiccata, quæ varianda sunt pro partis aut corporis conditione: nam in humidis corporibus quæ acria sunt & exedentia, cicatricem inducere nequeunt: sufficiunt quidem quæ siccandi vires habent. At in siccis corporibus & naturis, exedentia potiùs cicatricem inducunt, quàm carnem exedere possint: quæ verò sicca sunt, pus quidem mouere sunt apta, cicatricem non possunt.

Contingit non rarò, etiam si vlcus carne sit obductum, cicatricem suscipere nullis remedijs posse, aut iam factam mox euanescere, & vlcus detectum, vt priùs erat, superesse. A Egrè quidem ad cicatricem deueniunt vlcera, quæ hac ratione dissepulotica appellantur, aut maligna, vt insinua-uerat Galen. Quo fit, vt adhæc duo tantū vitia expediat reducere causas omnes, quas Medici passim in vlceribus ægrè ad cicatricē veniētibus considerant. Sunt itaque, vt Gale. locis citatis recenset, hæc vlcera ea quæ ex humorum confluxu vel multorum, vel acrium, cicatricem admittere nequeunt citra particulæ affectæ aliud vitiū. Cacoëthe autē vlcera appellantur, quorum partes affectæ ita vitio conspurcatæ sunt, vt ex sibi cōmisso alimento, aut callum aut carnem foedam nigramve, aut quouis alio vitio conspurcatā efficiāt: quo fit, vt cicatrice partes nō obducātur: at dissepulotica ob prauorū aut multorū affluxū, & ob id diuersa ratione præsidia sunt administranda. Nā quæ dissepulotica sunt, præmissa per sanguinis missionē & purgationē prouidentia, validam citra morsum exsiccationem expo-

Li. 1. phar
ma. gen.
c. 13.
Li. 4. c. 1.

Li. 4. ser.
2. c. 40.

expostulant. Præterea summa diligentia curandū est, ut quod influit reicias repellas ve, si plus iusto qualitate aut copia peccauerit: & si quid influxit discutiedum protinus est, ijs quæ citra immodicum calorem & acrimoniam id valeant efficere: quibus præmissis, siccioribus cicatricem induces, ut docuit Aetius his verbis. Quemadmodum antea diximus, duplex scopus propositus est in curatione partium quibus nullus deprauatus habitus inest: alter repellendi quod influit: alter discutien- di quod in affecta parte est: & longissima oratione peruenit curando vsque ad cicatricis inductionē. At si cacoëthe fuerit vlcus, præmunito corpore decenti euacuatione, ne forte eius vitio vlcus tale fiat, particulę tēperies omni arte corrigenda est, ne deinceps humores vitiet. Expedit tamen ante, si quid præter naturam in vlcere factum est, id radicitus abscindere: nam mox noua temperie conciliata, & carne nouiter præexistenti genita simili, leui negotio cicatrix fieri poterit. Quod si adhuc non suffecerit, expendere oportet quatuor esse vlcerū conditiones, quibus ipsa ægrè cicatricem admittunt, & quibus postquam aliquam adipiscuntur, facile iterum amittunt. Prima, cum vlcus malum contraxerit habitum: argumento sunt senes & hydro- pici, quos sanare antea non poteris, quā malum habitum auferas, etiam si caro eo siccetur quod in cicatricem degeneret: nam paulò post, sua sponte in pristinum delabuntur statum. Nec minus quidē graua sunt vlcera, quibus cōtinuus imminet alius de fluxus: indicio sunt fistulæ & varicosa vlcera: item canerosa, & quæ iam callū contraxerunt: quæ licet fucata quadam cicatrice obducantur, difficili- ora, duriora quæ curatu paulò post erumpunt.

Quar-
tò

Quartò verò ea difficiliùs & incertiùs cūtem acquirunt, quibus os vitiosum subiacet, vt his verbis dixerat Galen. Quando enim ex adhibitis medicamentis caro quæ ossi superiacet patienti exsiccata contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta videtur: rursus verò paulatim aliqua effluente sanie, ex osse corrupto in parte penitiorē iterum aduenit inflammatio, & puris generatio sequitur, à quo quidem tota superficies eroditur, caro verò exulceratur. Quibus verbis colligitur, cicatricem nō esse perpetuā, donec os ex toto excidatur. Quapropter, hæc quatuor incommoda priùs auferre oportet: deinceps verò quæ valenter exsiccant, adhibenda sunt.

Lib. 6.
apho. 45.

His habitis, statuendum est, vt in carnis generatione, ita & in cicatrice inducenda varia debere esse quæ id opus efficiunt, iuxta diuersitatem partis vlcerae. Nam quanto particula ficior fuerit, tanto maiorem desiderat siccitatem: non quidem eam quæ sibi similis sit, vt in carnis generatione, sed longè intensiorem, quanto durior sicciorque est cicatrix carne ipsa. Cuius rei exempla & rationem reddit Galen. per singulas corporis particulas, ex quibus facile erit, quantum in quauis particula exsiccandum sit, colligere.

Lib. 5. me
th. c. 10.

DE

DE RECTA AGGLUTINANT-
ium auxiliorum administratione

INSTITVTIO XV.

ST igitur agglutinatoriū
auxiliū, quod natū est con-
iungere & vnire diuersas
partes, quo in pristinam
vnitatem reducantur: vnū
quidem & singulare cruen-
tis vulneribus præsidium:
necnon & in sinibus inue-
teratis cū ab omni inflam-

matione eos vendicaueris, puerosque medicamen-
tis reddideris, vt ex Gal. constare videtur. Quod
sanè præsidium plus ficiet quidem oportet, quā
quod carnem producit, non tamen detergat, ne-
que expurget, sed contra prorsus substantiam om-
nem in idem cogat: cuius census sunt medicamen-
ta austera & adstringentia, quorum virtus est,
ne vlla inter coituras partes subnascatur humi-
ditas. Quod pulchrè his verbis docuerat Aristot.
dicens: Quænam virtus medicamenti supprimen-
tis sanguinem sit, quod enemon appellamus: an
vt exsiccet & materiæ inutilis confluuium com-
pescat, sine crusta aut carnis putredine: ita enim
efficitur vt vulnus simul & inflammatione careat,
& vnitati sit opportunum: quod enim materia non
superfluit, inflammatione carebit: quod siccum
est, vnitati opportunius erit: quādiu namque per-
madet, concorporefcere nequit. Quamobrem que
cruentis acria magna ex parte sunt, quod acerbitate

Li. 2. phar
ma. gen.
c. 12.
Libr. 2.
ad Glau.
c. 8.

Li. 1. pro-
ble. text.
32.

rate sua possint adstringere: qua sententia explicuit egregiè, qualia debent esse medicamenta cruentis vulneribus proficua.

Quapropter necessum est constituere differentiam inter ea & reliqua, quæ ferè eiusdem sunt conditionis, & agglutinantia non sunt. Nā siccantia sunt, quæ vlceri curādo sunt proficua, quæ sarcorica appellamus: sicca item, quæ cicatricem inducunt, & sicca hæc etiam quæ agglutinant. Rursum adstringentia multa, quæ agglutinandis vlceribus non sunt vtilia, licèt quæ agglutinant etiam adstringentia esse teneantur. Sed hæc interest differentia, quòd quæ carnem generant, tantum id quod superest alimenti, ab eo quod ex usu est, pro carnis non solum nutritione, sed & generatione, exsiccant, & quod principalius est, ipsam carnem firmant & similem sanæ reddunt. At in agglutinatione vlcerum, siccandum modò est quod fluit, quo videlicet affecta pars superuacuis vacet: nam cum caro aut nulla aut pusilla generari debeat, maiorem partem eius quod influit, consumere tenentur agglutinantia auxilia. In cicatrice verò inducenda, non modò qui affluit humor, verum qui in ipsa carne continetur absumendus est: eareant tamen abstersione oportet: stat enim agglutinatorium in medio eius quod carnem generat, & cicatricem inducit, quatenus ad siccandi vires attinet. Item licèt agglutinantia adstringendi vires habeant, probat tamen Galen. neque omnia Li. I sim-
adstringentia agglutinare, neque omnia agglu- pl. c. 32.
tinantia adstringere. Quo loco recenset plurima, quæ licèt adstringant, potius tamen carnem exedunt quàm agglutinent, vt calcithis, æris squama-

Li. 3. meth.
th. c. 4.

squamma, & eius naturę alia: prætereā alia reperies, quę licet agglutinent, non tamen adstringunt, vt amyllum, farine puluis & similia. Huius quidem rationem reddit Galen. his verbis: Glutinatorium verò, neque detergat, neque expurget, sed contra prorsus substantiam omnē in idem cogat. Qua sententia constat, quòd licet glutinatorium teneatur adstringere, id verò adstringens quod aut detergat, aut purget vehemēter, nulla ratione potest esse glutinatoriū. Itaq; agglutinatoria pharmaca sub adstringentibus includuntur, vt quę frigida sunt, quę hac lege repellendi vires fortiuntur: omnia tamen sicca esse oportet: sicciora item sarcoticis, quia alimentum adhuc secundum naturam confumere tenetur: præterquàm quòd præcipuum opus est partes comprimere ac firmiter, vt si quid præter naturam aut præfuerit, aut fluxerit,ocyssime repellat, ne agglutinatione impedimento sit: nihil enim inter coitura labra esse debet, vt cōmodē unio fieri possit, vt Gale. expresserat: cum hoc tamen licet huius naturę sit auxilium, varias fortitur differentias iuxta diuersarum partium quę solui possunt, rationem.

Li. 2. phar.
ma. gen.
22.

Li. 3. meth.
th. c. 10.

Verum licet simplicis vulneris varias species adduxerit Galen. quas in Institutionibus Chirurgicis recensebo, cum hoc tamen vnum habent omnes commune, vt agglutinantibus (si citra alterius vitij complexum fuerint) curari perpetuò desiderent. Variatur tamen materia, non vitij differentia, sed membri affecti varietate, quia communem habent omnes unionem, quę instrumentalibus partibus nulla ratione est possibilis: quia hæ quatenus instrumentarię sunt, vim non habent alterandi, coquendi, assimilandi, & regenerandi carnem,

ne.

necessaria quidem opera ad vnionem. Quod licet aliquando fiat id virtute fit simplicium: nam figura, numerus & magnitudo nil horum efficere valent: non quidem vt Tagaultius arbitrat, quia ex toto scinduntur venæ & arteriæ. Cum hoc tamen non est credendū, omnes simplices vni ri posse, sed ex his quasdam propriè vnionē suscipere, quasdam impropiè, & difficulter, quasdam verò impossibiliter.

In quo sanè opere expendisse oportet, quid vnio sit, quid gluten, ac denique quid agglutinat-
tio. Est quidem vnio reditus ad vnum, nam per diuisionem plura erant facta, quæ prius vnū erant. Prætereâ continua & verè vnum sunt, quorum extrema sunt vnum, & in partium vnione non semper extrema sunt vnum (nihil videlicet, substantijs, quæ duræ frigida ac sicca sunt, quas diximus difficulter coalescere, vt ossa & cartilagine & nerui, intercidit simile) quia mediat sæpe alia substantia, diuersa ab ea quæ in parte diuisa est. Quapropter ossa non dicuntur re vera vniri, quia non coniungitur os nisi medio callo, quo veluti vinculo veram vnionem æmulatur: quæ potius connexio- & colligatio censenda est, licet in pueris Galen. asserat ossa probè posse vniri: quia calore & humido abundant, & sunt mollissima. Alia verò huic tractationi proficua, pulchra & difficilia leges expressi-
us lib. de recto præsid. vsu. Ossibus quidem proximè accedunt cartilagine, venæ & arteriæ, licet facilius multo id fiat: mediam enim, quatenus ad vnionis facilitatem attinet, inter carnem & ossa naturam obtinent: quapropter non desperandum est posse vniri. Caro etenim inter omnes partes veri-
us faciliusque vnitur, nullo intercedente medio
i à carne

à carne ipsa diuerso. Necesse tamen est naturam aliquid habere: quia cùm mutatio fieri non possit à morbo ad sanitatem, à diuisis ad vnionem, absque motu & actione aliqua, sit vt glutinatione moliatur ad eandem naturam reditum: quod nulla ratione fieri potest, citra vinculum & gluten, quo vera symphisis & vnio fiat commodè: est tamen id vera caro eiusdem nature cū præexistenti, quia nulla continui solutio post vnionem manet absque cicatrice: at cicatrix caro est sicciior solidiorque facta, ergo citra ipsam vniri non poterit. Maluit tamen Galen. hanc carnem quæ interstat, gluten appellare: cuius quidem generatio in hunc modum est. Sanguis qui attrahitur à partibus carnosiss ad propriam nutritionem, postea quàm ad extrema diuisa peruenit, vbi venæ sunt vulneratæ, effunditur, & à partibus iam contiguis eo modo alteratur, quo alius sanguis in partibus integris: quæ quidem sibi sanguinem apponunt, & adherere faciunt, atque ita sibi assimulant, vt tandem viscosum & crassum glutinis modo fiant, & sic vniantur, & per integram assimilationem fit caro, in qua verè fit huiusmodi vnio, vt apertis verbis docuerat Galen. Agglutinatorum, aut omnino carnis generatione non egent, aut planè exigua. Quibus verbis constat in vera vnione pusillum carnis generari.

Li. 3. method.

His præmissis, statuendum est quatuor esse carnis species: glandulosa vna est quæ nullam membrorum seminalium mistionem sortitur: simplex, quæ fibras seminales obtinet: confusa, quæ fibras & membranas: lacertosa, quæ ligamenta & nervos adipiscitur. Quo fit, vt carnis nomine, cui facilitas coalitus inest, veteres rubrū illud, molle

ex

ex sanguine genitum, ac sibi associatum, citra medium alterius nature intelligant.

Præterea ea membra hac in parte in memoriam reuocare oportet, quæ nulla ratione conglutinationem admittere diximus: quorum quedam sunt ita tenuissima, ut solutæ coalescere amplius nequeant: ideò vesica, nisi in ceruice discissa non coalescit. Alia autem quæ in integrum discissa sunt, minime vniri possunt, quorum etiã notitiã tribuit Hippocritæ ea quæ perpetuò motu agitantur: vnde septi & pulmonis vlcera rarò sanitatem consequuntur: postremo ea quæ eius sunt nobilitatis & præstantiæ, ut scissio plurimos exhauriat spiritus antequam coalescant.

Libr. 6.
aphor. 19.

Insuper statuendũ est, huiusmodi coalitũ nõ esse artis munus, sed nature: quod egregiè docuerat Gal. Superest tamẽ in prædicta vnione artis ministeriũ & præparatio agentis nature: quã sanè præparationẽ quadruplicẽ esse ostendit Gal. Prima fit remouendo, si quid est inter partes diuisas quod applicationem exactã fieri impediatur. Secunda diuisas partes simul cõmittere & alligare docet. Tertia easdẽ iam applicatas firmare ac stabilire præcipit, & stabilitas eo modo conseruare. Quarta verò docet partis substantiã tueri: quæ omnia necessũ est Chirurgum memoria tenere. In applicatione itaq; præstada manus Chirurgi vim potissimã habet: fasciæ verò & futuræ potius conseruant adductas iã partes, quã efficaciam habeant adducendi: alia quidẽ præsidia mixtũ opus videntur præstare, inuaro in quã exactã applicationẽ, & quæ applicata sunt arctissimè cõnectere: cui vsui deferuit cõmodus partis situs, & saniosi excrementi affluxus. Vltimã manum imponunt exsiccãtia, quæ partis substantiam reueantur, quorum abundè dictum est.

Li. 2. & 3.
de natura
sa.

Li. ar. me.

Institutionum Chirurgicarum

Li. ar. me.

In qua re pro partis varietate varia oportet consignare pharmaca, quæ cuiq; proficua sint. In ossis fractura prius oportet ossa coniungere, & in propriam figuram restituere, deinde ad calli generationem peruenire. Porro Galen. ait callum procreari ex excremento nutrimenti ossis: appellat quidē recrementum proprij alimenti, non quidem verum excrementum, sed partem alimenti residui. Nam quæ ratione ossa ex omnibus humoribus nutriuntur, eodem prorsus modo in calli generatione necessum est ex vniuersa massa humorum aliquid assumere, sed plus ex eo quod crassum est, & viscidum, vt pituita est, & humor melancholicus: nam quod futurum est vinculum vt firmum sit, ex crassitie duritiem, ex hac robur & constantiam, ex visciditate verò aptam & firmam colligationem sibi paret oportet. Quamobrem victus instituendus est, ad arcendam inflammationem, in principio magnæ fracturæ, tenuis: ad callum generandum deinceps crassus & tenax & quantitate & qualitate moderatus: nam sæpe calli generatio impeditur, vbi sanguis aquosus est, sicuti vbi plus suppeditatur à venis quàm possit alterari, præsertim vbi facultas inualida est, vt in senibus & malè affectis corporibus, aut cùm callus callo additur ob nouam fracturam: quippe tunc callus nequit ita facile formari. Qualiter quæ fracta sunt vniri, contineri ac tractari debeant, latissimè leges lib. de recto præsid. vsu. Sat enim est hac in parte scire, quòd vnitas ossium partes, vt callus fiat, firmabis vitumine, pice, cera, terebinthina, resina, alumine, propoleos, ammoniaco, myrrha, & pulueribus ex vtraque consolida, & reliquis huius nature qui vulgares sunt.

Nerui

Nervi etiam & tendones, varias patiuntur diuisionum differentias, namque huiusmodi partes aliquando punctim vulnerantur, & aliquando celsim: & rursus puncturæ nonnunquam patent, ac nonnunquam cæcæ sunt & occultæ. Item vulnera quæ celsim fiunt, nudum aliquando ostendunt nervum: aliquando verò cute & carne tectum: item aliquando nervus totus est præcisus, quandoq; autem duntaxat ex parte dissectus: quæ omnia curationem necessario tenentur euariare. Namque nervis punctis alia conveniunt, quàm vulneratis latioribus plagis, & sic de reliquis differentiis. Dum punctim nervus fauciatur, sola indiget exsiccatione: nam doloris mitigatio, quam omnes Medici veluti primam commendant, symptoma est, cuius medella ad nervum nihil attinet: nam à principio id vitare, quantum possibile fuerit oportet, & exsiccare saniem & excrementa quæ in vulneribus necessario gignuntur (non tamen nervi substantiam aut temperiem mutare) nam si intus maneant, mordent nervos & irritant dolores & convulsiones ac inflammationes. Sic Galen. laudat sulphur, sagapenum & euphorbium, quibus maiori ex parte oleum admiscet, quod alijs vlceribus denegauerat: tum quia nulla in puncturis desideratur carnis generatio: tum verò ob symptoma: cuius præsidium oleum est. Quæ sanè medicamenta tribus modis prodesse possunt, exsiccando nimirum, vel foras trahendo, vel facta permistione vinctuosæ substantiæ cum saniosa: qua ratione illius saniei acrimonia sepiissime mitigatur. Quo fit, ut dum omnia hæc officia Galen. exequi velit, omnia admisceat, sic quæ valenter siccant, ut euphorbium addit, aut dum magis est mitigandum, sabinum solum infundit, vel

Li. 3. & 6
Method.

Li. 4. ser. 2
cap. 27.

cum eo miscet ceram & terebinthinam. Aliquādo
sanè adijcimus quæ facultatem mitigatoriam cum
trahente obtinēt, veluti cū opopanax & sagapenū
cum oleo adiunguntur. Itaque ab omni humectā-
tione cavere oportet huiusmodi affectos, solū enim
quæ moderatè calfaciūt, & valēter ficcāt, huic vſui
proficua esse his verbis docuerat Aetius. Nervi
enim sauciati curatio medicamentis opus habet,
quæ tepidam caliditatem habent, valde verò sic-
cant. At si prorsus non scindatur nervus, eodem
modo curari desiderat: cauendum tamen est, ne ag-
glutinantibus hæc & maiora mala succrescant.
Quod si convulsio supervenerit, præscindendæ ex
toto fibræ sunt, postea tamē vulneratas partes vni-
re oportet, sutura aut ligatura decenti: id tamen ci-
tra nervi aut tendonis punctiōem: quod profectō
ante inflammationē fecisse oportet. Verū si ner-
vus cute detectus sit, fugere acria medicamenta
oportet, qualia sunt quæ ex euphorbio componun-
tur: eligenda tamen quæ absque rosione siccant:
quapropter abluere huius rei gratia medicamēta
oportet. Si verò nervus contusus fuerit, quæ exsic-
candi & adstringendi vires habeant sunt eligen-
da: vt fabaceam farinam cū oximellite & sapa, cui
admiscebis irim Illiricam & absynthium: ac si vehe-
mens fuerit dolor, rosaceū adhibebis cū albumine
oui. Si verò cessim nervi continuitas solvatur, ag-
glutinatoria medicamenta sunt adhibenda. Cæte-
rum quia nervorum natura expostulat quæ modi-
cè calfaciant, & valenter siccant, & ex altis parti-
bus liberaliter trahant, ne quod ex vulnere super-
est excrementum, diu ibidem moretur, cum hoc
tamen hoc sibi peculiare exoptant nervorum vul-
nera, vt non exactè labra committantur aggluti-
nen.

nenturve, sed foramen aliquod relinquatur, per quod tanquam per emissarium sanies effluere possit: sunt autem medicamenta huic vsui idonea, inter alia quæ Gal. recenset, centaurea maior, lingua canis, lanciola, pillosela, consolida maior & minor, oleum lumbricorū terrestrium, terebinthina, gummi, opopanax, & alia id genus, quæ licet frigida sint, aptiora calidorum mistione redduntur. Reliqua leges lib. de rect. præsid. vsu.

Li. 3. phar
ma. gen.
Li. 6. me-
thod.

DE ANODYNORVM ET
lenientium auxiliorum recto vsu

INSTITVTIO XVI.

OLENT accidentia eo
miseriæ & grauitatis ac mo
lestiæ peruenire, vt etiam si
morbus suapte conditione
grauis sit, vniuersum curan
tis consilium ad se vertant.
Cui ministerio duo adinue
nit ars auxilia: quorum pri
mum anodynorum medica

mentorum est: reliquum verò leniens, siue parego
ricum appellatur, quorum vis & efficacia est, dolo
res, vigilas, tussim, defluxiones, & sanguinis deflu
xiones sedare.

Anodyna igitur medicamenta, quæ propriè do
loribus medentur, suas etiam sortiuntur differētias:
nam quædam re vera sunt anodyna, quæ primum
genus constituunt: quædam, vt Galen. statuit, talia
dicantur, licet sua natura anodyna nō sint, quibus

Li. 5. sim-
pl. c. 12.

Institutionum Chirurgicarum

ſūnctis constitui poteſt tertium genus. Illa enim quæ primo genere cōtinentur, calore ſunt ita temperato, vt calori noſtro natiuo quàm ſimillima exiſtant, aut ſaltem primum ordinem calfacientium non tranſcendant: nam ſic dulci ſenſu quem mouent, partium dolore affectarum triſtitiam, moleſtumque ſenſum abolent. Quæ ſanè præſidia etiam tenuium eſſe partium cōuenit, nihilque habere adſtrictionis, vt vnà pariter euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, cōcoquant atque æquabile red dāt quidquid in partibus dolore vexatis humorū eſt acrium, lentorum, craſſorum aut multorum in tenuibus ſpiramentis infartorum, vel quidquid vaporoſi aut craſſi, aut plurimum frigidi ſpiritus particulæ dolenti inhæſit, impactumque eſt. Cum hoc tamen potiffimam eius efficaciam & vſum eluceſcere comperies magis in dilatandis aperiendisque meatibus, & laxandis partibus ipsis, vt minus tensione crucientur.

Primum igitur anodynorum genus cōtinet, quæ noſtro calori ſimillima eſſe diximus, vt oleum dulce ætate medium, de ſemine lini, camemali, amygdalarum dulcium, & reliqua id genus. Quæ omnia hoc habent proprium & peculiare, vt omnibus dolorificis affectionibus mitigationis gratia conueniant: omnibus etiam cauſis & temperaturis: præterea omnibus morbi temporibus, aut anni conſtitutionibus adhiberi poſſunt: & corpori pleno & vacuo proſunt: aliquando dolorem ſolū mitigant: itē nonnūquā affectionem ſanant. Nam dum ſimilia ſunt noſtro calori, acrimoniam malitiamque cauſæ retundunt: dum verò caloris primum gradum ſortiuntur, per inſenſilem halitum cauſam illidunt: ſic dum cauſa maior faceſcit negotiū, quæ
primo

primo gradū sunt calida adhibenda sunt: dū dolor
vrget, quæ nobis similia existunt.

Secundum anodynorum genus, licet præcedēti
aliquo modo accedat, cum hoc tamen magis vide-
tur contra causas pugnare: nam aut euacuat dige-
ritque quod in parte est contentū, dum copia plus
iusto ipsam distendit dilaceratve, aut qualitate cer-
tat aduersus vniuscuiusque qualitatis excessum: fri-
gidam calfaciendo, & calidam refrigerando, ac sic
de reliquis oppositionibus. Quæ omnia his ver-
bis docuerat Hippocrat. In doloribus proximum
ventrem purgare, sanguinis ventrem rescindere,
vstio, sectio, calfactio, refrigeratio, sternutatio, &c.
Quibus verbis inquit Galen. remedia annumerat,
& leuibus & sæuissimis doloribus succurrentia.
Quod etiam idem Hipp. docuerat dicēs: Sanantur-
que dolores contrarijs, idque etiam vnicuique mor-
bo proprium est.

Li. 6. pop.
part. 3.

Li. de lo.
in bom.

Tertium anodynorum genus continet ea medi-
camenta, quæ licet anodyna dicantur, re vera talia
non sunt: cuius census sunt omnia narcotica appel-
lata, quæ partium stupore & sensus priuatione, do-
lorem persentiri vetant, non tollunt. Quæ sanè me-
dicamenta maximam adeò habent vim, vt sepe no-
ceant: quo fit, vt vtroque modo errare contingat,
aut si plus quam par sit narcoticis vtaris: vel si præ
dolore laborantis vires labi ob timorem permise-
ris. Quod profectò Galen. his verbis scripserat.
Qui verò cubantis delitijs subscribit, eiusque vo-
luptatem, non sanitatem pro meta gerendorum ha-
bet, adulatoris, vbi ultra progreditur, crudelis ho-
minis officium facit. Ergo veluti in omni totius
vitæ, tum habitudine, tum actione, ita hîc quoque
consilium illud Sapientis, qui Nequid nimis dixit,

Li. 12. Me-
thod. c. 5

1 5 con-

Institutionum Chirurgicarum

contēplemur: habētes pro fine quò tēdamus, cubā
tis vtilitatē. Eſto igitur terminus in egrotantibus,
quē nō tranſibit is, qui ex arte generoſē cōtra mor
bū pugnat, vt vires cuſtodiat. Stupefaciētia igitur,
frigida ſunt, doloris ſenſum adimētia: quę quidē ca
lorē natiuū ſpiritūq; , vel extinguedo, vel repellen
do, partem cui fuerint admota ſenſu priuant: quod
omnia frigida præſtare nō poſſūt, ſed ea tātū quæ
quanto exceſſu huiusmodi ſunt, vel ad minimū ter
tij refrigerantiū ordinis mediū ſuperāt, vt mandra
goræ radix, alterci ſemen, & papaueris ſuccus.

Prætereā ſciendū eſt, ſtupefaciētia eſſe duplicis
naturæ: nā quædā intus ſumpta ſomnū conciliant,
ſenſusq; acrimoniam hac ratione obtundunt: alia
quidem exterioribus partibus ſuam gratiā imper
tiuntur. Quæ omnia in hoc cōueniūt, quòd corpus
refrigerant, & ſenſus eo vſq; ſtupefaciūt, vt ſi pau
lò liberaliùs adhibeātur, mortē etiā afferāt. Diſfe
rūt ſiccitate inter ſe: nā quę humida ſunt, potui vti
lia nō exiſtūt: ſat enim eſt intus ſumere philoniū,
ſiue Perſicū, ſiue Romanū: cuius naturæ eſt triphē
ra magna, aut requies magna: à quantitate ſcrup. ſ.
ad drachmā: nā tutius eſt, iterato id medicamētum
præbere, quā ſemel exhibito in maius diſcrimē de
ferre laborātes: cū hoc tamē ſatius iudicau, calido
rum aliquid cuius narcoticorū admiscere, quibus
nō modò periculū declinemus, verū etiā ipſe affe
ctus miteſcat aut humores coquantur, diſcutiātur,
inſcindantur, aut tota ſubſtantia alteretur. Cæterū
ex his varia poſſunt cōfici ſopientiū medicamēto
rum genera: nā quæ ſoporiferi habēt plus ad præ
ſens valent, ſed immedicabilem in parte relinquiūt
affectū: quæ verò minus & calidorū magis, minus
ſunt ad præſens efficacia, tutiora tamē & ſalubrio
ra

ra existunt: & magis si post annū à cōpositione sumantur. Quæ verò exteriùs adhibentur, nō inconuenit esse humida: cū hoc tamen præstantior est is adhibendi modus, qui docet ea admiscere medicamenta, quæ partim affectui cōueniāt, partim causæ, partim verò sint anodyna, additis duobus tribusve granis opij, ita vt pro partis dignitate adaugeas aut minuas opij quantitatem, commistis etiam calorificis, & concoctorijs, ne pro sensu quem in præsens sopire intendimus, in futurum etiam sensum vitamque partis extinguamus, aut saltem densata materia incrassataque difficilior fiat affectus. Qua ratione liberalius in calidis & acribus humoribus eis vti licet: cum hoc tamen cautiùs & per interualla & à leuioribus & minori copia facto exordio, quo certior sit de quantitate coniectura.

Lenientia seu paregorica medicamenta, licet à multis pro anodynīs vsurpentur, dissident tamen: nam hæc solis doloribus proficua sunt: illa verò nō his sed plurimis alijs accidentibus commoda existunt. Nam vehementer sitientibus, vigilantibus, fluxum quemuis patientibus, ac insuper omnibus alijs affectibus, qui ex humorum acrimonia, calore ac malitia prodeunt, hæc omnia medicamenta protinus subueniunt, & præterquam quod euacuationem non faciunt, etiam sensum asperum nullum inducunt, quin potius vt Galien. scribit, ipsa contra sensum medentur asperitati, qualia sunt lac, chōdrus, ptyfana, adeps, oleū dulce & similia. Quorum profectō duo reperiuntur genera: nam quædam sunt quæ ex accidenti leniunt: quædā verò quæ primò & per se. Quæ verò id ex accidenti efficiunt, aut vacuato humore, aut

Li. 2. sim-
pli. c. 14.

aut facta absterfione, aut non protinus, aut maiori excitata asperitate id efficiunt. At quæ verè & per se leniunt, quatuor modis docet Galen. distinguere ab eo quod ex accidenti lenit: primo an statim mitiget, an non: secundo an simul cum lædentibus euacuetur, an non: tertio an asperitatē quandam in corporibus relinquat, vel secus: & quarto an ita affectis vtile videatur, nec ne. Itaque quod continuo mitigat, & nullam excretionem mouet, sed neque exasperat dum intus manet, imò exasperatorum medella existit, ipsum quidem natura bonum est. Quibus medicamentis, alia etiam addere oportet, qualia sunt, quæ à Gal. recēsentur, loquēdo de emplastris colicis appellatis, quæ opiata apud Medicos habentur. Reliqua verò particularia ad sedationem cuiusque accidentis, reperies lib. de recto præsid. vsu.

Li. phar-
ma. 10. c. 4

DE ROBORANTIVM AVXI-
rum differentijs & recto vsu

INSTITVTIO XVII.

QUANTO roborantia auxilia communiora sunt, & maioris momenti & vsus, tanto negligentius & citra debitam distinctionem tractari hucusq; vidimus: oēs namq; roborantia exquirūt, exhibent tamē pauci, quia principijs carēt & legibus quibus vti oporteat, vt in vsum facultatum adhibean-

beantur. Conabor ob id, vt res clarior euadat, quid propriè sit imbecillitas docere, & quibus modis omnes potentia & singula imbecillitari possint, vt hac via elucescat, quibus modis vnaquæq; ad pristinum robur reduci possit. Constituit quidem Hippocrat. differentiam inter languorem & imbecillitatem dicens: Proximus est imbecillis languens, verùm imbecillior est languens, & plus laborare contingit ipsum, vbi iustum tempus non est affectus, quapropter vtriusque naturam perdiscere oportet. Est itaque imbecillitas, quæ potentiam à suo scopo aberrare facit: quod profectò prodit, defectu fundamenti aut instrumenti, spirituum nimirum aut humidi, vel subiecti in quo hæc sunt: item non rarò vitio temperamenti partis, aut totius. Quæ tamen impotentiam succrescere posse vno è tribus temporibus euentissimum est: nam quædam ante morbum reperitur: cuius ratione particula cui inest, postmodum morbum suscepat: inquit enim Hipp. Quòd si ante morbum aliqua pars doluerit, hic morbus firmatur. Cui subscribit Gale. dicens: Cum verò fiunt & sensim increscunt, Medicos plerisque latet, quæ sanè non quando ob magnitudinem auxilio iam carent, tunc agnoscere oportet, quod vulgo cōtingit, sed & cum incipiunt & fiunt: hoc quidem optimum est. Quædam verò aliæ in morbis ipsis contingunt imbecillitates, vt Galen. eodem loco docet, sic scribens: Aliæ autem ob ponon, idest laborem, seu propriè dictum, vt dolor idem sit seu vt quispiam dixerit, malam affectionem, quia in acutis morbis ægri malè afficiuntur: sic enim coctiones delitescunt, & aliarum potenciarum actiones vel vitiantur vel abolentur. Post morbum etiam vt omnibus constare arbitror, facultatum

Li de vitæ
me.

Li. 2. acu.
47.

in

Institutionum Chirurgicarum

in potentia ferè semper superest, ob morbi causarum & accidentium vehementiam.

Habent quidem prædictæ imbecillitates cõmunem quandam medendi rationē: nam auxilia, quæ per ablationem causæ operantur, omnibus sunt cõmunia, sed maximè ante morbum. In morbo verò tantùm eas mitigare oportet, & in auxilijs morbo præstitis eius imbecillitatis gratia aliquid admiscere, nisi plus vrgeat casura virtus. Post morbũ quidem, vbi quæ roborandi vim habent, potiorè locũ obtinent, considerare oportet, quid in parte imbecilla effecerit, destruxerit quæ morbus: nã iuxta id roborantia adhibere conueniet. Sæpe enim solidã substantiam depopulatur morbus, nonnunquam spiritus, sæpissime temperiem mutat euertitque: ac nō rarò aliquid humoris relinquitur: cuius ratione facultas à suo scopo aberrat. Quo fit, vt hac varietate inspecta, corroborandi munus aggredi expediat.

Cuius rei gratia scire conuenit tres esse imbecillitatis sortes, iuxta tres potentias quæ imbecillitari possunt, vitalis nimirum (quæ reliquas facile in consensum trahit) animalis, & naturalis: & sic in quouis membro considerare oportet, quæ illarum à suo munere aberret, vt cuique iuxta propriam naturam debitum præsidium præstare possimus.

Dictum quidem in hac re est, quamuis earum imbecillitari vno è quatuor modis posse: nimirum defectu humidi radicalis & propriæ substantiæ, vbi talis potentia viget: nam particulæ moles, seu materia, vel dissipatur, vel corrumpitur, aut supra modum crescit, aut denique figurā mutat. Itē temperies, iuxta eos quos suscipere potest, excessus
aut

aut defectus, cum materia aut sine ipsa, idem malum nata est efficere. Præterea aliquid remanet in parte, cuius ratione facultas nequit suum munus perficere. Vltimò quidem spiritus, in his facultatibus quarum sunt instrumenta, aut dissipati pereunt, aut refrigerati & extincti aut suffocati, aut denique distracti ad diuersas partes.

His suppositis statuendum est, naturalem facultatem, temperamenti vitio plerumque imbecillitari: sicuti animalem ob partium quæ illi subseruiunt deprauatam figuram: & vitalem propter omnes, sed potissimum ob eas quæ spiritibus accidunt læsiones, etiam si ex accidenti reliquæ facultates ab omnibus lædantur. Considerare insuper oportet, an imbecillitas sit in caua aliqua corporis parte, vt in ventriculo & intestinis, vtero aut his similibus: an in articulis, nervis, ligamentis, tendonibus, venis, arterijs & carne, aut in omnibus simul: nam diuersam ob id expostulant roborandi rationem.

Insuper ad certam roborandi rationem inueniendam necessum est scire, causas imbecillitatis prius demolendas esse, ante quam alia auxilia aggrediamur: quòd si id fieri ita facile non possit, necessum est læsæ facultatis actionem aliquo modo supplere, ne animal, interim dū causam illidim, plurimum labatur. At qui cū dictum sit, facultatem firmari ex membrorum materia, nimirum spiritu, parte solida & temperie, sic membrorū materia maior, quam sustinere possit facultas, ipsam euariare cogit: aut minor quam opus habeat, pari ratione: illud quidem sit alimenti vbertate, aut humorum ad eam partem decubitu: hoc verò ex dissipatione propriæ substantiæ vel defectu alimentī.

Vtrumq;

Institutionum Chirurgicarum

Vtrūque tamen fit, inedia, laboreve consumente,
aut mala aliqua qualitate colliquante resolventeque
eandem substantiam: aut ob humoris tenuitatem
raritatemve corporis. At temperies peruertitur
(ut dictum est) excessu aut defectu alicuius quali-
tatum. Sic spiritus ut iam diximus, dissipari con-
tingit.

Cognita igitur imbecillitatis natura, cognitis etiā
differentijs & modis, incumbit nunc diligenter in-
quirere, quid robur sit, quibusve auxilijs dū abest,
recuperari possit. Est igitur robur actionum perfe-
ctio seu virtus, aut robur actionis, qua bonus habi-
tus comparatur. Naturalis namque siue appetitus si-
ue affectionis virtus, quidam est bonus habitus:
actionis verò naturalis virtus robur est: naturalis
ergo actio, naturali eget corporis apparatu, à quo
rationem causæ erga ipsam habente producitur.
Quocirca illud in primis fieri non potest, ut istorū
alterum adsit, alterum verò desit, ambo enim simul
augentur atque decrescunt, quibus necessariò pul-
chritudo subsequitur, aliud quoddam ab illis, &
tertium corporis bonum: quare hæc tria corporis
bona, nimirum sanitas, pulchritudo, & robur, neque
vnius generis sunt, neque similiter omnia dicuntur,
sed vnum quidem ut primum atque per se, alterum
tanquam illius causa, tertiū verò ut necessariò con-
sequens. Quibus constat, quid teneatur efficere is,
qui vires roborare intendit. Nam cū tota virium
ratio sita sit in partium sanitate, & rursus hæc cōstet
ex materia optimè figurata, temperie, & spiritu, fit,
ut quouis horum trium deficiente, aut euerso, pro-
tinus deficient vires, & refici eādē lege desi-
derent.

Verū quia nec partes eādē constant natura,
neque

neque causæ simul eadem semper sunt, neque rursus
modus idem, necessum est iuxta rationē vnius cuius
que membri, causæ & modi, indicationes & materiā,
quibus id opus perfici possit, exquirere. Materia ve-
rō & modus vniuersalis reficiendi vires in vniuer-
sum, egregie monstratur ab Hipp. his verbis. Ad ro-
bur autem optima sunt, quæ carnem plurimā ac den-
sissimā producū, & longissima oratione id mōstrat
ea parte. Ita etiā figuram vitiatam ad antiquā figurā
& pulchritudinē reducere teneris, si studueris robur
parti cōciliare: sic spiritū custodiā curabis & tēpe-
ramenti reductionē: atque hæc in genere dicta sint:
Specialiūs tamen cuiusq; vitii cōrrigere oportet,
initio sumpto à causa. In qua cōsiderandum est, an
causa quæ imbecillitatem genuit, adhuc præsit, an ali-
quid absente causa relictum sit. Quippe aliud est ro-
borare partes abundantia oppressas: aliud prauam fi-
guram corrigere: & longē aliud spirituum dissipa-
tionem impedire: sicut & aliud distemperiem frana-
re, aut rursus substantiæ humidæ defectum supple-
re. Sic quæ dissipant vi caloris, quæ frigiditate dissi-
pationem impediunt, desiderant, sicut per intervalla
ea quæ odorata sunt, præsertim, quæ alimentosa
habent substantiam, vt vinum, panis recenter coctus,
iura ex caponibus, & alijs odoriferis alimētis, crudis,
assis, elixis, præsertim quæ grata & iocunda fuerint:
maximē si condiantur margaritis, & pulueribus cor-
dialibus frigidis, & qui vim habeant cōpescendi dis-
sipationem spirituum. Quibus profectō cum grata
sunt, duplex refert Aetius robur admirandum conciliari,
his verbis. Venter enim vbi quod blandū est, suscipit,
& in se complexus tenet, & probē concoquit
pro viribus: excitatur enim natura ad actiones sæpe
ab affectionum feritate miserē afflictā, susciat, ac
morbum repugnat, iuxta duplicem modum: ipsum

Li. de af-
fec.

Li. 2. fer.
1. c. 132.

K

qui-

Institutionum Chirurgicarum

quidem malum palā contrarietatis natura castigat, vires autem animal gubernantes, consolans & excitans, ac fortificans ad superandum morbū. Ex qua sententia constat, quanti momenti sit, ea alimenta languentibus præbere, quæ illis gratiora & gustus suaviora sint. Tandem ut in summa dicam, contra modū operandi causæ pugnandum est: ut si defectū spiritibus careat facultas refectione: si distractione, his quæ coniungant, comprimant, & coërceant: si suffocatione, distractionibus & omni diuersionis genere: si dolore & angustia oris vetriculi aut alterius partis, his quæ leniant & mitigent. Pari etiam ratione si venefica facultate vires labantur, alexipharmacis rem agere oportet, admittis quæ emplastricas vires habeant, quia venenata qualitas omnem substantiam dissipat & putrefacit. Intemperies quidem duplici ratione imbecillitatem parit: vno modo dum fiens est, spirituum dissipatione ob calorem, aut eorūdem extinctione ob frigiditatem: cui medeberis ut antea dictum est: alio verò dum intemperies facta est, subuersa; ex toto naturalis membri temperies, quod dum incipiente morbo aut vigente acciderit, graue & periculo plenum existit: quo tempore nihil est naturæ totius aut partis committendum, utpote quæ vires non habet neque instrumenta, quibus operetur, sed vniuersum negociū arti committere oportet, iuxta affectus indigentiam, & conari auxilia præbere, quæ vireshabeant superiores morbo (quantumuis contrarijs equalibus dictū sit pugnandum esse) quia cum naturam (quod languida sit) non habeamus adminiculantem, necessum est, auxilij viribus supplere naturæ defectum. Secus quidem res se habet, cum natura suis constat viribus, quippe tunc sat est equalia porrigere, ac sepe mitiora profunt, quia supplet naturæ robur medicamenti defectum.

Cæ.

Cæterum cum iam inclinante affectu, aut absente morbo, imbecillitas suboritur, ob eam quã morbus relinquit in membro aut corpore vniuerso affectionem, maximam quidem eo tempore exoptat considerationem, & maturum consilium. Namque aut relinquitur distemperies facta, aut spirituum penuria, aut carnis defectus, duritiesve, aut tensio, aut laxitas, aut mollities, aut ad motum impotentia: quibus omnibus & singulis, facultas nequit in membro aut vniuerso corpore actiones perficere, maximè si cum hoc de sit caloris & humidæ substantiæ aliquid.

Distemperies itaque quæ ad omnium facultatum impotentiam pertinere videtur, dum facta est, corrigi quidem nequit contrarijs auxilijs, & his æqualibus, vt multi falsò arbitrantur: nam id tantum ad fiens intemperamentum pertinere constat, vt dictum est. At extra affectum, cum solum expediat ad pristinam temperiem partem reducere, atque id fieri subito nequeat, nulla ratione licet ea adhibere medicamenta, quæ pari constant intentione, sed eaquidem quæ paulatim habitum in contrarium mutant. Nam hac lege docuit Hipp. consuetudinem mutare, & habitum ea contractum. Verum quod efficacius arbitror posse naturam temperiem conciliare, est, maiorem caloris natui, spirituum ac sanguinis copiam ad imbecillam partem trahere, quibus facilius & promptius ipsa ad pristinum reducitur temperamentum, quam quouis alio auxilio. Quo profectò factum est, vt iecur, ventriculus, caput, & cætera membra præcipua, etiam si in habitu sint refrigerata, maiorem susceperint gratiam, maiusque beneficiũ ex temperatis, & cuius naturæ & temperamento similibus, quam ex contrarijs qualitatibus: nam maiorem potius contrahunt impotentiam contrarijs, maiusque sequitur damnum: quia caloricis euanescenti pusillus calor, & frigidis extinguuntur potius quam

quā quod habituale intemperamentum remissionē, & particula subsidium recipere possint. Sic manus temperati corporis, & puerorū calor, & deniq; omnium, quæ naturalis caloris tēperiem & substantiā amulentur, & quæ calorem conciliant & spiritū summo perē roborant, auxilio sunt.

Materia tamen auxiliorū corroborantiū partis affecta natura facile ostēdit. Aduertendū tamē est hāc esse in omnibus legē adseruādā, q̄ in principio in calidis affectibus, paulō tēperato frigidioribus, & in frigidis, calidioribus paulō tēperato, vti oportet, & procedēte tēpore, vtriusq; excessum remittere, & ad mediā seu naturalē temperiē peruenire: remissū namq; facile remittit intēsum, trahitq; si diu perseverat ad sui naturā. Sic enim reperies ad capitis imbecillitatē capitalia auxilia tēperata, & ad vētriculi impotētiā, quæ ipsum respiciat. Verū in nutrimentalibus membris, & quæ alijs alimēta parāt, necesse est calorē adaugere, aut dum superat, minuere: hoc quidē ne coctio turberetur, illud verō vt perficiatur: nā quod imbecillus calor efficere tenetur, id ars suppleat oportet, & ob id paulo calidioribus, quā in reliquis membris, nō tamē frigidioribus rē agere oportet, quia à frigidioribus longē plus lēderetur quā esset coctionis beneficiū: quod de fieribus intēperantijs subaudire oportet, nō de factis. Præterea duplex succrescit in quavis facultate naturali roborāca ratio: vna qua facultas ad antiquū regreditur statum, eo modo quo dictū est. alia verō qua roborātur acius seu opera vniuscuiusq; facultatis, vt de cōcoctoria dictū est, mediātibus calorificis, aut antēperātibus, si scaldū sit intemperamentū: sic retinētis facultatis defectū supplet ars, ficcis & adstringentibus medicamētis. Qua ratione cōstat meritō Gal. dixisse, antiquos plurimū aberrare existimātes adstringētia roborare, cū earū po-

potētiā, sed actū eius solū firmēt. Pari ratione expul-
trix facultas humidis iuuatur, perficitq; facilius suū
opus. Hæc autē dicta sint, vt intelligat lector nō sem-
per in morbis facultates, præsertim naturales, esse ro-
borādas, sed tantū licere earū opera præstare, donec
morbus curationē suscipiat. Prætereā cōtingit nō ra-
rō, vegetabiles potētiās vitari cōsensu vitalis, cuius
etiā edificere prouidentia cōuenit, vt euocato ad eas
partes calore & spiritu, faciliē vegetabiles redeant ad
antiquū munus. Animalis verò facultas multis ratio-
nibus impeditur & labascit, defectu nimirū instrumē-
ti cōmunis, tēperamenti videlicet (quod ad pristinū
statū dictis modis reducere oportet) aut animalū spi-
rituū resolutione, vt cōualescentibus cōtingit, quos
reficere antea docuimus: aut etiā peculiaribus instru-
mentis, neruis videlicet, ligamentis, tendonibus aut
musculis malē affectis, quæ omnia aut dura aut laxa
præter modum ex affectu supersunt, vt accidere fre-
quenter solet in solutionibus continui, curatis
luxationibus, tumoribus, fluxibus, doloribus, aut
alijs huiusmodi affectionibus: qui aut humoris præ-
sentia faciliē sic fiūt, aut ea membra sic affecta à mor-
bo supersunt. Si verò ob humorum affluxū prædicta
impotētia proueniat, curari per ablationē causæ desi-
derat, vt antea diximus. Verū si ex morbo prodeat, ve-
ra roborandi ratio in duris, emollitio est, in mollibus
verò & laxis cū adstrictione exsiccatio, admittis etiā
medicamentis quæ humorū reliquias cōsumere va-
leant: qualia sunt cerata & emplastra, atq; linimenta
huic vsui proficua. Verū quia lib. de inter. morb. cu-
rat. & de recto præsid. vsu, quæ particularia auxilia
cuiq; parti affectæ proficua sint, latius scripsimus, in
hac scribēdi ratione hæc vniuersalia dixisse sat erit.

L A V S D E O.

INSTITUTIONES

contentæ in tractatu primo primi libri
institutionum Chirurgicarum.

DE tumoribus præter naturam in genere Institutio prima.

De tumorum præter naturam differentijs institutio. II.

De tumorum præter naturam causis & modo generationis institutio. III.

De omni genere tumorum ex sanguine instit. IIII.

De erysipelate & alijs tumoribus ex bile institutio. V.

De ædemate & pituitosis ac frigidis tumoribus institutio. VI.

De scirrho & melancholicis tumoribus institutio. VII.

De tumore flatuoso institutio. VIII.

De tumoribus ex carne a substantia institutio. IX.

De tumoribus reductibus seu extrauagantibus institutio. X.

IN TRACTATV SECVNDO.

continentur.

DE vulneribus in genere institutio prima
De vniuersali vulnerum curatione institutio. II.

De vulneribus neruorum & neruosarum partium institutio. III.

De vulneribus venarum & arteriarum, ac de sangu-

INDEX.

guinis profusione institutio. IIII.

De vulneribus abdominis institutio. V.

De vuneribus thoracis institutio. VI.

IN TRACTATV TERTIO.

continentur.

DE vlceribus in genere institutio prima.

De vlcere distemperato, cacoëthe, dissepulotico & inueterato institutio. II.

De vlcere virulento & corrosiuo, ac de sordido & putrido institutio. III.

De fistulis & vlceribus cauefnosis institutio. IIII.

LIBRI SECVNDI.

Institutiones.

DE topicorum auxiliorum administratione in genere institutio prima.

De euacuatione quæ fit à parte institutio. II.

De recto auxiliorum alterantium vsu instit. III.

De adstringentium præsidiorum administratione institutio. IIII.

De recta laxantium auxiliorum administratione institutio. V.

De recto emollientium præsidiorum vsu institutio. VI.

De aperientium auxiliorum administratione institutio. VII.

De trahentium auxiliorum administratione institutio. VIII.

De

INDEX.

De repellentium auxiliorum administratione institutio. IX.

De auxiliorum resoluentium administratione institutio. X.

De pius mouentium auxiliorum recta administratione institutio. XI.

De recta administratione tergentium auxiliorum institutio. XII.

De recto usu auxiliorum carnem generantium institutio. XIII.

De his quæ cicatricem inducunt medicamentis institutio. XIII.

De recta agglutinantium auxiliorum administratione institutio. XV.

De anodynorum & lenientium auxiliorum recto usu institutio. XVI.

De roborantium auxiliorum differentijs & recto usu institutio. XVII.

FINIS.

que en mi favor como es ta
breve justicia y es ta p^o el lloq

Veto. H^o de. Mig. B. na. b. ann.

Map. V. quem enba
Se de de de ne pa. Co. gr.
Corantos y Sent. de.
resulta (Del proceso dho y
fue en favor del p^o
residencia d. 17

Onm. A 13 de m. 1837
destrota de delo f. i
d' aq. condeus finier

Docto. Fructu

Onm.

quoddygoris tiff. & eltrass & p
negando contradi. & p
ingis enelarticals deatenta

Mig. B. nasam

16 Jan 1837.

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side]

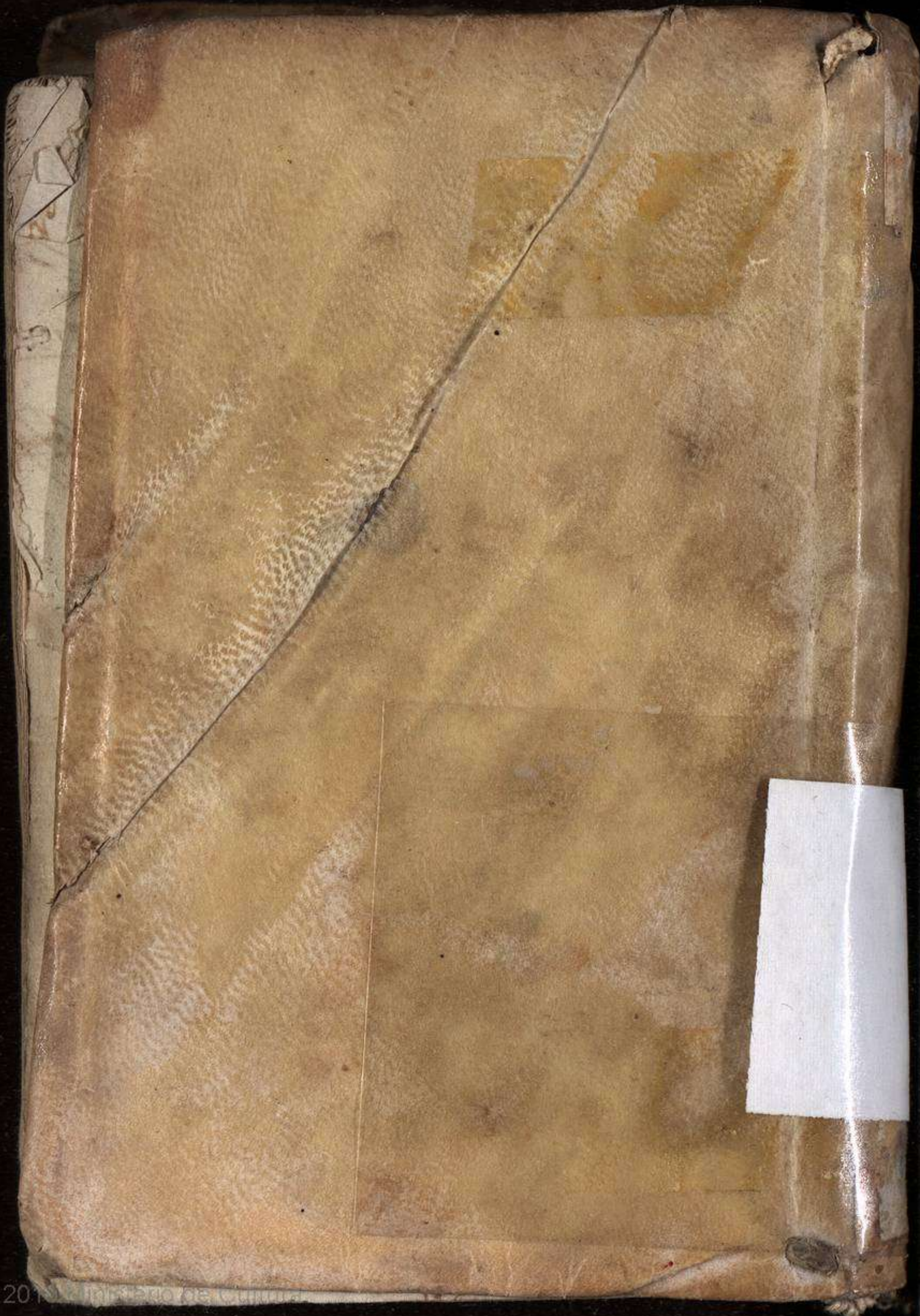
[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side]

Al Virey de
pedido de aguiar

Darme Serraz
m

21 de
General de
lo que se ha de
22 de
Lecano por lo
alegado an

16
9